

**CONSORTIUL NAȚIONAL AL INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT
ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA ȘI
UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE ȘI ECONOMICE EUROPENE
„CONSTANTIN STERE”**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 343.614(043.3)

APĂRECE OLEG

**ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE DETERMINARE
SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII – ART. 150 CP RM**

Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific: _____ GRECU Raisa,
doctor habilitat în drept,
conferențiar universitar.

Autor: _____

CHIȘINĂU, 2026

© APĂRECE OLEG, 2026

CUPRINS

ADNOTARE.....	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE.....	9
1. ANALIZA DOCTRINEI REFERITOARE LA INFRAȚIUNEA DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII.....	20
1.1. Sinteza studiilor doctrinare autohtone referitoare la infracțiunea reglementată la art. 150 CP RM	20
1.2. Cercetarea materialelor științifice referitoare la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii publicate în alte state.....	31
1.3. Sinuciderea în paradigma legii penale. Aspecte istorice și abordări actuale.....	56
1.4. Concluzii la Capitolul 1.....	65
2. ELEMENTELE OBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII PREVĂZUTE LA ART. 150 CP RM	69
2.1. Obiectul juridic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.....	70
2.2. Obiectul material și victima infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM	83
2.3. Analiza faptei prejudiciabile în cazul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM	98
2.4 Urmarea prejudiciabilă provocată de infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii	114
2.5. Raportul de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă în cadrul infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM.....	123
2.6. Concluzii la Capitolul 2.....	127
3. ELEMENTELE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII PREVĂZUTE LA ART. 150 CP RM	132
3.1. Subiectul infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM	132
3.2. Vinovăția la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.....	144
3.3. Motivul și scopul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.....	158
3.4. Aspecte teoretico-practice referitoare la instituția participației în cadrul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM	163
3.5. Concluzii la Capitolul 3.....	166

4. CIRCUMSTANȚELE AGRAVANTE ȘI CIRCUMSTANȚA ATENUANTĂ ALE INFRAȚIUNII DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII. DELIMITAREA INFRAȚIUNII REGLEMENTATE LA ART. 150 CP RM DE COMPONENTELE INFRAȚIUNILOR ADIACENTE	168
4.1. Circumstanțele agravante stipulate la lit. a), b), c) alin. (2), lit. a), b) alin. (3) art. 150 CP RM	170
4.2. Circumstanța atenuantă prevăzută la alin. (4) art. 150 CP RM	186
4.3. Delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM de componentele de infracțiuni adiacente.....	194
4.4. Concluzii la Capitolul 4.....	206
 CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	210
BIBLIOGRAFIE.....	220
ANEXE.....	239
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	241
CV-UL AUTORULUI	242

ADNOTARE

APĂRECE Oleg „Analiza juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM”. Teză de doctor în drept la specialitatea științifică: 554.01 – Drept penal și execuțional penal, Chișinău, 2026

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, bibliografie din 240 de titluri. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: sinucidere; determinarea la sinucidere; înlesnirea sinuciderii; încercarea de a se sinucide; tentativa de sinucidere; omucidere; viața persoanei.

Scopul lucrării constă în realizarea unei analize juridico-penale complexe a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM, prin examinarea exhaustivă a elementelor sale constitutive, identificarea lacunelor legislative și a ambiguităților normative ce generează dificultăți în practica judiciară, precum și formularea unor recomandări practice și de *lege ferenda*, menite să contribuie la perfecționarea cadrului legal aplicabil și la asigurarea unei practici judiciare unitare și coerente în materie, sporind astfel eficiența protecției penale a dreptului la viață, ca valoare socială supremă.

Obiectivele cercetării: cercetarea și valorificarea materialelor științifice relevante publicate atât în doctrina autohtonă, cât și în literatura juridică internațională, consacrate infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii; realizarea unei analize juridico-penale riguroase a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prin examinarea detaliată a elementelor constitutive ale acesteia și evaluarea compatibilității reglementării cu cerințele normative în materie; examinarea conținutului juridic al circumstanțelor agravante reglementate la alin. (2) și (3) art. 150 CP RM, respectiv al circumstanței atenuante prevăzute la alin. (4) art. 150 CP RM, în vederea identificării criteriilor de aplicare și a implicațiilor acestora asupra individualizării pedepsei; examinarea criteriilor de delimitare a componenței infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de componențele infracțiunilor similare (omor, puncucidere, lipsirea de viață la dorința persoanei etc.); elaborarea concluziilor și a propunerilor de *lege ferenda* fundamentate științific, orientate spre perfecționarea cadrului normativ de reglementare a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei. Prezenta lucrare poartă caracter novator și original, constituind prima contribuție științifică realizată la nivel de teză de doctorat, dedicată analizei sistematice și exhaustive a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. Totodată, sunt identificate și examinate critic lacunele legislative și ambiguitățile normative existente în reglementarea normei de incriminare, constatările astfel obținute constituind premisa formulării unor propuneri de *lege ferenda* concrete și fundamentate științific.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante constau în identificarea și sistematizarea criteriilor de calificare a faptelor prevăzute la art. 150 CP RM, demers ce va facilita o aplicare unitară și coerentă a normei de incriminare și va spori gradul de protecție a dreptului la viață ca valoare socială supremă ocrotită de legea penală.

Semnificația teoretică a tezei. Lucrarea prezintă o încercare de conceptualizare complexă a problemelor teoretico-practice ce țin de analiza juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii cu formularea unor soluții argumentate științific, direcționate spre optimizarea cadrului normativ existent de reglementare a infracțiunii în scopul interpretării sistemice corecte și aplicării uniforme a prevederilor art. 150 CP RM.

Valoarea aplicativă a tezei este conferită în mod substanțial de recomandările de *lege ferenda* formulate, acestea reprezentând propuneri concrete și fundamentate științific adresate legiuitorului Republicii Moldova în vederea perfecționării art. 150 CP RM, uniformizării practicii judiciare și sporirii eficienței normei de incriminare în apărarea juridico-penală a dreptului persoanei la viață.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale prezentei lucrări pot fi implementate în mai multe domenii: criteriile de calificare juridică elaborate pot ghida practicienii în aplicarea art. 150 CP RM; concluziile cercetării pot fi valorificate în procesul didactic și pot constitui punct de plecare pentru cercetări ulterioare; propunerile de *lege ferenda* formulate pot contribui la perfecționarea cadrului normativ incident.

ANNOTATION

APĂRECE Oleg „The Criminal-Legal Analysis of the Offence of Inducing or Aiding Suicide – Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova”. Doctoral thesis in law, scientific specialty: 554.01 – Criminal Law and Penal Enforcement Law, Chişinău, 2026

Structure of the thesis: introduction, four chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 240 titles. The results obtained are published in 12 scientific works.

Keywords: suicide; incitement to suicide; facilitation of suicide; attempted self-harm; attempted suicide; homicide; the right to life of a person.

The purpose of the thesis consists in carrying out a comprehensive criminal-legal analysis of the offence of incitement to or facilitation of suicide under Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, through an exhaustive examination of its constituent elements, the identification of legislative gaps and normative ambiguities that generate difficulties in judicial practice, as well as the formulation of practical recommendations and *de lege ferenda* proposals aimed at improving the applicable legal framework and ensuring a uniform and coherent judicial practice in the field, thereby enhancing the effectiveness of the criminal protection of the right to life as a supreme social value.

Research objectives: To research scientific materials from both domestic and international legal doctrine on the offence of inducing or aiding suicide; to conduct a rigorous criminal-legal analysis of its constituent elements and assess the compatibility of existing regulation with normative requirements; to examine the legal substance of the aggravating circumstances under Article 150 (2) and (3) of the Criminal Code of the Republic of Moldova, and the mitigating circumstance under Article 150 (4), identifying the criteria for their application and implications for sentencing; to examine the criteria for distinguishing this offence from related criminal offences (murder, manslaughter, mercy killing, etc.); to elaborate scientifically substantiated conclusions and *de lege ferenda* proposals aimed at improving the normative framework under Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

The novelty and scientific originality of the thesis. The present work is innovative and original, constituting the first doctoral thesis dedicated to the systematic and exhaustive analysis of the offence under Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. The legislative gaps and normative ambiguities in the regulation of the incriminating provision are identified and critically examined, constituting the premise for the formulation of concrete and scientifically substantiated *de lege ferenda* proposals.

The results obtained that contribute to the resolution of an important scientific problem consist in the identification and systematisation of the criteria for the legal classification of the acts provided under Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, an approach that will facilitate a uniform and coherent application of the incriminating provision and will enhance the degree of protection of the right to life as a supreme social value safeguarded by criminal law.

The theoretical significance of the thesis. The work represents an attempt at a comprehensive conceptualisation of the theoretical and practical issues pertaining to the criminal-legal analysis of the offence of incitement to or facilitation of suicide, with the formulation of scientifically argued solutions directed towards the optimisation of the existing normative framework governing the offence, for the purpose of the correct systematic interpretation and uniform practical application of the provisions of Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova.

The applicative value of the thesis is substantially conferred by the *de lege ferenda* recommendations formulated herein, these representing concrete and scientifically substantiated proposals addressed to the legislature of the Republic of Moldova with a view to improving Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, standardising judicial practice and enhancing the effectiveness of the incriminating provision in the criminal-legal protection of the right of the person to life.

Implementation of Scientific Results. The scientific results of the present work may be implemented across several fields of activity: the legal qualification criteria developed are capable of guiding legal practitioners in the application of Article 150 of the Criminal Code of the Republic of Moldova; the research conclusions may be utilised in the teaching process and may serve as a point of departure for further scholarly inquiry; while the *de lege ferenda* proposals formulated may contribute to the improvement of the applicable normative framework.

АННОТАЦИЯ

АПЭРЕЧЕ Олег «Уголовно-правовой анализ преступления доведения до самоубийства или содействие совершению самоубийства – ст. 150 УК РМ».
Диссертация на соискание учёной степени доктора права по научной специальности: 554.01 – Уголовное право и уголовно-исполнительное право, Кишинэу, 2026

Структура диссертации: введение, четыре главы, выводы и рекомендации, библиография, включающая 240 наименований. Полученные результаты опубликованы в 12 научных работах.

Ключевые слова: самоубийство; доведение до самоубийства; содействие совершению самоубийства; попытка совершить самоубийство; покушение на самоубийство; убийство; жизнь человека.

Цель диссертации заключается в проведении комплексного уголовно-правового анализа преступления доведения до самоубийства или содействие совершению самоубийства, предусмотренного ст. 150 УК РМ, посредством всестороннего исследования признаков его состава, выявления законодательных пробелов и нормативных неясностей, вызывающих трудности в судебной практике, а также формулирования рекомендаций и предложений *de lege ferenda*, направленных на совершенствование правовой базы и обеспечение единообразной и последовательной судебной практики в целях повышения эффективности уголовно-правовой охраны права на жизнь как высшей социальной ценности.

Задачи исследования: исследование и обобщение релевантных научных материалов, опубликованных как в отечественной доктрине, так и в международной юридической литературе и посвящённых преступлению доведения до самоубийства или содействия совершению самоубийства; проведение уголовно-правового анализа данного преступления посредством исследования признаков его состава и оценки соответствия нормативного регулирования требованиям законодательства; исследование правового содержания отягчающих обстоятельств по ч. (2) и (3) ст. 150 УК РМ и смягчающего обстоятельства по ч. (4) ст. 150 УК РМ в целях определения критериев их применения и последствий для индивидуализации наказания; исследование критериев разграничения данного состава со смежными преступлениями: убийством, причинением смерти по неосторожности, лишением жизни по желанию лица и др.; разработка научно обоснованных выводов и предложений *de lege ferenda*, направленных на совершенствование нормативно-правовой базы регулирования ст. 150 УК РМ.

Научная новизна и оригинальность диссертации. Настоящая работа носит новаторский и оригинальный характер, представляя собой первый научный вклад на уровне диссертационного исследования, посвящённого систематическому и всестороннему анализу преступления, предусмотренного ст. 150 УК РМ. Выявлены и критически исследованы законодательные пробелы и нормативные неясности, существующие в регулировании уголовно-правовой нормы, служащие основанием для формулирования конкретных и научно обоснованных предложений *de lege ferenda*.

Результаты, способствующие решению важной научной проблемы, состоят в выявлении и систематизации критериев квалификации деяний, предусмотренных ст. 150 УК РМ. Данный подход обеспечит единообразное и последовательное применение уголовно-правовой нормы и повысит степень охраны права на жизнь как высшей социальной ценности, защищаемой уголовным законом.

Теоретическая значимость диссертации. Работа представляет собой попытку комплексной концептуализации теоретико-практических проблем, связанных с уголовно-правовым анализом преступления доведения до самоубийства или содействия совершению самоубийства, с формулированием научно обоснованных решений, направленных на оптимизацию действующей нормативно-правовой базы регулирования данного преступления в целях его правильного системного толкования и единообразного практического применения положений ст. 150 УК РМ.

Прикладная ценность диссертации в значительной мере обусловлена сформулированными рекомендациями *de lege ferenda*, представляющими собой конкретные и научно обоснованные предложения, адресованные законодателю Республики Молдова в целях совершенствования ст. 150 УК РМ, унификации судебной практики и повышения эффективности уголовно-правовой нормы в сфере охраны права личности на жизнь.

Внедрение научных результатов. Научные результаты настоящей работы могут быть внедрены в нескольких сферах: разработанные критерии юридической квалификации могут служить ориентиром для практических работников при применении ст. 150 УК РМ; выводы исследования могут использоваться в учебном процессе и служить отправной точкой для дальнейших научных исследований; сформулированные предложения *de lege ferenda* могут способствовать совершенствованию соответствующей нормативной базы.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alineat

art. – articol

CP FR – Codul penal al Federației Ruse

CP RM – Codul penal al Republicii Moldova

CP RO – Codul penal al României

CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova

CRM – Constituția Republicii Moldova

CEDO – Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

CSJ – Curtea Supremă de Justiție

DCC RM – Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova

HCC RM – Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova

HPCSJ – Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova

lit. – literă

n.a. – nota autorului

nr. – număr

p. – pagină

pct. – punct

RSSM – Republica Sovietică Socialistă Moldovenească

red. – redacția

subpct. – subpunct

UE – Uniunea Europeană

vol. – volum

УК РФ – Уголовный кодекс Российской Федерации (Codul penal al Federației Ruse)

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Prevederile art. 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă că: „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale”¹, iar Convenția Europeană a Drepturilor Omului protejează, la alin. (1) art. 2 – Dreptul la viață prin următoarea stipulație: „Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege.”² Totodată, protecția vieții umane ca valoare supremă a ordinii juridice este consacrată, la nivel constituțional, prin art. 24 din Constituția Republicii Moldova³, dispoziție care instituie atât dreptul fundamental la viață și la integritate, cât și garanții împotriva oricăror forme de tratament care ar putea leza demnitatea sau integritatea persoanei, exprimând astfel obligația pozitivă a statului de a asigura și a proteja viața ca bun juridic de valoare supremă.

Dreptul la viață constituie fundamentul tuturor celorlalte drepturi și libertăți fundamentale ale persoanei, fără de care acestea nu pot fi exercitate. Prin urmare, orice conduită care aduce atingere acestei valori supreme impune o reacție fermă și adecvată din partea legiuitorului, materializată într-o reglementare penală clară, coerentă și eficientă, capabilă să asigure o protecție reală și efectivă a dreptului la viață. În acest sens, incriminarea determinării sau înlesnirii sinuciderii reprezintă un instrument juridic esențial de protecție a vieții umane, prin care legiuitorul sancționează conduita persoanelor care, prin acțiunile sau inacțiunile lor, contribuie la suprimarea vieții altei persoane.

Norma penală acționează ca un instrument de prevenție generală, adresându-se societății în ansamblu, și de prevenție specială, vizând persoana făptuitorului în mod individual. O reglementare lacunară sau ambiguă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii subminează funcția preventivă a legii penale, generând un sentiment de impunitate și reducând eficiența protecției penale a dreptului la viață.

Obligația de a anticipa și de a reglementa toate modalitățile normative posibile de comitere a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM⁴ îi revine legiuitorului, asigurând astfel o aplicare unitară, coerentă și predictibilă a legii penale. O normă de incriminare previzibilă și completă contribuie, totodată, la uniformizarea practicii judiciare, eliminând divergențele de interpretare care afectează în prezent aplicarea art. 150 CP RM.

¹ Declarația Universală a Drepturilor Omului. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. În: *Tratate internaționale*. Vol. I. Chișinău, 2001, p. 11-18.

² *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*. [online]. [citat 08.01.2026]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ROM

³ Constituția Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.

⁴ Codul penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129, 1012.

Importanța cercetării este determinată, de necesitatea perfecționării cadrului normativ de reglementare a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, precum și de nevoia asigurării unei practici judiciare unitare și coerente în materie. Or, instituția incriminării determinării sau înlesnirii sinuciderii protejează, în esență ce mai importantă valoare socială ocrotită de legea penală și anume dreptul la viață, contribuind astfel la garantarea și asigurarea drepturilor fundamentale ale persoanei.

În doctrina juridică penală a Republicii Moldova, infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM a fost cercetată sub anumite aspecte, dar nu a beneficiat până în prezent de o analiză științifică exhaustivă și sistematică, ce se impune și în vederea modificărilor esențiale relativ recente a cadrului normativ anterior existent. Prezenta lucrare propune unu cadru conceptual teoretico-practic complex pentru interpretarea și aplicarea normei de incriminare, fundamentat inclusiv pe analiza comparativă a doctrinei și a legislației altor state.

Actualitatea temei este determinată și de evoluțiile tehnologice, care au generat noi forme de manifestare a conduitei infracționale prevăzute la art. 150 CP RM. Răspândirea rețelilor de socializare, a platformelor digitale care promovează sinuciderea, a jocurilor online periculoase, cum ar fi jocul „Balena albastră” a creat noi modalități de determinare sau înlesnire a sinuciderii, pentru care cadrul normativ actual se dovedește adesea insuficient și inadaptat. Aceste realități sociale impun o reconsiderare și o perfecționare a cadrului normativ de reglementare a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, în vederea acoperirii tuturor modalităților normative posibile de comitere a acesteia.

Considerentele invocate confirmă actualitatea și importanța deosebită a temei abordate, cercetarea întreprinsă constituind o contribuție științifică necesară și oportună la dezvoltarea doctrinei juridice penale a Republicii Moldova în materia protecției dreptului la viață.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Ralierea cadrului normativ autohton la standardele internaționale în materia protecției dreptului la viață constituie o prioritate a politicii penale a Republicii Moldova, aceasta fiind indispensabilă pentru identificarea și sancționarea eficientă a conduitelor de determinare sau înlesnire a sinuciderii și pentru asigurarea unei protecții juridice efective a valorilor sociale fundamentale ocrotite de legea penală.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în mod constant că art. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului impune statelor membre obligații pozitive de protecție a dreptului la viață.⁵

⁵ *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.* [online]. [citat 08.01.2026]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ROM

Relevant pentru studiu este și Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, care prevede ca scop, la lit. a) pct. 1) art. 1 „a proteja femeile împotriva tuturor formelor de violență și de a preveni, de a urmări în justiție și de a elimina violența împotriva femeilor și violența domestică”.⁶

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este incriminată și în legislațiile penale europene, statele adoptând soluții normative proprii în funcție de tradițiile juridice și de politica penală națională. De exemplu, în Codul penal al României, fapta este incriminată la art. 191 „Determinarea sau înlesnirea sinuciderii”⁷, în Codul penal al Italiei la art. 580 „Instigarea sau ajutorul la sinucidere”⁸, în Codul penal german la art. 217 „Determinarea sau înlesnirea sinuciderii”⁹ în Codul penal francez la art. 223-13 „Despre provocarea sinuciderii”¹⁰ etc.

Această convergență legislativă la nivel european demonstrează că incriminarea determinării sau înlesnirii sinuciderii reprezintă o constantă a politicii penale europene în materia protecției dreptului la viață.

Problematica infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii a generat dezbateri doctrinare susținute în literatura juridică de specialitate din numeroase state, vizând în special delimitarea acestei infracțiuni de sinuciderea asistată medical și de eutanasiere, formele de vinovăție compatibile cu structura infracțiunii, precum și modalitățile normative de comitere a acesteia în contextul evoluțiilor tehnologice.

Republica Moldova, în calitate de stat membru al Consiliului Europei și stat asociat al Uniunii Europene, are obligația de a-și armoniza legislația penală cu standardele europene în materia protecției dreptului la viață, inclusiv prin asigurarea unui cadru normativ adecvat de incriminare a conduitelor care contribuie la suprimarea vieții umane prin determinarea sau înlesnirea sinuciderii.

Încadrarea temei în preocupările naționale și zonale. Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, prezintă expresia interdicției legale a oricărei conduite prin care o persoană este determinată sau înlesnită să își suprimă propria viață, norma de incriminare stabilind totodată un regim sancționator diferențiat în raport cu circumstanțele săvârșirii faptei.

⁶ Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011. [online]. [cit. 02.02.2026]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168046253e>

⁷ Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

⁸ *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*. Coord. Tudorel TOADER. București: C.H. Beck, 2018, p. 2285.

⁹ *Ibidem*, p. 1892.

¹⁰ *Ibidem*, p. 1549.

O asemenea abordare este comună și consecvent promovată în politica de drept penal a statelor membre ale UE, cu care Republica Moldova întreține relații strânse de colaborare și acordare a asistenței juridice în materie de drept penal. În sensul dat atestăm și unele similitudini de reglementare normativă existente în legislația penală națională și în cea a României.

Demersul științific al prezentei lucrări este susținut de o fundamentare teoretică și normativă amplă, valorificând monografiile, tratatele, teze de doctorat, articole științifice și alte publicații de referință, elaborate de cercetători din Republica Moldova și din alte state, diversitatea acestor surse completând analiza întreprinsă și consolidând argumentația formulată.

Încadrarea temei în context inter- și transdisciplinar. Valoarea aplicativă a prezentei lucrări depășește cadrul strict al dreptului penal, rezultatele obținute și concluziile formulate putând fi valorificate în dezvoltarea unor discipline juridice și conexe, cum ar fi: psihologia juridică, criminologia, criminalistica, procedura penală.

Concluziile formulate în materia delimitării infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de alte infracțiuni similare, precum și orientările privind elaborarea unor strategii eficiente de prevenire a fenomenului suicidal, pot fi valorificate atât în practica judiciară, cât și în activitatea de legiferare și în cercetarea criminologică.

Abordarea interdisciplinară adoptată în prezenta lucrare a solicitat consultarea unor contribuții doctrinare din diverse ramuri și discipline juridice, această perspectivă complexă permițând o fundamentare mai riguroasă a analizei întreprinse. Autorii lucrărilor valorificate în acest context sunt: M. Poalelungi (procedura penală); G. Cărașu, A. Mamedo (psihologie); A. Rankin (istorie).

Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă. Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, a constituit obiect de cercetare al mai multor cercetători din doctrina juridică a Republicii Moldova, printre care: S. Brînză, V. Stati, V. Bujor, A. Borodac, I. Macari, M. Avram, T. Popovici, și V. Cobășneanu, L. Dumneanu și M. Mutu-Strulea, L. Gîrla, I. Iacob.

Cea mai amplă contribuție doctrinară autohtonă în materia infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii aparține profesorului S. Brînză, ale cărei cercetări teoretico-practice au influențat direct evoluția cadrului normativ de reglementare a acestei infracțiuni, un exemplu elocvent constituindu-l propunerea de completare a art. 150 CP RM cu incriminarea faptei de înlesnire a sinuciderii.

Cu toate acestea, în literatura juridică autohtonă se mai atestă unele ambiguități și controverse cu privire la anumite aspecte ale caracterizării juridico-penale complete a acestei

infracțiuni, împrejurare care justifică necesitatea unei cercetări teoretice aprofundate, îndeosebi în lumina modificărilor legislative recente.

Prezenta lucrare valorifică în mod substanțial și contribuțiile doctrinare ale cercetătorilor din alte state, a căror diversitate de perspective a completat semnificativ analiza infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, demonstrând astfel importanța dreptului comparat în cercetarea juridico-penală autohtonă.

În același context ne referim cu precădere la contribuțiile științifice extrem de valoroase ale unor asemenea doctrinari precum: I. Tanoviceanu, T. Toader, A. Boroș, V. Lazăr, M. A. Hotca, I. Ristea, A. Al. I. Dumitrache, I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu, B. Sergiu, D. Al. Șerban, G. V. Teliceanu, S. Elke, J. Loveless, D. Ormerod, K. Laird, R. Card, M. Jill, M. Allen, C. Derry, J. Herring, M. James, N. F. Antonov, M. I. Bajanov, Ia. M. Brainin, A. I. Rarog, S. V. Borodin, M. S. Serebrennikova.

Relevanța colaborării academice internaționale și a valorificării literaturii juridice de specialitate din alte state este evidențiată pe tot parcursul prezentei lucrări, contribuțiile doctrinare ale cercetătorilor străini constituind un fundament teoretic esențial în analiza infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii și în fundamentarea propunerilor de *lege ferenda* formulate.

Scopul lucrării

Scopul prezentei lucrări constă în realizarea unei analize juridico-penale complexe a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM, prin examinarea exhaustivă a elementelor sale constitutive, identificarea lacunelor legislative și a ambiguităților normative ce generează dificultăți în practica judiciară, precum și formularea unor recomandări practice și *de lege ferenda*, menite să contribuie la perfecționarea cadrului legal aplicabil și la asigurarea unei practici judiciare unitare și coerente în materie, sporind astfel eficiența protecției penale a dreptului la viață, ca valoare socială supremă.

Obiectivele cercetării

Astfel, în vederea atingerii scopului propus, ne-am trasat următoarele obiective:

- analiza materialelor științifice publicate atât în doctrina autohtonă, cât și în cea a altor state, consacrate infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM;
- cercetarea evoluției istorice a incriminării determinării sau înlesnirii sinuciderii în legislația penală a Republicii Moldova și în cea a altor state;
- fundamentarea științifică a conceptului juridico-penal de determinare sau înlesnire a sinuciderii și a trăsăturilor ce îi sunt aferente;

- analiza juridico-penală exhaustivă a elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, prin examinarea obiectului, laturii obiective, laturii subiective și subiectului infracțiunii;
- examinarea circumstanțelor agravante prevăzute la alin. (2) și (3) ale art. 150 CP RM, precum și a circumstanței atenuante reglementate la alin. (4) al aceluiași articol;
- delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de infracțiunile adiacente, conexe și omogene, prin identificarea criteriilor de distincție aplicabile în practica judiciară;
- abordarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prin prisma elementelor de drept penal comparat, cu accent pe legislațiile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene;
- cercetarea practicii judiciare naționale și internaționale în domeniul infracțiunilor contra vieții persoanei, cu referire specială la infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM;
- analiza jurisprudenței relevante a Curții Europene a Drepturilor Omului în materia protecției dreptului la viață și a implicațiilor acesteia asupra interpretării și aplicării art. 150 CP RM;
- identificarea lacunelor legislative și a ambiguităților normative existente în reglementarea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, care generează dificultăți în practica judiciară de calificare a faptelor;
- elaborarea unui cadru conceptual coerent pentru calificarea juridică a faptelor prevăzute la art. 150 CP RM, menit să contribuie la uniformizarea practicii judiciare în materie;
- formularea concluziilor și a propunerilor de *lege ferenda*, menite să îmbunătățească actualul cadru legal de reglementare a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM.

Ipoteza de cercetare

Fundamentul ipotezei de cercetare a prezentei lucrări este constituit din următoarele idei esențiale care au fost supuse analizei și verificării științifice în vederea formulării propriilor concluzii asupra unor dileme atestate în abordarea teoretico-practică a materiei cercetate:

- Lipsa incriminării sinuciderii în legea penală nu echivalează cu lipsa oricărei reacții a legiuitorului față de acest fenomen, orice intervenție a unui terț prin care se determină sau se înlesnește sinuciderea unei persoane urmând a fi sancționată penal în temeiul art. 150 CP RM.
- Metodele de determinare sau înlesnire a sinuciderii au un caracter neexhaustiv, fapta infracțională putând fi săvârșită prin orice acțiune sau inacțiune de natură să influențeze decizia suicidară a victimei, indiferent de forma concretă pe care aceasta o preia.
- Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM poate fi atât persoana fizică, cât și persoana juridică.

- Infracțiunea, prevăzută la art. 150 CP RM, poate fi săvârșită exclusiv cu intenție directă sau indirectă.

- Alin. (4) art. 150 CP RM, care reglementează urmarea prejudiciabilă constând în încercarea de sinucidere a victimei, consacră în realitate forma tentată a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, și nu o variantă atenuată de sine stătătoare a acesteia.

- Constrângerea victimei de a-și suprima propria viață, fără ca aceasta să acționeze în baza unei decizii libere, exclude reținerea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM.

- Cadrul normativ existent ce reglementează, la art. 150 CP RM, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate și urmează a fi supus unei optimizări esențiale în scopul eficientizării activității de combatere juridico-penală și profilaxie a infracțiunii ce a constituit subiectul cercetării și sporirii apărării juridico-penale a dreptului persoanei la viață.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Prezentă cercetare a fost elaborată în baza unei metodologii științifice care a înglobat atât studiul doctrinei autohtone și a celei străine la tema investigației, ce s-a soldat cu fundamentarea propriilor opinii asupra unor abordări teoretice, cât și analiza reglementărilor existente în legea penală națională și în legislația penală a altor state legislative în vederea formulării unor propuneri în scopul optimizării reglementării normative în domeniul supus cercetării.

În procesul investigației s-a apelat la următoarele metode științifice de cercetare:

Metoda istorico-juridică. Metoda istorico-juridică a fost utilizată în prezenta lucrare în vederea cercetării evoluției incriminării determinării sau înlesnirii sinuciderii în legislația penală a Republicii Moldova, a identificării surselor de inspirație ale normei de incriminare prevăzute la art. 150 CP RM, a analizei modificărilor legislative succesive operate asupra acesteia și înțelegerii tendințelor politicii penale adoptate de legiuitorul autohton în materie, toate acestea constituind premise esențiale pentru fundamentarea propunerilor de *lege ferenda*, formulate în cadrul prezentei cercetări.

Metoda juridică comparativă. La metoda juridică comparativă s-a recurs în prezenta lucrare pentru examinarea normelor de incriminare corespondente art. 150 CP RM din legislațiile penale ale altor state, în special ale statelor membre ale Uniunii Europene, în vederea identificării similitudinilor, deosebirilor și tendințelor legislative în materie. Metoda juridică comparativă ocupă un loc central în demersul științific al prezentei lucrări, întrucât cercetarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu poate fi realizată în mod exhaustiv și riguros fără raportarea normei de incriminare autohtone la soluțiile normative adoptate în alte sisteme de drept, această perspectivă comparativă fiind indispensabilă atât pentru perceperea adecvată a normei de

incriminare prevăzute la art. 150 CP RM, cât și pentru formularea unor propuneri de *lege ferenda* fundamentate și viabile.

Metoda analizei sistemice. Metoda analizei sistemice a fost valorificată în prezenta lucrare prin examinarea normei de incriminare prevăzute la art. 150 CP RM în cadrul sistemului normativ al CP RM prin raportarea acesteia la standardele juridice internaționale și europene în materia protecției dreptului la viață, în special la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și la jurisprudența relevantă a CtEDO.

Metoda logică, inducția și deducția au servit drept instrumente efective de cercetare pe parcursul întregii investigații, contribuind unei analize complexe a materiei cu abordarea sistemică a materiei, evidențierea celor mai importante raționamente teoretico-practice și formularea propriilor opinii și concluzii asupra acestora.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute

Noutatea științifică a rezultatelor obținute în prezenta lucrare se concretizează în următoarele contribuții: 1) elaborarea primei analize juridico-penale exhaustive și sistematice a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM din doctrina juridică a Republicii Moldova, acoperind toate elementele constitutive ale acesteia; 2) identificarea și examinarea critică a lacunelor legislative și a ambiguităților normative existente în reglementarea art. 150 CP RM, neabordate anterior în mod sistematic în literatura juridică autohtonă; 3) elaborarea unui cadru conceptual coerent și a unor criterii clare pentru calificarea juridică corectă a faptelor prevăzute la art. 150 CP RM, menit să contribuie la uniformizarea și predictibilitatea practicii judiciare în materie; 4) realizarea unei analize comparative sistematice a normei de incriminare autohtone în raport cu reglementările corespondente din legislațiile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, identificând tendințele legislative europene; 5) formularea unor propuneri concrete și fundamentate științific de *lege ferenda*, vizând perfecționarea art. 150 CP RM prin eliminarea lacunelor legislative identificate și adaptarea normei de incriminare la realitățile sociale și tehnologice contemporane; 6) elaborarea unor criterii clare și fundamentate de delimitare a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM de infracțiunile adiacente, conexe și omogene, contribuind la prevenirea erorilor judiciare, generate de confuziile de încadrare juridică în practica organelor judiciare.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere în prezenta lucrare sunt următoarele:

- sinuciderea nu constituie infracțiune în legislația penală a Republicii Moldova, însă orice intervenție a unui terț care determină sau înlesnește sinuciderea unei persoane întrunește

elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM și urmează a fi sancționată penal;

- metodele de determinare sau înlesnire a sinuciderii au caracter neexhaustiv, infracțiunea putând fi comisă prin orice acțiune sau inacțiune aptă să genereze sau să consolideze hotărârea suicidară a victimei;

- libertatea de decizie a victimei reprezintă o condiție esențială pentru reținerea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, lipsa acesteia determinând calificarea faptei ca infracțiune de omor în temeiul art. 145 CP RM;

- infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi săvârșită exclusiv cu intenție directă sau indirectă, orice formă de imprudență fiind incompatibilă cu structura laturii subiective a acestei infracțiuni;

- alin. (4) al art. 150 CP RM, care reglementează determinarea sau înlesnirea sinuciderii soldată cu încercarea de sinucidere a victimei, consacră în realitate forma tentată a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, și nu o variantă atenuată autonomă a acesteia, tentativa urmând a fi reținută și sancționată în temeiul dispozițiilor generale ale art. 27 CP RM.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă. Importanța teoretică a prezentei lucrări rezidă în contribuția sa la dezvoltarea doctrinei juridico-penale autohtone în materia infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM, prin elaborarea unui cadru conceptual coerent pentru interpretarea și aplicarea normei de incriminare, clarificarea elementelor constitutive ale infracțiunii și identificarea lacunelor legislative existente.

Rezultatele acestei teze de doctorat reprezintă o valoare aplicativă pentru mai multe categorii de destinatari: a) teoreticienii beneficiază de un cadru conceptual coerent pentru analiza infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM și de identificarea lacunelor doctrinare existente; b) practicienii dispun de soluții teoretico-practice concrete pentru calificarea juridică corectă a faptelor și de criterii clare de delimitare față de infracțiunile adiacente; c) legiuitorul poate valorifica propunerile concrete de *lege ferenda* formulate în vederea perfecționării art. 150 CP RM; d) tinerii studenți identifică în prezenta lucrare o sursă bibliografică valoroasă pentru studiul disciplinelor de drept penal special.

Rezultatele și concluziile prezentei cercetări își găsesc utilitatea și în planul formării profesionale juridice, constituind o resursă valoroasă pentru studenții și masteranzii facultăților de Drept, precum și pentru avocați, judecători, procurori și alți practicieni ai dreptului.

Aprobarea rezultatelor. Diseminarea rezultatelor acestei cercetări s-a realizat prin intermediul a 12 publicații de specialitate, concretizate în articole prezentate la conferințe științifice naționale și internaționale și în articole publicate în reviste de specialitate. În vederea

asigurării accesibilității internaționale a rezultatelor obținute, două dintre publicații au fost redactate în limba engleză.

Sumarul capitolelor tezei. Structura lucrării de față cuprinde patru capitole, la finalul fiecăruia fiind formulate concluziile în care sunt sintetizate principalele rezultate ale cercetării desprinse din analiza tematicii abordate în respectivul capitol.

Capitolul 1 „*Analiza doctrinei referitoare la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii*” este consacrat analizei doctrinei referitoare la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii și este structurat în trei subcapitole distincte. În primul subcapitol este realizată o sinteză a contribuțiilor doctrinare autohtone, consacrate infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, evidențiindu-se principalele opinii, controverse și lacune doctrinare existente în literatura juridică penală de specialitate din Republica Moldova. Cel de-al doilea subcapitol este dedicat cercetării materialelor științifice publicate în alte state referitoare la aceeași infracțiune, valorificând perspectivele comparative oferite de doctrina juridică penală internațională. În cel de-al treilea subcapitol este cercetat fenomenul sinuciderii în corelație cu reglementările penale existente în unele state la diverse perioade istorice, precum și în contextul abordărilor actuale în materie.

Capitolul 2 „*Elementele obiective ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM*” este consacrat analizei elementelor obiective ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM, structurate în cinci subcapitole. Primul subcapitol examinează obiectul juridic al infracțiunii și identifică valorile și relațiile sociale ocrotite prin norma de incriminare. Cel de-al doilea subcapitol analizează obiectul material și victima infracțiunii, evidențiind particularitățile subiectului pasiv în cazul acestei infracțiuni. Al treilea subcapitol este dedicat analizei faptei prejudiciabile, examinării fiind supuse modalitățile normative de săvârșire a infracțiunii – determinarea și înlesnirea sinuciderii. În continuare este examinată urmarea prejudiciabilă, ce se manifestă respectiv în actul de sinucidere sau încercarea de sinucidere a victimei. În următorul subcapitol se analizează raportul de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmarea produsă cu evidențierea particularităților acestuia în cazul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.

În Capitolul 3 „*Elementele subiective ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM*” se examinează subiectul infracțiunii și condițiile supunerii răspunderii penale a acestuia, precum și latura subiectivă a infracțiunii, vinovăția fiind abordată în formele sale compatibile cu structura infracțiunii. De asemenea se întreprinde o cercetare a motivului și scopului infracțiunii cu menționarea distincțiilor esențiale dintre acestea

și urmarea prejudiciabilă. În final se analizează aspectele teoretico-practice referitoare la instituția participației penale cu referință la specificul normativ al infracțiunii cercetate în lucrare.

În Capitolul 4 „*Circumstanțele agravante și circumstanța atenuantă ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Delimitarea infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM de componentele infracțiunilor adiacente*” se realizează analiza variantelor agravate și a celei atenuate ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM. Identificarea criteriilor delimitării infracțiunii ce a constituit subiectul prezentei investigații de componentele infracțiunilor adiacente, întreprinsă în ultimul compartiment, a urmărit scopul identificării clare a criteriilor respective și a precizării exacte a soluțiilor de încadrare juridică a unor sau alte fapte penale adiacente, ce pot genera unele dileme în practica judiciară.

1. ANALIZA DOCTRINEI REFERITOARE LA INFRAȚIUNEA DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII

1.1. Sinteza studiilor doctrinare autohtone referitoare la infracțiunea reglementată la art. 150 CP RM

Doctrina juridică constituie una dintre cele mai importante surse de cunoaștere și interpretare a dreptului penal, reprezentând ansamblul concepțiilor, teoriilor și opiniilor exprimate de specialiști în domeniu cu privire la normele juridice, instituțiile și fenomenele juridico-penale.

Deși nu are forță juridică obligatorie, doctrina exercită o influență profundă asupra procesului de legiferare, aplicare și dezvoltare a dreptului, îndeplinind funcții esențiale precum: interpretarea normelor abstracte, identificarea lacunelor legislative, formularea propunerilor de *lege ferenda* și asigurarea coerenței sistemului juridic. În contextul dreptului penal moldovenesc, doctrina națională reprezintă nu doar un instrument de analiză științifică, ci și un veritabil ghid pentru practicienii dreptului (judecători, procurori, avocați etc.) care se confruntă zilnic cu probleme de interpretare și aplicare a legii penale.

Studiul doctrinei naționale referitoare la cercetarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM nu reprezintă un simplu exercițiu de compilare bibliografică, ci un veritabil punct de plecare științific care permite:

- identificarea stadiului actual al cunoașterii în domeniu și a problemelor deja soluționate;
- detectarea lacunelor, inconsecvențelor și controverselor care necesită cercetare suplimentară;
- construirea unei platforme teoretice solide, pe baza căreia să formulăm propriile contribuții originale;
- asigurarea continuității și coerenței dezvoltării doctrinei juridice moldovenești.

Unul dintre primii autori autohtoni, care a abordat problema reglementării infracțiunii de determinare la sinucidere, a fost S. Brînză în lucrarea „*Infrațiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*”¹¹, editată în anul 1999.

Este necesar să menționăm faptul că la acea perioadă în Republica Moldova era în vigoare Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești nr. 41 din 24.03.1961, publicat la 24.04.1961 în *Veștile R.S.S.M.* nr. 10 art. 41¹², care printre altele, reglementa infracțiunea de determinare la sinucidere la art.94 „Determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere a

¹¹ BRÎNZĂ Sergiu. *Infrațiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chișinău: USM, 1999, 234 p.

¹² Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești: nr. 41 din 24.03.1961, art. 94. În: *Veștile R.S.S.M.*, 1961, nr. 10, art. 41.

unei persoane, care se află într-o dependență materială sau altă dependență față de cel vinovat, fie prin comportare cruntă, fie prin înjosirea sistematică a demnității personale a victimei, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la unu la cinci ani. Determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere prin persecutare sistematică, clewetire, jignire din partea celui vinovat, dacă victima n-a fost în dependență materială sau altă dependență față de acesta, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la unu la trei ani.”¹³

Profesorul S. Brînză punctează faptul că o persoană poate fi trasă la răspundere penală conform alin. (1) art. 94 CP doar dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții, și anume: „1) să existe o dependență materială sau altă dependență față de victimă;

2) îndemnarea și convingerea altei persoane să-și ridice viața trebuie să se exprime prin:

a) comportare cruntă sau prin

b) înjosire sistematică a demnității personale a victimei.”¹⁴

În aceeași lucrare, S. Brînză a ajuns la concluzia că, în acea perioadă, existau divergențe referitoare la latura subiectivă a infracțiunii. O parte dintre autori erau de părere că infracțiunea de determinare la sinucidere poate fi comisă cu intenție indirectă sau neglijență, iar alți cercetători susțineau că o infracțiune poate fi săvârșită și cu intenție directă sau încredere exagerată. Respectiv profesorul S. Brînză vine cu propunerea de a fi soluționată problema prin modificarea cadrului legal, astfel ca în lege să fie indicate metodele de comitere a infracțiunii în așa mod în cât să fie clar că infracțiunea poate fi comisă doar cu intenție fie directă sau indirectă.¹⁵

Cercetătorul mai menționează: conform legislației penale moldovenești în vigoare din anul – 1999, persoana nu poate fi trasă la răspundere penală pentru complicitate, deoarece sinuciderea nu constituie o infracțiune. Mai mult ca atât, acesta atrage atenția asupra pericolului social pe care îl reprezintă fapta de înlesnire a sinuciderii care „[...] nu constituie o faptă penal-condamnabilă [...]”.¹⁶ potrivit legislației penale a Republicii Moldova și vine cu propunerea de a include în noul CP RM componenta de înlesnire a sinuciderii.

Totodată, S. Brînză definește sintagma „înlesnirea la sinucidere” după cum urmează: „Înlesnirea la sinucidere reprezintă orice acțiune de sprijinire a subiectului pasiv (adică a victimei –n.a.) în realizarea hotărârii sale de a se sinucide. [...] Înlesnirea constă din acte de simplu ajutor (procurarea de mijloace, sfaturi pentru folosirea lor, înlăturarea piedicilor etc.).”¹⁷

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ BRÎNZĂ Sergiu. *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chișinău: USM, 1999, p. 67.

¹⁵ *Ibidem*, p. 69.

¹⁶ *Ibidem*, p. 66.

¹⁷ *Ibidem*.

Această propunere a fost legiferată ulterior, mai exact peste aproximativ 19 ani, prin Legea penală nr. 157 din 26.07.18 pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002¹⁸, cu toate că în acea perioadă, S. Brînză, în mai multe lucrări ale sale, a accentuat necesitatea respectivei modificării. Mai mult ca atât, au fost autori care au susținut această opinie. Atât lucrările profesorului S. Brînză, cât și cele ale autorilor, care împărtășesc aceeași opinie cu S. Brînză, le vom analiza în cele ce urmează.

În anul 2003, profesorul V. Bujor a editat lucrarea „*Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei. Comentarii la Codul penal al Republicii Moldova din 18 aprilie 2002*”¹⁹, în care a analizat inclusiv infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM.

Așadar, odată cu adoptarea noului Cod penal al Republicii Moldova din 18.04.2002²⁰, infracțiunea de determinare la sinucidere a primit o nouă reglementare, fapta infracțională fiind incriminată în varianta-tip la alin. (1) art. 150 CP RM – determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere prin persecutare, clewetire ori jignire din partea celui vinovat. Totodată, infracțiunea prevedea o variantă agravată care putea fi comisă prin cinci modalități normative: „a) a soțului (soției) sau a unei rude apropiate; b) a unui minor; c) a unei persoane care se află într-o dependență materială sau altă dependență față de cel vinovat; d) prin comportare plină de cruzime; e) prin înjosirea sistematică a demnității victimei” – alin. (2) art. 150 CP RM.

Astfel, autorul V. Bujor este de părere că „latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere prin persecutare, clewetire ori jignire din partea celui vinovat. [...] Este necesar ca făptuitorul, prin acțiunile sale menționate mai sus, să fi făcut victima să ia hotărârea de a se sinucide.”²¹

Profesorul V. Bujor, accentuează faptul că, pentru existența infracțiunii se cere ca acțiunea făptuitorului să aibă, ca rezultat, sinuciderea sau tentativa de sinucidere a persoanei. Între acțiune și rezultat trebuie să existe un raport de cauzalitate. Referitor la latura subiectivă a infracțiunii, V. Bujor ajunge la concluzia că infracțiunea poate fi comisă doar prin intenție indirectă sau imprudență. Comiterea infracțiunii de determinare la sinucidere prin intenție directă este exclusă de către autor, deoarece acesta este de părere, că în cazul intenției directe, acțiunea de constrângere la sinucidere trebuie calificată ca omor.²²

¹⁸ Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002: nr.157 din 26.07.18. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357, 586.

¹⁹ BUJOR, Valerii. *Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei. Comentarii la Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.02*. Chișinău: Tipografia Orhei, 2003. 69 p.

²⁰ Codul penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129, 1012.

²¹ BUJOR, Valerii. *Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei. Comentarii la Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.02*. Chișinău: Tipografia Orhei, 2003, p. 25.

²² *Ibidem*.

Autorii A. Barbăneagră, V. Berliba, M. Bârgău ș.a., au elaborat în anul 2003 Comentariul Codului penal. Comentariul la art. 150 – Determinarea la sinucidere este realizat de către A. Borodac.²³

În lucrare autorul, definește modalitățile de realizare a laturii obiective ce constau în determinare la sinucidere sau la tentativă de sinucidere prin persecutare, clevetire ori jignire din partea celui vinovat.²⁴

Autorul precizează că „Latura subiectivă se caracterizează numai prin intenție indirectă sau imprudență.”²⁵

În acest context, în 2004 a fost editat „*Manualul de drept penal. Partea specială*”²⁶ de către autorul A. Borodac. Analiza juridico-penală a infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM este similară abordării prezentate de A. Borodac în lucrarea din 2003, invocată anterior.

Suplimentar, autorul precizează că „Încercarea de sinucidere nu constituie o infracțiune, [...] nu aduce atingere unei relații sociale. Viața unei persoane constituie o relație socială numai în raport cu viețile celorlalți membrii ai societății.”²⁷ Mai mult ca atât, acesta consideră că determinarea la sinucidere se apropie în multe privințe de omor, deoarece făptuitorul săvârșește acțiuni, al căror rezultat este decesul victimei.²⁸

Dacă A. Borodac, în lucrarea din 2003, era de părerea că latura subiectivă a infracțiunii se realizează prin intenție directă sau imprudență, în lucrarea din 2004 autorul opinează că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi comisă prin „[...] intenție indirectă sau încredere exagerată în sine.”²⁹

Cercetătorul I. Macari în anul 2003 a publicat lucrarea „*Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială*”³⁰. Autorul este de părere că obiectul infracțiunii de determinare la sinucidere „[...] este viața, demnitatea și onoarea persoanei.”³¹ Observăm o abordare diferită în comparație cu opinia celorlalți autori autohtoni referitoare la obiectul infracțiunii prevăzute de art. 150 CP RM, care, în opinia autorului citat, include demnitatea și onoarea persoanei.

Latura obiectivă, relevă autorul I. Macari, „[...] se caracterizează prin acțiuni care duc la determinarea sinuciderii sau la tentativa de sinucidere.”³² În convingerea autorului, motivele

²³ BARBĂNEAGRĂ, Alexei, BERLIBA, Viorel, BÂRGĂU, Mihail et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui Alexei Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.

²⁴ *Ibidem*, p. 317.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ BORODAC, Alexandru. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.

²⁷ *Ibidem*, p. 69.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 71.

³⁰ MACARI, Ivan. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea Specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p.

³¹ *Ibidem*, p. 63.

³² *Ibidem*.

săvârșirii infracțiunii pot fi diverse, dar, pornind de la cadrul legal, cercetătorul nominalizează trei motive – „persecutare sistematică, clevetire și jignire.”³³ Nu putem fi de acord cu opinia autorului referitoare la motivele săvârșirii infracțiunii prevăzute de art. 150 CP RM, deoarece acestea reprezintă, de fapt, modalitățile de comitere a infracțiunii, pe când motivele săvârșirii infracțiunii analizate pot fi gelozia, ura, răzbunarea.

Latura subiectivă, în opinia autorului, se caracterizează prin „[...] vinovăție intenționată (intenție directă sau indirectă).”³⁴

Autorul I. Macari în anul 2004 a lansat, în limba rusă, manualul „Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная”³⁵, în care a analizat inclusiv infracțiunea reglementată la art. 150 CP RM.

În comparație cu abordările autorului analizate anterior, în această lucrare este formulată o cu totul altă opinie asupra laturii subiective a infracțiunii de determinare la sinucidere, prevăzute la art. 150 CP RM. În manualul dat, I. Macari menționează că latura obiectivă se caracterizează prin „[...] intenție directă sau indirectă sau neglijență.”³⁶

În viziunea autorului, infracțiunea poate fi comisă inclusiv prin neglijență sau imprudență.

În anul 2004, coautorii M. Avram, T. Popovici, și V. Cobășneanu publică lucrarea „Cercetarea infracțiunilor contra persoanei (Ghidul ofițerului de urmărire penală)”³⁷ în care este analizată inclusiv infracțiunea de determinare la sinucidere prevăzută de art. 150 CP RM.

Cercetătorii relevă faptul că există două categorii de factori care determină persoana la autocurmarea vieții: „[...] factori externi de proveniență subiectivă provocați de o persoană [...] care și devine subiectul infracțiunii și factorii interni, [...] care apar în psihicul victimei sub influența factorilor exteriori, provocați de făptuitor.”³⁸

Obiectul juridic nemijlocit al infracțiunii prevăzute de art. 150 CP al RM, conform opiniei autorilor „[...] îl constituie totalitatea relațiilor sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de ocrotirea dreptului la viață și însăși viața ca valoare socială supremă [...]”³⁹. Obiectul material îl constituie corpul victimei.⁴⁰

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, p. 64.

³⁵ МАКАРЬ, Иван. Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Кишинэу: Динамо, 2004. 576 с.

³⁶ *Ibidem*, p.67.

³⁷ AVRAM, Mihail, POPOVICI, Tudor, COBĂȘNEANU Vasile. *Cercetarea infracțiunilor contra persoanei (Ghidul ofițerului de urmărire penală)*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 360 p.

³⁸ *Ibidem*, p.69.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*, p.70.

În ceea ce privește latura obiectivă a infracțiunii, autorii menționați apreciază că aceasta poate fi comisă „[...] în rare cazuri și prin inacțiune.”⁴¹ Suntem de părere că ar fi fost binevenite și anumite exemple practice sau recurgerea la exemplificarea unor inacțiuni concrete, prin care ar fi posibilă comiterea infracțiunii de determinare la sinucidere. Reglementarea infracțiunii, prevăzute la art. 150 CP RM, în vigoare la data redactării manualului (2004), era următoarea: *Determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere prin persecutare, clevetire ori jignire din partea celui vinovat se pedepsește cu închisoare de la 2 la 5 ani*. Pornind de la stipularea respectivă, realizarea laturii obiective prin inacțiune din punct de vedere practic, la acel moment, era aproape imposibilă. Și aceasta pentru motivul că însuși legiuitorul prevedea expres modalitățile de comitere a infracțiunii și anume prin: persecutare, clevetire sau jignire – modalități care, de regulă, sunt comise prin acțiune. Mai mult decât atât, însăși autorii definesc „[...] persecutarea ca fiind urmărirea victimei atât în mod fizic, cât și psihic, adică prin amenințări [...], clevetirea trebuie înțeleasă ca fiind acțiunile făptuitorului [...], prin jignire se înțelege violarea și lezarea intenționată a onoarei și demnității persoanei prin diferite acțiuni verbale sau scrise.”⁴² Din interpretarea dată a modalităților de comitere a infracțiunii rezultă că determinarea la sinucidere se putea îndeplini doar prin acțiune.

Cât privește legătura de cauzalitate dintre acțiune și rezultat, precum și latura subiectivă a infracțiunii în cauză, coautorii împărtășesc opinia profesorului V. Bujor, formulată în lucrarea analizată anterior.

Următoarea lucrare⁴³ datează cu anul 2005, având ca autoare pe L. Dumneanu și M. Mutu-Strulea și este prezentată în forma unui album de scheme, în care este elucidată și infracțiunea analizată în prezenta teză.

În opinia autoarelor, latura obiectivă a infracțiunii date se exprimă prin acțiune sau inacțiune de determinare care este definită ca „[...] convingerea victimei de a lua hotărârea de sinucidere, fără a o constrânge.”⁴⁴

În cele ce urmează, vom supune analizei o lucrare care datează din anul 2011 – *Drept penal. Partea specială. Vol. I.*, elaborată de S. Brînză și V. Stati.⁴⁵

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² AVRAM, Mihail, POPOVICI, Tudor, COBĂȘNEANU Vasile. *Cercetarea infracțiunilor contra persoanei (Ghidul ofițerului de urmărire penală)*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 70.

⁴³ DUMNEANU, Ludmila, MUTU-STRULEA, Maria. *Album de scheme. Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Centrul Editorial al USM. 2005. 317 p.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 25.

⁴⁵ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.

Savanții precizează că „Legea penală susținută de considerente de ordin etic, moral, religios și de solidaritate umană, stimulează dezvoltarea unei atitudini pozitive a membrilor societății prin care să se prevină ori să se împiedice, pe cât de posibil, gestul funest al sinuciderii.”⁴⁶ Totodată, se atrage atenția asupra pericolului social al infracțiunii de determinare la sinucidere și autorii și exprimă convingerea că incriminarea acesteia „[...] nu poate fi indiferentă legii penale.”⁴⁷

Obiectul juridic special, conform părerii doctrinarilor, îl constituie „[...] relațiile sociale cu privire la viața unei persoane, iar obiectul material constă în corpul persoanei care s-a sinucis sau care a încercat să se sinucidă”.⁴⁸

Referitor la latura obiectivă, autorii propun următoarea structură: „1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiune sau în inacțiune de determinare la sinucidere sau la tentativă; 2) urmările prejudiciabile sub formă de: a) sinucidere sau b) tentativă de sinucidere; 3) legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile; 4) metodele de săvârșire a infracțiunii: a) persecutare; b) clevetire; c) jignire; d) înjosirea sistematică a demnității victimei.”⁴⁹

În același context, cercetătorii propun o nouă definiție a determinării „[...] ca fiind aducerea victimei în situația de a lua hotărârea de a se sinucide, fie însuflându-i-se ideea de sinucidere (când victima nu se gândise la o asemenea posibilitate), fie prin convingerea victimei (atunci când aceasta avea încă îndoieli cu privire la luarea unei astfel de hotărâri).”⁵⁰ Modalitatea de realizare a determinării, în convingerea cercetătorilor, poate fi atât verbală, cât și scrisă sau pe oricare alte căi posibile.

Referitor la luarea deciziei de a se sinucide, S. Brînză și V. Stati precizează faptul că „[...] hotărârea victimei de a se sinucide trebuie delimitată de încercarea victimei de a scăpa de pericolul cu care o amenință făptuitorul”.⁵¹ Deoarece în cazul în care făptuitorul o amenință cu un pericol și intenția acestuia este de a o lipsi pe victimă de viață, fapta, în opinia savanților, urmează a fi calificată în baza art. 145 CP RM.

Calificarea în baza art. 145 CP RM urmează a fi făcută și atunci când victima este lipsită de discernământ, deoarece „[...] nu poate fi vorba despre luarea de către victimă a unei hotărâri de a se sinucide, ea acționând în mod mecanic, ca un simplu instrument în mâna făptuitorului, dirijat de voința acestuia.”⁵²

⁴⁶ *Ibidem*, p. 235.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*, p.236.

⁵² *Ibidem*.

În continuare S. Brînză și V. Stati definesc metodele de săvârșire a infracțiunii de determinare la sinucidere, analizează latura subiectivă și subiectul, inclusiv specifică motivele infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 150 CP RM, care în convingerea acestora „[...] pot fi cele mai diverse: răzbunare, gelozie, invidie etc.”⁵³

Este important să relevăm faptul că propunerea lui S. Brînză, referitoare la includerea în noul Cod penal al RM a componentei de înlesnire a sinuciderii, reiterată în lucrarea sa din 1999,⁵⁴ se regăsește și în lucrarea menționată, elaborată în coautorat cu V. Stati, în care inclusiv sunt analizate sub aspect comparativ noțiunile de determinare și înlesnirea sinuciderii.

Autorii S. Brînză și V. Stati au mai realizat o lucrare fundamentală, de o importanță semnificativă pentru doctrina penală națională, care datează din anul 2015 „*Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I.*”⁵⁵

Analiza infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, potrivit Tratatului respectiv este similară cu cea din lucrarea anterioară, iar unor idei formulate în lucrarea în cauză este necesar să le acordăm o atenție sporită.

Cercetătorii atrag atenția asupra necesității deosebirii determinării la sinucidere de justificarea sinuciderii, formulând o definiție, conform căreia „Justificarea sinuciderii presupune un elogiu, o laudă, o apologie, o glorificare, o preamărire, o aprobare frecventă adusă ideii de sinucidere. Justificarea sinuciderii se exprimă în adresarea publicului a unui mesaj cu conținut corespunzător, în cadrul unor cuvântări, scrise, acte etc.”⁵⁶

Un alt aspect abordat de autori vizează calitatea victimei infracțiunii, savanții susținând, pe bună dreptate, că „[...] victima infracțiunii specificate la alin. (1) art. 150 CP RM poate fi orice persoană”⁵⁷, exceptând minorii și persoana care se află într-o dependență materială sau altă dependență față de făptuitor care apar în calitate de victime ale infracțiunii prevăzute la lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM și respectiv, lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM.

Referitor la metodele de săvârșire a infracțiunii, autorii precizează că alte metode decât „[...] persecutarea; clewetirea; jignirea; înjosirea sistematică a demnității victimei, nu pot apărea [...]”⁵⁸ Mai mult ca atât, pentru reținerea infracțiunii este necesar ca metoda de determinare la sinucidere să poarte caracter ilegal.

⁵³ *Ibidem*, p. 239.

⁵⁴ BRÎNZĂ Sergiu. *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chisinau: USM, 1999, p. 234.

⁵⁵ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 345.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

L. Gîrla este autoarea articolului științific ce datează din anul 2016 „Victima determinării la sinucidere (art. 150 CP RM): Explicații psihologo-psihiatrice în luarea deciziei de suicid.”⁵⁹

Autoarea consideră infracțiunea de determinare la sinucidere „[...] un atentat la viața unei alte persoane”⁶⁰, formulând o definiție a determinării, conform căreia: „Determinarea reprezintă impulsionarea victimei să ia hotărârea de a se sinucide, convingând-o, fără însă a o constrânge.”⁶¹

Dacă ideea de sinucidere emană de la cel care determină, hotărârea de a recurge la actul suicidar aparține exclusiv celui determinat, libertatea de decizie a acestuia constituind o condiție esențială pentru reținerea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. Cel determinat trebuind să aibă posibilitatea reală de a evalua argumentele și motivele invocate și de a decide în mod liber dacă să se sinucidă sau nu.⁶²

În cazul în care victima nu a luat singură decizia de a se sinucide, dar a fost constrânsă, fapta urmează a fi calificată ca omor. În această privință, autoarea împărtășește aceeași părere ca și colegii S. Brînză, V. Stati, și V. Bujor.

Autoarea menționează că în ipoteza în care decizia victimei de a se sinucide nu se află în raport de cauzalitate cu comportamentul făptuitorului, reprezentând o reacție imprevizibilă și disproporționată față de conduita acestuia, componenta infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM nu va fi întrunită.⁶³

În concluzie, L. Gîrlă consideră că se impune reglementarea distinctă a determinării la sinucidere în funcție de gradul de discernământ al victimei - păstrat, diminuat sau abolit. Variantele determinării la sinucidere a unei persoane cu discernământ diminuat sau abolit urmează a fi asimilate infracțiunii de omor, întrucât în aceste ipoteze victima nu acționează în baza unei hotărâri libere, fapta prezentând caracteristicile unui omor comis prin intermediul energiei fizice a victimei.⁶⁴

Autorii M. Poalelungi, I. Dolea, T. Vîzdoagă ș.a., în lucrarea „*Manualul judecătorului pentru cauze penale*”⁶⁵ au analizat pe lângă altele, infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM.

Lucrarea este una foarte complexă, la a cărei elaborare au participat mai mulți autori. Analiza infracțiunii de determinare la sinucidere a fost efectuată de către autorii I. Arhiliuc și S.

⁵⁹ GÂRLA, Lilia. Victima determinării la sinucidere (art.150 CP RM): Explicații psihologo-psihiatrice în luarea deciziei definitive de suicid. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”*, 2016, nr.3, pp. 47-57. ISSN 2345-1017.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ POALELUNGI, Mihai, DOLEA, Igor, VÎZDOAGĂ, Tatiana et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.

Brînză. Astfel, conținutul referitor la obiect, latura obiectivă, subiect, latura subiectivă și victima infracțiunii de determinare la sinucidere este similar cu cel din lucrările invocate anterior ale autorului S. Brînză.

În anul 2017 în articolul publicat⁶⁶ în revista „*Legea și viața*” doctorul în drept, conferențiar universitar I. Iacub, împreună cu studenta Veronica Nacu, au abordat subiectul suicidului și determinării la suicid.

Ca urmare a analizei efectuate, autorii ajung la concluzia că „[...] legea penală pedepsește nu doar determinarea la sinucidere prin persecutare, clewetire, jignire sau înjosire sistematică a demnității victimei, dar și determinarea la sinucidere (intenționat sau neintenționat) prin asemenea acțiuni precum: traficul de organe, țesuturi și celule umane; traficul de ființe umane; tortură, tratament inuman sau degradant; încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor; violență în familie; traficul de copii.”⁶⁷

Suntem de acord cu această opinie deoarece, într-adevăr, conform art. 150 CP RM (în vigoare la data redactării lucrării analizate), determinarea la sinucidere poate fi comisă prin persecutare, clewetire, jignire sau înjosire sistematică a demnității victimei, doar că nu trebuie să omitem infracțiunile din CP RM, pentru care sinuciderea victimei ori determinarea acesteia la sinucidere constituie circumstanță agravantă.

Investigația citată semnalează și problema răspândirii jocului online, numit „Balena albastră” («blue whale» în limba engleză sau «синий кит» în limba rusă), care a „agravat fenomenul suicidar în rândurile copiilor și adolescenților.”⁶⁸ În afara urmăririi prejudiciabile directe: sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei, determinarea la sinucidere prin intermediul jocului online, menționat anterior „[...] a scos la iveală imperfecțiunea legii penale. Cea mai gravă carență în acest sens ține de lipsa incriminării determinării la sinucidere *prin intermediul comunicațiilor electronice* [...]”⁶⁹

În continuare, autoarele I. Iacub și V. Nacu își exprimă acordul asupra Proiectului de lege cu privire la modificarea Codului penal⁷⁰ care se axează în special pe următoarele modificări: să fie inclusă ca modalitate de comitere a infracțiunii „determinarea la sinucidere prin intermediul comunicațiilor electronice”; latura obiectivă să fie extinsă prin incriminarea înlesnirii la

⁶⁶ IACUB, Irina, NACU, Veronica. Suicidul și determinarea la suicid. În: *Legea și viața*, 2017, nr. 6, pp. 45-50. ISSN 2587-4365.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova*. [online]. [citat 26.04.2025]. Disponibil: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-de-lege-pentru-modificarea-si-completarea-codului-penal-al-republicii-moldova/4058>

sinucidere; în funcție de vârsta victimei, răspunderea făptașului să fie diferită, propunându-se în acest sens două intervale: victima minoră în vârstă de până la 14 ani și un alt prag victima cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani; incriminarea ca circumstanță agravantă comiterea infracțiunii de determinare la sinucidere *asupra a două sau mai multe persoane*; excluderea circumstanței agravante în comiterea infracțiunii săvârșită prin comportare plină de cruzime.

De asemenea este remarcat în doctrină studiul realizat de G. Cărașu, A. Mamedova în anul 2021, pe tema: *Factori de risc în tentative suicidare repetate*.⁷¹

Studiul prezintă factorii care contribuie la adoptarea de către victime a deciziei suicidale, autorii argumentând că: „[...] tentativele anterioare sunt cei mai puternici factori de risc pentru cele ulterioare. Printre alți factori se regăsesc vârsta medie, șomajul de lungă durată, tulburările de dispoziție depresive și bipolare, tulburările de personalitate, tulburarea de stres post-traumatic, sindromul psihotic recurent actual, abuzul de substanțe, asistența curentă și tratamentul psihiatric. [...] Există o asocierie puternică între cei care încearcă din nou o tentativă și cei care finalizează prin suicid.”⁷²

Doctrina autohtonă recentă este aprofundată și prin contribuția autorilor V. Stati și A. Colțeniuc, care în anul 2023 au publicat lucrarea intitulată „Determinarea sau înlesnirea sinuciderii în legislația penală a Republicii Moldova și în cea a statelor membre ale Uniunii Europene: analiză de drept comparat.”⁷³

Autorii realizează o analiză de drept comparat între prevederile art. 150 CP RM privind determinarea sau înlesnirea sinuciderii și reglementările similare din codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, identificând asemănări, diferențe și soluții legislative particulare, adoptate în diverse sisteme juridice europene.

Ca rezultat, cercetătorii propun de a „completa alin. (2) art. 150 CP RM cu litera a¹) care ar avea următoarea dispoziție: asupra unei persoane care, ca urmare a unei tulburări psihice, nu-și putea da seama pe deplin de caracterul faptei sale sau nu o putea dirija pe deplin.”⁷⁴

În completarea celor invocate, autorii apreciază că se impune „[...] amendarea art. 150 CP RM, pentru a se asigura: delimitarea precisă a omorului de determinarea sau înlesnirea sinuciderii; agravarea răspunderii în ipoteza în care determinarea sau înlesnirea sinuciderii este săvârșită

⁷¹ CĂRĂȘU, Ghenadie, MAMEDOVA, Alina. Factori de risc în tentative suicidare repetate. În: *Congresului Internațional al Societății Psihiatrilor, Narcologilor, Psihoterapeuților și Psihologilor Clinicieni*. Ediția a II-a, 23-26 iunie 2021, Chișinău: FPC „PRIMEX-Com” SRL, pp. 69-69. ISBN 978-9975-3493-7-6.

⁷² *Ibidem*.

⁷³ STATI, Vitalie, COLȚENIUC Anatolie. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii în legislația penală a Republicii Moldova și în cea a statelor membre ale Uniunii Europene: analiză de drept comparat. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe sociale)*, 2023, nr. 3, pp. 121-130.

⁷⁴ *Ibidem*.

asupra unei persoane care, ca urmare a unei tulburări psihice, nu-și putea da seama pe deplin de caracterul faptei sale sau nu o putea dirija pe deplin.”⁷⁵

Așadar, ca urmare a analizei doctrinei autohtone, constatăm existența unui anumit interes științific față de cercetarea celor mai importante probleme teoretice ce vizează diverse aspecte ale caracteristicii juridico-penale a componenței de infracțiune, ce constituie subiect de cercetare în cadrul prezentei investigații – determinarea sau înlesnirea sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM.

Cercetarea publicațiilor la temă lansate, de savanții din Republica Moldova, relevă existența unor contribuții doctrinare valoroase care au dezvăluit cele mai importante aspecte ale incriminării faptei respective. Totodată, este necesar să recunoaștem că, în abordările științifice analizate, există și unele ambiguități, controversate în abordarea unor aspecte importante ce țin de caracteristica juridico-penală completă a infracțiunii analizate. Faptul dat justifică necesitatea atât a unei reveniri la cercetarea teoretică a celor mai diverse aspecte problematice, cât și deschide perspectiva unei investigații teoretico-științifice complexe a temei respective, îndeosebi în lumina reglementărilor legislative de ultima oră.

1.2. Cercetarea materialelor științifice referitoare la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii publicate în alte state

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii reprezintă o faptă penală incriminată în legislațiile penale contemporane, complexitatea juridică a acesteia generând debateri doctrinare de amploare în literatura juridică internațională de specialitate. Doctrina penală străină a elaborat multiple abordări teoretice și interpretări juridice privind natura, elementele constitutive și particularitățile acestei infracțiuni. În vederea fundamentării teoretice a prezentei cercetări, considerăm necesară sintetizarea principalelor contribuții doctrinare internaționale referitoare la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

O contribuție doctrinară istorică esențială pentru prezenta cercetare constituie lucrarea „*Curs de Drept penal. Vol. II*”⁷⁶ a consacratului autor român I. Tanoviceanu care datează din anul 1912. Deși redactată într-o perioadă în care determinarea sau înlesnirea sinuciderii nu constituia faptă penală, analiza autorului denotă o remarcabilă actualitate prin abordarea problematicii participăției la actul suicidal. Astfel, doctrinarul menționează că „[...] nu poate să există

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ TANOVICEANU, Ion, *Curs de Drept Penal. Vol. II*. București: Atelierele Grafice Soce & Co., Societate Anonimă, 1912. 627 p.

complicitate de sinucidere, pentru că sinuciderea nu este pedepsită de lege.”⁷⁷ Această afirmație consacră principiul, conform căruia participația penală presupune existența unei infracțiuni principale. Lipsa incriminării sinuciderii exclude, prin urmare, posibilitatea reținerii participației la aceasta.

Totodată, cercetătorul argumentează că, deși sinuciderea nu constituie infracțiune, implicarea unei terțe persoane în realizarea actului suicidal nu poate rămâne fără consecințe penale, menționând că „Dacă însă complicele de sinucidere nu se pedepsește, coautorul unei sinucideri nu scapă de pedeapsă, fiindcă relativ la dânsul fapta constituie nu o sinucidere, ci un omor.”⁷⁸

În 1921, profesorul I. Tanoviceanu a lansat lucrarea „*Tratat de drept și procedură penală. Vol. I.*”⁷⁹ Savantul face o analogie între sinucidere și automutilare, menționând că este îngăduită autoleziunea așa, după cum e îngăduită sinuciderea, în schimb nu acordă consimțământul victimei nici un efect în leziunile produse de un terț, nici chiar în cazurile în care victima se poate mutila singură, argumentându-se că acest drept îl are victima personal, dar nu-l poate transmite altora.⁸⁰

Autorul formulează în mod corect distincția dintre autonomia personală și limitele acestei autonomii în raport cu terții: dacă subiectul activ al autolezării nu răspunde penal pentru fapta asupra propriei persoane, aceasta nu implică faptul că terții, care determină, instigă sau facilitează o astfel de conduită, beneficiază de aceeași exonerare.

O contribuție doctrinară semnificativă, datând din anul 1972, aparține autorilor G. Antoniu, M. Popa și Ș. Daneș, care relevă că, chiar acolo unde dramele individuale pot inspira gânduri disperate de a recurge la sinucidere, legea penală obligă pe ceilalți cetățeni să nu încurajeze, să nu înlesnească asemenea fapte și, cu atât mai puțin, să determine pe cineva la astfel de acțiuni.⁸¹ Poziția cercetătorilor are la bază principiul inviolabilității vieții, în virtutea căruia dreptul penal trebuie să interzică și să pedepsească orice formă de implicare în actul suicidal al altuia, chiar dacă dramele existențiale ale victimei ar putea explica apariția impulsurilor autodistructive.

În anul 1975, autorii T. Vasiliu, D. Pavel și G. Antoniu, în lucrarea lor⁸², evidențiază necesitatea de a nu confunda infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii cu formele de participație penală subliniind că „[...] deși legea folosește noțiunile de determinare și înlesnire la sinucidere, termeni folosiți și în caracterizarea participației (instigare, complicitate), infracțiunea

⁷⁷ *Ibidem*, p. 15.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ TANOVICEANU, Ion. *Trata de drept și procedură penală. Vol. I.* București: Curierul Judiciar, 1921. 1043 p.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 968.

⁸¹ ANTONIU, George, POPA, Marin, DANEȘ, Ștefan. *Codul penal pe înșelesul tuturor. Ediția a II-a, revăzută.* București: Editura Politică, 1972, p. 174.

⁸² VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I.* București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975. 579 p.

prevăzută de art. 179 CP RO nu reprezintă o formă de participație la sinucidere, ci o infracțiune de sine stătătoare.”⁸³

Totodată, cercetătorii formulează o opinie și față de posibilitatea comiterii infracțiunii de determinare la sinucidere prin hipnoză, precizând că „[...] în cazul folosirii sugestiei hipnotice, autorul va răspunde pentru omor și nu pentru determinare la sinucidere.”⁸⁴ Se consideră că, sub hipnoză, capacitatea de a înțelege și a decide liber este diminuată, iar victima execută mecanic comanda hipnotică. Astfel decizia aparține în realitate hipnotizatorului, nu victimei, din care considerente victima nu mai poate forma o voință conștientă și autonomă.

Din perspectiva dreptului penal al Republicii Moldova, hipnoza nu este consacrată normativ ca modalitate de diminuare a discernământului, aspect care face ca relevanța sa juridico-penală să rămână incertă, inclusiv în ceea ce privește delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de infracțiunea de omor.

Un aspect important al analizei doctrinare îl constituie abordarea variantei atenuate a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, autorii susținând că „[...] în cazul în care încercarea de sinucidere a avut loc, nu are nici o relevanță dacă victima a suferit din această cauză vreo vătămare sau nu. [...] răspunderea autorului tot va subzista.”⁸⁵ Reținerea variantei atenuante nu este condiționată de existența vătămarilor corporale ale victimei.

În literatura juridică de specialitate, lucrarea⁸⁶ publicată în anul 1976 de O. A. Stoica rămâne relevantă prin afirmația că fapta trebuie să conștina într-o activitate de determinare sau înlesnire a sinuciderii altuia.⁸⁷

Configurația infracțiunii impune, prin natura sa, existența a două categorii distincte de subiecți: subiectul activ, făptuitorul care determină sau înlesnește și subiectul pasiv, victima care execută efectiv actul autodistructiv. Această dualitate subiectivă este esențială, deoarece în absența unuia dintre cei doi subiecți, fie a victimei care să treacă la executarea actului suicidal, fie a terțului care să determine sau să înlesnească, infracțiunea nu se poate configura.

Totodată autorul, nu admite comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii printr-o conduită imprudentă, aceasta menționând că: „Determinarea sau înlesnirea sinuciderii este o infracțiune intenționată.”⁸⁸

⁸³ *Ibidem*, p. 118.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 119.

⁸⁶ STOICA, Oliviu Augustin. *Drept penal. Partea specială*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976. 535 p.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 85.

⁸⁸ *Ibidem*.

La rândul său, autorul român I. Gh. Brădet, în lucrarea sa din 1993 – „*Drept penal român. Partea specială. Vol. I*”⁸⁹ a analizat infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Savantul este de părere că „[...] atât în cazul acțiunii de determinare, cât și în acela de „înlesnire” a sinuciderii, hotărârea directă de ridicare a vieții trebuie să aparțină exclusiv sinucigașului.”⁹⁰

Dacă hotărârea de sinucidere este adoptată în comun de mai multe persoane, iar una dintre acestea supraviețuiește, stabilindu-se că a recurs la simularea actului suicidal cu scopul de a determina o altă persoană să se sinucidă, fapta respectivă va fi calificată ca infracțiune de determinare la sinucidere.⁹¹

Atât timp cât legiuitorul nu a stabilit în mod expres anumite modalități de realizare a faptei de determinare sau înlesnire, chiar și simularea sinuciderii cu scopul de a determina o altă persoană să se sinucidă cade sub incidența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

În anul 1994, autorul român O. Loghin, în lucrarea intitulată „*Drept penal român. Partea Specială Vol. I*”⁹², a analizat elementele constitutive ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Cercetătorul nu admite ca infracțiunea menționată anterior să fie comisă prin acte de omisiune, acesta precizând că: „infracțiunea presupune o acțiune de determinare sau o acțiune de înlesnire a sinuciderii unei persoane.”⁹³

Savanții O. Loghin și T. Toader au editat, în 1994, lucrarea „*Drept penal român. Partea specială*”,⁹⁴ în care analiza infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii urmează aceeași linie interpretativă ca în studiul anterior.

Renumitul penalist român A. Boroș prezintă, în lucrarea sa din 1996 „*Infracțiuni contra vieții*”⁹⁵, o analiză detaliată a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, examinând elementele constitutive și problematica delimitării de infracțiuni conexe.

Conform opiniei acestui autor, „[...] infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii reprezintă o modalitate particulară a omuciderii.”⁹⁶

Fapta de a determina pe cineva, în mod direct ori în ascuns, sau a-l ajuta în orice fel să săvârșească un act atât de grav cum este sinuciderea, echivalează cu o intervenție în sfera valorilor protejate de lege – respectiv viața persoanei, ceea ce nu poate fi indiferent legii penale.⁹⁷

⁸⁹ BRĂDEȚ, Ion Gheorghe. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Europa Nova, 1993. 304 p.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 89.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² LOGHIN, Octavian. *Drept penal Român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1994. 293 p.

⁹³ *Ibidem*, p. 101.

⁹⁴ LOGHIN, Octavian, TOADER, Tudorel. *Drept penal Român. Partea specială*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1994. 637 p.

⁹⁵ BOROI, Alexandru. *Infracțiuni Contra Vieții*. București: Editura Națională, 1996. 246 p.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 223.

⁹⁷ *Ibidem*.

Doctrinarul relevă că în „[...] evoluția spre actul final al sinuciderii, subiectul trece printr-o fază mentală; o fază de pregătire; și faza declanșării procesului autodistructiv”⁹⁸ faze care pot fi parcurse la intervale diferite de timp, acest aspect nu este relevant.

Conform părerii savantului „[...] deosebit de important este momentul critic sau criza; atunci se produce efectul devastator asupra datelor conștiinței, când subiectul nu mai intuiește exact proporția actului.”⁹⁹ Nu este exclus ca, odată cu trecerea crizei, să dispară și dorința de a se sinucide.

Fapta persoanei care intervine nu în scopul restabilirii echilibrului psihic al victimei, ci în scopul declanșării sau menținerii stării sale depresive, al accentuării intensității acesteia și al facilitării realizării actului suicidar, constituie infracțiunea de determinare la sinucidere.¹⁰⁰

În același context, autorul relevă că fapta de determinare sau înlesnire a sinuciderii se impune a fi calificată ca infracțiune autonomă, fără a fi asimilată vreunei forme de participare penală, precum instigarea ori complicitatea, întrucât participarea penală presupune, ca element esențial, comiterea unei infracțiuni de către autorul principal, or actul de sinucidere nu are caracter infracțional potrivit legislației penale.¹⁰¹

Profesorul A. Boroi analizează posibilitatea realizării sinuciderii prin consens, „[...] atunci când două persoane se înțeleg să-și acorde una alteia ajutor în vederea suprimării vieții lor”¹⁰² Conform părerii autorului, în cazul în care una dintre persoane va supraviețui, aceasta va putea fi trasă la răspundere pentru comiterea infracțiunii de determinare la sinucidere „[...] doar dacă persoana a simulat sinuciderea pentru a o determina pe prima să se sinucidă.”¹⁰³

Savantul român G. Diaconescu a publicat în anul 1997 lucrarea „*Infracțiunile în Codul penal român*”¹⁰⁴ în care a analizat și infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Autorul pune în evidență specificul infracțiunii de determinare la sinucidere, precizând „[...] că dacă în cazul celorlalte infracțiuni de omucidere, autorul poartă acțiunea ucigătoare asupra corpului unei alte persoane, în cazul determinării la sinucidere autorul acționează asupra conștiinței viitoarei victime, pentru a o convinge să se sinucidă, ori îi dă sprijinul necesar înfăptuirii actului suicidar, acțiunea cu efecte letale fiind însă lucrarea exclusiv a sinucigașului”¹⁰⁵

⁹⁸ *Ibidem*, p. 225.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ BOROI, Alexandru. *Infracțiuni contra vieții*. București: Editura Națională, 1996, p. 225.

¹⁰² *Ibidem*, p. 229.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ DIACONESCU, Gheorge. *Infracțiunile în Codul penal Român*. București: Oscar Print, 1997. 481 p.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 197.

G. Diaconescu precizează că determinarea la sinucidere, în vechiul Cod penal transilvănean își găsea reglementarea sub denumirea de „omor mascat”, inclusiv atrage atenția asupra unei infracțiuni asemănătoare, care a fost reglementată de Codul penal din 1936 al României, dar nepreluată de Codul penal actual „Sinuciderea prin sorți ” – „Dacă două persoane au căzut de acord să tragă la sorți, care din ele urmează să se sinucidă și dacă sinucigașul a murit, cel rămas în viață se pedepsește pentru delictul de sinucidere prin sorți, cu închisoare corecțională de la unu la 5 ani.”¹⁰⁶

În urma analizei practicii judiciare, autorul a constatat că în practica judiciară s-a statuat că există determinare la sinucidere dacă autorul comite acte repetate de violență față de victimă, continuate și după ce aceasta amenință cu sinuciderea, ori când supune victima la acte de tortură, la chinuri repetate, scandaluri și bătăi, care provoacă victimei o stare accentuată depresivă, pe fondul căreia se sinucide ori încearcă să o facă.¹⁰⁷ Opinia savantului este „[...] că fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii analizate în ipoteza că autorul determină o persoană la sinucidere ori la încercarea acesteia prin mijloace de constrângere psihice ori fizice.”¹⁰⁸ Susținem această abordare și ne exprimăm convingerea că, în cazul aplicării a oricărei forme a constrângerii fizice sau psihice, fapta urmează a fi calificată ca omor.

O altă lucrare¹⁰⁹ din 1997, ce reprezintă interes pentru prezentul studiu, îl are ca autor pe cercetătorul A. Oroveau-Hanțiu. Autorul menționează că „Deși este o variantă a infracțiunii de omor, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este incriminată distinct, fiind o infracțiune de sine stătătoare, cu existență și conținut propriu”¹¹⁰

Similar cu opinia cercetătorilor T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu¹¹¹, autorul A. Oroveau-Hanțiu consideră că „[...] în cazul în care mijlocul folosit constă în sugestia hipnotică, un asemenea mijloc echivalând cu o acțiune de constrângere, făptuitorul va răspunde pentru comiterea infracțiunii de omor [...]”¹¹²

Autorul susține faptul că este posibilă utilizarea, de către subiectul activ al infracțiunii, a oricărui mijloc de determinare sau înlesnire a sinuciderii, doar că „[...] determinare sau de înlesnire a sinuciderii se realizează doar prin acte pozitive, comisive.”¹¹³

¹⁰⁶ Codul penal al României din 18 martie 1936. În: *Monitorul Oficial al României*, 1936, nr. 65, art. 469.

¹⁰⁷ DIACONESCU, Gheorge. *Infracțiunile în Codul penal Român*. București: Oscar Print, 1997, p.199.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 199.

¹⁰⁹ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal Special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, 242 p.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 125.

¹¹¹ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul Penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975. 579 p.

¹¹² OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal Special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 129.

¹¹³ *Ibidem*, p. 130.

Autorii G. Nistoreanu și A. Boroî au elaborat în 2002 lucrarea intitulată „*Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a*”¹¹⁴, în care au analizat inclusiv infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Potrivit acestora este necesar să deosebim, când o faptă penală urmează a fi calificată ca infracțiune de determinare sau înlesnire a sinuciderii și când la calificarea faptei urmează a fi aplicate agravantele altor infracțiuni. Se menționează că: nu ne aflăm în prezența infracțiunii de determinare la sinucidere în situația în care actele de constrângere preia forma altor infracțiuni, cum ar fi privarea de libertate care a avut ca urmare sinuciderea victimei, ori violul care a avut drept urmare sinuciderea victimei. În asemenea situații există o unitate complexă între infracțiunea intenționată de bază (privarea de libertate a persoanei, violul) și urmarea praeterintențională constând în moartea sau sinuciderea victimei. În consecință, în asemenea situații, se va face aplicarea agravantelor de calificare menționate, și nu se va reține infracțiunea de determinare la sinucidere în concurs cu violul sau privarea de libertate a persoanei.¹¹⁵ Suntem de acord cu opinia dată, întru a cărei motivare putem exemplifica: în cazul în care o persoană este torturată și ca urmare aceasta decide să se sinucidă, fapta nu va fi calificată în baza art. 150 CP RM, calificarea se va face în baza lit. g) alin. (3) art. 166 CP RM – Tortura, care din imprudență a cauzat decesul persoanei sau sinuciderea acesteia.

Conform părerii doctinarilor: „Înlesnirea sinuciderii se poate realiza numai prin acte pozitive (comisiune), o atitudine pasivă (omisiune) față de persoana care încearcă să se sinucidă neputând fi considerată o înlesnire a sinuciderii, [...] (de exemplu, neîmpiedicarea unei persoane de a sări de la etaj, de a se îneca).”¹¹⁶

Autorii exemplifică „acte pozitive”, prin care se poate realiza înlesnirea sinuciderii, și anume: „[...] procurarea sau pregătirea mijloacelor necesare, darea de sfaturi, înlăturarea piedicilor materiale [...]”.¹¹⁷ Important este că se atenționează și asupra inadmisibilității confundării înlesnirii sinuciderii cu cooperarea la sinucidere. „În acest caz (de exemplu: descărcarea unui foc de armă în sinucigașul care s-a împușcat superficial, pentru a asigura rezultatul, deschiderea venelor cu o lamă, turnarea pe gât a restului de otrăvă nebăut), fapta va constitui o infracțiune de omor.”¹¹⁸

¹¹⁴ NISTOREANU, Gheorghe, BOROÎ, Alexandru. *Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a*. București: ALL Beck. 2002. 586 p.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 111.

¹¹⁶ *Ibidem*.

¹¹⁷ *Ibidem*.

¹¹⁸ *Ibidem*.

Este relevantă pentru studiul nostru și lucrarea¹¹⁹ cercetătorilor V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea ș.a., din anul 2003. Doctrinarii atrag atenția asupra importanței incriminării infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, precizând că „[...] incriminare creează un plus de ocrotire a vieții oamenilor, contra unor activități care pe căi ocolite conduc la suprimarea acesteia.”¹²⁰

Autorii nominalizați conchid că înlesnirea sinuciderii poate fi săvârșită atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă, fiind suficient că făptuitorul a cunoscut hotărârea victimei de a se sinucide și i-a procurat mijloacele necesare ori i-a furnizat indicații de natură să faciliteze realizarea actului suicidar, acceptând producerea acestui rezultat.¹²¹

Din 2004 datează lucrarea „*Drept penal special. Aspecte teoretice și de practică judiciară*”¹²², elaborată de către D. Dinuică, P. Buneci. În opinia autorilor, „[...] fapta de determinare ori înlesnire a sinuciderii, pentru a fi pedepsită, trebuie să fie săvârșită cu intenție directă sau indirectă.”¹²³ Stabilirea intenției făptuitorului în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, implică examinarea cumulativă a trei elemente esențiale: caracterul actelor săvârșite, împrejurările concrete în care s-a acționat și starea psihică în care s-a aflat victima la momentul săvârșirii actului suicidar sau al tentativei acestuia.¹²⁴

În literatura de specialitate se remarcă studiul¹²⁵ cercetătorului V. Lazăr, publicat în 2006. Autorul relevă faptul că „În cazurile în care făptuitorul săvârșește alte fapte sau acte asupra corpului victimei și prin acestea o determină să se sinucidă, infractorul va răspunde pentru formele agravante ale infracțiunilor respective [...]”¹²⁶ Susținem opinia savantului, deoarece calificarea, ca infracțiune unică agravată corespunde întocmai unității de acțiune și rezultat, iar reținerea unui concurs de infracțiuni ar însemna o dublă incriminare a aceluiași raport de cauzalitate.

Un alt studiu, prin care se contribuie semnificativ la elucidarea temei studiate în prezenta cercetare, este lucrarea¹²⁷ doctrinarului M. A. Hotca din anul 2007. O perspectivă distinctă față de autorii analizați anterior este adoptată de cercetătorul M. A. Hotca, care recunoaște forma omisivă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, precizând că „Elementul material al

¹¹⁹ DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol.III. Ediția a II-a*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003. 648 p.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 201.

¹²¹ *Ibidem*, p. 203.

¹²² DINUICA, Doinel, BUNECI, Petre. *Drept penal special. Aspecte teoretice și de practică judiciară*. București: Editura Fundației România de Măine, 2004. 200 p.

¹²³ *Ibidem*, p. 40.

¹²⁴ *Ibidem*.

¹²⁵ LAZAR, Valerică. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni prevăzute în Codul Penal Român în vigoare, cu modificările și completările la zi*. București: Editura Universitară. 2006. 655 p.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 118.

¹²⁷ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007. 1593 p.

infracțiunii constă într-o acțiune sau inacțiune prin care este realizată determinarea sau înlesnirea sinuciderii unei persoane.”¹²⁸

Pe de altă parte, cercetătorul consideră că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu poate fi comisă din imprudență, precizând că „Dacă o persoană determină sau înlesnește sinuciderea altei cu o reprezentare subiectivă a faptei specifică culpei, nu este realizat conținutul infracțiunii analizate.”¹²⁹

Un alt autor român, S. Bogdan, care cercetează inclusiv infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, în lucrarea „*Drept penal. Partea specială, Volumul I, Ediția a II-a, revăzută și adăugată*,”¹³⁰ ce datează din anul 2007.

Cercetătorul formulează o opinie proprie referitoare la calificarea unei fapte penale ca infracțiune unică de determinare sau înlesnire a sinuciderii, vizavi de situația în care făptuitorul urmează a fi tras la răspundere pentru comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii în concurs cu o altă infracțiune, precum și situația în care actele de constrângere exercitate asupra victimei constituie circumstanțe agravante ale infracțiunilor de bază comise, excluzând astfel reținerea concursului cu infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Autorul este de părere că: „[...] cel care, după ce violează victima, o și determină să se sinucidă, va răspunde pentru concurs de infracțiunii, între viol și determinarea sau înlesnirea sinuciderii. Nu se poate reține forma agravată a violului, [...] Făptuitorul, în ipoteza de mai sus, dorește sau acceptă să determine victima să se sinucidă. Dacă însă determinarea de către autorul violului la actul suicidal nu îi este imputabilă cu titlu de intenție agentului, atunci agentul va răspunde pentru violul care a avut ca urmare sinuciderea victimei.”¹³¹

În anul 2009, cercetătorul român V. Cioclei, în lucrarea sa¹³², admite faptul că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu are obiect material, precizând în acest sens că: „[...] s-ar putea susține și ideea că fapta nu are obiect material, având în vedere specificul infracțiunii, respectiv activitatea indirectă realizată de făptuitor în vederea suprimării vieții, în acest caz, elementul material nu se îndreaptă sub nicio formă, directă sau indirectă, asupra corpului persoanei.”¹³³

¹²⁸ *Ibidem*, p. 982.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 984.

¹³⁰ BOGDAN, Sergiu. *Drept penal, partea specială, Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugată*. Cluj -Napoca: Sfera Juridică, 2007. 378 p.

¹³¹ *Ibidem*, p. 55.

¹³² CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Cu referire la noul Cod penal (Legea nr.286/2009)*. București: C.H. Beck, 2009, 287 p.

¹³³ *Ibidem*, p. 107.

Tot din anul 2009 datează lucrarea¹³⁴ cercetătorului V. Păvăleanu. Autorul conchide că infracțiunea poate fi realizată atât prin determinare, cât și prin înlesnire, iar „pentru existența infracțiunii este suficientă una dintre aceste acțiuni, însă fapta își va păstra unitatea dacă au fost efectuate ambele.”¹³⁵

Autorul mai precizează că o condiție esențială pentru configurarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii o constituie trecerea efectivă a victimei la executarea actului suicidal „în situația în care o persoană, chiar dacă a fost convinsă și determinată să se sinucidă sau i s-a înlesnit sinuciderea, însă nu trece la punerea în executare a actului ori numai o simulează, nu ne vom afla în prezența infracțiunii pe care o examinăm.”¹³⁶

O contribuție relevantă în materie aparține doctrinarilor V. Dobrinioiu, I. Pascu, M. A. Hotca ș.a., prin lucrarea „*Noul Cod penal, comentat. Partea specială. Vol. II*”¹³⁷ din anul 2012. În studiu autorii nu admit comiterea infracțiunii din imprudență, deoarece „[...] infracțiunea se comite cu intenție care poate fi directă sau indirectă, după cum autorul a prevăzut urmarea periculoasă și a urmărit sau a acceptat producerea rezultatului”¹³⁸ Totodată, cercetătorii precizează că „[...] nu poate fi trasă la răspundere penală persoana care, necunoscând hotărârea subiectului pasiv de a se sinucide, face anumite reflecții referitoare la proprietățile ucigătoare ale unor otrăvuri sau face o pledoarie lipsită de concretețe în favoarea sinuciderii în general.”¹³⁹

O altă lucrare¹⁴⁰ analizată în procesul elaborării prezentei investigații datează din anul 2012 și este elaborată de către autorii P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca. Cercetătorii, similar cu abordarea autorului V. Cioclei¹⁴¹, susțin ideea că: „[...] infracțiunea nu are obiect material, deoarece determinarea este o acțiune de instigare, nu se exercită direct asupra corpului sinucigașului, ci asupra psihicului său, iar activitatea de ajutorare este extranee actului de sinucidere, nefiind nici ea exercitată direct asupra corpului persoanei.”¹⁴²

În susținerea opiniei autorii prezintă următoarele și anume:

¹³⁴ PĂVĂLEANU, Vasile. *Drept penal special. Infracțiuni contra persoanei, patrimoniului și autorității. Vol. I.* București: Lumina Lex, 2009. 319 p.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 47.

¹³⁶ *Ibidem*, p. 48.

¹³⁷ DOBRINOIU, Vasile, PASCU, Ilie, HOTCA, Mihai Adrian et al. *Noul Cod penal, comentat. Partea specială. Vol. II.* București: Universul Juridic, 2012. 1254 p.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 32.

¹³⁹ *Ibidem*.

¹⁴⁰ DUNGAN, Petre, MEDEANU, Tiberiu, PAȘCA, Viorel. *Drept penal. Partea specială. Prezentarea comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. I.* București: Universul Juridic, 2012. 554 p.

¹⁴¹ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Cu referire la noul Cod penal (Legea nr.286/2009).* București: C.H. Beck, 2009. 287 p.

¹⁴² DUNGAN, Petre, MEDEANU, Tiberiu, PAȘCA, Viorel. *Drept penal. Partea specială. Prezentarea comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. I.* București: Universul Juridic, 2012, p. 53.

„- prin definiție, obiectul material este format din bunul, lucrul, entitatea sau valoarea împotriva căreia se îndreaptă acțiunea sau inacțiunea incriminată, ori în cazul acestei infracțiuni acțiunea sau inacțiunea se îndreaptă exclusiv asupra psihicului persoanei vizate și nu asupra unei entități materiale;

- obiectul material nu trebuie confundat cu rezultatul infracțiunii, cu ceea ce a rezultat în urma determinării sinuciderii.”¹⁴³

Nu împărtășim opinia autorilor referitoare la faptul că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu are obiect material, deoarece faptul că acțiunea infracțională nu se îndreaptă direct asupra corpului victimei nu exclude existența obiectului material.

În contextul analizei doctrinare este esențială și lucrarea¹⁴⁴ lui V. Pușcașu, publicată în anul 2013. Lucrarea include jurisprudență relevantă: decizii de îndrumare ale fostului Tribunal Suprem, hotărâri pronunțate în recursuri în interesul legii, decizii de speță ale Instanței Supreme acoperind perioada 1969-2012, precum și decizii recente ale instanțelor de apel.

În una dintre decizii instanța a menționat: „[...] constituie infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu numai îndemnarea, convingerea sau amăgirea victimei la sinucidere, ci și folosirea față de aceasta a actelor de tortură, supunerea la chinuri, loviri și scandaluri repetate, dacă acestea au adus-o în starea disperată de a se fi sinucis.”¹⁴⁵

Autorul consideră că nu se poate vorbi despre infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii dacă: „[...] fapta inculpatului care, prin violențe fizice și psihice, a constrâns victima să se arunce pe fereastra situată la etajul 4 al unui imobil, decedând întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de omor”.¹⁴⁶

O altă lucrare¹⁴⁷ datează din anul 2014, având ca autori pe C. Voicu, S. A. Uzlău, R. Moroșanu.

Cercetătorii analizează ultimele modificări operate în Codul penal al României, precizând că „[...] legiuitorul a trecut la o diferențiere a tratamentului sancționator în raport de calitatea victimei și în raport de urmarea imediată faptei, respectiv dacă sinuciderea a avut loc, ori dacă acțiunea făptuitorului a fost urmată de o încercare de sinucidere”.¹⁴⁸ Totodată, autorii evidențiază caracterul esențial al urmăririi prejudiciabile pentru configurarea infracțiunii, aceasta putând consta

¹⁴³ *Ibidem*, p. 53.

¹⁴⁴ PUȘCAȘU, Voicu. *Codul penal. Annotat cu jurisprudență*. Timișoara: Mirton, 2013. 636 p.

¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 367.

¹⁴⁶ *Ibidem*.

¹⁴⁷ VOICU, Corina, UZLĂU, Andreea Simona, MOROȘANU, Raluca et al. *Noul Cod penal. Ghid de aplicare pentru practicieni*. București: Hamangiu, 2014. 610 p.

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 299.

fie în sinuciderea consumată, moartea victimei, fie în tentativa de sinucidere, actul suicidal început, dar nefinalizat.

O contribuție relevantă în materie a fost realizată de C. Popa și M. B. Mitrică în lucrarea¹⁴⁹ din anul 2014. Autorii evidențiază trăsăturile distinctive ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii în raport cu celelalte infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, subliniind că: „particularitatea infracțiunii constă în modalitatea de acțiune în scopul suprimării vieții unei persoane. Dacă în cazul celorlalte infracțiuni de omucidere autorul acționează asupra corpului victimei, având ca rezultat uciderea acesteia, în cazul determinării sau înlesnirii sinuciderii autorul acționează asupra psihicului viitoarei victime, pentru a o determina, convinge să se sinucidă sau îi acordă sprijin necesar îndeplinirii actului.”¹⁵⁰

Printre lucrările relevante care abordează infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii figurează și lucrarea autorului I. M. Rusu „*Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului*”¹⁵¹ din 2016. Autorul efectuează o analiză detaliată a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, susținută de exemple din practica judiciară.

În opinia cercetătorului, „o sinucidere reușită este precedată adesea de un proces suicidal care se materializează în acțiunea sinucigașului, realizată ca urmare a acceptării acestuia.”¹⁵²

I. M. Rusu califică ajutorul la sinucidere drept o modalitate distinctă de omor, punând accent pe trăsăturile sale caracteristice și pe problematica delimitării de alte forme de implicare în actul suicidal „[...] pentru a se evita o eventuală confuzie între un astfel de ajutor și săvârșirea unei infracțiuni propriu-zise de omor.”¹⁵³

Sub acest aspect, teoreticianul conchide că există un tratament sancționator diferențiat după cum faptele au fost comise cu privire la o persoană cu discernământ nealterat, cu privire la o persoană cu discernământ diminuat sau o persoană lipsită de discernământ, în acest ultim caz neputând fi vorba despre o hotărâre luată de cel în cauză, iar fapta fiind sancționată la fel ca și infracțiunea de omor.¹⁵⁴

În cadrul analizei întreprinse, I. M. Rusu examinează și supune criticii opinia cercetătorilor care neagă existența unui obiect material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii,

¹⁴⁹ POPA, Cristina, MITRIC, Bogdan Marian. *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal*. Craiova: Sitech, 2014. 231 p.

¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 34.

¹⁵¹ RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016. 378 p.

¹⁵² *Ibidem*, p. 68.

¹⁵³ *Ibidem*, p. 70.

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 71.

promovând teza contrară potrivit căreia obiectul material al infracțiunii este reprezentat de corpul victimei.¹⁵⁵

Considerații pertinente formulează V. Cristiean în lucrarea¹⁵⁶ din anul 2017. Savantul consideră irelevant intervalul de timp scurs între actul de determinare și producerea efectivă a urmării prejudiciabile, deoarece ceea ce contează este existența legăturii de cauzalitate între acțiunea făptuitorului și rezultatul produs, nu distanța temporală dintre cele două evenimente, menționând faptul că: „[...] urmarea imediată constă fie în sinuciderea victimei, neavând relevanță dacă moartea a survenit concomitent sau imediat după înfăptuirea acțiunii de determinare sau de înlesnire a sinuciderii sau după un interval mai mic sau mai mare de timp, scurs de la acest moment, fie încercarea de sinucidere a victimei.”¹⁵⁷

Au contribuit relevant în materie și doctrinarii I. Pascu, P. Buneci, prin lucrarea¹⁵⁸ care datează din anul 2017. Aceștea consideră că, deși structura incriminării faptei de determinare sau înlesnire a sinuciderii este corect concepută, există o lipsă de corelare a textului cu reglementările privitoare la limitele răspunderii penale a minorului. „La determinarea sau înlesnirea sinuciderii, în variantele descrise în art. 191 alin. (2) alin. (3) Codul penal, elementul circumstanțial de agravare îl constituie calitatea subiectului pasiv de minor cu vârsta cuprinsă între 13 și 18 ani sau orice altă persoană cu discernământ diminuat ori un minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani sau o persoană iresponsabilă.”¹⁵⁹

Teoreticienii consideră că „Dispozițiile art. 191 alin. (2) și (3) C. pen. în vigoare, în formularea lor actuală, se găsesc într-un evident conflict cu dispozițiile art. 113 C. pen. în ceea ce privește limita minimă a răspunderii penale a minorului, ceea ce reclamă o cât mai urgentă modificare a lor.”¹⁶⁰

Autorii semnalează în mod justificat o problemă de tehnică legislativă: utilizarea pragului de 13 ani pentru agravantă, în loc de 14 ani (vârsta răspunderii penale). Subscriem acestei critici, cu atât mai mult cu cât infracțiunea de determinare la sinucidere presupune ca victima însăși să execute conștient actul autodistructiv – ceea ce implică un anumit grad de maturitate și capacitate decizională.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 72.

¹⁵⁶ CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017. 239 p.

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 31.

¹⁵⁸ PASCU, Ilie, BUNECI, Petru. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Infracțiuni privind autoritatea și frontiera de stat. Infracțiuni contra înfăptuirii justiției*. București: Hamangiu, 2017. 517 p.

¹⁵⁹ *Ibidem*, p. 50.

¹⁶⁰ *Ibidem*.

Respectiv victima, (care are vârsta de 13 ani sau, nu a împlinit 14 ani), care trebuie să execute ea însăși actul suicidal în mod conștient și voluntar, este tratată cu discernământ, în timp ce, paradoxal, dacă ar fi făptuitor și nu victimă al infracțiunii, ar fi considerată lipsită de discernământ. Astfel, același grad de discernământ este prezumat inexistent când persoana este făptuitor, dar prezumat existent când este victimă – neconcordanță legislativă ce necesită remediere normativă, după cum relevă autorii – abordare pe care o considerăm întemeiată.

Autorii G. Ivan și M. Ivan, în lucrarea „*Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal*”¹⁶¹ ce datează din anul 2017, precizează că infracțiunea de determinare sau înlesnire la sinucidere „[...] poate fi săvârșită de orice persoană, iar participația penală este posibilă sub toate formele (coautorat, instigare, complicitate)”.¹⁶² Referitor la formele infracțiunii, cercetătorii menționează că „[...] tentativa nu este incriminată, determinarea sau înlesnirea sinuciderii unei persoane se consumă în momentul când are loc sinuciderea victimei”.¹⁶³ Dacă analizăm prevederile Codului penal al României¹⁶⁴ în vigoare, constatăm că opinia savanților este întemeiată, deoarece în cazul în care determinarea sau înlesnirea sinuciderii nu s-a soldat cu decesul victimei, atunci făptuitorul (subiectul activ) urmează a fi tras la răspundere, conform art. 191 alin. (4) Cod penal al României, prevedere considerată de autori drept o circumstanță atenuantă a infracțiunii.

O altă lucrare¹⁶⁵ datează din anul 2018 și a fost elaborată de către autorii R. Bodea, B. Bodea. Conform opiniei exprimate de cercetători, persoanele juridice pot fi trase la răspundere penală pentru infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, aceștia menționând că: „Subiectul activ al infracțiunii poate fi orice persoană fizică sau juridică. De exemplu, o asociație neguvernamentală asigură un spațiu adecvat sau mijloace pentru un act de sinucidere.”¹⁶⁶

Fapta infracțională „[...] trebuie să constea într-o activitate de determinare sau înlesnire a sinuciderii altuia.”¹⁶⁷ Mai mult ca atât, „[...] ceea ce contează este ca hotărârea de punere în aplicare a ideii de sinucidere să fi fost luată ca urmare a actelor de influențare, îndemnare, insinuare, convingere, prezentare deformată a realității etc., exercitate de făptuitor.”¹⁶⁸

¹⁶¹ IVAN, Gheorghe, IVAN, Mari-Claudia. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2017. 504 p.

¹⁶² *Ibidem*, p. 40.

¹⁶³ *Ibidem*, p. 43.

¹⁶⁴ Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510, art. 191.

¹⁶⁵ BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept Penal. Partea Specială*. București: Hamangiu, 2018, 796 p.

¹⁶⁶ *Ibidem*, p. 35.

¹⁶⁷ *Ibidem*.

¹⁶⁸ *Ibidem*.

Specialiștii exclud incidența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii în ipoteza în care aceste „[...]” acte complinesc activitatea de sinucidere, în momentul în care făptuitorul acordă un asemenea ajutor victimei, încât cooperează cu ea la săvârșirea sinuciderii, fapta constituie infracțiunea de omor.”¹⁶⁹

În contradicție cu opinia cercetătorilor T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu, care susțin că „În cazul în care încercarea de sinucidere a avut loc, nu are nici o relevanță dacă victima a suferit din această cauză vreo vătămare sau nu”¹⁷⁰, doctrinari R. Bodea, B. Bodea consideră că „[...]” urmarea care constă în încercarea de sinucidere trebuie să rezulte din acte materiale clare, certe, identificabile pe corpul sinucigașului.”¹⁷¹

Savantul român M. Udroi, în lucrarea sa¹⁷² din anul 2019, este de părere că atunci „[...]” când sinuciderea se produce ca urmare a lipirii de libertate a victimei sau a unui viol (praeterintenționat), se va reține numai forma de bază sau, după caz, agravantă a acestor infracțiuni; dacă însă făptuitorul a urmărit sau a acceptat urmarea imediată constând în sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei, se va reține concursul de infracțiuni.”¹⁷³

Remarca întemeiată a autorului se referă la forma atenuată a infracțiunii analizate, acesta argumentând că: „[...]” în cazul variantei atenuante prevăzute de art. 191 alin. (4) NCP, dacă persoana care dorește să realizeze actul sinucigaș este cea care l-a determinat pe autor să îi înlesnească sinuciderea, nu se poate reține calitatea acesteia de instigator la fapta autorului, deoarece acesta este în continuare destinatarul protecției realizate prin norma de incriminare.”¹⁷⁴

O contribuție semnificativă la cercetarea noastră îl constituie studiul „*Drept penal. Partea specială. Volumul I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*”¹⁷⁵, elaborat de I. Ristea în anul 2020. Cercetătorul menționează că „[...]” pentru existența intenției de înlesnire a sinuciderii este necesar ca făptuitorul să știe că victima a luat hotărârea de a se sinucide, urmând ca prin faptele sale să-i înlesnească aducerea la îndeplinire a acestei hotărâri.”¹⁷⁶ Fără această cunoaștere, ar lipsi intenția specifică necesară răspunderii penale și s-ar ajunge la pedepsirea comportamentelor involuntare sau accidentale, încălcându-se astfel principiul fundamental „nullum crimen sine culpa”.¹⁷⁷

¹⁶⁹ *Ibidem*, p. 37.

¹⁷⁰ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 119.

¹⁷¹ BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2018, p. 39.

¹⁷² UDROIU, Mihail. *Fișe de drept penal. Partea specială. Ediția a VI-a*. București: Universul Juridic, 2019. 639 p.

¹⁷³ *Ibidem*, p. 37.

¹⁷⁴ *Ibidem*.

¹⁷⁵ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020. 596 p.

¹⁷⁶ *Ibidem*, p. 51.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

O contribuție teoretică importantă îl constituie și studiul¹⁷⁸ autoarei A. Al. I. Dumitrache, din anul 2021. Cercetătoarea menționează că, deși au existat opinii, conform cărora participația penală la această infracțiune ar fi posibilă cu excepția instigării, autoarea însăși considerând că instigarea este posibilă, deoarece autorul sau coautorii acestei infracțiuni pot fi susținuți, îndemnați, determinați de alte persoane să comită această infracțiune.¹⁷⁹

A. Al. I. Dumitrache precizează că „încercarea de a se sinucide a victimei valorează unei tentative la suicid, victima începând executarea sau executând acțiunea de suprimare a propriei vieți, dar executarea a fost întreruptă sau rezultatul morții neproducându-se.”¹⁸⁰

Demn de atenție este și studiul¹⁸¹ publicat în anul 2021 de savanții M. Udroi, G. Zlati, V. Constantinescu.

Cercetătorii consideră că „suprimarea vieții este realizată voluntar numai de sinucigaș, care nu devine astfel subiect activ al infracțiunii.”¹⁸² Deși victima realizează material actul suicidar, aceasta nu poate răspunde penal pentru determinare sau înlesnire a propriei sinucideri, întrucât sinuciderea în sine nu este incriminată.

Potrivit opiniei autorilor, imprudența nu poate constitui formă de vinovăție pentru infracțiunea analizată, aceștia precizând că „fapta nu este tipică, dacă se comite din culpă.”¹⁸³

În 2021, teoreticienii I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu au publicat lucrarea „*Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*”¹⁸⁴

Savanții menționează faptul că în cazul în care sinuciderea a avut loc ca urmare a folosirii unor procedee care efectiv au obligat victima să se sinucidă prin executarea unei acțiuni sinucigașe, fapta autorului va constitui omor.¹⁸⁵

Totodată, în cazul în care sinuciderea se produce „[...] ca urmare a unei lipsiri de libertate în mod ilegal sau a unui viol, se va reține concursul între aceste infracțiuni și infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii numai dacă făptuitorul acționează cu intenție (directa sau indirecta) atât în scopul violului/lipsirii de libertate, cât și al determinării sau înlesnirii sinuciderii.”¹⁸⁶ Prin urmare, în ipoteza în care violul sau lipsirea de libertate în mod ilegal s-a

¹⁷⁸ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021. 303 p.

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 42.

¹⁸⁰ *Ibidem*, p. 44.

¹⁸¹ UDROIU, Mihail, ZLATI, George, CONSTANTINESCU, Victor. *Codul penal. Partea specială pentru uzul studenților și al candidaților la examenul de admitere în profesie*. București: Solomon, 2021. 197 p.

¹⁸² *Ibidem*, p. 11.

¹⁸³ *Ibidem*, p. 12.

¹⁸⁴ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021. 531 p.

¹⁸⁵ *Ibidem*, p. 127.

¹⁸⁶ *Ibidem*.

soldat cu sinuciderea victimei ca urmare praeterintențională, se va reține exclusiv infracțiunea de bază - viol sau lipsire de libertate în mod ilegal, în varianta tip sau agravată, fără a se reține concursul cu infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, întrucât aceasta din urmă presupune în mod obligatoriu intenția ca formă de vinovăție, incompatibilă cu atitudinea subiectivă a imprudenței față de urmarea praeterintențională.¹⁸⁷

Contribuția autorilor B. Sergiu și D. Al. Șerban din anul 2022¹⁸⁸ este la fel una relevantă pentru analiza noastră.

Cercetătorii menționează că: „[...] raportat la modalitatea determinării, textul urmărește să se asigure că voința victimei de a muri este rezultatul unui proces deliberativ propriu și personal, în care nu au existat interferențe din partea altor persoane.”¹⁸⁹

Doctrinarii acordă o atenție deosebită variantei atenuante a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, subliniind că: „elementul de particularitate al forme atenuate este legat de faptul că ea se aplică atât formei de bază, cât și formelor agravate. Ca o aplicare concretă a raționamentului legiuitorului, într-o primă fază se va face încadrarea în limitele de pedeapsă de la forma agravată aplicabilă. Apoi limitele astfel crescute se vor reduce ca urmare a reținerii și a forme atenuate.”¹⁹⁰

Savanții consideră justificată abordarea legislativă de diferențiere a pedepselor între fapta de determinare sau înlesnire a sinuciderii care a cauzat la moartea victimei și aceeași faptă care a rezultat încercarea sinuciderii, argumentând că: „[...] decizia legiuitorului de a sancționa în mod diferit faptele care au produs moartea sinucigașului de cele în care acest rezultat nu s-a produs este una firească, deoarece în sistemul românesc pedeapsa pentru o tentativă este mai redusă decât pentru o formă consumată. Motivul pentru care nu se produce moartea sinucigașului este irelevant pentru aplicarea forme atenuate (de exemplu, victima este salvată de terți sau de medicii care intervin cu rapiditate, rezultatul nu s-a produs deoarece cantitatea de substanță toxică a fost insuficientă etc.).”¹⁹¹

¹⁸⁷ *Ibidem*.

¹⁸⁸ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022. 580 p.

¹⁸⁹ *Ibidem*, p. 94.

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 102.

¹⁹¹ *Ibidem*.

În 2023, V. Cioclei elaborează un nou studiu¹⁹² care reproduce în mare măsură analiza infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prezentată în lucrarea sa anterioară din 2009.¹⁹³

Într-o lucrare mai recentă din anul 2023 „*Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*”¹⁹⁴, autorul G. V. Teliceanu pune accent pe caracterul indispensabil al legăturii de cauzalitate pentru existența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii precizând că „[...] în măsura în care acțiunile făptuitorului nu au convins persoana vizată să se sinucidă, fapta nu prezintă relevanță penală.”¹⁹⁵

Pentru o perspectivă mai amplă asupra problematicei determinării la sinucidere, este esențială analiza doctrinei din Ucraina și Federația Rusă, state cu care Republica Moldova împărtășește nu doar proximitate geografică, ci și un fond comun juridico-penal, moștenit din perioada sovietică.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii a reprezentat un subiect de cercetare substanțială în doctrina juridică a spațiului post-sovietic. Contribuțiile cercetătorilor ruși și ucraineni prezintă o relevanță deosebită pentru sistemul juridic moldovenesc, având în vedere tradițiile juridice comune și influențele reciproce în materia dreptului penal. În acest context considerăm utilă sinteza principalelor perspective doctrinare ruse și ucrainene referitoare la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Un reper în literatura juridică ucraineană îl constituie lucrarea elaborată în anul 1978 de cercetătorii N. F. Antonov, M. I. Bazhanov, Ia. M. Brainin ș.a.¹⁹⁶

Potrivit acestora, cazurile de sinucidere, rezultate din orice acțiuni legale comise împotriva unei persoane (de exemplu, concedierea legală de la locul de muncă), pe baza unor relații personale care nu intră sub incidența conceptului de tratament crud sau umilitor, precum și ca urmare a comunicării unor informații care, deși degradante, sunt adevărate și corespund realității (cu condiția ca o astfel de comunicare să nu fi fost făcută într-un mod ofensator sau cinic), nu cad sub incidența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Totodată, doctrinarii menționează

¹⁹² CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023. 461 p.

¹⁹³ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Cu referire la Noul Cod penal (Legea nr.286/2009)*. București: C.H. Beck, 2009. 287 p.

¹⁹⁴ TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023. 304 p.

¹⁹⁵ *Ibidem*, p. 12.

¹⁹⁶ АНТОНОВ Н. Ф., БАЖАНОВ М. И., БРАЙНИН Я. М. и др., *Уголовный кодекс Украинской ССР. Научно-практический комментарий*. Киев: Издательство политической литературы Украины. Под ред. В. И. Зайчук. 1978. 682 с.

că este necesar ca victima să fi acționat intenționat, adică să fi dorit în mod conștient să se priveze de viață, iar autorul nu a comis acte care să provoace direct moartea victimei.¹⁹⁷

Iu. D. Severin, în lucrarea sa din anul 1984, a dedicat o secțiune și infracțiunii de determinare la sinucidere, pornind de la ideea că determinarea la sinucidere se realizează de obicei prin acțiunile active ale făptuitorului împotriva victimei. Cu toate acestea, determinarea la sinucidere poate fi comisă și prin inacțiune, de exemplu, prin nefurnizarea de hrană, îmbrăcăminte sau locuință de către o persoană obligată legal să aibă grijă de victimă.¹⁹⁸

În anul 1999, cercetătorii din Ucraina, Iu. V. Aleksandrov, P. P. Andrushchko, H. V. Andrusiv ș.a., în lucrarea lor¹⁹⁹, au menționat că specificul laturii obiective constă în faptul că acțiunile făptuitorului condiționează acțiunile victimei, care provoacă direct rezultatul. În consecință, rezultatul menționat este mediat de acțiunile victimei.

Referitor la forma de vinovăție manifestată de făptuitor, cercetătorii sunt de părere că latura subiectivă a infracțiunii în cauză se caracterizează prin vinovăție sub forma neglijenței sau intenției.

În literatura juridică rusă, un studiu relevant este elaborat în anul 2000 de savanții A. I. Rarog, V. P. Stepalin și O. F. Shishov.²⁰⁰ Potrivit opiniei autorilor, nu se poate reține componența infracțiunii de determinare la sinucidere în ipoteza în care o persoană a fost determinată să se sinucidă prin acțiunile legale ale altcuiva, de exemplu, inițierea unui dosar penal în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni sau descoperirea unui comportament necorespunzător în viața personală sau în activitățile oficiale.

A. I. Rarog, V. P. Stepalin și O. F. Shishov consideră că o tentativă de suicid are loc atunci când victima, încercând să-și ia viața sub influența amenințărilor, a tratamentelor crude sau a umilinței sistematice din partea făptuitorului, nu își realizează intenția din cauza unor circumstanțe independente de voința sa.²⁰¹

Prezintă interes științific și studiul²⁰², elaborat de cercetătorii ruși V. D. Ivanov și P. V. Ivanov, publicat în anul 2001.

¹⁹⁷ *Ibidem*.

¹⁹⁸ *Комментарий к Уголовному кодексу РСФСР* / Под ред. Ю. Д. СЕВЕРИНА. Москва: Юридическая литература, 1984. 528 с.

¹⁹⁹ АЛЕКСАНДРОВ, Ю. В., АНДРУЩКО, П. П., АНДРУСИВ, Г. В. и др. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / Отв. ред. В. И. ШАКУН. Киев: А.С.К., 1999. 1088 с.

²⁰⁰ РАРОГ, А. И., СТЕПАЛИН, В. П., ШИШОВ, О. Ф. *Уголовное право. Особенная часть в вопросах и ответах: Учебное пособие* / Под ред. А. И. РАРОГА. Москва: Юристъ, 2000. 304 с.

²⁰¹ *Ibidem*, p. 55.

²⁰² ИВАНОВ, В. Д., ИВАНОВ, П. В. *Уголовное право (Общая и особенная части). Учебник для средних учебных заведений (техникумов, колледжей) юридического профиля*. Москва: Издательство ПРИОР, 2001. 464 с.

Autorii sunt de părerea că, spre deosebire de o faptă infracțională, atunci când îndeamnă la sinucidere, făptuitorul nu comite nicio acțiune specifică care vizează direct luarea vieții victimei.²⁰³

A. P. Babiș, T. A. Gonchar, A. B. Zahika ș.a., în lucrarea²⁰⁴ ce datează din anul 2002, sunt de părere că între actele considerate ale autorului și faptul sinuciderii sau al tentativei de sinucidere este necesar să se stabilească o legătură de cauzalitate, adică să se stabilească faptul că tocmai aceste acțiuni sau inacțiuni au devenit un rezultat natural al comportamentului suicidal al victimei. Latura subiectivă a unei infracțiuni poate fi caracterizată atât prin intenție (directă sau indirectă), cât și prin neglijență.

Printre sursele doctrinare ruse importante figurează și studiul²⁰⁵ din anul 2003 al profesorului S. V. Borodin. Autorul consideră că trăsătura distinctă a determinării la sinucidere este aceea că din exterior se poate manifesta printr-o gamă largă de atacuri împotriva individului, atât ca și conținut, cât și ca formă, inclusiv cele considerate infracțiuni independente. Totuși, ceea ce le unește și servește drept bază pentru clasificarea lor ca o singură infracțiune este faptul că acestea acționează drept cauză directă a consecințelor mai grave ale suicidului sau a tentativei de suicid.²⁰⁶

O sursă relevantă din doctrina penală rusă o constituie lucrarea²⁰⁷ autorilor V. I. Radchenko, A. S. Mikhlin, V. A. Kazakova, din anul 2010. Cercetătorii atrag atenția asupra faptului că pentru a califica corect infracțiunea, este important să se stabilească o legătură cauzală între acțiunile făptuitorului și sinucidere sau tentativa de sinucidere ulterioară. Dacă sinuciderea a fost un rezultat al altor evenimente (de exemplu, descoperirea de către victimă a unei boli incurabile), nu există infracțiune.²⁰⁸

Un studiu²⁰⁹ recent din literatura juridică rusă este cel elaborat de D. V. Golenko în anul 2019. Autorul consideră că elementul obligatoriu al laturii obiective este modul de săvârșire a faptei, stipulat în norma juridică de incriminare. Legiuitorul a prevăzut mai multe modalități alternative ale acestuia: amenințarea, tratamentul crud, umilirea sistematică a demnității umane a victimei.²¹⁰

²⁰³ *Ibidem*, p. 165.

²⁰⁴ БАБИШ, А. П., ГОНЧАР, Т. А., ЗАГИКА, А. Б., и др. *Уголовный кодекс Украины. Комментарий*. Харьков: Одиссей. Под редакцией Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова. 2002. 960 с.

²⁰⁵ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. СПб.: Издательство «Юриди-ческий центр Пресс», 2003. 467 с.

²⁰⁶ *Ibidem*, p. 301.

²⁰⁷ *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Изд. 2-е, перераб. и доп. / Отв. ред. В. И. РАДЧЕНКО; науч. ред. А. С. МИХЛИН, В. А. КАЗАКОВА. Москва: Проспект, 2010. 704 с.

²⁰⁸ *Ibidem*, p. 182.

²⁰⁹ ГОЛЕНКО, Д. В. *Преступления против жизни и здоровья: учебное пособие*. Самара: Издательство Самарского университета, 2019. 140 с.

²¹⁰ *Ibidem*, p. 54.

Din perspectiva construcției juridice, componența de infracțiune este de tip formal-material. Infracțiunea se consideră consumată atât din momentul săvârșirii tentativei de sinucidere, cât și din momentul producerii decesului prin sinucidere.²¹¹

Din punctul de vedere al laturii subiective, infracțiunea se săvârșește cu intenție. Cu toate acestea, jurisprudența consideră posibilă și comiterea faptei din culpă, în situații în care făptuitorul nu a prevăzut sau nu a putut preveni rezultatul suicidal al conduitei sale.²¹²

K. A. Barîșeva ș.a., în anul 2022, în lucrarea „Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации”²¹³, prezintă punctul său de vedere, inclusiv cu referință la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Infracțiunea nominalizată poate fi comisă prin amenințări, tratament crud sau umilire sistematică a demnității umane a victimei. Întrucât aceste modalități constituie elemente alternative obligatorii ale componenței de infracțiune, conform regulii generale, este suficient să se califice fapta doar conform art. 110 CP al Federației Ruse, cu excepția cazurilor în care însăși modalitatea sau consecințele acesteia prezintă un pericol social mai sporit, ceea ce își găsește expresia în sancțiunea componenței de infracțiune corespunzătoare.

K. A. Barîșeva ș.a., susțin ideea că latura subiectivă a infracțiunii poate fi exprimată sub forma vinovăției intenționate sau din culpă.²¹⁴

Într-o lucrare mai recentă din anul 2024 a autoarei M. Serebrennikova, intitulată „Уголовная ответственность за склонение к совершению самоубийства или содействие совершению самоубийства по УК РФ и законодательству зарубежных стран”²¹⁵, se realizează o analiză comparativă a răspunderii penale pentru determinarea la sinucidere sau pentru înlesnirea sinuciderii conform Codului penal al Federației Ruse și legislației statelor străine.

Ca rezultat al cercetării, Serebrennikova conchide că, în codurile penale ale statelor străine, toate formele de răspundere pentru participația infracțională la sinucidere sunt divizate în trei grupuri: determinarea la sinucidere, instigarea la sinucidere, acordarea de ajutor (asistență) la sinucidere. În unele state sunt prevăzute toate formele de participare, iar în altele doar una sau două. Cercetătoarea a analizat înțelegerea noțiunilor de instigare și asistență, potrivit legislației statelor străine, precum și modalitățile de realizare a acestora. În sens general, instigarea este

²¹¹ *Ibidem.*

²¹² *Ibidem.*

²¹³ БАРИШЕВА, К. А., ГРАЧЕВА, Ю. В., ДОЛОТОВ, Г. А. и др. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)* / Отв. ред. Г. А. ЕСАКОВ. Москва: Проспект, 2022. 848 с.

²¹⁴ *Ibidem.*, p. 199.

²¹⁵ СЕРЕБРЕННИКОВА, М. С. Уголовная ответственность за склонение к совершению самоубийства или содействие совершению самоубийства по УК РФ и законодательству зарубежных стран. Дисс. канд. юрид. Наук. Москва, 2024. 242 с.

percepută ca o provocare a unei alte persoane a dorinței de a se sinucide, iar asistența – ca acțiuni care susțin această dorință și facilitează realizarea sinuciderii. În formularea textelor normative, aceste forme apar de asemenea în diverse variante și pot include doar o parte dintre faptele prevăzute de o anumită formă sau o formă poate fi inclusă în conținutul alteia.²¹⁶

M. Serebrennikova susține faptul că în statele vest-europene, participația infracțională la sinucidere este considerată instigare la actul sinuciderii, asistența sau ajutorul la săvârșirea acestuia. Determinarea la sinucidere se identifică mult mai rar și este caracteristică în special spațiului post-sovietic.

Persoanele care nu sunt capabile să conștientizeze natura acțiunilor săvârșite asupra lor și consecințele acestora nu pot fi instigate la sinucidere, întrucât instigare presupune influențarea psihicului unei persoane care, în baza propriei decizii, este capabilă să își ia viața în mod autonom. Calificarea instigării și a asistenței la săvârșirea sinuciderii, ca fiind comise împotriva unei persoane aflate în stare de neputință este imposibilă, motiv pentru care acest semn calificativ trebuie exclus din art. 110¹ Cod penal al Federației Ruse.²¹⁷

Examinarea doctrinei din România, Ucraina și Federația Rusă, state a căror interconexiune cu doctrina din Republicii Moldova este incontestabilă, fie prin proximitate geografică, fie prin moștenirea istorică comună, a oferit repere esențiale pentru perceperea problematicii abordate în prezenta teză.

Pentru o perspectivă cât mai largă și pentru identificarea tendințelor internaționale în materia incriminării determinării sau înlesnirii sinuciderii, considerăm oportună analiza și a contribuțiilor doctrinare din alte state, care pot oferi soluții legislative și interpretări valoroase pentru perfecționarea cadrului normativ național.

Autoarea S. Elke, în anul 2013, a propus de a implementa în dreptul penal belgian, pe lângă altele, și infracțiunea de incitare la sinucidere și sinuciderea asistată.²¹⁸

Cercetătoarea definește sinuciderea asistată (*assistance au suicide* – în limba franceză – n.a.) ca fiind asemănătoare cu complicitate și care se realizează prin „a da instrucțiuni, a furniza instrumente sau orice alte mijloace, ori de a ajuta prin orice mod sau a asista autorul infracțiunii.

²¹⁶ *Ibidem*, p. 192

²¹⁷ *Ibidem*, p. 199.

²¹⁸ SLEURS, Elke. *Document parlementaire n° 5-1947/1. Sénat de Belgique SESSION DE 2012-2013. Proposition de loi concernant l'extension aux mineurs de la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, l'assistance médicale au patient qui met lui-même fin à sa vie ainsi que la création et la pénalisation des infractions d'incitation et d'assistance au suicide.* [online]. [citat 03.08.2025]. Disponibil: <https://www.senate.be/www/?MIval=%2Fpublications%2FviewPub.html&COLL=S&LEG=5&NR=1947&VOLGNR=1&LANG=fr&fbclid=IwAR2FLobhkgzRp-PSLE0Qjb4K2eN9ajnkIkVQNiFplPe-5OFdVzKZUBt6mE>

Prin instrucțiuni se înțeleg indicațiile concrete date unei persoane care dorește să se sinucidă sau unei persoane care le va transmite ea însăși unei persoane care dorește să se sinucidă.”²¹⁹

O altă lucrare datează din anul 2014 și este intitulată „*Criminal Law, Text, Cases, and Materials*”²²⁰, fiind elaborată de J. Loveless.

Doctrinara engleză precizează în mod justificat că viața umană este sacră. Cu toate acestea un pacient competent nu poate fi obligat să urmeze un tratament de salvare a vieții fără consimțământul acestuia,²²¹ deoarece o persoană are dreptul să moară atunci când nu este vorba de asistență pozitivă, ci de omisiunea de a continua menținerea vieții.

Un medic nu va comite nicio infracțiune, astfel încât să-i permită pacientului să moară pe cale naturală.²²²

În anul 2015 a fost publicată lucrarea „*Criminal Law*”²²³, elaborată în coautorat de către D. Ormerod și K. Laird.

Autorii, la fel ca și J. Loveless, analizează în special modalitatea de comitere a infracțiunii în cauză în contextul actului medical, considerând că medicul care respectă decizia unui adult cu discernământ de a refuza tratamentul medical, destinat susținerii sau salvării vieții, nu poate fi considerat că asistă sau facilitează sinuciderea pacientului.²²⁴ Iar în cazul în care instituția medicală continuă administrarea tratamentului în lipsa consimțământului pacientului sau în contradicție cu refuzul expres al acestuia, se comite o faptă ilicită.²²⁵

O altă lucrare este datată cu anul 2016, aceasta aparținând autorilor R. Card, M. Jill și fiind intitulată „*Criminal Law*”.²²⁶ Autorii precizează că infracțiunea cercetată în cadrul prezentei teze inhibă în mod clar exercitarea dreptului la autodeterminare de către cei care doresc să se sinucidă, interzicând altora să îi încurajeze sau să îi asiste în acest sens.²²⁷

De asemenea, autorii se pronunță asupra cazului sinuciderii persoanelor bolnave, menționând faptul că un medic sau o altă persoană din domeniul medical, care nu a administrat tratamentul medical ce ar fi putut salva sau prelungi viața, din cauza refuzului pacientului, nu

²¹⁹ *Ibidem*.

²²⁰ LOVELESS, Janet. *Criminal Law, Text, Cases, and Materials, Fourth Edition*. Ashford: Colour Press Ltd, 2014. 742 p.

²²¹ *Ibidem*, p. 249.

²²² *Ibidem*, p. 250.

²²³ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Criminal Law, Fourteenth edition*. Ashford: Colour Press Ltd, 2015. 1316 p.

²²⁴ *Ibidem*, p. 671.

²²⁵ *Ibidem*, p. 675.

²²⁶ CARD, Rivhard, JILL Molloy. *Criminal Law, Twenty-second Edition*. Ashford: Colour Press Ltd, 2016. 831 p.

²²⁷ *Ibidem*, p. 308.

comite un act susceptibil de a încuraja sau de a asista sinuciderea. Mai mult ca atât, omisiunea profesioniștilor din domeniul medical nu cade sub incidența unei fapte penale.²²⁸

Doctrinarii D. Ormerod, K. Laird au publicat, în anul 2018, lucrarea *Criminal Law*.²²⁹ Aceștia menționează faptul că o persoană, care refuză tratamentul medical, nu poate fi considerată că își asistă propria sinucidere și nu poate fi trasă la răspundere penală.²³⁰

Astfel, ei precizează că vom fi în prezența unei infracțiuni de omor în cazul, în care victima aflându-se în cursul unei tentative de a se sinucide, este omorâtă de autor. Oricât de scurt ar fi fost timpul care îi mai rămânea persoanei de a se afla în viață, nu poate fi stinsă viața acestei persoane în mod legal, deoarece dreptul englez nu admite nicio excepție întemeiată pe ideea de ucidere din milă sau eutanasiu.²³¹

J. Loveless, M. Allen, C. Derry, în lucrarea „*Criminal Law.Complet. Text, cases, and materials*”²³², publicată în anul 2018, precizează că dreptul de a muri nu poate fi exercitat printr-un act pozitiv.

Ca urmare a analizei unei situații concrete, autorii deduc: dacă persoana care a fost implicată în sinucidere poate dovedi că a ajutat la sinuciderea lui V., va fi vinovată nu de crimă, ci de infracțiunea de asistență sau încurajare a suicidului în temeiul art. 2, alin. (1) din Legea privind suicidul din 1961.²³³

În lucrarea analizată, cercetătorii explică esența regulii existente cândva „*deces în termen de un an și o zi*”, care nu se mai aplică deceselor survenite după 17 iunie 1996, fiind abolită prin Legea privind reforma legislativă (Regula anului și o zi) din 1996. Astfel, nu mai există o limită de timp pentru urmărirea penală pentru crimă, cu excepția faptului când este necesară permisiunea Procurorului General pentru urmărirea penală pentru crimă, omor din culpă, infanticid sau sinucidere asistată după trei ani de la decesul victimei. Regula anului și o zi a fost abolită, deoarece progresele tehnologice permit menținerea în viață a persoanelor cu leziuni cerebrale pentru perioade lungi de timp.²³⁴

La fel în anul 2018, J. Herring publică lucrarea „*Criminal Law, Text, Case, and Materials*”.²³⁵

²²⁸ *Ibidem*, p. 307.

²²⁹ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Criminal Law, Fifteenth edition*. Ashford: Colour Press Ltd., 2018. 1143 p.

²³⁰ *Ibidem*, p. 624.

²³¹ *Ibidem*, p. 628.

²³² LOVELESS, Janet, ALLEN, Mischa, DERRY, Caroline. *Criminal Law.Complet. Text, cases, and materials. Sixth Edition*. Glasgow: Bell & Bain Ltd., 2018, 740 p.

²³³ *Ibidem*, p. 238.

²³⁴ *Ibidem*, p. 243.

²³⁵ HERRING Jonathan. *Criminal Law, Text, Case, and Materials, Eighth Edition*. Glasgow: Bell and Bain Ltd., 2018. 888 p.

Uciderea din milă și eutanasia sunt termeni utilizați pe scară largă pentru a descrie situații în care inculpatul ucide o persoană care suferă de o boală terminală. Problemele etice sunt foarte diferite, atunci când victima își dă consimțământul la ucidere și când victima nu își exprimă un asemenea consimțământ. Cu toate acestea, legea este simplă: *Nu există nicio apărare a uciderii din milă în dreptul penal englez*. Mai mult ca atât, autorul atenționează asupra faptului că statul nu are dreptul să intervină pentru a împiedica o persoană cu capacitate deplină de exercițiu, care a luat decizia de a-și lua viața, să facă acest lucru. Cu toate acestea, o astfel de persoană nu are dreptul să apeleze la o terță parte pentru a o ajuta să-și pună capăt vieții.²³⁶

Un studiu semnificativ pentru prezenta cercetare este cel elaborat de M. James „*Core Statutes on Criminal Law 2020-21*.”²³⁷ Autorul consideră că, dacă persoana „D” organizează ca o altă persoană („D2”) să comită un act, care este capabil să încurajeze sau să asiste sinuciderea sau tentativa de sinucidere a unei alte persoane, iar „D2” săvârșește acel act, „D” trebuie de asemenea tratat în sensul prezentei legi ca fiind cel care l-a comis.²³⁸ Respectiv, M. James recunoaște incidența participăției penale în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

În concluzie, urmează să menționăm interesul științific constant manifestat în doctrina străină față de cercetarea teoretico-științifică a aspectelor ce țin de caracteristica juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Se atestă o diversitate de opinii referitoare la elementele constitutive ale acestei infracțiuni, în mare măsură condiționată de unele diferențe de reglementare a infracțiunii nominalizate în legislația penală a diverselor state la anumite etape istorice. Preocupările științifice ale cercetătorilor în materia infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii rămân constante, axându-se cu precădere pe clarificarea obiectului juridic protejat, pe identificarea formelor de vinovăție incidente și elaborarea unor propuneri *de lege ferenda* referitoare la reglementarea unor noi circumstanțe agravante pe măsură să prevină urmările grave ale acestei infracțiuni.

Experiența abordărilor doctrinare străine a diverselor aspecte ale reglementării și aplicării prevederilor ce vizează infracțiunea analizată este una extrem de utilă pentru elucidarea celor mai complexe aspecte teoretico-practice ale optimizării în continuare a cadrului național legal de reglementare a infracțiunii cercetate în prezenta lucrare.

²³⁶ *Ibidem*, p. 259.

²³⁷ JAMES, Mark. *Core Statutes on Criminal Law 2020-21*. London: Red Globe Press, 2020. 218 p.

²³⁸ *Ibidem*, p. 18.

1.3. Sinuciderea în paradigma legii penale. Aspecte istorice și abordări actuale

Dreptul la viață constituie, incontestabil, valoarea supremă a ordinii juridice, protejată de ansamblul instituțiilor statale. Orice atentat la viață din partea unui terț atrage consecințe juridice, în principal, de natură penală. Însă problema ce urmează să o cercetăm în cadrul prezentului studiu vizează situația particulară, în care însuși titularul dreptului la viață atentează asupra propriei existențe prin act de sinucidere.

Analiza juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, impune, în mod preliminar, o abordare conceptuală a fenomenului sinuciderii. În scopul dat, vom studia abordările doctrinare și jurisprudențiale referitoare la sinucidere, urmărind scopul formulării unei definiții a „sinuciderii”.

Conceptul de sinucidere desemnează actul prin care o persoană, manifestându-și voința, își asumă responsabilitatea de a-și suprima propria viață printr-o faptă intenționată.

Sinuciderea este considerată o manifestare de voință autonomă a persoanei care decide să-și pună capăt propriei existențe. Deși această decizie implică suprimarea celui mai fundamental drept, și anume dreptul la viață, actul suicidal nu generează un raport juridic conflictual între subiect și alte persoane, întrucât persoana dispune doar de propria sa viață, fără a leza drepturile sau interesele altuia. Sinuciderea reprezintă, din perspectiva comportamentului uman, un act atipic și excepțional, nu o manifestare obișnuită a gestionării dificultăților existențiale.

În context, nu se poate face abstracție de opinia evocată de autorii români H. Diaconescu și R. Răducanu, care precizează că sinuciderea reprezintă o faptă care contravine atât moralei generale, cât și celei creștine – cu amplă, profundă rezonanță în ambele planuri, nu poate forma obiectul de preocupare al răspunderii penale prin ea însăși, pentru că în cadrul ei autorul se identifică cu victima, lipsind astfel elementul de conflict social necesar.²³⁹

Sinuciderea pare a fi cea mai personală acțiune pe care o poate întreprinde un individ, totuși relațiile sociale au un rol important în cauzalitatea acesteia, întrucât denotă un impact social profund asupra unui asemenea comportament uman regretabil.

Potrivit cercetătorilor I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu deși „[...] actul suicidal poate fi considerat ca făcând parte din grupa faptelor de omucidere, nu este incriminat de lege.”²⁴⁰

²³⁹ DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infracțiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014, p. 110.

²⁴⁰ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021, p. 123.

Solidari cu punctul de vedere dat sunt și autorii R. Bodea și B. Bodea, care stipulează că „[...] sinuciderea este o autolezare și, prin urmare, nu creează un conflict juridic. [...] încercarea de sinucidere nu constituie infracțiune.”²⁴¹

O opinie similară referitoare la încercarea sinuciderii este reiterată și de cercetătorii Gh. Nistoreanu, I. Molnar, A. Boroș, care menționează că încercarea de sinucidere, neconstituind o încălcare a dreptului la viață al altuia, nu constituie infracțiune.²⁴²

Indiferent dacă aprobăm sau respingem moral un astfel de comportament precum sinuciderea, suntem în orice caz în imposibilitate de a-l compara cu un act de omucidere.

Trebuie să menționăm și opinia autorului penalist notoriu român V. Dongoroz, potrivit căreia, la auto-lezare, nu avem deloc infracțiune, numai atunci când interesul lezat ar aparține altuia, deci, când, alături de interesul propriu al autorului leziunii, ar mai exista un interes străin care să fi fost lezat. Doar în cazul dat se poate vorbi de conflict și deci de infracțiune. Tocmai de aceea, în majoritatea sistemelor de drept penal, auto-vătămarea, inclusiv sinuciderea ca formă extremă a acesteia, este exclusă din sfera de reglementare a legii penale, nefiind considerată infracțiune.²⁴³

Din punct de vedere formal, infracțiunea este o creație a legii și există ca atare numai atunci când fapta este interzisă și pedepsită de lege. În afară de infracțiunea, prevăzută de lege, poate exista un act imoral, prejudiciabil moralei sociale, dar autorul său nu poate fi recunoscut drept infractor, atât timp cât legiuitorul nu a declarat fapta infracțiune ca atare.

Sinuciderea unei persoane nu poate constitui o încălcare a unui drept legal nici în cadrul dreptului penal național, deoarece acesta nu conține nicio normă care să interzică unei persoane să își suprimă viața prin propriile acțiuni. Respectiv, sinuciderea, din punct de vedere penal, este un act irelevant, deoarece legiuitorul consideră că persoana care se sinucide nu este pasibilă de răspundere penală.

Legea penală acordă persoanei care a decis să se sinucidă o libertate mult mai mare decât i-o poate acorda legea morală, care își are rădăcinile în creștinism. Nu ne referim la lipsa pericolului social al faptei cauzată de nesemnificativitatea, ci la lipsa însăși a elementelor constitutive ale infracțiunii. Faptul că un anumit tip de conduită greșită este condamnată ca păcat de religia creștină ortodoxă, nu o cataloghează neapărat ca infracțiune.

²⁴¹ BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept Penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2018, p. 34.

²⁴² NISTOREANU, Gheorghe, MOLNAR, Ioan, BOROI, Alexandru. *Drept penal. Partea specială cu propunerile cuprinse în Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal și a Codului de procedură penală*. București: Continent XXI, 1995, p. 117.

²⁴³ DONGOROZ, Vintilă, *Drept penal*. București: Tirajul Institut de Arte Grafice, 1939, p. 470.

Apreciem decizia legiuitorului de a nu incrimina drept infracțiune sinuciderea și/sau tentativa de sinucidere drept una corectă. În sensul dat, merită atenție poziția autorilor R. Bodea și B. Bodea, care specifică faptul că „[...] sinuciderea sau încercarea de sinucidere nu are ca obiect viața altuia și deci nu aduce atingere dreptului la viață al altuia, nefiind infracțiune.”²⁴⁴

Chiar și în dreptul penal sovietic, care se caracteriza prin extinderea sferei incriminării și prin prioritizarea intereselor colective în detrimentul celor individuale, sinuciderea ca atare nu era calificată drept infracțiune. Totuși, „[...] din perspectiva moralei comuniste, acest act era considerat condamnat, fiind perceput ca o manifestare a slăbiciunii și lașității.”²⁴⁵

Ca urmare a celor invocate, formulăm în continuare următoarea definiție a sinuciderii: *„Sinuciderea semnifică conduita prin care o persoană își suprimă în mod voit propria viață, în lipsa oricărei intervenții externe și care nu antrenează răspunderea penală a celui care și-a luat viața.”*

Considerăm necesar să menționăm că, în trecut, sinuciderea sau încercarea de a se sinucide era considerată infracțiune care prevedea diverse pedepse atât pentru cel care s-a sinucis, cât și pentru rudele acestuia. De exemplu, în Grecia antică se pedepsea cadavrul sinucigașului, tăindu-i-se mâna dreaptă. Pentru a scăpa de această pedeapsă, cel care voia să se sinucidă trebuia să arate motivele care l-au determinat, expunându-se Senatului, care le putea califica drept legitime.²⁴⁶

O altă pedeapsă aplicată în trecut celui care se sinucidea era de următorul gen: călăul trebuia să târască trupul sinucigașului într-un loc necinstit și să-l îngroape, trăgându-l mai întâi pe străzi sau de-a lungul unui cortegiu.²⁴⁷

În Anglia și în Țara Galilor, încercarea de a se sinucide a fost considerată infracțiune și se sancționa cu închisoare sau amendă. Ulterior, sinuciderea a încetat să mai fie o infracțiune în virtutea Legii privind sinuciderea din anul 1961, care prevedea pur și simplu că: „Regula de drept, prin care sinuciderea constituie o infracțiune, este abrogată prin prezenta.” S-au invocat motive foarte întemeiate pentru abolirea infracțiunii de sinucidere și anume: „Infractorul” era mort și, prin urmare, inaccesibil pedepsei.²⁴⁸

²⁴⁴ BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2018, p. 7.

²⁴⁵ VĂȘINSCAIA, Z. A., ISAEV, M. M., PIONTCOVSKI A. A. et al. *Drept penal sovietic. Partea specială*. București: Editura de Stat pentru Literatură Științifică, 1953, p. 226. În română de Miller L.

²⁴⁶ TANOVICEANU, Ion. *Trata de Drept și Procedură Penală. Vol. I*. București, 1912, p. 375.

²⁴⁷ *Российское законодательство X–XX вв.: В 9 т.* Т. 4: Законодательство периода становления абсолютизма / Под общ. ред. О. И. ЧИСТЯКОВА; отв. ред. тома А. Г. МАНЬКОВ. Москва: Юридическая литература, 1986. 511 с.

²⁴⁸ ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Criminal Law, Fourteenth edition*, Great Britain by Ashford Colour Press Ltd, Grosport, Hampshire, 2015, p. 667.

Dreptul la viață, consacrat ca drept fundamental în Constituție la art. 24²⁴⁹ impune fiecărei persoane obligațiunea de a respecta și a nu aduce atingere vieții altuia. Iar opțiunea legiuitorului de a nu incrimina sinuciderea prezintă o soluție juridică corectă, întrucât dreptul la viață nu poate fi transformat în obligațiunea de a trăi. Această abordare conceptuală trasează limitele intervenției statului în sfera autonomiei personale și a demnității umane.

Susținem în totalitate ideea că sinuciderea sau încercarea de a se sinucide nu urmează a fi calificată drept infracțiune. Urmează însă să relevăm faptul că, în prezent, există state care incriminează încercarea de a se sinucide. De exemplu, în Pakistan, oricine încearcă să se sinucidă și întreprinde orice act în vederea săvârșirii unei astfel de fapte este pasibil de pedeapsă, constând în închisoare simplă pe o perioadă care poate fi de până la un an sau cu amendă, sau cu ambele.²⁵⁰ O reglementare similară este împărtășită și de legiuitorul din Bangladesh.²⁵¹

Sinuciderea unei persoane este întotdeauna un act tragic și dăunător. Considerată, de regulă, drept o faptă imorală și condamnată din punctul de vedere al moralei creștine ortodoxe, sinuciderea, în convingerea noastră, nu poate să ducă la o pedeapsă, oricare ar fi ea și cu atât mai puțin una penală, întrucât aceasta nu poate cădea decât asupra unui corp neînsuflețit. Pe de altă parte, nu considerăm admisibilă nici sancționarea unor persoane terțe, care nu au avut niciun fel de tangențe cu actul sinucigașului, deoarece o asemenea abordare ar contraveni principiului fundamental al dreptului penal, stipulat la art. 6 CP RM. Principiul caracterului personal al răspunderii penale, care la alin. (1) prevede că, persoana este supusă răspunderii penale și pedepsei penale numai pentru fapte săvârșite cu vinovăție.

Cu toate că fapta sinucigașului rămâne dincolo de domeniul reglementărilor penale, survenirea morții acestuia produce totuși anumite efecte juridice (deschiderea moștenirii; clasarea cauzei penale ș.a.) Fapta umană în cauză, oricât de mult se dorește să fie una strict personală, are, de regulă, tangențe relaționale și, în unele cazuri, chiar impact direct asupra altor persoane. Respectiv, apare întrebarea, dacă regula legală, conform căreia sinucigașul nu este pasibil de răspundere penală, poate fi menținută inclusiv în situația în care acesta, prin acțiunile sale, încalcă simultan un oarecare drept sau interes legal al unei alte persoane, cu care sinucigașul se afla în anumite raporturi, nu neapărat juridice, în momentul sinuciderii sale. Astfel de „efecte secundare” ar putea apărea, de exemplu, în cazul tentativei de suicid a unei femei însărcinate.

²⁴⁹ Constituția Republicii Moldova: nr. 1 din 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

²⁵⁰ *Codul penal al Pakistanului*, art. 325. [online]. [citat 01.07.2025]. Disponibil: <https://nasirlawson.com/laws/ppc.htm>

²⁵¹ *Codul penal al Bangladeshului*, art. 309. [online]. [citat 01.07.2025]. Disponibil: <http://bdlaws.minlaw.gov.bd/act-details-11.html>

Considerăm necesar să ne pronunțăm referitor la problema juridică abordată în exemplul invocat prin apel la jurisprudența CtEDO. Astfel, în cauza *A, B și C împotriva Irlandei*, nr. 25579/05 ECHR 2010²⁵², Curtea a menționat, la § 216, că, având în vedere conceptul larg de viață privată în sensul articolului 8, inclusiv dreptul la autonomie personală și la integritate fizică și psihologică, Curtea constată că interdicția întreruperii sarcinii, solicitată din motive de sănătate și/sau bunăstare, a constituit o ingerință în dreptul la respectarea vieții private.

De asemenea, în cauza *R.R. împotriva Poloniei*, nr. 27617/04, ECHR 2011²⁵³, Curtea a reținut la § 181 că decizia unei femei însărcinate de a-și continua sau nu sarcina aparține sferei vieții private și a autonomiei. Prin urmare, și legislația care reglementează întreruperea sarcinii atinge sfera vieții private, deoarece, ori de câte ori o femeie este însărcinată, viața sa privată devine strâns legată de dezvoltarea fătului [...].²⁵⁴

Astfel, din cele stabilite de CtEDO cu referință la dreptul la respectarea vieții private a unei femei inclusiv în caz de graviditate, deducem că femeia însărcinată, care încearcă să se sinucidă, nu va răspunde pentru eventuala moarte a fătului, ca o consecință a tentativei de suicid. Concluzia noastră rezidă în dreptul la autodeterminare reproductivă și autonomie personală, dreptul la decizie asupra menținerii sau nu a propriei sarcini. Este vorba despre un complex de drepturi care, deși, în ansamblu, nu consacră expres dreptul autonom la avort, au fost recunoscute de CtEDO ca parte a vieții private protejate de prevederile art. 8 CEDO. Mai mult ca atât, dacă o femeie are dreptul, în anumite condiții stabilite de legislația națională²⁵⁵, să întrerupă voluntar sarcina prin avort legal, ea nu poate fi sancționată în situația în care moartea fătului survine ca efect secundar al unei tentative de sinucidere – act tragic, dar care nu este incriminat prin sine însuși. A admite răspunderea penală în acest caz ar însemna să sancționezi indirect sinuciderea și să limitezi dreptul femeii la autodeterminare asupra propriului corp.

Despre noțiunea de persoană dăunată prin infracțiune și subiect pasiv de drept civil vom trata ulterior cu referință la infracțiunea analizată în prezenta lucrare, în alt compartiment din teză.

Așadar, cele invocate ne motivează opinia că, indiferent de consecințele sinuciderii, atât timp cât sinuciderea prezintă decizia proprie a sinucigașului, acesta nu poate fi tras la răspundere penală pentru fapta în sine de sinucid.

²⁵² *Case of A, B and C v. Ireland*, nr. 25579/05, ECHR 2010. [online]. [citat 10.02.2026]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102332>.

²⁵³ *Case of R.R. v. Poland*, nr. 27617/04, ECHR 2011. [online]. [citat 10.02.2026]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104911>.

²⁵⁴ *Ibidem*.

²⁵⁵ Legea privind sănătatea reproducerii, nr.138 din 15.06.2012. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.205-207, art.673.

Spre deosebire de aceasta, în cazul în care în acțiunile de tentativă de sinucid se conțin elementele constitutive ale unei alte infracțiuni, cel care a încercat să se sinucidă este pasibil de răspundere penală pentru infracțiunea respectivă. De exemplu, dacă o persoană sustrage un drog pe care intenționează să-l folosească în scopul sinuciderii, aceasta va răspunde penal exclusiv pentru infracțiunea de sustragere a drogurilor, prevăzută la art. 217⁴ CP RM, nu pentru tentativa de sinucidere. Atipicitatea penală a actului suicidal nu exclude răspunderea pentru mijloacele ilicite prin care au fost procurate instrumentele sau mijloacele necesare realizării actului suicidal.

Analiza ar fi incompletă fără luarea în considerare a opiniilor formulate de autorii de renume ai doctrinei penale românești: T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu s.a., care precizează că imunitatea încercării de sinucidere nu înseamnă o recunoaștere a dreptului de liberă disponibilitate asupra vieții, ci numai un refuz al statului de a sancționa fapte care se situează în sfera individului privit izolat.²⁵⁶

În acest context sunt relevante concluziile CtEDO în cauza *Pretty v. United Kingdom* nr. 2346/02 care menționează la § 39: „Articolul 2 nu poate fi interpretat, fără o denaturare a limbajului, ca conferind dreptul diametral opus, și anume dreptul de a muri; și nici nu poate crea un drept la autodeterminare în sensul de a conferi unui individ dreptul de a alege moartea în locul vieții.”²⁵⁷

Mai mult decât atât, la § 40, Curtea constată că niciun drept de a muri, fie din mâna unei terțe persoane, fie cu asistența unei autorități publice, nu poate fi derivat din articolul 2 din Convenție.²⁵⁸

Sinuciderea este un act, prin care individul în mod conștient își ia viața din oricare motiv, fără constrângere și participarea altor persoane. În virtutea principiului autonomiei individuale, statul nu poate interveni pentru a împiedica o persoană cu capacitate deplină de exercițiu să-și suprimă propria viață. Cu toate acestea, o asemenea libertate nu se extinde asupra posibilității de a implica o altă persoană în realizarea actului suicidal, întrucât acest fapt ar conferi terțului un rol juridic penalmente relevant.

Respectiv este necesară o reacție fundamental diferită din partea statului în cazurile de sinucidere comise cu implicarea altor persoane. În asemenea situație trebuie să fie supuși influenței penale nu sinucigașii înșiși, ci acele persoane care au exercitat asupra lor o influență psihică sau

²⁵⁶ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I.* București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 117.

²⁵⁷ *Case of Pretty v. United Kingdom, nr. 2346/02, ECHR 2002.* [online]. [citat 10.02.2026]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>.

²⁵⁸ *Ibidem.*

fizică cu scopul de a le stimula dorința de a se sinucide sau care i-au ajutat să își realizeze intențiile suicidale.

Așa-numita imunitate penală a sinuciderii este doar o excepție aparentă de la protecția necondiționată a vieții.

Atunci când, pe lângă manifestarea voinței proprii a persoanei de a se sinucide, se constată intervenția unor terți care, prin acțiuni de determinare sau înlesnire, contribuie activ la precipitarea actului suicidar, intervenția dreptului penal este necesară și justificată.

Dreptul penal impune tuturor membrilor societății o obligație de respect față de viața umană, indiferent de persoana căreia îi aparține. De regulă, acest interes obiectiv al ordinii juridice în protejarea vieții coincide cu interesul subiectiv al fiecărui individ de a rămâne în viață. Cu toate acestea, chiar și în situațiile în care o anumită persoană își pierde voința de a trăi sau manifestă intenția de autodistrugere, viața acesteia continuă să fie ocrotită de legea penală, întrucât valoarea vieții umane este recunoscută ca bun juridic de o supremă semnificație socială, independent de voința sau dorința titularului.

În contextul dat invocăm opinia autorului A. Oroveanu-Hanțiu, conform căreia, prin incriminarea faptelor îndreptate împotriva vieții, legiuitorul a înțeles să ocrotească numai dreptul la viață al altuia, nu și al vieții proprii a făptuitorului, legea neprevăzând ca infracțiune fapta de sinucidere, explicația constă în faptul că, în situația sinuciderii, lipsește obiectul juridic special caracteristic infracțiunilor contra vieții, adică relațiile sociale formate în jurul atributului fundamental al persoanei – viața, dreptul penal ocupându-se doar de raporturile dintre oameni nu și de acțiunile pe care omul le comite asupra propriei persoane.²⁵⁹

Sinuciderea și tentativa de sinucidere constituie acte cu caracter strict individual, manifestări ale autonomiei personale care nu sunt incriminate de legea penală, însă situația se prezintă diferit în cazul determinării sau înlesnirii sinuciderii, conduite care justifică intervenția penală datorată implicării unei terțe persoane ce exploatează vulnerabilitatea victimei.

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii a constituit fapte incriminate și în perioada socialistă, ceea ce demonstrează caracterul persistent al dezaprobării sociale și juridice față de aceste conduite, independent de sistemul politic. În sensul dat, autorii G. Antoniu, M. Popa, Ș. Daneș, menționau că: „[...] asemenea fapte vor fi pedepsite de legea penală, deoarece autorii lor

²⁵⁹ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 9.

încalcă grav nu numai morala socialistă, dar și legile țării, care impun o altă conduită cetățenilor.”²⁶⁰

În concluzie la cele relatate, ne raliem opiniei formulate de către autorii menționați anterior, conform căreia sinuciderea în sine nu constituie o faptă penală, în timp ce determinarea sau înlesnire sinuciderii prezintă o conduită social periculoasă care impune incriminarea prin normele dreptului penal. Această distincție fundamentală între actul autodestructiv propriu-zis și implicarea terților în producerea acestuia justifică intervenția penală exclusiv în ultima situație, asigurând echilibrul între libertatea individuală și protejarea celei mai importante valori sociale – viața umană.

Legiuitorul național incriminează fapta de determinare sau înlesnire a sinuciderii în cazul în care sinuciderea a avut loc la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii și fapta de determinare sau înlesnire a sinuciderii în cazul în care aceasta s-a soldat cu încercarea de a se sinucide la alin. (4) art. 150 CP RM.

Analiza juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută de art. 150 CP RM, va fi efectuată în următoarele compartimente din prezenta lucrare.

Incriminarea determinării sau înlesnirii sinuciderii își găsește temei în protecția pe care legea penală o acordă vieții umane ca bun juridic suprem, chiar și atunci când persoana vulnerabilă este influențată sau ajutată de terți să atenteze la propria existență. În acest context este relevantă opinia autorului V. Cristiean, care susține că, prin intermediul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, „[...] legiuitorul incriminează formele de participare la sinucidere fără a incrimina și fapta autorului de a se sinucide, [...] legiuitorul dorește să protejeze și în acest fel dreptul la viață al persoanei [...]”.²⁶¹

Împărtășesc punctul de vedere dat și autorii S. Bogdan, D. A. Șerban, care atrag atenția asupra faptului că „[...] dreptul la viață al persoanei, [...] trebuie apărut în mod absolut, inclusiv dincolo de dimensiunea sa strict personală.”²⁶²

La rândul său, autorii S. Bogdan, D. A. Șerban specifică faptul că „[...] incriminarea faptei subliniază interesul social protejat vieții unei persoane chiar împotriva voinței victimei.”²⁶³

²⁶⁰ ANTONIU, George, POPA, Marin, DANESȘ, Ștefan. *Codul penal pe înțelesul tuturor. Ediția a II-a, revăzută*. București: Editura Politică, 1972, p. 175.

²⁶¹ CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017, p. 29.

²⁶² BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 92.

²⁶³ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*. Universul Juridic, București, 2017, p. 63.

În același context se încadrează și opinia autorilor C. Popa și B. M. Mitric care menționează că, dacă în cazul celorlalte infracțiuni de omucidere autorul acționează asupra corpului victimei, având ca rezultat uciderea acesteia, în cazul determinării sau înlesnirii sinuciderii autorul acționează asupra psihicului viitoarei victime, pentru a o determina, convinge să se sinucidă sau îi acordă sprijin necesar înfăptuirii actului.²⁶⁴

La fel și autorii I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu relevă că actul suicidal, privit ca o manifestare de voință a unei persoane fizice, deși poate fi considerat ca făcând parte din grupa faptelor de omucidere, nu este incriminat de lege, deoarece reprezintă o autolezare care implică lipsa unui conflict de natură juridică.²⁶⁵ Așadar, răspunderea pentru moartea unei persoane este în general exclusă în cazul sinuciderii.

De obicei, actele de autoagresiune, care au ca urmare moartea, sunt dovada unor deficiențe psihice, conjugate cu motive de disperare ale celui care recurge la un asemenea gest.

Indiferent de factorii care o determină, sinuciderea lezează interesele societății atât prin pierderea vieții individului, cât și prin non-valorile pe care le exprimă, întrucât rezolvarea dramelor personale prin suprimarea propriei vieți nu poate fi considerată o soluție acceptabilă.

În general, societatea tinde să considere actul sinuciderii drept un gest de slăbiciune, dar exista și cazuri în care faptei respective îi este conferită o conotație pozitivă, cum ar fi, de exemplu, în unele state considerată sinuciderea prizonierului de război cu scopul de a nu divulga secretul militar. La acest subiect putem aduce ca exemplu și ritualul istoric japonez, denumit „*Seppuku*” ce consta în sinucidere prin auto-eviscerare (deschiderea abdomenului cu o sabie scurtă), practicat istoric de samurai (clasa războinică japoneză), ca metodă de restabilire a onoarei sau ca alternativă onorabilă la execuție. În Japonia feudală, acest act era considerat o manifestare supremă a onoarei, curajului și loialității.

Seppuku era cunoscut și sub denumirea de *hara-kiri*, samurarii recurgeau la această metodă de sinucidere, deoarece considerau că atunci când nu mai este posibil să trăiești cu mândrie, samuraiul ar trebui să se străduiască să moară cu mândrie, iar moartea cu cea mai mare mândrie a unui samurai este prin seppuku.²⁶⁶

Sinuciderea este un act periculos indiferent dacă sinucigașul a recurs la acest gest din lașitate sau din curaj, deoarece consecințele sunt ireversibile și constau în moartea persoanei.

²⁶⁴ POPA, Cristina, MITRIC, Bogdan Marian. *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal*. Craiova: Sitech, 2014, p. 34.

²⁶⁵ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021, p. 123.

²⁶⁶ RANKIN, Andrew. *Seppuku: A History of Samurai Suicide*, Tokyo: Kodansha International, 2011, p. 10.

În această ordine de idei, susținem opinia autorilor H. Diaconescu, R. Răducanu, care menționează că „Sinuciderea este și rămâne un fapt periculos social, cu toate că nu atrage răspunderea penală.”²⁶⁷

În concluzie, societatea umană a promovat pe parcursul evoluției diverse atitudini față de comportamentul persoanei care a recurs la actul suicidal. Cu timpul, s-a afirmat o abordare aproape generală, conform căreia actul suicidal, deși tragic în sine și contravenient normelor morale și religioase, rămâne în afara oricăror reglementări juridico-penale, atunci când este expresia voinței libere a făptuitorului acestuia. Nu însă și în cazurile când se constată că, persoane terțe au întreprins acțiuni de determinare sau înlesnire a unui asemenea comportament regretabil al altei persoane. Deși de ordin diferit, stipulările juridico-penale din legile diverselor state prevăd, după cum ne vom convinge ulterior, răspundere penală pentru asemenea fapte.

Ținem să mai menționăm că moartea nu poate avea temei juridic, însă ea impune respect față de demnitatea umană. Prin urmare, impunitatea sinuciderii nu trebuie interpretată ca o recunoaștere a unui drept la moarte.

1.4. Concluzii la Capitolul 1

Doctrina juridică joacă un rol foarte important în interpretarea și dezvoltarea dreptului prin funcțiile sale multiple: clarificarea sensului normelor juridice, identificarea problemelor de aplicare, propunerea de soluții legislative și asigurarea coerenței sistemului penal.

Ca rezultat al analizei materialelor științifice publicate în țară și peste hotare, referitoare la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prezentăm următoarele concluzii:

Printre autorii autohtoni care și-au manifestat interesul asupra cercetării infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, din punct de vedere juridico-penal, sunt: S. Brînză, V. Stati, V. Bujor, A. Borodac, I. Macari, M. Avram, T. Popovici, și V. Cobășneanu, L. Dumneanu și M. Mutu-Strulea, L. Gîrla, I. Iacub etc.

În contextul analizei întreprinse, sunt relevante abordările următorilor specialiști români: I. Tanoviceanu, G. Antoniu, M. Popa, Ș. Daneș, T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu, O. A. Stoica, I. Gh. Brădet, O. Loghin, T. Toader, A. Boroi, G. Diaconescu, A. Oroveau-Hanțiu, G. Nistoreanu, V. Dongoroz, S. Kahane, D. Dinuică, P. Buneci, V. Lazăr, M. A. Hotca, S. Bogdan, V. Cioclei, V. Păvăleanu, M. Gorunescu, P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca, V. Pușcașu, C. Voicu, S. A. Uzlaşu, R. Moroșanu, C. Popa și M. B. Mitrică, I. M. Rusu, V. Cristiean, I. Pascu, P. Buneci, G. Ivan și

²⁶⁷ DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infracțiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014, p. 111.

M. Ivan, R. Bodea, B. Bodea, M. Udrioiu, I. Ristea, A. Al. I. Dumitrache, G. Zlati, V. Constantinescu, I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu, B. Sergiu, D. Al. Șerban, G. V. Teliceanu.

Literatura juridică din spațiul post-sovietic a contribuit notabil prin studiile autorilor atât din Ucraina: N. F. Antonov, M. I. Bajanov, Ia. M. Brainin, A. P. Babiy, T. A. Gonchar, A. B. Zahika ș.a., cât și din Federația Rusă: A. I. Rarog, V. P. Stepalin, O. F. Shishov, S. V. Borodin, D. V. Golenko, M. S. Serebrennikova ș.a.

Doctrina penală vest-europeană se impune cu cercetări deosebit de relevante ale următorilor autori: S. Elke, J. Loveless, D. Ormerod, K. Laird, R. Card, M. Jill, M. Allen, C. Derry, J. Herring, M. James.

Analiza surselor doctrinare, aparținând savanților din țara noastră și celor de peste hotare, constituie un element fundamental al suportului metodologic pe care este bazată prezenta lucrare. Cercetarea literaturii de specialitate existente la tema tezei a relevat rolul esențial al gândirii juridice în evoluția și optimizarea cadrului normativ legal existent în diverse state și sisteme de drept referitor la infracțiunea analizată.

În literatura de specialitate autohtonă se atestă unele materiale științifice, axate exclusiv pe reglementarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Autorul care a realizat cele mai ample cercetări este profesorul S. Brînză, care a contribuit în mod clar prin cercetările sale teoretico-practice la modificarea cadrului legal de reglementare a infracțiunii de determinare la sinucidere. Un exemplu elocvent în sensul dat este propunerea de a completa art. 150 CP RM cu incriminarea faptei de înlesnire a sinuciderii.

Complexitatea materiei abordate condiționează diversitatea opiniilor exprimate inclusiv de unii și aceeași autori din RM în lucrările, publicate în perioade diferite, fapt ce ilustrează evoluția abordărilor doctrinare autohtone în timp. Astfel, A. Borodac și I. Macari exprimă în lucrările lor diferite opinii, câteodată chiar divergențe referitoare la latura subiectivă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. A. Borodac oscila între acceptarea intenției directe și indirecte și limitarea la intenție directă sau încredere exagerată, în timp ce I. Macari – între recunoașterea intenției directe sau indirecte și admiterea neglijenței ca formă de vinovăție.

Studiile științifice juridico-penale ce vizează infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii în doctrina penală românească se impun prin tratarea amplă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, tema fiind abordată în numeroase lucrări de specialitate. Valoarea doctrinei române în analiza infracțiunii ce constituie tema prezentei lucrări este de apreciat aparte, norma de incriminare autohtonă prezentând o similitudine semnificativă cu reglementarea corespondentă din Codul penal român, ceea ce face ca soluțiile și interpretările

doctrinare române să constituie un reper valoros în perceperea și aplicarea normei de incriminare moldovenești.

Analiza lucrărilor savanților din unele state europene denotă că doctrina juridică europeană se statuează univoc de partea opiniei că sinuciderea nu este și nici nu trebuie să fie o faptă pedepsită penal, persoana care comite acest act neangajând răspundere juridico-penală.

Ca urmare a cercetării, am identificat opinii și interpretări diferite asupra componenței de infracțiune cercetate.

De exemplu, doctrina penală relevă divergențe semnificative privind obiectul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii sub două aspecte fundamentale. Astfel, cu referință la obiectul juridic specific există un dezacord între autorii care invocă drept obiect juridic specific relațiile sociale referitoare dreptul persoanei la viață și sănătate și savanții care extind sfera valorilor ocrotite, incluzând și dreptul persoanei la demnitate și onoare. Sub aspectul obiectului material, opiniile sunt de asemenea împărțite între recunoașterea corpului persoanei ca obiect material și negarea existenței unui obiect material în cazul săvârșirii infracțiunii analizate.

Problematica laturii subiective a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii generează divergențe doctrinare, existând atât opinii, conform cărora această infracțiune poate fi săvârșită exclusiv cu intenție, cât și opinii care recunosc compatibilitatea acesteia cu ambele forme de vinovăție prevăzute de legea penală.

Pe lângă cele deja invocate în conținutul prezentului Capitol 1 cu referință la analiza componenței de infracțiune studiate, asupra unor abordări aparte vom reveni în cadrul propriei cercetări a elementelor constitutive ale componenței de infracțiune în cauză.

Analiza materialelor științifice lansate la subiectul prezentei cercetări motivează convingerea că diversitatea de opinii doctrinare constituie un instrument valoros pentru identificarea unor deficiențe normative de reglementare a infracțiunii analizate și motivarea necesității intervenției legislative. Cercetarea întreprinsă sugerează clar concluzia că acolo unde doctrina nu ajunge la un consens, există premisele unei reglementări incomplete sau ambigue care impune necesitatea intervenirii cu unele propuneri de *lege ferenda* în vederea asigurării clarității și predictibilității normei juridice.

Cu toate că viața este un bun juridic fundamental protejat, sinuciderea în sine nu constituie o faptă penală, cel puțin atunci când decizia de a realiza actul suicidal aparține sinucigașului și nu există anumite influențe externe. În cazul în care sinuciderea este provocată de acțiuni deliberate ale altei persoane, atunci această situație devine relevantă pentru mecanismul represiv al dreptului penal.

Un aspect esențial care se impune a fi subliniat constă în faptul că, deși moartea nu poate constitui obiectul unui temei juridic, aceasta impune în mod imperativ respectarea demnității umane, motiv pentru care impunitatea sinuciderii nu poate fi interpretată ca o consacrare a unui drept la moarte.

Scopul prezentei lucrări constă în realizarea unei analize juridico-penale complexe a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM, prin examinarea exhaustivă a elementelor sale constitutive, identificarea lacunelor legislative și a ambiguităților normative ce generează dificultăți în practica judiciară, precum și formularea unor recomandări practice și de *lege ferenda*, menite să contribuie la perfecționarea cadrului legal.

2. ELEMENTELE OBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII PREVĂZUTE LA ART. 150 CP RM

Infrațiunea este un fenomen social ce constă în încălcarea unei interdicții sancționate penal, provocând o tulburare a ordinii publice. Numai actele prevăzute expres în legea penală constituie infracțiuni pedepsite penal, astfel că pentru a fi definită juridic, orice infracțiune trebuie să aibă ca sursă un text incriminator.

Din punct de vedere social, infracțiunea este un act antisocial, doar că nu orice act antisocial constituie o infracțiune.

Conform prevederilor alin. (1) art. 2 CP RM – Scopul legii penale, legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept.

Calificarea faptelor drept infracțiuni concrete presupune o rigoare deosebită în materie penală, deoarece principiul legalității, stipulat la art. 3 CP RM – Principiul legalității interzice urmărirea penală a unor fapte care nu sunt incriminate de o lege penală. Orice infracțiune este un rezultat al combinării mai multor componente, numite în mod tradițional elemente ale infracțiunii. Întrucât dreptul penal este unicul mijloc de determinare formală a infracțiunilor, rezultă, conform regulilor logicii juridice, că acesta nu poate fi extins dincolo de limitele stabilite de legiuitor.

Valorile sociale și relațiile sociale sunt apărute de legea penală, doar dacă sunt prevăzute expres în CP RM infracțiuni ce atentează la aceste valori. Conform prevederilor alin. (1) și (2) din art. 1 CP RM – Legea penală a Republicii Moldova, Codul penal este unica lege penală, [...] este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracțiuni și prevede pedepsele ce se aplică infractorilor.

Obiectul infracțiunilor îl formează valorile sociale și relațiile sociale create în jurul acestor valori care sunt prejudiciate ori vătămate prin fapta penală.²⁶⁸

Sfera apărării penale nu poate cuprinde relațiile sociale care excedează cadrului reglementării juridice. În schimb, relațiile sociale guvernate de norme juridice beneficiază de protecția legii penale, integrându-se în obiectul general al acesteia. În acest context este relevantă

²⁶⁸ GRAMA, Mariana, BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 176.

opinia autorului român F. Streteanu, care menționează că, într-un sistem penal al unui stat de drept „[...] nu se poate vorbi de existența unei infracțiuni fără obiect juridic.”²⁶⁹

Incriminarea comportamentului infracțional se întemeiază întotdeauna pe valorile sociale protejate și pe consecințele faptei, pe care legiuitorul urmărește să le prevină prin instituirea sancțiunii penale.

De aceeași părere sun și autorii S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu ș.a., care precizează că nu există infracțiune care să nu fie îndreptată împotriva unor valori sociale ocrotite de legea penală. Deși legiuitorul nu indică în mod expres obiectul infracțiunii în toate normele de incriminare, o infracțiune lipsită de obiect este juridic de neconceput, întrucât fără vătămarea sau punerea în pericol a unei valori sociale, fapta nu ar putea fi calificată drept prejudiciabilă.²⁷⁰

Analizând prevederile Părții speciale a CP RM, putem menționa că aceasta este structurată de legiuitor în optsprezece capitole, fiecare cuprinzând un ansamblu de norme de incriminare ce reglementează infracțiuni, având un obiect juridic generic comun. Această sistematizare reflectă opțiunea legiuitorului pentru criteriul material al protecției valorilor sociale ocrotite penal.

În cadrul acestui capitol vom analiza obiectul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, totodată vom analiza și victima (subiectul pasiv) al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii reglementate la art. 150 CP RM.

2.1. Obiectul juridic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii

Autorul A. T. Moldovan relevă că: „Prin săvârșirea infracțiunii, se vatămă o valoare socială ocrotită printr-o normă de drept penal, iar ocrotirea acestei valori sociale prin normele dreptului penal consacră obiectul infracțiunii rangul de obiect juridic.”²⁷¹

În literatura de specialitate penală se disting mai multe categorii de obiecte ale infracțiunii, distincție impusă de necesitatea rezolvării unor chestiuni teoretice și practice referitoare la structura Părții speciale a dreptului penal, la determinarea gradului de pericol social și la corecta încadrare juridică a faptelor.

Savanții români notorii C. Bulai, A. Filipaș, C. Mitrache susțin că: „Sunt cunoscute astfel categoriile de obiect juridic și obiect material, obiect juridic și obiect juridic specific (special), obiect juridic principal și obiect juridic secundar (adiacent).”²⁷²

²⁶⁹ STRETEANU Florin. *Tratat de drept penal. Partea generală. Vol. I.* București: C.H. Besck, 2008, p. 345

²⁷⁰ BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina GROSU, Vladimir et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I. Ediția a II-a.* Chișinău: Cartier, 2005, p. 131.

²⁷¹ MOLDOVAN, Aurel Teodor. *Drept penal. Partea generală.* Brașov: Lux Libris, 2009, p. 55.

²⁷² BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal.* București: Trei, 2001, p. 48.

În funcție de „ierarhizarea valorilor sociale care fac obiectul infracțiunii”²⁷³, autoarele M. Grama, S. Botnaru, A. Șavga ș.a., conchid că „[...] se disting următoarele categorii: obiect juridic general, generic și special.”²⁷⁴

Săvârșirea unei infracțiuni implică în mod obligatoriu existența prealabilă a unei relații sociale asupra căreia se răsfrânge comportamentul ilicit al făptuitorului, aceasta reprezentând tocmai obiectul actului infracțional. Rațiunea pentru care legiuitorul incriminează un anumit comportament uman derivă din necesitatea ocrotirii valorilor sociale și a relațiilor sociale corespunzătoare, a căror existență este pusă în pericol prin săvârșirea actului respectiv.

Obiectul juridic general este propriu tuturor infracțiunilor reglementate de CP RM, reprezentând relațiile sociale cu privire la „întreaga ordine de drept”.

Odată cu intrarea în vigoare a Codului penal al RM la 12.06.2003, comiterea primei infracțiuni a marcat momentul în care relațiile sociale referitoare la întreaga ordine de drept au dobândit calitatea de obiect juridic general al infracțiunii.

Generalizând cele invocate anterior, considerăm că obiectul juridic general, comun tuturor infracțiunilor prevăzute în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova, îl constituie ansamblul relațiilor sociale a căror existență este condiționată de respectarea ordinii de drept penal. În consecință, orice faptă penală, indiferent de natura valorii sociale lezate în mod nemijlocit, afectează oarecum acest obiect juridic general. Această concluzie se impune și în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM, prin care se aduce atingere ordinii juridice penale, odată cu atentarea asupra valorii fundamentale pe care o prezintă viața umană.

Așa dar, legiuitorul național a conceput structura Părții speciale a CP RM în funcție de criteriul obiectului juridic generic, având în vedere natura și importanța valorilor sociale ocrotite prin normele de incriminare. În consecință, infracțiunile sunt grupate potrivit sferei relațiilor sociale cărora acestea le aduc atingere, ceea ce asigură o sistematizare logică, coerentă și funcțională a reglementărilor penale.

Autorii S. Brînză, V. Stati precizează: „Obiectul juridic generic este comun pentru toate infracțiunile, făcând parte dintr-un grup, prevăzut de un anumit capitol din Partea Specială a Codului penal.”²⁷⁵

În doctrina penală, una dintre cele mai ample definiții ale obiectului juridic generic este elaborată de C. Bulai, A. Filipaș și C. Mitrache. Cercetătorii precizează că, prin obiect juridic

²⁷³ GRAMA, Mariana, BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 178.

²⁷⁴ *Ibidem*.

²⁷⁵ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 148.

generic „[...]se înțelege obiectul juridic comun unui grup de infracțiuni, constituit dintr-un fascicul de relații sociale formate în jurul și datorită uneia dintre valorile fundamentale ale societății, cum sunt statul, persoana umană, proprietatea etc.”²⁷⁶

Caracterul socialmente periculos al infracțiunii derivă din orientarea actului de conduită împotriva valorilor sociale fundamentale, a căror vătămare sau punere în pericol afectează în mod direct relațiile sociale conexe acestora și, în ultimă instanță, stabilitatea întregii societăți.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM cu titlul „Determinarea sau înlesnirea sinuciderii”, face parte din categoria infracțiunilor care atentează la viața și sănătatea persoanei.

Această categorie de infracțiuni este reglementată de CP RM în Partea specială, Capitolul II, denumit „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei”.

Din prevederile respectivei norme formulate la art. 150 CP RM rezultă că obiectul juridic generic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii îl constituie relațiile sociale cu privire la dreptul persoanei la viață și sănătate. Respectiv „[...] valoarea socială fundamentală, ce reprezintă acest obiect, are un caracter binar (dual), exprimat prin sănătatea și viața persoanei.”²⁷⁷

Este necesar să accentuăm că caracterul dual al obiectului generic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii a apărut odată cu adoptarea CP RM nr. 985 din 14.04.2002. Și aceasta deoarece, conform prevederilor Codului penal adoptat prin Legea nr. 41 din 24.03.1961 de Sovietul Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, obiectul juridic generic al infracțiunii analizate se caracteriza prin relațiile sociale cu privire la viața, sănătatea, libertatea și demnitatea persoanei, fapta respectivă încadrându-se în Capitolul II – Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei.

Relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală depind de protecția vieții persoanei împotriva oricărei fapte pe măsură să aducă atingere acestei valori fundamentale constituie obiectul juridic generic al infracțiunilor contra vieții.

Calitatea de titular al dreptului absolut la viață revine persoanei umane, în timp ce obligația de a nu aduce atingere acestui drept este incumbată tuturor celorlalți membri ai societății, legea penală garantând protecția sa prin incriminarea și pedepsirea cu severitate a conduitelor care îl lezează.

²⁷⁶ BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal*. București: Trei, 2001, p. 49.

²⁷⁷ ANGHELUȚĂ Mihaela. *Amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2021, p. 62.

Ca drept fundamental al persoanei, dreptul la viață are caracter absolut personal și este opozabil tuturor, în sensul că toți ceilalți membri ai societății sunt obligați să nu întreprindă nimic de natură să aducă atingere acestui drept.

Ne raliem punctului de vedere exprimat de O. Loghin, care menționează că: „Infrațiunile contra vieții au ca obiect juridic relațiile sociale referitoare la dreptul persoanei la viață.”²⁷⁸

O definiție destul de amplă a conceptului de obiect juridic generic al infrațiunilor de omucidere este formulată de autorii D. Dinuică, P. Buneci, potrivit opiniei cărora: „Obiectul juridic generic îl constituie viața ființei umane, [...], și relațiile sociale a căror normală desfășurare nu poate fi concepută fără apărarea dreptului fundamental al omului la viață.”²⁷⁹

Autorii invocați mai menționează că din cauza faptului că infrațiunile de omucidere au ca obiectiv viața omului, faptul dat conferă acestora un profil specific în cadrul fenomenului infracțional, atrăgând asupra lor atenția comunității (societății), sensibilizând conștiința colectivă și opinia publică, reprezentând astfel, în variantele lor grave, cel mai înalt grad al pericolului social.

La rândul său, V. Lazăr relatează că dreptul la viață „[...] are o valoare primară și absolută fiind opozabil *ergo omnes*.”²⁸¹

În contextul relațiilor sociale, dreptul absolut la viață aparține fiecărei persoane în mod individual, iar obligația de a nu aduce atingere acestuia se incumbă tuturor celorlalți. Totodată, numai faptele îndreptate împotriva vieții altei persoane pot constitui infracțiuni contra vieții, nu și cele prin care cineva atentează la propria viață, ceea ce fundamentează și rațiunea pentru care încercarea de sinucidere rămâne neincriminată.

Dreptul la viață constituie un drept natural fundamental, a cărui existență nu depinde de consacrarea sa explicită în legislație. Omul nu are puterea de a dispune de acesta după propria voință, întrucât atât nașterea, cât și moartea survin independent de dorința sa. Intervalul dintre cele două evenimente este însă definit de valorificarea continuă a drepturilor și îndeplinirea obligațiilor care îi revin ca subiect de drept.

Infrațiunea de determinare sau înlesnire a suiciderii, reglementată la art. 150 CP RM, prezintă un grad ridicat de pericol social, deoarece este o amenințare directă la viața și sănătatea persoanelor.

²⁷⁸ LOGHIN, Octavian. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1994, p. 67.

²⁷⁹ DINUICA, Doinel, BUNECI, Petre. *Drept penal special. Aspecte teoretice și de practică judiciară*. București: Editura Fundației României de Măine, 2004, p. 35.

²⁸⁰ *Ibidem*.

²⁸¹ LAZAR, Valerică. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni prevăzute în Codul penal român în vigoare, cu modificările și complementările la zi*. București: Editura Universitară. 2006, p. 81.

Apreciem drept valoroasă opinia evocată de T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a., care menționează că viața constituie bunul cel mai de preț al persoanei umane și, în același timp, condiția indispensabilă a existenței și perpetuării individului. Fără acest atribut fundamental al persoanei, care este viața, nu pot fi concepute nici celelalte atribute ale acesteia, cum ar fi: integritatea corporală, sănătatea, libertatea, demnitatea. Faptele care aduc atingere vieții persoanei creează un pericol nu numai pentru existența individului izolat, dar și pentru întreaga colectivitate. Nu ar fi posibilă desfășurarea normală a relațiilor sociale fără ocrotirea acestei valori sociale.²⁸²

Indiferent de sistemul juridic sau de epoca istorică, apărarea vieții și sănătății persoanei a prezentat întotdeauna o prioritate legislativă, normele de drept prevăzând consecințe severe pentru cei care aduc atingere acestor atribute fundamentale ale ființei umane.

Dreptul la viață, consacrat ca principiu fundamental al dreptului intern și internațional, are un caracter absolut, inalienabil și imprescriptibil, fiind inerent oricărei ființe umane. El este opozabil tuturor subiectelor de drept, care au obligația negativă de a se abține de la orice conduită susceptibilă să aducă atingere valorii supreme a inviolabilității vieții.

În continuare vom efectua o analiză de drept comparat pentru a identifica obiectul juridic generic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, examinând sistematizarea acesteia în codurile penale ale diverselor state. Opțiunea legiuitorului de a include această incriminare într-un anumit capitol din Partea specială denotă ierarhia valorilor sociale pe care statul respectiv le protejează în mod prioritar. Astfel, logica sistematizării unui Cod penal prezintă indici esențiali cu referință la natura și importanța obiectului juridic generic al infracțiunii.

Analizând Codul penal al României, constatăm că, legiuitorul român reglementează infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii la art. 191 Partea specială, în Capitolul I „Infracțiuni contra vieții”, Titlul I „Infracțiuni contra persoanei”²⁸³.

În contextul dat vom invoca opinia autorului român V. Cioclei, care precizează că printre problemele Părții speciale care au impus adoptarea unui nou Cod penal al României, s-a aflat și necesitatea de a restabili o ierarhie corectă a valorilor protejate. În acest sens, spre deosebire de vechiul Cod penal, primele fapte incriminate în noua reglementare sunt cele contra persoanei, așezate în debutul Părții speciale, în Titlul I din noul Cod penal. Această nouă ordine de preferință arată că legiuitorul a considerat că cele mai importante valori ce necesită protecție penală sunt cele legate de persoană, de drepturile și libertățile acesteia.²⁸⁴ Tot V. Cioclei este de părere că, deși orice

²⁸² VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul Penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 68.

²⁸³ Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

²⁸⁴ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 1.

ierarhie este relativă, în această materie a atributelor fundamentale ale persoanei, succesiunea capitolelor în Titlul I încearcă să sugereze o ordine bazată pe importanța valorilor sociale ocrotite, începând astfel cu incriminarea acelor fapte îndreptate împotriva vieții.²⁸⁵

O părere asemănătoare este susținută și de autorul român A. Oroveau-Hanțiu, potrivit căruia „[...] o atare așezare nu este întâmplătoare, ci, dimpotrivă, este de natură să sublinieze importanța acordată de legiuitor ocrotirii, apărării persoanei împotriva activităților infracționale [...]”.²⁸⁶

În continuare vom supune cercetării legislația penală a altor țări care incriminează infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, analiza de drept comparat întreprinsă permițându-ne să identificăm secțiunea în care este încadrată această infracțiune, denumirea secțiunii respective și obiectul juridic generic, ocrotit de norma penală.

Codul penal al Bulgariei reglementează infracțiunea de determinare a sinuciderii la Capitolul II „Infracțiuni împotriva persoanei” Secțiunea I „Omuciderea” – art. 127.²⁸⁷

Codul penal al Franței reglementează infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii la Capitolul III „Despre punerea în pericol a persoanei” Secțiunea 6 „Despre provocarea sinuciderii” art. 223-13 „Despre provocarea sinuciderii”.²⁸⁸

Codul penal al Germaniei reglementează infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii la Secțiunea XVI „Infracțiuni contra vieții” art. 217 „Determinarea sau înlesnirea sinuciderii”.²⁸⁹

Codul penal al Cehiei reglementează determinarea sau înlesnirea sinuciderii la Partea a doua, Partea specială, Capitolul I „Infracțiuni contra vieții și sănătății” Diviziunea 1 „Infracțiuni contra vieții” Secțiunea 144 „Complicitatea la sinucidere”.²⁹⁰

Codul Penal al Italiei reglementează determinarea sau înlesnirea sinuciderii la Titlul XII „Despre delictе împotriva persoanei” Partea I „Despre delictе împotriva vieții și integrității individuale” Art. 580 „Instigarea sau ajutorul la sinucidere”.²⁹¹

Codul penal al Litoaniei reglementează înlesnirea sinuciderii la Capitolul XII „Omuciderea”. Astfel: „Secțiunea 124. Înlesnirea sinuciderii”.²⁹²

²⁸⁵ *Ibidem*.

²⁸⁶ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 6.

²⁸⁷ *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*. Coord. Tudorel TOADER. București: C.H. Beck, 2018, p. 395.

²⁸⁸ *Ibidem*, p. 1549.

²⁸⁹ *Ibidem*, p. 1892.

²⁹⁰ *Ibidem*, p. 614.

²⁹¹ *Ibidem*, p. 2285.

²⁹² *Ibidem*, p. 2413.

Codul penal al Federației Ruse reglementează infracțiunea de determinare la sinucidere în Partea specială a Codului penal, Secțiunea VII. „Infracțiuni împotriva persoanei” Capitolul 16. „Infracțiuni împotriva vieții și sănătății”, după cum urmează: art. 110 „Determinarea la sinucidere”, art. 110.1 „Determinarea la sinucidere sau asistență în comiterea sinuciderii”, art. 110.2 „Organizarea de activități care vizează incitarea la sinucidere”.²⁹³

Codul penal al Republicii Kazahstan reglementează infracțiunea de determinare la sinucidere în Partea specială, Capitolul I „Infracțiuni împotriva persoanei” art. 105 „Determinarea, instigarea sau favorizarea sinuciderii”.²⁹⁴

Prin urmare, putem concluziona că nu există diferențe semnificative în ceea ce privește sistematizarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii în legislațiile penale ale statelor menționate. Majoritatea reglementărilor adoptă o abordare similară în ceea ce privește plasarea acestei infracțiuni în structura Părții speciale a Codurilor penale, fapt ce denotă un consens relativ asupra obiectului juridic protejat.

În continuare urmează să ne pronunțăm asupra obiectului juridic special (specific) al infracțiunii cercetate în prezenta lucrare.

După cum s-a menționat deja, obiectul juridic generic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, îl constituie relațiile sociale referitoare la apărarea dreptului persoanei la viață și sănătate.

Obiectul juridic generic grupează mai multe infracțiuni care au scopul de a proteja aceeași valoare socială, iar ceea ce le diferențiază este obiectul juridic special. Astfel, obiectul juridic special reprezintă criteriul în baza căruia sunt identificate și deosebite infracțiunile care au același obiect juridic generic.

Autorii C. Bulai, A. Filipaș, C. Mitrache relevă că prin obiect juridic specific sau individual se înțelege obiectul juridic propriu-zis al infracțiunii, specific infracțiunii, constituit din relațiile sociale formate în jurul și datorită unei valori sociale specifice, subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără apărarea împotriva infracțiunii a acelei valori.²⁹⁵

O definiție destul de amplă a conceptului de obiect juridic special (specific) este dată de autoarele S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu ș.a. Potrivit opiniei acestora, obiectul juridic special

²⁹³ Уголовный кодекс Российской Федерации: № 63-ФЗ от 13.06.1996. [online]. [citat 17.10.2022]. Disponibil: <https://ivo.garant.ru/#/document/10108000/paragraph/26654339:0>.

²⁹⁴ Уголовный кодекс Республики Казахстан: № 226-V ЗРК от 03.07.2014. [online]. [citat 01.07.2025]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252.

²⁹⁵ BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licență*. București: Trei, 2001, p. 49.

constă din valoarea contra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea (inacțiunea) prevăzută de legea penală, valoare caracterizată prin anumite trăsături proprii, speciale, care servesc la individualizarea unei infracțiuni din cadrul aceleiași grupe.²⁹⁶

Obiectul juridic special al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la viața persoanei. Această părere este împărtășită de mai multi autori, printre care: O. Loghin,²⁹⁷ L. Dumneanu și M. Mutu-Strulea,²⁹⁸ S. Brînză și V. Stati,²⁹⁹ G. Ivan și M. C. Ivan,³⁰¹ Iu. V. Aleksandrov ș.a.,³⁰² E. L. Strelțov,³⁰³ V. P. Kașepov ș.a.,³⁰⁴ D. V. Golenko,³⁰⁵ É. H. Tarasova.³⁰⁶

De asemenea, savantul român A. Boroî, în lucrarea cu titlul *Infracțiuni contra vieții*, care datează din anul 1996, afirmă că „obiectul juridic special al infracțiunii care este o variant de specie a omorului, este și el similar infracțiunilor de omucidere și constă în relațiile referitoare la dreptul la viață [...]”.³⁰⁷ Profesorul A. Boroî exprimă aceeași opinie referitoare la obiectul juridic al infracțiunii de determinare sau înlesnire la sinucidere și în lucrarea sa intitulată *Infracțiuni contra vieții*, publicată în anul 1999³⁰⁸, precum și în lucrarea realizată în coautorat cu G. Nistoreanu cu titlu *Drept penal. Partea specială*, editată în anul 2002³⁰⁹, iar ulterior și în lucrarea din anul 2014, intitulată *Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal*.³¹⁰

²⁹⁶ BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina GROSU, Vladimir et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I. Ediția a II-a*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 131.

²⁹⁷ LOGHIN, Octavian. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1994, p. 101.

²⁹⁸ DUMNEANU, Ludmila, MUTU-STRULEA, Maria. *Album de scheme. Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Centrul Editorial al USM. 2005, p. 25.

²⁹⁹ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 235.

³⁰⁰ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 343.

³⁰¹ IVAN, Gheorghe, IVAN, Mari-Claudia. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal. Ediția a IV-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2019, p. 40.

³⁰² АЛЕКСАНДРОВ, Ю. В., АНДРУЩКО, П. П., АНДРУСІВ, Г. В. и др. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / Отв. ред. В. И. ШАКУН. Киев: А.С.К., 1999. 410 с.

³⁰³ Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий. Издание третье, переработанное и дополненное / Харьков / ООО «Одиссей» / Ответственный редактор Е. Л. Стрельцов, 2006. 864 с.

³⁰⁴ КАШЕПОВ, В. П., ГРАВИНА, А. А., КОШАЕВА, Т. О. и др. *Уголовное право Российской Федерации. Общая и Особенная части: Учебник для вузов* / Отв. ред. В. П. КАШЕПОВ. Изд. 2-е, доп. и испр. Москва: Былина, 2001. с. 268.

³⁰⁵ ГОЛЕНКО, Д. В. Преступления против жизни и здоровья: учеб. пособие / Д. В. Голенко. – Самара: Изд-во Самарского университета, 2019. с. 96.

³⁰⁶ ТАРАСОВА, Э. Х. Доведение до самоубийства: социологический и уголовно-правовые аспекты. [citat 01.02.2025]. Disponibil: [http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990195_West_pravo_2003_2\(7\)/B_3-26.pdf](http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990195_West_pravo_2003_2(7)/B_3-26.pdf)

³⁰⁷ BOROÎ, Alexandru. *Infracțiuni contra vieții*. București: Editura Națională, 1996, p. 226.

³⁰⁸ *Ibidem*, p. 228.

³⁰⁹ NISTOREANU, Gheorghe, BOROÎ, Alexandru. *Drept penal. Partea specială. Ediția a II - a*. București: ALL Beck. 2002, p. 239.

³¹⁰ BOROÎ, Alexandru. *Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal. Ediția a II – a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2014, p. 59.

Merită atenție și opinia autorului A. M. Hotca, conform căreia obiectul juridic specific al determinării sau înlesnirii sinuciderii îl reprezintă relațiile sociale referitoare la dreptul omului la viață, ca drept absolut, indisponibil și opozabil *erga omnes*. Protecția dreptului la viață în contextul infracțiunii examinate, vizează libertatea persoanei de a-și determina conduita sau de a nu fi sprijinită ori ajutată în activități de autovătămare.³¹¹

O părere asemănătoare este susținută și de cercetătorul M. I. Rusu, care menționează că obiectul juridic special al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii este reprezentat de setul de valori sociale care ocrotesc dreptul la viață, ca drept absolut, indisponibil și opozabil *erga omnes*.³¹²

La rândul său, autorul V. Cioclei este de părere că obiectul juridic special al infracțiunii este reprezentat de relațiile sociale a căror normală derulare presupune respectul vieții persoanei și apărarea acesteia, inclusiv împotriva faptelor prin care indirect se ajunge la suprimarea ei.³¹³

Autorii A. Al. Ștefan, R. Boanță menționează că „Obiectul juridic special este dat de relațiile sociale cu privire la viața unei persoane, de care nimeni nu are dreptul de a dispune, nici măcar în mod indirect.”³¹⁴

Savantul penalist V. G. Teliceanu opinează că obiectul juridic al infracțiunii se constituie din relațiile sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare normală presupun respectarea dreptului la viață al persoanei.³¹⁵

În doctrina rusă se susține că obiectul principal al infracțiunii analizate este viața persoanei³¹⁶ - opinie pe care suntem dispuși s-o împărtășim.

De altfel, analiza doctrinei penale relevă lipsa unei abordări unitare asupra obiectului juridic specific al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. O interpretare distinctă este exprimată de autorul I. Macari, în lucrarea sa din 2003 – *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*, care susține că, obiectul infracțiunii în cauză „este viața, demnitatea și onoarea persoanei”³¹⁷ / Obiectul: este viața, onoarea și demnitatea individului.³¹⁸

³¹¹ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 981.

³¹² RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016, p. 72.

³¹³ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 43.

³¹⁴ ȘTEFAN, Andrei Al., BOANȚĂ, Radu. *Ghid practic de însușire a codului penal. Partea specială*. București: Ion Creangă, 2000, p. 43.

³¹⁵ TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023, p. 12.

³¹⁶ *Уголовное право: Учебник для юридических вузов* / Под ред. Н. И. ВЕТРОВА, Ю. И. ЛЯПУНОВА. Москва: Юриспруденция, 2001. 640 с.

³¹⁷ MACARI, Ivan. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: CE USM, 2003, p. 63.

³¹⁸ МАКАРЬ, Иван. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная*. Кишинэу: Динамо, 2004, с. 67.

Ne exprimăm dezacordul cu această părere, deoarece norma de incriminare a determinării sau înlesnirii sinuciderii se înscrie în categoria infracțiunilor contra vieții, având ca obiect juridic relațiile sociale ce garantează inviolabilitatea vieții umane. Prin urmare, această incriminare nu protejează valoarea morală a persoanei, ci existența biologică a acesteia.

Prin intermediul obiectului său, fiecare infracțiune capătă o configurație juridică unică, ce o individualizează în raport cu celelalte fapte infracționale. Tocmai de aceea stabilirea cu exactitate a obiectului juridic special al infracțiunii reprezintă o chestiune de o importanță majoră atât în plan teoretic, cât și în plan practic. Respectiv, obiectul juridic special al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementate la art. 150 CP RM, imprimă acesteia un caracter juridic unic, constituind totodată criteriul principal de diferențiere de celelalte categorii de infracțiuni care au același obiect juridic generic.

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii altei persoane reprezintă o conduită ilicită și periculoasă pentru societate. Cel care săvârșește o asemenea faptă, în esență, suprimă viața umană, asimilabilă unei forme de omucidere. Pericolul social sporit al faptei de determinare sau înlesnire a sinuciderii rezidă și în faptul că acțiunile de determinare ori înlesnire sunt îndreptate, în cele mai multe cazuri, asupra unor persoane care adesea traversează stări grave de depresiune psihică, acestea fiind deosebit de susceptibile de a fi influențate în sensul comiterii actului autodistructiv.

Potrivit cercetătorul V. Lazăr infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii are unele trăsături specifice, prin care se deosebește de celelalte infracțiuni ce curmă viața unei persoane. Ea este totuși o modalitate particulară a omuciderii și tocmai de aceea legiuitorul român a introdus-o între infracțiunile care privesc viața omului. Poziția deosebită a acestei infracțiuni constă în aceea că ceea ce se incriminează nu este acțiunea unei persoane care în mod nemijlocit (cu intenție sau din culpă) suprimă viața alteia, ci numai determinarea sau ajutarea persoanei respective să-și curme propria-i viață. Este o faptă odioasă a celui care acționează astfel pentru a-și atinge un anumit scop, fără ca el să se implice în mod direct în acțiunea de ucidere.³¹⁹

La rândul său, autorul A. M. Hotca este de părere că „[...] determinarea sau înlesnirea sinuciderii este o specie a omorului ce constă în inocularea altei persoane a ideii autosuprimării vieții sau sprijinul acordat unei persoane în vederea sinuciderii.”³²⁰

Ceea ce individualizează această infracțiune față de celelalte fapte de omucidere este modalitatea de suprimare a vieții și persoana care săvârșește efectiv actul letal. În timp ce la omuciderile clasice autorul acționează direct asupra corpului victimei, în cazul infracțiunii

³¹⁹ LAZAR, Valerică. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni prevăzute în Codul penal român în vigoare, cu modificările și complementările la zi*. București: Editura Universitară. 2006, p. 117.

³²⁰ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 980.

analizate, acesta exercită o influență asupra conștiinței viitoarei victime în scopul determinării acesteia la sinucidere sau îi facilitează comiterea actului suicidal, a cărui executare propriu-zisă aparține exclusiv sinucigașului.

Prin urmare, împărtășim opinia autorului A. M. Hotca precum că „[...] infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este o formă atenuată de omor.”³²¹ Aceeași opinie este susținută și de autorul A. O. Hanțiu, care formulează o precizare esențială, arătând că „[...] deși este o variantă a infracțiunii de omor, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este incriminată distinct, fiind o infracțiune de sine stătătoare, cu existență și conținut propriu.”³²²

Generalizând cele invocate anterior, considerăm că obiectul juridic special al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, îl formează relațiile sociale referitoare la dreptul persoanei la viață.

Un subiect aparte de discuție în abordările teoretice este cel al existenței unui obiect juridic secundar al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 CP RM) și al identificării acestuia.

În raport cu norma de incriminare, anumite infracțiuni prezintă particularitatea de a leza concomitent două sau mai multe valori sociale, fapt care determină existența a două obiecte juridice speciale distincte: unul cu caracter principal și altul cu caracter secundar ori adiacent.

Autorii I. Tănăsescu, C. Tănăsescu, G. Tănăsescu precizează în mod justificat că obiectul juridic secundar al infracțiunii se formează prin ocrotirea secundară a unei valori și relații sociale asociate în cadrul infracțiunilor complexe cu o valoare și o relație socială prioritară.³²³

Dacă obiectul juridic principal constituie criteriul de identificare a infracțiunilor care împărtășesc același obiect juridic generic, atunci obiectul juridic secundar reprezintă criteriul de individualizare a infracțiunilor care au același obiect juridic special. Această structură ierarhică a obiectului juridic permite o delimitare precisă și sistemică a faptelor penale, asigurând coerența sistemului de incriminare.

Persoana care recurge la sinucidere este frecvent percepută printr-o prismă negativă, fiind etichetată drept slabă sau lașă, întrucât actul de autodesființare contravine valorilor sociale fundamentale și denotă lipsa de reziliență morală în fața suferinței.

Autoarea română A. Al. I. Dumitrache menționează că obiectul juridic secundar al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii se referă la „ocrotirea copiilor și a

³²¹ *Ibidem*.

³²² OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 125.

³²³ TĂNĂSESCU, Iancu, TĂNĂSESCU, Camil, TĂNĂSESCU, Gabriel. *Drept penal general*. București: ALL Beck, 2002, p. 164.

persoanelor minore care au discernământul diminuat sau care nu își pot da seama de consecințele faptelor.”³²⁴

Obiectul juridic secundar a fost determinat de autoarea A. Al. I. Dumitrache din reglementarea agravantelor infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, stipulate la alin. (2) și alin. (3) art. 191 CP al României.

La rândul nostru, considerăm că obiectul juridic secundar al infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM se materializează prin valorile sociale suplimentar protejate în cazul săvârșirii unor componente agravate ale infracțiunii studiate, după cum urmează.

Norma prevăzută la lit. a) alin. (2) și lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM protejează relațiile sociale referitoare la dezvoltarea normală fizică, psihică și morală a minorului, garantând o protecție sporită pentru copiii sub 14 ani, de care aceștia au nevoie din cauza vulnerabilității deosebite și a discernământului diminuat specific vârstei fragede.

La lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM este formulată o dispoziție direcționată spre ocrotirea relațiilor sociale ce țin de libertatea de decizie și autodeterminare, protejând persoana împotriva abuzului de poziție dominantă, rezultat din dependența materială sau de altă natură.

Iar prin prevederile de la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM sunt apărute dreptul la demnitatea umană și principiul egalității, sancționându-se mai sever faptele săvârșite din motive de prejudecată bazate pe rasă, etnie, religie, gen sau alte criterii discriminatorii, indicate la art. 134²¹ CP RM – Motive de prejudecată.

Conform opiniei unor doctrinari din Federația Rusă, drept obiect secundar al infracțiunii cercetate sunt considerate onoarea și demnitatea persoanei care a ales sinuciderea.³²⁵

În convingerea noastră, onoarea și demnitatea persoanei nu constituie, în mod automat, obiect juridic secundar al infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, întrucât textul legal nu specifică modalități concrete de determinare care să implice în mod necesar necesar lezarea acestor valori. Totuși, în situațiile concrete în care determinarea se realizează prin umilire, jignire, clevetire sau persecutare morală, onoarea și demnitatea pot fi considerate valori sociale lezate concomitent cu viața persoanei, fără a constitui însă elemente structurale obligatorii ale infracțiunii.

În final, considerăm necesar să relevăm că valoarea socială reprezintă dreptul persoanei la viață, lezată printr-un act de sinucidere, beneficiază de protecție juridico-penală nu doar prin

³²⁴ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 42.

³²⁵ *Уголовное право: Учебник для юридических вузов* / Под ред. Н. И. ВЕТРОВА, Ю. И. ЛЯПУНОВА. Москва: Юриспруденция, 2001. 640 с.

incriminarea directă prevăzută la art. 150 CP RM, ci și prin intermediul unor infracțiuni complexe în care sinuciderea victimei constituie o consecință a conduitei infracționale.

În acest context putem menționa următoarele infracțiuni:

- traficul de organe, țesuturi și celule umane, soldat cu sinuciderea persoanei – lit. b) alin. (4) art. 158 CP RM;
- traficul de ființe umane, soldat cu sinuciderea persoanei – lit. b) alin. (3) art. 165 CP RM;
- tortura, tratamentul inuman sau degradant care din imprudență au cauzat sinuciderea persoanei lit. g) alin. (2) și lit. g) alin. (4) art. 166¹ CP RM;
- încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor care au provocat din imprudență sinuciderea persoanei – alin. (3) art. 176 CP RM;
- violența în familie, care s-a soldat cu sinuciderea sau încercarea de sinucidere – lit. b) alin. (3) art. 201¹ CP RM;
- traficul de copii soldate cu sinuciderea persoanei – lit. e) alin. (3) art. 206 CP RM;
- reținerea sau arestarea ilegală care au provocat din imprudență sinuciderea victimei – alin. (4) art. 308 CP RM.

În cazul infracțiunilor enumerate anterior, constatăm că obiectul juridic special protejat prin infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM, care este, în convingerea noastră, dreptul persoanei la viață, apare în structura acestor infracțiuni complexe ca obiect juridic secundar. Astfel, protecția juridico-penală a vieții este asigurată concomitent, deși la un nivel subsidiar față de obiectul juridic principal al infracțiunii complexe respective.

Infracțiunea de determinare la sinucidere nu poate fi reținută atunci când actele de constrângere exercitate de făptuitor constituie ele însele fapte penale autonome, precum traficul de ființe umane – lit. b) alin. (3) art. 165 CP RM sau traficul de copii – lit. e) alin. (3) art. 206 CP RM. În aceste ipoteze, răspunderea penală este guvernată de principiul unității complexe de infracțiune, circumstanțele agravante ale infracțiunilor de bază absorbind deopotrivă fapta intenționată și urmarea mai gravă constând în sinuciderea victimei, ca rezultat direct al conduitei ilicite a făptuitorului, excluzând astfel aplicarea regulilor concursului de infracțiuni.

Nu întâmplător în cauza *Vieru împotriva Republicii Moldova*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că „În pofida fondului cunoscut al violenței domestice, ancheta a fost inițiată în baza art. 150 din Codul penal (determinare la sinucidere), care era cu siguranță mai puțin potrivit circumstanțelor cauzei decât prevederile Codului penal care incriminau violența în familie care a culminat cu sinucidere (art. 201/1 (3) din Codul penal [...].”³²⁶

³²⁶ *Cauza Vieru împotriva Republicii Moldova*. [online]. [citat 10.03.2026]. Disponibil: <https://agent.gov.md/wp-content/uploads/2025/05/hotararea-Vieru-v.-MDA-traducere-RO.pdf>

Fiecare infracțiune este alcătuită din două tipuri distincte de elemente: unele sunt comune tuturor celorlalte infracțiuni, acestea sunt elementele generale care constituie orice infracțiune, altele servesc drept elemente proprii, atribuindu-i un loc separat și dându-i un caracter particular, acestea sunt elementele speciale care constituie o anumită infracțiune. În jurul elementelor constitutive ale infracțiunii, se grupează circumstanțe, care sporesc sau diminuează vinovăția și a căror observare este deosebit de importantă din punctul de vedere al aplicării pedepsei.

Cercetătoarea R. Grecu formulează o precizare valoroasă privind necesitatea protejării drepturilor fundamentale ale omului inclusiv în cazul infracțiunilor complexe, concluzionând că: „Paradigma corelării relațiilor sociale referitoare la drepturile și libertățile fundamentale ale omului cu relațiile sociale de alt gen, apărute de legea penală în cadrul obiectului juridic special complex și prezența sau absența persoanei în calitate de victimă a infracțiunilor concrete, nu influențează semnificația normelor respective din Partea specială a CP RM, în calitatea lor de garanții juridico-penale ale apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.”³²⁷

Stabilirea obiectului juridic generic special, cât și a celui secundar, este obligatorie în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii reglementate la art. 150 CP RM, deoarece, în funcție de valoarea lezată, fapta urmează a fi calificată fie conform indicilor calificativi ai infracțiunii nominalizate anterior, în varianta de bază sau în una dintre variantele agravate, fie conform indicilor altei infracțiuni reglementate în Partea specială a CP RM.

2.2. Obiectul material și victima infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM

În opinia autorului L. V. Lefterache, obiectul material al infracțiunii reprezintă „[...] entitatea materială (un obiect sau un lucru oarecare, un animal, corpul persoanei) asupra căreia se îndreaptă actul de conduit, punându-l în pericol sau producându-i o vătămare.”³²⁸

În literatura de specialitate, I. Pascu și A. S. Uzlău formulează o definiție extinsă a obiectului material, considerând că: „[...] prin obiect material se înțelege bunul, lucrul sau corpul persoanei asupra căruia este îndreptată activitatea materială descrisă în normă și care este pus efectiv în pericol sau vătămat.”³²⁹

O altă definiție a obiectului material este formulată de autorii R. M. Stănoi, I. Griga, T. Dianu, care arată că prin obiect material al unei infracțiuni, se înțelege lucrul material (obiect, bani,

³²⁷ GRECU, Raisa. Emergența principiului umanismului în normele din partea specială a Codului Penal al Republicii Moldova. În: *Drepturile persoanei în lumina jurisprudenței naționale*: Conferință științifică, Chișinău, 10 decembrie 2021. Chișinău, 2023, pp. 95-103.

³²⁸ LEFTERACHE, Lavinia Valeria. *Drept penal. Partea generală. Curs pentru studenții anului II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2010, p. 170.

³²⁹ PASCU, Ilie, UZLĂU, Andreea Simona. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a*. București: Hamangiu, 2013, p. 127.

act scris, animalele.) sau persoana fizică asupra căreia se îndreaptă, cade sau se realizează materialitatea infracțiunii.³³⁰

Una dintre cele mai comprehensive definiții ale obiectului material aparține autorului F. Streteanu, în a cărei viziune obiectul material reprezintă bunul împotriva căruia se îndreaptă nemijlocit acțiunea sau inacțiunea și care poate fi vătămată în integritatea sa ori pus în pericol prin această acțiune.³³¹

În plan teoretic, obiectul material ține de structura laturii obiective, atunci când se atestă existența acestuia. Legiuitorul național a prevăzut în CP și fapte infracționale ce nu presupun existența unui obiect material. În cazul acestora, realizarea conținutului constitutiv se produce independent de existența sau lipsa unui obiect material concret, fiind suficientă lezarea relațiilor sociale protejate penal.

Așadar, nu orice infracțiune presupune existența unui obiect material, acesta atestându-se numai atunci când valoarea socială protejată de legea penală se întruchipează într-o entitate materială determinată, prin intermediul influenței nocive asupra căreia făptuitorul vatămă sau amenință relațiile sociale ocrotite de legea penală.

În sprijinul acestei idei vine și opinia doctrinară a autorilor C. Bulai, A. Filipaș, C. Mitrache, care susțin că „[...] infracțiunile cu obiect material, vătămarea sau periclitarea relațiilor sociale având loc prin vătămarea sau periclitarea obiectului material, inexistența acestuia duce la inexistența infracțiunii.”³³²

În cadrul infracțiunilor orientate împotriva vieții și sănătății persoanei, inclusiv a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, obiectul material îl constituie corpul persoanei.

Profesorii S. Brînză și V. Stati susțin că „majoritatea infracțiunilor contra vieții și faptul sănătății persoanei au un obiect material, și anume – corpul persoanei.”³³³ Totodată, savanții explică că corpul persoanei reprezintă „[...] un ansamblu de funcții și procese organice care asigură individului prezența biologică și care, odată distruse, suprimă calitatea de ființă vie și sănătoasă a persoanei.”³³⁴

³³⁰ STĂNOIU, Rodica-Mihaela, GRIGA, Ioan, DIANU, Tiberiu. *Drept penal. Partea generală. (Note de curs)*. București: Hyperion XXI, 1992, p. 68.

³³¹ STRETEANU Florin. *Tratat de drept penal. Partea generală. Vol. I*. București: C.H. Besck, 2008, p.351.

³³² BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licență*. București: Trei, 2001, p. 49.

³³³ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 149.

³³⁴ *Ibidem*.

O părere asemănătoare este susținută și de cercetătorii I. Pascu, A. S. Uzlău, care afirmă că, la infracțiunile contra vieții și integrității corporale, obiect material este corpul persoanei asupra căruia se îndreaptă acțiunea de ucidere sau vătămare.³³⁵

Obiect material al infracțiunilor contra vieții este corpul victimei, care trebuie să fie în viață la momentul săvârșirii faptei, întrucât numai în această ipoteză pot fi lezate relațiile sociale ce constituie obiectul juridic al acestor infracțiuni. Relevant în acest context este punctul de vedere al cercetătorilor T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a., potrivit cărora „[...] obiect material al acestor infracțiuni este corpul persoanei privit ca o totalitate de funcții și procese organice și care mențin individul în viață.”³³⁶

Aspecte precum vârsta victimei sau starea sa fizică și psihică sunt lipsite de relevanță juridică, condiția imperativă fiind aceea că persoana vizată trebuie să fie în viață la momentul săvârșirii faptei și să fie o altă persoană decât făptuitorul.

O idee importantă este formulată de profesorii S. Brînza și V. Stati, care menționează că pentru ca corpul persoanei să reprezinte obiect material al infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei este necesar ca în momentul comiterii infracțiunii „[...] făptuitorul să influențeze asupra corpului altei persoane, și nu asupra propriului corp.”³³⁷

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, este o infracțiune materială, obiectul material constă în „[...] corpul persoanei care s-a sinucis sau care a încercat să se sinucidă.”³³⁸ De această părere sunt mai mulți specialiști notorii în domeniul dreptului penal din România: O. A. Stoica³³⁹, O. Loghin³⁴⁰, A. Boroș³⁴¹, Gh. Nistoreanu³⁴², V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea³⁴³, V. Dobrinioiu, M. A. Hotca, M. Gorunescu³⁴⁴, M. I. Rusu³⁴⁵, I.

³³⁵ PASCU, Ilie, UZLĂU, Andreea Simona. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a*. București: Hamangiu, 2013, p. 127.

³³⁶ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 69.

³³⁷ BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 149.

³³⁸ BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 235.

³³⁹ STOICA, Oliviu Augustin. *Drept penal. Partea specială*. București: Editura didactică și pedagogică, 1976, p. 71.

³⁴⁰ LOGHIN, Octavian. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1994, p. 101.

³⁴¹ BOROȘ, Alexandru. *Infracțiuni contra vieții*. București: Editura Națională, 1996, p. 228.

³⁴² NISTOREANU, Gheorghe, BOROȘ, Alexandru. *Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a*. București: ALL Beck. 2002, p. 239.

³⁴³ DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Specială. Vol. III. Ediția a II-a*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003, p. 201.

³⁴⁴ DOBRINOIU, Vasile, HOTCA, Mihai Adrian, GORUNESCU, Mirela et al. *Noul Cod penal comentat. Partea specială. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2014, p. 37.

³⁴⁵ RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016, p. 72.

Pascu, P. Buneci³⁴⁶, A. Al. Ștefan, R. Boanță³⁴⁷, T. Toader³⁴⁸, I. Ristea³⁴⁹, I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu³⁵⁰, A. A. I. Dumitrache³⁵¹, V. Pavaleanu.³⁵²

În opinia noastră, este o abordare corectă, deoarece infracțiunea se consideră consumată în momentul survenirii morții cerebrale a victimei sau în cazul circumstanței atenuante prevăzute la alin. (4) art. 150 CP RM – în momentul încercării acesteia de a se sinucide, respectiv prin comiterea infracțiunii se atentează în mod direct asupra corpului victimei.

Deși o mare parte din doctrinari exprimă o opinie unanimă în ceea ce privește existența obiectului material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, în literatura de specialitate găsim și opinii divergente, care contestă această abordare.

Autorul român M. Undroi menționează că infracțiunea de determinare sau înlesnire la sinucidere nu are obiect material.³⁵³

Opinia cercetătorului M. Undroi este susținută de către autorul român V. Cioclei, care admite lipsa obiectului material în cazul comiterii infracțiunii de înlesnire a sinuciderii, menționând că „[...] s-ar putea susține și ideea că fapta nu are obiect material, având în vedere specificul infracțiunii, respectiv activitatea indirectă, realizată de făptuitor în vederea sinuciderii.”³⁵⁴

În susținerea acestei opinii, cercetătorul V. Cioclei subliniază că, datorită particularităților infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, activitatea infracțională a făptuitorului are un caracter indirect, fiind orientată spre provocarea morții, fără a se exercita în mod direct asupra corpului persoanei. În consecință, elementul material al faptei nu se îndreaptă, nici direct, nici indirect, asupra obiectului material.³⁵⁵

³⁴⁶ PASCU, Ilie, BUNECI, Petru. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Infracțiuni privind autoritatea și frontiera de stat. Infracțiuni contra înfăptuirii justiției*. București: Hamangiu, 2017, p. 50.

³⁴⁷ ȘTEFAN, Andrei Al., BOANȚĂ, Radu. *Ghid practic de însușire a Codului penal. Partea specială*. București: Ion Creangă, 2000, p. 43.

³⁴⁸ TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2019, p. 52.

³⁴⁹ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020, p. 47.

³⁵⁰ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021, p. 125.

³⁵¹ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 42.

³⁵² PĂVĂLEANU, Vasile. *Drept penal special. Infracțiuni contra persoanei, patrimoniului și autorității. Vol. I*. București: Lumina Lex, 2009, p. 46.

³⁵³ UDROIU, Mihail. *Drept penal. Partea specială. Ediția a IV-a*. București: C.H. Beck, 2017, p. 36.

³⁵⁴ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei*. București: Universul Juridic, 2007, p. 89.

³⁵⁵ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Cu referire la noul Cod penal (Legea nr.286/2009)*. București: C.H. Beck, 2009, p. 107.

Potrivit autorii P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca obiectul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii constă în corpul persoanei.³⁵⁶ Cu toate acestea, atrag atenția asupra faptului că „În legătură cu această nouă abordare a analizei obiectului material înclinăm să credem [...] că este mai aproape de adevăr această opinie [...]”³⁵⁷, referindu-se la faptul că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu are obiect material, arumentând că determinarea constă într-o acțiune de instigare exercitată exclusiv asupra psihicului victimei, iar ajutorarea este o activitate exterioară actului de sinucidere. Niciuna dintre cele două modalități nu se îndreaptă direct asupra corpului persoanei, din care considerente savanții susțin opinia, conform căreia infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este lipsită de obiect material.

Nu împărtășim opinia doctrinarilor menționați, potrivit căreia infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii „*nu are obiect material*”. O asemenea interpretare nu exprimă în mod adecvat specificul acestei incriminări, întrucât existența obiectului material se deduce din natura valorii sociale ocrotite, care este în cazul dat viața umană.

Deși conduita făptuitorului nu se manifestă printr-o influență directă asupra corpului persoanei care își curmă viața, ci prin determinarea voinței și susținerea acțiunii acesteia, nu se poate afirma că, în structura juridică a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, lipsește obiectul material.

Un argument în plus este și opinia savanților penaliști români notorii C. Bulai, A. Filipaș, C. Mitrache, care precizează că nu au obiect material infracțiunile la care valoarea amenințată nu este încorporată într-o entitate materială.³⁵⁸

O precizare esențială este adusă de autorul D. Traian, care menționează că „[...] obiectul material al infracțiunii nu trebuie confundat cu instrumentele folosite de făptuitor la comiterea infracțiunii (de exemplu, chei contrafăcute, clești, dispozitive pentru smulgerea butucului de la închietorile ...).”³⁵⁹

În acest context, cercetătorii R. M. Stănoi, I. Griga, T. Dianu atenționează că „[...] nu trebuie să confundăm obiectul material al infracțiunii cu urmele lăsate de aceasta (de exemplu, o casă de bani spartă este o urmă, în raport cu infracțiunea de furt).”³⁶⁰

³⁵⁶ DUNGAN, Petre, MEDEANU, Tiberiu, PAȘCA, Viorel. *Drept penal. Partea specială. Prezentarea comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. I.* București: Universul Juridic, 2012, p. 53.

³⁵⁷ *Ibidem*.

³⁵⁸ BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Costantin. *Instituții de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licență.* București: Trei, 2001, p. 49.

³⁵⁹ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal.* București: Hamangiu, 2014, p. 141.

³⁶⁰ STĂNOIU, Rodica-Mihaela, GRIGA, Ioan, DIANU, Tiberiu. *Drept penal. Partea generală. (note de curs).* București: Hyperion XXI, 1992, p. 68.

La rândul său, autorul F. Stăteanu remarcă: „[...] obiectul material al infracțiunii nu trebuie confundat nici cu produsul infracțiunii și nici cu instrumentele sau mijloacele de comitere a acesteia.”³⁶¹

Obiect material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 CP RM) este corpul omenesc și nu are relevanță juridică dacă persoana asupra căreia se exercită influența infracțională este tânără sau vârstnică, sănătoasă sau afectată de tulburări ale facultăților fizice ori psihice. Ceea ce prezintă importanță determinantă este ca aceasta să fie o persoană în viață, distinctă de făptuitor, întrucât numai în aceste condiții ne putem referi la existența unui subiect pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Pentru a consolida argumentele înaintate anterior, considerăm util să ne raportăm la opinia formulată de A. Oroveau-Hanțiu, care menționează că *obiect material* al infracțiunii este corpul persoanei fizice care s-a sinucis sau a încercat să se sinucidă și asupra căreia făptuitorul își îndreaptă activitatea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.³⁶² Inclusiv autorii R. Bodea și B. Bodea consideră că obiect material al infracțiunii analizate îl constituie persoana fizică a sinucigașului, asupra căreia se răsfrânge fapta.³⁶³ Încă o dată vom invoca în susținerea opiniei noastre afirmația cercetătorilor D. Dinuică și P. Buneci, care remarcă faptul că nu interesează dacă victima era sănătoasă sau într-o stare avansată de boală și nu ar mai fi trăit mult dacă nu ar fi fost ucisă.³⁶⁴

Desigur, identificarea obiectului material în procesul încadrării faptei ca infracțiune este de o importanță majoră în cazul săvârșirii unor infracțiuni, cum sunt, de exemplu, cele împotriva patrimoniului. În cazul acestora, prin evaluarea obiectului material, se determină mărimea prejudiciului, ceea ce influențează calificarea faptei infracționale, inclusiv în cazul în care obiectul material face parte din patrimoniul cultural sau are o valoare istorică, caracteristicile în cauză ale obiectului material vor influența în mod direct calificarea faptei.

În cele invocate anterior am ținut să motivăm necesitatea și importanța recunoașterii existenței obiectului material și în cazul comiterii infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM.

³⁶¹ STRETEANU, Florin. *Tratat de drept penal. Partea generală. Vol. I.* București: C.H. Besck, 2008, p. 352.

³⁶² OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei.* Craiova: Helios, 1997, p. 126.

³⁶³ BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept penal. Partea specială.* București: Hamangiu, 2018, p. 35.

³⁶⁴ DINUICA, Doinel, BUNECI, Petre. *Drept penal special. Aspecte teoretice și de practică judiciară.* București: Editura Fundației România de Măine, 2004, p. 35.

După cum s-a menționat, această abordare rezidă în însăși natura valorii sociale ocrotite de norma penală care este în cazul infracțiunii analizate viața umană, ce nu poate fi conceptualizată altfel decât în strânsă conexiune cu aspectul material existențial al acesteia.

În completarea analizei obiectului juridic și a obiectului material ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, considerăm necesar să examinăm în cele ce urmează victima infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, ca subiect pasiv al acesteia.

Apartenența la societate implică, în mod inevitabil, participarea la raporturile de drept penal, fiecare membru al societății având de la un anumit moment calitatea fie de destinatar, fie beneficiar al legii penale. În sensul dat, profesorii români C. Bulai, A. Filipaș, C. Mitrache susțin că „[...] toți membrii societății sunt implicați în raporturile de drept penal [...]”.³⁶⁵ Autorii mai menționează că „[...] prin subiecți de drept penal, înțelegem persoanele fizice sau juridice.”³⁶⁶

În prezenta secțiune atenția noastră se va concentra pe subiectul pasiv al infracțiunii, respectiv pe victimă, cu precădere pe particularitățile acesteia în contextul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM. Subiectul activ al infracțiunii (infractorul) va fi analizat în secțiunile următoare.

Persoanele fizice sau juridice, cărora le aparține interesul sau bunul protejat de norma penală, dobândesc calitatea de titulari ai legii penale și, prin aceasta, de subiecți ai protecției instituite de aceasta.

Calitatea de subiect pasiv nu este limitată la persoanele fizice, aceasta putând aparține deopotrivă statului, organizațiilor sociale sau oricărei persoane juridice, în funcție de obiectul juridic al infracțiunii. Statul dobândește calitatea de subiect pasiv general în raport cu toate infracțiunile, odată ce prin comiterea oricărei fapte penale, este lezată ordinea de drept instituită prin normele sale juridice.

În contextul dat considerăm oportună clasificarea subiectului pasiv al infracțiunii propusă de autorul T. Dima, după cum urmează: „Subiectul pasiv al infracțiunii se împarte în subiect pasiv general și subiect pasiv special.”³⁶⁷ Din perspectiva autorului, statul deține în mod universal calitatea de subiect pasiv general, în vreme ce calitatea de subiect pasiv special sau imediat revine persoanei fizice ori juridice care, prin raportare la fapta săvârșită, apare ca titulară a valorii sociale ce a fost lezată sau periclitată.³⁶⁸

³⁶⁵ BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licență*. București: Trei, 2001, p. 52.

³⁶⁶ *Ibidem*.

³⁶⁷ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014, p. 148.

³⁶⁸ *Ibidem*.

Solidari cu punctul de vedere dat sunt și autorii: R. M. Stănoiu, I. Griga, T. Dianu.³⁶⁹, M. A. Hotca.³⁷⁰

Astfel, cu excepția statului, care deține în mod, constant calitatea de subiect pasiv general al tuturor infracțiunilor prevăzute de CP RM, subiecții pasivi (victime) ale infracțiunii pot fi atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice, în funcție de valoarea socială concretă protejată prin norma de incriminare.

În continuare vom analiza dacă persoana fizică și/sau persoana juridică poate avea calitatea de subiect pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii și dacă este necesar ca aceasta să întrunească anumite condiții speciale pentru a fi protejată de norma penală de incriminare, prevăzută la art. 150 din CP RM.

Titularul calității de subiect pasiv al infracțiunii este acea persoană față de care se produc direct efectele vătămătoare ale faptei penale, fie că acestea preiau forma unei urmări materiale propriu-zise, fie că se manifestă exclusiv ca stare de pericol rezultată din comiterea infracțiunii.

În concepția profesorului C. Bulai, subiect pasiv al infracțiunii sau persoana vătămată, este acea persoană fizică sau juridică, titulară a valorii sociale împotriva căreia s-a îndreptat infracțiunea, care suferă răul, cauzat prin săvârșirea infracțiunii.³⁷¹

De aceeași părere este și cercetătorul I. Tănăsescu, care evidențiază că subiectul pasiv al infracțiunii este definit de persoana care îndură o suferință de natură fizică, morală, psihică sau materială, ca urmare a producerii faptei socialmente periculoasă de către subiectul activ. Calitatea de subiect pasiv revine atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice.³⁷²

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, face parte din categoria infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei.

Savanții T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a., menționează că subiect pasiv al infracțiunilor contra vieții (referindu-se la subiectul pasiv special și imediat, nu la subiectul pasiv general și imediat care este întotdeauna și la orice infracțiune societatea) este persoana a cărei viață a fost suprimată.³⁷³

³⁶⁹ STĂNOIU, Rodica-Mihaela, GRIGA, Ioan, DIANU, Tiberiu. *Drept penal. Partea generală. (Note de curs)*. București: Hyperion XXI, 1992, p. 69.

³⁷⁰ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 250.

³⁷¹ BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licență*. București: Trei, 2001, p. 62.

³⁷² TĂNĂSESCU, Iancu, TĂNĂSESCU, Camil, TĂNĂSESCU, Gabriel. *Drept penal general*. București: ALL Beck, 2002, p. 174.

³⁷³ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 70.

Ne raliem poziției exprimate de M. A. Hotca, care susține că „[...] victimele persoane fizice sunt specifice infracțiunilor contra persoanei.”³⁷⁴

Din analiza dispoziției de incriminare cuprinsă în alin. (1) art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, rezultă că subiectul pasiv al acestei infracțiuni poate fi orice persoană fizică, fără a se impune întrunirea unor condiții speciale.

Penalistul român notoriu C. Bulai susține că întrunirea unei calități speciale de către subiectul pasiv este necesară în cazul anumitor infracțiuni, a căror existență este condiționată tocmai de prezența unei însușiri determinate a persoanei vătămate, ilustrând această teză prin următorul exemplu: „[...] pentru existența pruncuciderii este necesar ca victima să fie copilul nou-născut al făptuitoarei, dacă subiectul pasiv nu avea, în momentul săvârșirii faptei, calitatea cerută de lege, fapta nu constituie acea acțiune, deoarece lipsește un element constitutiv din conținutul ei.”³⁷⁵

O părere similară este susținută și de savantul M. A. Hotca care menționează că „[...] unele norme de incriminare impun, [...] ca subiectul pasiv să aibă unele calități sau însușiri de a căror existență depinde existența infracțiunii sau a variantei calificate.”³⁷⁶

Victima infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, în viziunea cercetătorului A. Oroveau-Hanțiu, poate fi orice persoană fizică, care a luat hotărârea de a se sinucide, și care, în urma activității de determinare sau de înlesnire desfășurată de făptuitor asupra sa, se sinucide efectiv sau încearcă să se sinucidă.³⁷⁷

Aceeași opinie este susținută și de autorii I. Pascu, P. Buneci, care precizează că subiectul pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, în varianta tip, poate fi orice persoană fizică adultă și în deplinătatea facultăților mintale, care, în urma actelor de determinare sau de înlesnire efectuate de făptuitor asupra sa, se sinucide efectiv.³⁷⁸

Literatura juridică de specialitate, consultată în cadrul prezentei cercetări, este unanimă sub aspectul caracterului necircumstanțiat al subiectului pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, nefiind identificată nicio opinie doctrinară care să conteste această concluzie.

³⁷⁴ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 247.

³⁷⁵ BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licență*. București: Trei, 2001, p. 63.

³⁷⁶ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 249.

³⁷⁷ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 126.

³⁷⁸ PASCU, Ilie, BUNECI, Petru. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Infracțiuni privind autoritatea și frontiera de stat. Infracțiuni contra înfăptuirii justiției*. București: Hamangiu, 2017, p. 50.

În acest context, mai mulți cercetători, printre care A. Al. I. Dumitrache³⁷⁹, V. G. Teliceanu³⁸⁰, I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu³⁸¹, A. Al. Ștefan, R. Boanță³⁸², precizează că subiectul pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi, în varianta tip, orice persoană.

Doctrinarul român V. Dongoroz menționează că „[...] nu pot fi subiecți pasivi: cadavrele, copilul conceput, animalele, lucrurile, [...] interesele ocrotite prin încriminarea acestor fapte au ca titulari fie societatea, fie persoanele fizice.”³⁸³

Ca urmare a celor relatate anterior, devine absolut clar că victima infracțiunilor contra vieții, inclusiv a infracțiunii analizate în prezenta lucrare, poate fi doar persoana fizică. Această constatare este în context cu întrebarea logică despre momentul începutului și cel al sfârșitului vieții umane.

O persoană nu există până nu se naște, respectiv victima unei omucideri poate fi doar o persoană „în viață”.

Persoana decedată nu poate dobândi calitatea de subiect pasiv al unei infracțiuni contra vieții, întrucât obiectul juridic al acestor infracțiuni îl constituie viața umană, valoare care încetează să existe odată cu moartea persoanei. Este și opinia savanților T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a., care susțin că „[...] moartea biologică a persoanei face să înceteze și ocrotirea legii penale.”³⁸⁴

Pct. 3 din Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 11 din 24.12.2012 Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM)³⁸⁵ vine să consolidează argumentația prezentată, statuând că: „Omorul intenționat nu poate fi săvârșit nici înainte de începutul vieții persoanei, nici după încetarea vieții persoanei.”³⁸⁶

Reiterăm cele susținute anterior referitor la faptul că, nu are importanță dacă persoana mai are foarte puțin timp de trăit, deoarece viața nu poate fi suprimată în mod legal. De asemenea, nu are relevanță dacă persoana suferă de o maladie incurabilă sau are dizabilități, întrucât viața

³⁷⁹ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 43.

³⁸⁰ TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023, p. 12.

³⁸¹ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021, p. 125.

³⁸² ȘTEFAN, Andrei Al., BOANȚĂ, Radu. *Ghid practic de însușire a Codului penal. Partea specială*. București: Ion Creangă, 2000, p. 43.

³⁸³ DONGOROZ, Vintilă, *Drept penal*. București: Tirajul Institut de Arte Geografice, 1939, p. 184.

³⁸⁴ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul Penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 70.

³⁸⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP al RM): nr. 11 din 24.12.2012. [online]. [citat 11.08.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

³⁸⁶ *Ibidem*.

acesteia nu este cu nimic mai puțin valoroasă decât viața unei persoane fără dizabilități. Indiferent dacă persoana ar fi murit oricum în câteva luni, viața sa este protejată de lege, iar nimeni nu poate interveni pentru a o curma prematur.

Una dintre condițiile esențiale pentru ca o persoană fizică să fie recunoscută în calitate de victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, este ca aceasta să fie în viață la momentul consumării faptei.

Totuși trebuie să determinăm dacă, pentru stabilirea statutului de victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 din CP RM, este suficient doar ca victima să se afluie în viață și dacă, odată cu nașterea, moment care marchează începutul vieții, legiuitorul oferă protecție penală acesteia împotriva infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Din motiv că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM este o infracțiune specifică în comparație cu celelalte infracțiuni de omucidere, prin aceea că însăși victima realizează actul suicidal, atestarea responsabilității acesteia, în convingerea noastră, este obligatorie și în cazul subiectului pasiv al infracțiunii nominalizate.

Conform prevederilor art. 22 CP RM – Responsabilitatea, responsabilitatea este starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile.

Responsabilitatea este o condiție obligatorie pentru subiectul activ/făptuitorul infracțiunii, deoarece, conform prevederilor art. 23 CP RM – Iresponsabilitatea, persoana iresponsabilă nu este pasibilă de răspundere penală.

Dar și calitatea de subiect pasiv al infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM este condiționată de existența responsabilității persoanei, înțeleasă ca aptitudine psihică de a conștientiza semnificația și urmările conduitei sale. Victima trebuie să posede discernământul necesar pentru a înțelege că propriile acțiuni sau inacțiuni pot avea ca rezultat suprimarea vieții.

O analiză a acțiunilor unei victime care s-a sinucis trebuie să demonstreze în fiecare caz că actul suicidal a fost un rezultat al unor acțiuni deliberate.

Incapacitatea victimei de a conștientiza natura și semnificația acțiunilor sale exclude calificarea faptei în baza prevederilor art. 150 CP RM – Determinare sau înlesnirea sinuciderii.

O persoană fizică este iresponsabilă, lipsindu-i capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei și al urmărilor acesteia, în două situații:

- din motive medicale, în special din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice, ce condiționează o stare de iresponsabilitate;

- din cauza vârstei fragede, asociate, de regulă, cu lipsa discernământului asupra semnificației faptei sale și a urmărilor acesteia.

Persoana iresponsabilă din cauza unor afecțiuni medicale nu poate avea calitatea de subiect pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 din CP RM. Activitatea infracțională exercitată asupra unei persoane iresponsabile, prin determinarea sau înlesnirea sinuciderii acesteia, va fi calificată drept infracțiune de omor, conform art. 145 CP RM.

Având în vedere relevanța capacității psihice și juridice a victimei pentru existența infracțiunii analizate, se impune determinarea vârstei minime de la care o persoană fizică poate dobândi calitatea de subiect pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM.

Analizând dispozițiile legale ce reglementează infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, constatăm că legiuitorul nu a instituit o vârstă minimă pentru victima infracțiunii respective. Totuși textul legal prevede anumite praguri de vârstă cu semnificație juridică în contextul calificării faptelor în formele agravante ale infracțiunii.

În cazul variantei-tip a infracțiunii, prevăzute la alin. (1) art. 150 CP RM, victimă (subiect pasiv) al infracțiunii este persoana fizică care a împlinit vârsta de 18 ani. În ipoteza variantei agravate, prevăzute la alin. (2) art. 150 CP RM, victima este persoana fizică care a împlinit vârsta de 14 ani, dar nu a depășit vârsta de 18 ani. În sfârșit, agravanta prevăzută la lit. a) alin. (3) din același articol stabilește o răspundere penală sporită în cazul în care victimă este persoana fizică, care nu a împlinit vârsta de 14 ani.

Pornind de la prevederile lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM, toate persoanele, care nu au împlinit vârsta de 14 ani, pot avea calitate de subiect pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Totuși apare întrebarea referitoare la capacitatea de discernământ a unei persoane, care a împlinit, de exemplu, vârsta de 3 ani: poate aceasta conștientiza gravitatea faptelor și poate recurge la suprimarea propriei vieți prin sinucidere sau dacă sinuciderea acesteia poate fi înlesnită.

Spre deosebire de legislația penală, în legislația civilă, legiuitorul național a prevăzut expres limita de vârstă de la care minorul este exclus de la orice raport juridic civil. Și anume: art. 28 din Codul civil al RM – Capacitatea de exercițiu a minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani – prevede că minorii în vârstă de la 7 la 14 ani pot încheia doar acte juridice curente de mică valoare, acte juridice de obținere gratuită a unor beneficii și acte de conservare. Minorii, care nu au împlinit vârsta de 7 ani, nu pot participa în mod personal la rapoartele juridice civile.³⁸⁷

³⁸⁷ Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75, 132.

Carența de discernământ a victimei poate fi cauzată de vârsta fragedă sau de prezența unei afecțiuni medicale care lipsesc persoana de discernământ. Totodată, nu este exclus ca un minor să sufere de o tulburare psihică care să îi afecteze capacitatea de a aprecia caracterul și consecințele actelor sale.

În context, relevăm opinia formulată de autorul O. Brezeanu, potrivit căreia, dacă minorul este iresponsabil din cauza maladiilor psihice de care suferă, vor fi operate prevederile legislației penale privitoare la iresponsabilitate.³⁸⁸

Astfel, dacă minorul, în momentul săvârșirii actului suicidal, suferea de tulburări psihice care i-au afectat grav capacitatea de acțiune ori inacțiune, fapta urmează a fi calificată conform indicilor calificativi ai infracțiunii de omor, prevăzută de art. 145 CP RM.

Analizând infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii în reglementarea legii penale a României la art. 191 Codul Penal al României³⁸⁹, atestăm mai multe similitudini cu reglementarea acesteia în dreptul penal al RM la art. 150 CP RM. Constatăm și existența a două variante agravate similare, bazate pe criteriul vârstei victimei în cazul comiterii infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii asupra minorilor, doar că legiuitorul român, comparativ cu legiuitorul moldovean, a stabilit diferit limitele de vârstă și de pedeapsă în situația agravantelor respective.

În cazul agravantei „cu bună știință asupra unui minor”, prevăzute la lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM și a celei „față de un minor cu vârsta cuprinsă între 13 și 18 ani sau față de o persoană cu discernământ diminuat”, formulate la alin. (2) art. 191 CP RO, pedeapsa nu diferă foarte mult, legiuitorul român stabilind limita maximă de pedeapsă mai aspră cu un an. Diferența este mult mai mare în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii comise în varianta agravată formulate ca fiind săvârșită „asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani”, prevăzute la lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM, comparativ cu agravanta „față de un minor care nu a împlinit vârsta de 13 ani sau față de o persoană care nu a putut să-și dea seama de consecințele acțiunilor sau inacțiunilor sale ori nu putea să le controleze”, incriminată la alin. (3) art. 191 CP al României. În versiunea agravantei în cauză, legea noastră penală prevede pedeapsă cu închisoarea de la 9 la 12 ani, pe când legiuitorul român a stabilit limita pedepsei de la 10 la 20 de ani.³⁹⁰

Autorii români S. Bogdan, D. Șerban, G. Zlati, relevă: legiuitorul român „a stabilit o sancțiune echivalentă celei de la omor în cazul în care actul suicidal este comis de către un minor

³⁸⁸ BREZEANU, Ortansa. *Minorul și legea penală*. București: ALL Beck, 1998, p. 58.

³⁸⁹ Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

³⁹⁰ JITARIUC, Vitalie, **APĂRECE, Oleg**. Minorul - victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: *Revista Română de Criminalistică*. 2024, vol. XXV, nr. 2 (138), pp. 155-164. ISSN 1454- 3117.

sub 13 ani.”³⁹¹ Savanții menționați sunt de părerea că „[...] legiuitorul putea să adopte fie modelul de a trimite la încadrarea juridică a omorului, fie de a prelua sancțiunea aplicată pentru omor, păstrând cel puțin la nivel formal, calificarea de sinucidere în acest caz.”³⁹²

Constatăm că legiuitorul român admite posibilitatea ca victima infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii să fie o persoană lipsită de discernământ, tratând această situație drept o formă agravată a faptei.

Este discutabilă această abordare, întrucât particularitatea infracțiunii, prevăzute la art. 150 CP RM, presupune ca persoana vizată să acționeze în mod conștient și deliberat atunci când recurge la actul suicidal. Or lipsa discernământului, în convingerea noastră, exclude tocmai elementul esențial care conferă specificitatea infracțiunii nominalizate.

Merită atenție opinia autorului S. Bogdan care precizează că fapta se va încadra la determinarea sau înlesnirea la sinucidere, dacă victima avea o capacitate minimă de a înțelege semnificația actelor sale.³⁹³

Dacă în cazul minorilor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, capacitatea de exercițiu limitată este prezumată, aceștia fiind în stare să ia singuri decizia de a se sinucide, în cazul minorilor cu vârsta de până la 14 ani, discernământul minorului urmează a fi analizat separat de la caz la caz, deoarece în ipoteza în care lipsește discernământul minorului în momentul sinuciderii, fapta nu poate fi calificată în baza art. 150 CP RM.³⁹⁴

Prin urmare, elementul esențial pentru ca o persoană fizică să posede calitatea de victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii este existența discernământului. Lipsa capacității de a înțelege și de a decide în mod conștient cu privire la actul suicidal face imposibilă încadrarea faptei conform indicilor calificativi ai infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. În schimb, vârsta constituie un criteriu cu relevanță în stabilirea formei de realizare a infracțiunii, determinând dacă situația se circumscrie variantei tip (alin. (1) art. 150 CP RM) sau unei circumstanțe agravante (lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM – cu bună știință asupra unui minor, sau lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM – asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani).

După constatarea faptului indiscutabil că doar persoana fizică poate avea calitatea de victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, se impune analiza posibilității ca și persoana juridică să îndeplinească această calitate în contextul incriminării prevăzute la art. 150

³⁹¹ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina, ZLATI, George. *Noul Cod penal. Partea specială Analize, Explicații, Comentarii*. București: Universul Juridic, 2014, p. 39.

³⁹² *Ibidem*.

³⁹³ *Ibidem*, p. 58.

³⁹⁴ JITARIUC, Vitalie, **APĂRECE, Oleg**. Minorul - victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: *Revista Română de Criminalistică*. 2024, vol. XXV, nr. 2 (138), pp. 155-164. ISSN 1454- 3117.

CP RM. Abordarea acestei chestiuni este mai degrabă un tribut adus aspectului teoretic, orice problemă științifică urmând a fi elucidată plenar atât teoretic, cât și practic. În tratarea caracterului bazat pe concept, pornim de la natura specifică a infracțiunii și caracteristicile entităților juridice, care, prin definiție, nu dispun de existență biologică susceptibilă de a fi suprimată prin sinucidere.

Sub acest aspect, trebuie să precizăm că infracțiunea, menționată anterior, aparține categoriei infracțiunilor contra vieții, obiectul juridic special al acesteia fiind relațiile sociale ce protejează viața umană.

Legiuitorul național definește persoana juridică în Codul civil al Republicii Moldova, la alin. (1) al art. 171 – Noțiunea de persoană juridică – reprezentând „subiectul de drept constituit în condițiile legii, având o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu și distinct, afectat realizării unui anumit scop conform cu legea, ordinea publică și bunele moravuri.”³⁹⁵

Persoana juridică nu are existență biologică, respectiv nu poate fi titulară a dreptului la viață în sens fizic, nu poate fi determinată ori ajutată să comită un act de sinucidere.

Întrucât viața reprezintă o valoare socială inerentă exclusiv persoanei fizice, doar aceasta poate fi subiect pasiv (victimă) al unei asemenea infracțiuni.

Viața umană este un atribut strict personal al unei ființe umane. În consecință, putem conchide că persoana juridică nu poate avea calitatea de victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Calitatea de subiect pasiv al infracțiunii conferă victimei dreptul de a pretinde reparații în nume propriu, fără a exclude însă posibilitatea ca și alte persoane prejudiciate direct și personal să solicite și să obțină, ele însele, reparații sau despăgubiri pentru paguba cauzată.

Efectele prejudiciabile ale infracțiunii nu se limitează întotdeauna la persoana lezată în mod direct, putând afecta și alte persoane în mod indirect. În terminologia juridico-penală, acestea din urmă sunt desemnate prin noțiunea de „[...] persoană dăunată prin infracțiune sau *subiect pasiv de drept civil*.”³⁹⁶

De regulă, subiectul pasiv al infracțiunii este și persoana dăunată, dar sunt situații când acestea nu se suprapun. De exemplu, în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, soldată cu sinuciderea alin. (1) art. 150 CP RM, victima este persoana care s-a sinucis, iar persoana dăunată poate fi soțul/soția, copii, părinții victimei.

³⁹⁵ Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75, 132.

³⁹⁶ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014, p. 147.

Opinia dată este susținută și de autorul M. A. Hotca, care conchide că, dintre subiecții infracțiunii, victima se identifică în majoritatea cazurilor cu subiectul pasiv al infracțiunii. Altfel spus, victimă a infracțiunii este subiectul în numele căruia se exercită acțiunea penală de către stat prin intermediul organelor sale specializate.³⁹⁷

Victimizarea constituie un criteriu esențial de distincție între calitatea de subiect pasiv și cea de persoană prejudiciată civil, întrucât subiectul pasiv suportă deopotrivă o vătămare directă și o daună civilă, fiind îndreptățit să solicite repararea atât a suferinței fizice, morale și psihice, cât și a prejudiciului material, pe când persoana prejudiciată civil poate pretinde exclusiv acoperirea daunei patrimoniale, aceasta reprezentând o simplă consecință a acțiunii infracționale, fără a fi rezultatul unei suferințe nemijlocite.

O abordare a situației examinate este formulată de autorul T. Dima, care menționează că este posibil ca subiectul activ al unei infracțiuni să fie în același timp și subiect pasiv al acelei infracțiuni, cu toate că pare neverosimil ca o persoană care săvârșește o infracțiune să fie în același timp și subiect pasiv principal al aceleiași infracțiuni, răspunsul este afirmativ. Cercetătorul exemplifică: în cazul infracțiunii de deținere de droguri, pentru propriu consum, subiect activ (infractor) este persoana dependentă de droguri care deține ilegal droguri pentru consumul propriu, iar subiect pasiv principal al acestei infracțiuni îl reprezintă persoana care suferă de consum și își pune în pericol propria sănătate.³⁹⁸

Deși calitatea dublă a unei persoane atât ca subiect activ, cât și ca subiect pasiv în comiterea unei infracțiuni este posibilă în legislația penală, această calitate este exclusă în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM. În cazul infracțiunii nominalizate, făptuitorul/subiectul activ nu poate avea și calitate de victimă/subiect pasiv, deoarece în cazul în care persoana independent ia decizia de a se sinucide, fără a fi influențată de o altă persoană sau își înlesnește (procură substanța otrăvitoare, arma de foc) sinuciderea, nu vom fi în prezența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 CP RM), dar va fi un caz tipic de sinucid, faptă care nu cade sub incidența legii penale.

2.3. Analiza faptei prejudiciabile în cazul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM

Configurarea laturii obiective a oricărei infracțiuni implică prezența a trei elemente constitutive distincte. Elementul material, constând într-o acțiune sau inacțiune incriminată penal, reprezintă primul dintre acestea. Urmarea imediată, manifestată prin consecințele negative pe care

³⁹⁷ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 246.

³⁹⁸ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014, p. 149.

conduita infracțională le produce asupra valorilor și relațiilor sociale ocrotite, constituie al doilea element. Cel de-al treilea element este legătura de cauzalitate, care trebuie să existe în mod necesar între conduita făptuitorului și urmarea prejudiciabilă produsă.

Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM – a fost supus unei analize științifice distincte în cadrul publicației intitulate *„Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova”*³⁹⁹

O definiție a elementului material a fost formulată de doctrinarii autohtoni S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu ș.a., care consideră că „Elementul material este reprezentat de însăși fapta incriminată, întrucât, fără o activitate exterioară, nu poate exista infracțiunea. Numai o acțiune (inacțiune) poate leza o valoare, arătată în alin. (1) al art. 2 din CP al RM sau produce o urmare prejudiciabilă.”⁴⁰⁰

Renumitul profesor român V. Dongoroz consideră că „[...] la orice infracțiune, latura obiectivă, deci conținutul generic obiectiv se compune din: 1) un element obiectiv, 2) o urmare și 3) o legătură de cauzalitate fizică. Dacă lipsește unul din aceste trei componente esențiale, nu mai avem o infracțiune.”⁴⁰¹

O părere asemănătoare este susținută și de autorul T. Dima, care la fel relevă „[...] că la orice infracțiune, latura obiectivă cuprinde în structura sa următoarele componente: a) elementul material; b) urmarea imediată; c) legătura sau raportul de cauzalitate între elementul material și urmarea imediată.”⁴⁰²

Aplicând considerentele doctrinare prezentate anterior, vom analiza în continuare latura obiectivă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, conducându-ne de următoarea structură: elementul material, urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate dintre elementul material și urmarea prejudiciabilă.

Elementul material al laturii obiective, concretizat în acțiunea sau inacțiunea incriminată de norma penală, constituie componenta fundamentală a infracțiunii, întrucât aceasta reprezintă manifestarea exterioară a conduitei ilicite în raport cu care sunt definite celelalte elemente

³⁹⁹ HEGHEȘ, Nicoleta-Elena, **APĂRECE, Oleg**. Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, 2024, vol. 13, nr. 1, pp. 350-370. ISSN 2285-0171.

⁴⁰⁰ BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina GROSU, Vladimir et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I. Ediția a II-a*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 133.

⁴⁰¹ DONGOROZ, Vintilă, *Drept penal*. București: Tirajul Institut de Arte Geografice, 1939, p. 217.

⁴⁰² DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014, p. 152.

constitutive. Autorul român I. Oancea menționează că „[...]elementul material [...] formează partea centrală a infracțiunii.”⁴⁰³

La rândul său, cercetătorul L. V. Lefterache specifică: „[...] elementul material al conținutului constitutiv este reprezentat de actul de conduită interzis [...] poate consta fie într-o acțiune, fie într-o inacțiune.”⁴⁰⁴

Cadrul normativ al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii este prevăzut la art. 150 CP RM, în Partea specială, Capitolul II – Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei.

Legiuitorul național descrie fapta infracțională ca fiind determinarea sau înlesnirea sinuciderii, formulare care evidențiază existența a două modalități normative alternative prin care poate fi realizată latura obiectivă a infracțiunii.

În funcție de modalitatea de realizare a laturii obiective, cercetătorul F. Streteanu clasifică infracțiunile „[...] în infracțiuni comise, săvârșite printr-o acțiune, și infracțiuni omise, comise printr-o inacțiune.”⁴⁰⁵ Acest fapt îl putem deduce și din prevederile CP RM art. 14 – Noțiunea de infracțiune, care la alin. (1) stipulează că infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă [...].

Profesorii S. Brînză și V. Stati menționează că „Infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei se comit, în majoritatea cazurilor, prin acțiune sau inacțiune.”⁴⁰⁶

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, se va considera comisă atunci când o persoană determină sau înlesnește intenționat sinuciderea, inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, fapta soldându-se cu sinuciderea.

Potrivit opiniei autorilor I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu, determinarea sau înlesnirea sinuciderii reprezintă o faptă a unei persoane fizice sau juridice care, printr-o acțiune sau inacțiune, determină sau înlesnește sinuciderea unei alte persoane.⁴⁰⁷

Doctrinarii P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca precizează că „[...] aceste modalități normative pot îmbrăca diferite forme faptice de realizare.”⁴⁰⁸

Prin modul în care este redactată norma de incriminare de la art. 150 CP RM, legiuitorul reglementează fapta de determinare sau înlesnire la sinucidere într-o formulă normativă deschisă,

⁴⁰³ OANCEA, Ion. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971, p. 173.

⁴⁰⁴ LEFTERACHE, Lavinia Valeria. *Drept penal. Partea generală. Curs pentru studenții anului II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2010, p. 194.

⁴⁰⁵ STRETEANU Florin. *Tratat de drept penal. Partea generală. Vol. I*. București: C.H. Besck, 2008, p. 392.

⁴⁰⁶ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 149.

⁴⁰⁷ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021, p. 123.

⁴⁰⁸ DUNGAN, Petre, MEDEANU, Tiberiu, PAȘCA, Viorel. *Drept penal. Partea specială. Prezentarea comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2012, p. 56.

care permite realizarea conduitei ilicite printr-o diversitate de modalități faptice concrete, fără ca legiuitorul să fi instituit o enumerare exhaustivă.

Analizând opiniile cercetătorilor menționate anterior și norma de încriminare formulată la art. 150 CP RM, putem afirma cu certitudine că elementul material al laturii obiective a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi realizat în mod alternativ sau cumulativ din fapta de „determinare a sinuciderii” și cea de „înlesnire a sinuciderii”.

Legiuitorul a optat pentru o structură disjunctivă, utilizând conjuncția „sau”. Prin utilizarea conjuncției disjunctive „sau” în sintagma determinarea sau înlesnirea sinuciderii, legiuitorul a instituit două modalități normative alternative de comitere a infracțiunii. Această construcție juridico-lingvistică denotă că elementul material al laturii obiective poate fi realizat prin una sau alta dintre aceste modalități, fiind suficientă săvârșirea unei singure conduite pentru comiterea infracțiunii.

În sprijinul acestei teze, merită menționată opinia autorului G. Mateuț, potrivit căreia săvârșirea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi realizată prin „[...] două acțiuni alternative care alcătuiesc elementul obiectiv al infracțiunii: determinarea și înlesnirea.”⁴⁰⁹

O precizare esențială aparține cercetătorului A. Oroveanu-Hanțiu, conform căreia „Făptuitorul poate comite infracțiunea apelând doar la una dintre aceste modalități, după cum poate apela la amândouă [...] cele două modalități de săvârșire a faptei sunt alternative [...]”⁴¹⁰

Sub aspectul elementului material, legea prevede două modalități alternative de săvârșire a faptei și anume:

- 1) determinarea la sinucidere, adică acțiunea de convingere a subiectului pasiv la sinucidere, sau de consolidare a hotărârii luate anterior de victimă în acest sens;
- 2) înlesnirea sinuciderii, adică ajutorul dat persoanei hotărâtă să se sinucidă întru materializarea hotărârii respective.

Cumulul celor două modalități alternative de comitere a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, nu generează o pluralitate de infracțiuni, ci menține caracterul unitar al faptei, care va fi încadrată ca infracțiune unică.

⁴⁰⁹ MATEUȚ, Gheorghe. *Drept penal. Partea specială. Sinteza de teorie și practică judiciară. Vol. I.* București: Lumina Lex, 1999, p. 74.

⁴¹⁰ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal Special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei.* Craiova: Helios, 1997, p. 127.

În conformitate cu poziția formulată anterior V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea ș.a., aceștia subliniază că: „Pentru existența elementului material este suficientă una dintre aceste acțiuni, iar dacă au fost efectuate amândouă, fapta își păstrează unitatea.”⁴¹¹

În același sens se pronunță și autorul V. G. Teliceanu, a cărui opinie consolidează argumentația prezentată, acesta statuând că: „Dacă, cu privire la aceeași persoană, se săvârșesc atât acte de determinare, cât și înlesnire a sinuciderii, se va reține o singură infracțiune.”⁴¹²

Indiferent dacă, infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM, a fost comisă prin determinare, sau prin înlesnire, configurarea infracțiunii presupune în mod obligatoriu ca victima să acționeze în deplină libertate de decizie, exercitarea constrângerii asupra subiectului pasiv excluzând reținerea faptei, deoarece lipsa voinței libere contravine naturii juridice a infracțiunii analizate.

La acest subiect vom releva opinia formulată de cercetătorii P. Dungan, T. Medeanu, V. Pașca, care susțin că „[...] subiectul pasiv să fie determinat și nu constrâns [...] în cazul constrângerii nu poate exista determinare sau înlesnire, deoarece victima nu are libertatea de a decide.”⁴¹³

O părere asemănătoare este susținută și de autorul V. Cioclei, care atenționează: „[...] nu trebuie depășită, însă, limita între convingere și constrângere.”⁴¹⁴

Aceeași opinie este evocată și de către autorul M. I. Rusu potrivit căreia, pentru existența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, este necesar ca moartea victimei să constituie urmarea unui act de voință al ei, chiar dacă a fost îndemnată sau determinată de către inculpat, dar aceasta a avut posibilitatea să decidă chiar asupra actului său, fără a exista o constrângere.⁴¹⁵

Un element esențial pentru configurarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii constă în caracterul voluntar al deciziei victimei. Elementul material al infracțiunii presupune că victima dispune de libertatea deplină de a decide dacă recurge sau nu la actul suicidar și poate renunța la această hotărâre în orice moment. Dacă sinuciderea nu este o decizie liberă a victimei, ci un rezultat al unei constrângeri exercitate de făptuitor, atunci fapta nu mai cade sub incidența prevederilor art. 150 CP RM, ci va fi calificată juridic, de regulă, ca omor intenționat – art. 145 CP RM.

⁴¹¹ DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații teoretice ale Codului Penal român. Partea specială. Vol. III. Ediția a II-a*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003, p. 202

⁴¹² TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023, p. 12.

⁴¹³ DUNGAN, Petre, MEDEANU, Tiberiu, PAȘCA, Viorel. *Drept penal. Partea specială. Prezentarea comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2012, p. 54.

⁴¹⁴ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Cu referire la noul Cod penal (Legea nr.286/2009)*. București: C.H. Beck, 2009, p. 107.

⁴¹⁵ RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016, p. 74.

O precizare esențială aparține autorului E. Constantin, potrivit căreia, nu interesează mijloacele folosite pentru determinarea sinuciderii, atât timp cât acestea nu au caracter constrângător.⁴¹⁶

În principiu, trebuie admis faptul că sistemul juridic nu obligă persoana care este „obosită” de viață să continue să trăiască, totuși aceasta nu înseamnă că unele persoane terțe, în anumite condiții, sunt lipsite de dreptul sau de obligația de a acționa în interesul conservării vieții ori al protejării integrității acesteia.

În vederea stabilirii modalităților prin care elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, poate fi realizat fie atât prin acțiune, cât și prin inacțiune, fie exclusiv prin una dintre aceste forme de manifestare a conduitei, se impune, mai întâi, delimitarea conceptuală a noțiunilor de determinare a sinuciderii și de înlesnire a sinuciderii.

În sensul dat, autorul renumiții Gh. Diaconescu, C. Duvac, precizează că, prin determinarea sinuciderii, trebuie înțeleasă acțiunea unei persoane de a face ca altă persoană să ia hotărârea de sinucidere, adică acea acțiune persuasivă, în urma căreia subiectul pasiv încearcă ori realizează fapta de a-și curma singur viața.⁴¹⁷

Doctrinarii V. Dobrinioiu, I. Pascu, M. A. Hotca ș.a., abordează asemănător noțiunea de determinare la sinucidere. În opinia acestora determinarea constă în îndemnarea și convingerea unei persoane de a se sinucide, adică cel care determină are inițiativa ideii de sinucidere, pe care o lansează sau o sugerează. Astfel acesta îndeamnă, convinge sau face ca cel determinat să ia, hotărârea de a se sinucide.⁴¹⁸

Cercetătorul M. I. Rusu conchide că determinarea poate fi realizată prin mijloace și procedee diferite. Acestea pot fi fizice ori psihice, directe ori indirecte, fiind însă necesar ca autorul să își fi dat seama că fapta sa va avea, ca urmare, sinuciderea ori încercarea de sinucidere și să urmărească ori să accepte producerea acestor urmări.⁴¹⁹

Vom invoca și poziția autorilor H. Diaconescu, R. Răducanu, care precizează că determinarea la sinucidere nu înseamnă că ideea, gândul acestuia să fi fost sugerat, trezit de către făptuitor, fiind suficient și necesar ca acțiunea să se grefeze pe acestea, dar să fi avut efect

⁴¹⁶ CONSTANTIN, Eduard. *Infracțiuni contra vieții în noul Cod penal*. București: Universul Juridic, 2016, p. 135.

⁴¹⁷ DIACONESCU, Gheorge, DUVAC, Constantin. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 116.

⁴¹⁸ DOBRINOIU, Vasile, PASCU, Ilie, HOTCA, Mihai Adrian et al. *Noul Cod penal, comentat. Partea specială. Vol. II*. București: Universul Juridic, 2012, p. 30.

⁴¹⁹ RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016, p. 73.

convingător în formarea hotărârii de suicid. Gândirea, ideea sinuciderii poate să aparțină sinucigașului sau să-i fi fost inoculată de altcineva.⁴²⁰

Ne raliem opiniei exprimate de I. Ristea, care menționează că, prin determinare la sinucidere, se înțelege îndemnarea sau convingerea unei persoane să se sinucidă. Nu are relevanță faptul că ideea sinuciderii a fost sugerată victimei de către făptuitor sau dacă această idee apăruse în mintea victimei mai înainte, iar făptuitorul a reușit să înlăture eventualele ezitări ale victimei, determinând-o să ia hotărârea de a se sinucide.⁴²¹ O părere asemănătoare este susținută și de autorii A. Al. I. Dumitrache,⁴²² V. Cristiean.⁴²³

Determinarea la sinucidere desemnează conduita prin care făptuitorul, utilizând diverse metode și mijloace, îndemnă, convinge sau consolidează hotărârea suicidară a victimei, în scopul de a o determina să săvârșească actul suicidar în mod liber și voluntar.⁴²⁴

Pornind de la cele invocate, conchidem că determinarea la sinucidere constă în acțiunea prin care făptuitorul, prin mijloace persuasive de natură psihică sau fizică, directe sau indirecte, influențează procesul volitiv al victimei, determinând-o să ia hotărârea de a se sinucide. Această modalitate presupune exercitarea unei influențe decisive asupra victimei, fie prin insuflarea ideii suicidale, fie prin consolidarea unei gândiri preexistente și înlăturarea ezitărilor acesteia.

Așadar, înlesnirea sinuciderii constituie a doua modalitate normativă de realizare a laturii obiective a infracțiunii, reglementată la art. 150 CP RM. În vederea realizării unei analize riguroase și aprofundate, se impune definirea exactă a modalității normative de înlesnire a sinuciderii.

În viziunea autorilor T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a., „[...] înlesnirea sinuciderii înseamnă a ajuta în orice mod pe sinucigaș la realizarea hotărârii luate.”⁴²⁵

Potrivit opiniei autorului V. Cioclei, prin înlesnire a sinuciderii se înțelege orice activitate de sprijinire, de ajutorare a victimei în realizarea hotărârii de a-și suprima viața. Sprijinul sau ajutorul dat trebuie să se manifeste sub forma unei cooperări indirecte.⁴²⁶

⁴²⁰ DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infracțiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014, p. 113.

⁴²¹ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020, p. 48.

⁴²² DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 45.

⁴²³ CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017, p. 30.

⁴²⁴ HEGHEȘ, Nicoleta-Elena, **APĂRECE, Oleg**. Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, 2024, vol. 13, nr. 1, pp. 350-370. ISSN 2285-0171

⁴²⁵ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și Annotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 118.

⁴²⁶ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 45.

Relevantă în acest sens este opinia doctrinară, potrivit căreia prin „înlesnirea sinuciderii” se înțelege orice ajutor, „sprijin” dat de către făptuitor pentru aducerea la îndeplinire a hotărârii de sinucidere.⁴²⁷

Semnificativă pentru definirea conceptuală este poziția doctrinară exprimată de V. Cristiean care menționează că înlesnirea sinuciderii constă în sprijinirea victimei în vederea realizării hotărârii sale de a se sinucide. Înlesnirea constă în sprijinul sau ajutorul material oferit victimei pentru executarea sinuciderii (procurarea armei, înlăturarea obstacolelor etc.). De asemenea, înlesnirea poate consta și într-un ajutor moral oferit victimei pentru executarea sinuciderii (întărirea hotărârii victimei, acordarea unor sfaturi privitoare la modul în care trebuie să acționeze etc.).⁴²⁸

O. Țurcanu și O. Cobâleanșchi definesc conceptul de idee de suicid, după cum urmează: „Idea de suicid reprezintă o dorință tranzitorie de autodistrugere, cu proiecția teoretică a actului, fără punerea sa în practică, dorința fiind generată numai de încărcătura afectivă de moment.”⁴²⁹

Este important la această etapă a cercetării să invocăm opinia savantului I. Dobrinescu care conchide: „[...] înlesnirea sinuciderii presupune că victima avea deja hotărârea de a se sinucide.”⁴³⁰

Elementul definitoriu al înlesnirii sinuciderii constă în preexistența hotărârii suicidare a victimei, făptuitorul intervenind ulterior formării acesteia cu scopul de a contribui în mod nemijlocit la punerea ei în executare prin fapte concrete.

Autorii H. Diaconescu și R. Răducanu precizează că: „Înlesnirea sinuciderii este în esență un act de complicitate, dar care neputând exista ca formă de participație penală [...]”⁴³¹

Ne raliem poziției exprimate de M. I. Rusu, care susține următoarele: „În cazul înlesnirii sinuciderii, trebuie arătat că o condiție indispensabilă este ca victima să nu fie constrânsă [...], ci să aibă posibilitatea de a hotărî în mod liber dacă se sinucide sau nu.”⁴³²

⁴²⁷ PASCU, Ilie, BUNECI, Petru. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Infracțiuni privind autoritatea și frontiera de stat. Infracțiuni contra înfăptuirii justiției*. București: Hamangiu, 2017, p. 51.

⁴²⁸ CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017, p. 30.

⁴²⁹ ȚURCANU, Oleg, COBÎLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și principii practice. În: *Sănătate publică, economie și management în medicină*, 2023, nr. 1, pp. 41-45. ISSN 1729-8687.

⁴³⁰ DOBRINESCU, Ion. *Infracțiuni contra vieții persoanei*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1987, p. 156.

⁴³¹ DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infracțiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014, p. 116.

⁴³² RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016, p. 74.

„Înlesnirea sinuciderii presupune orice activitate de sprijinire a victimei în realizarea actului suicidar la propria sa dorință, prin metode sau mijloace diverse, existența infracțiunii nefiind condiționată de ordinea cronologică în care s-au succedat hotărârea suicidară a victimei și facilitările acordate de făptuitor.”⁴³³

Sintetizând considerentele doctrinare prezentate, deducem că înlesnirea sinuciderii constă în orice acțiune de sprijin sau ajutor prin care făptuitorul facilitează realizarea hotărârii preexistente a victimei de a se sinucide, fără a participa direct la executarea materială a actului suicidar. Modalitate anunțată presupune că victima și-a format deja rezoluția suicidală, iar conduita făptuitorului se concretizează în facilitarea îndeplinirii acestei hotărâri. Elementul esențial constă în caracterul indirect al cooperării, victima păstrează controlul complet și acționează liber, iar făptuitorul nu execută fizic actul suicidar, întrucât participarea directă ar constitui infracțiunea de omor.

Din perspectiva elementului material al infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, nu au caracter de înlesnire acele acte care se circumscriu conduitei autonome a persoanei suicare, complinind doar desfășurarea internă a actului de sinucidere, fără a implica o contribuție externă.

Coincidența terminologică dintre noțiunile de „determinare” și „înlesnire”, utilizate în norma de incriminare, și termenii specifici participației penale nu pot conduce la concluzia că enunțata faptă ar reprezenta o formă de participație la sinucidere, aceasta constituind o infracțiune autonomă, al cărei temei rezidă în neincriminarea sinuciderii ca atare.

Observăm că actualul cadru normativ penal nu conține definiții legale ale termenilor „determinare la sinucidere” și „înlesnire a sinuciderii”, aspect pe care îl apreciem drept o lacună legislativă ce afectează claritatea și aplicabilitatea uniformă a dispozițiilor art. 150 CP RM. În acest context, considerăm necesară intervenția legiuitorului prin completarea Capitolului XIII – Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod din Partea generală a CP RM, cu definiții explicite ale conceptelor menționate. Vom reveni la acest subiect ulterior, după cercetarea materiei necesare și suficiente pentru formularea unor propuneri de *lege ferenda*, în scopul optimizării reglementărilor normative existente.

Clarificarea terminologică este esențială pentru a sublinia că determinarea și înlesnirea la sinucidere nu reprezintă forme de participație la o infracțiune, ci acte de sine stătătoare care constituie infracțiuni autonome. Sinuciderea, ca un act al victimei împotriva propriei persoane, nu este incriminată de legislația penală. Prin urmare, cel care determină sau înlesnește sinuciderea nu

⁴³³ HEGHEȘ, Nicoleta-Elena, **APĂRECE, Oleg**. Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, 2024, vol. 13, nr. 1, pp. 350-370. ISSN 2285-0171.

participă la săvârșirea unei infracțiuni, ci săvârșește el însuși o infracțiune distinctă prin conduita sa față de victimă. Lipsa unei delimitări conceptuale precise poate cauza aplicarea incorectă a regulilor privind participația penală, ceea ce ar afecta atât încadrarea juridică corectă, cât și individualizarea răspunderii penale.

Deși viața unei persoane, care intenționează să își pună capăt existenței, devine expusă pericolului încă din momentul în care se conturează prima reprezentare a actului suicidal, se impune o examinare riguroasă a circumstanțelor pentru a determina dacă intervenția unei alte persoane a fost nu doar prezentă, ci și suficientă ori proporțională, contribuind în mod efectiv la consolidarea deciziei de autolezare.

Prima obiecție care se ridică în raport cu această afirmație constă în faptul că, dacă se neagă dreptul unei persoane de a interveni, devine cu atât mai puțin justificată presupunerea existenței unei obligații de a proteja persoana suicidală împotriva autovătămării. Asistența pe care o terță persoană ar putea să o acorde unei persoane, care a recurs la o tentativă de sinucidere, nu poate fi calificată, în sens juridic, drept „necesară”. Intervenția exterioară într-un proces de sinucidere autodirijată nu echivalează cu acordarea de sprijin unei persoane neajutorate, ci trebuie interpretată ca o acțiune de prevenire a autovătămării deliberate. În consecință, asistența devine cu adevărat justificată numai în situațiile în care persoana aflată în pericol depinde efectiv de sprijinul altora, fiind obiectiv incapabilă să se protejeze prin propriile mijloace.

În contextul analizei laturii obiective, apare problema formelor de manifestare a elementului material: poate fi infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM., comisă atât prin acțiune (conduită activă), cât și prin inacțiune (conduită pasivă, abținere de la acțiune) sau este posibilă realizarea acesteia exclusiv prin una dintre cele două modalități.

Profesorul C. Bulai menționează că „[...] elementul material poate consta fie în acțiunea de determinare, [...] fie în acțiunea de înlesnire [...]”.⁴³⁴

De această părere sunt mai mulți specialiști notorii în domeniul dreptului penal din România: A. Boro⁴³⁵,⁴³⁶, T. Toader⁴³⁷,⁴³⁸, G. Ivan, M. C. Ivan⁴³⁹.

⁴³⁴ BULAI, Costică. *Curs de drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revizuită*. București: Tipografia Universității din București, 1976, p. 122.

⁴³⁵ BOROI, Alexandru. *Infracțiuni contra vieții*. București: Editura Națională, 1996, p. 229.

⁴³⁶ BOROI, Alexandru. *Infracțiuni contra vieții*. București: ALL Beck, 1999, p. 229.

⁴³⁷ TOADER, Tudorel. *Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a, revizuită și actualizată*. București: Hamangiu, 2007, p. 55.

⁴³⁸ TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2019, p. 53.

⁴³⁹ IVAN, Gheorghe, IVAN, Mari-Claudia. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal. Ediția a IV-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2019, p. 41.

O opinie similară este exprimată de V. Cioclei care susține că elementul material al laturii obiective constă fie într-o acțiune de determinare, fie într-o acțiune de înlesnire a sinuciderii.⁴⁴⁰

Savantul G. Diaconescu este de părere că fapta prejudiciabilă „[...]” constă dintr-o acțiune, din acte comise. Inacțiunea autorului (atitudinea pasivă a acestuia) față de actul suicidal nu intră sub incidența textului incriminator.”⁴⁴¹ Opinia este menținută și în lucrarea sa din anul 2003.⁴⁴²

Doctrinarii autohtoni S. Brînză și V. Stati, exprimă o părere opusă, în conformitate cu care fapta prejudiciabilă a infracțiunii de determinare sau înlesnirea sinuciderii este exprimată prin „[...]” acțiunea sau inacțiunea de determinare la sinucidere sau la tentativa de sinucidere.”⁴⁴³

O părere similară a fost exprimată și de către autoarele L. Dumneanu și M. Mutu-Strulea.⁴⁴⁴

În ipoteza în care o persoană produce rezultatul tipic al unei infracțiuni prin simpla abținere de la acțiune, întreaga conduită se încadrează în forma de comitere prin omisiune, ale cărei consecințe juridice sunt echivalente cu cele ale unei acțiuni comise.

Profesorul S. Brînză aduce un exemplu în susținerea opiniei referitor la posibilitatea comiterii infracțiunii de determinare sau înlesnirea sinuciderii pe calea inacțiunii: „, potrivit lit. h) alin. (1) art.135 Codul educației, personalul didactic, științifico-didactic, științific și de conducere are obligația „să asigure securitatea vieții și ocrotirea sănătății copiilor, elevilor și studenților în procesul de învățământ”. Rezultă că, dacă un cadru didactic, științifico-didactic, științific sau de conducere dintr-o instituție de învățământ nu intervine, nu împiedică sau nu alarmează în legătură cu o sinucidere a unui copil, elev sau student în procesul de învățământ, sinucidere care este în curs de pregătire sau de executare, atunci acel cadru didactic, științifico-didactic, științific sau de conducere devine pasibil de răspundere conform art. 150 CP RM.”⁴⁴⁵

Aderăm la opinia invocată, ce ține de doctrina autohtonă, întrucât aceasta prezintă, și în convingerea noastră, o interpretare coerentă și argumentată a aspectului supus examinării. Totodată, putem menționa că o persoană care, contrar unei obligații, nu modifică lanțul causal este, din perspectiva dreptului penal, asimilată cu cineva care acordă asistență prin acțiune pozitivă.

⁴⁴⁰ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 44.

⁴⁴¹ DIACONESCU, Gheorge. *Infracțiunile în Codul penal român*. București: Oscar Print, 1997, p. 200.

⁴⁴² DIACONESCU, Gheorge. *Drept penal. Partea specială. Curs I*. București: Editura Fundației România de Măine, 2003, p. 228.

⁴⁴³ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 343.

⁴⁴⁴ DUMNEANU, Ludmila, MUTU-STRULEA, Maria. *Album de scheme. Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Centrul Editorial al USM. 2005, p. 25.

⁴⁴⁵ BRÎNZĂ, Serghei. Înlesnirea sinuciderii ca modalitate normativă a infracțiunii prevăzute la art.150 Cod penal: trăsături definitorii. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice*. 7-8 noiembrie 2019, Chișinău. Chișinău: CEP USM, 2019, pp. 139-142. ISBN 978-9975-149-47-1.

Un alt exemplu de comitere a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prin omisiune poate fi cel al unui salvamar care are obligația de a ajuta persoanele aflate în pericol de a se îneca și, în pofida obligației de serviciu, nu intervine, însă doar în situația când salvamarul cunoaște cu certitudine despre intenția persoanei de a se sinucide prin înec.

Apreciem că exemplul prezentat în discuție de V. Cioclei consolidează în mod semnificativ opinia exprimată, acesta constând în: „[...] în ipoteza în care făptuitorul, cunoscând intenția victimei de a se sinucide, nu asigură (nu încuie), în mod intenționat, un rastel cu arme sau un dulap cu medicamente, deși avea o obligație legală în acest sens, pentru a-i permite victimei să ia o armă și să se împuște sau să ia un flacon de medicamente pentru a îngurgita o doză letală.”⁴⁴⁶

În ultimele două din exemplele prezentate se impune drept condiție necesară incriminării săvârșirii infracțiunii analizate în modalitatea normativă de înlesnire a sinuciderii prin inacțiune cunoașterea cu certitudine de către făptuitor a intenției victimei de a se sinucide.

Așadar, ne exprimăm convingerea că fapta prejudiciabilă care poate constitui infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, poate fi realizată inclusiv prin inacțiune. Un argument în favoarea opiniei date îl identificăm în prevederile CP al României, care la art. 17 – Săvârșirea infracțiunii comise prin omisiune, stipulează: „Infracțiunea comisivă care presupune producerea unui rezultat se consideră săvârșită și prin omisiune, când:

- a) există o obligație legală sau contractuală de a acționa;
- b) autorul omisiunii, printr-o acțiune sau inacțiune anterioară, a creat pentru valoarea socială protejată o stare de pericol care a înlesnit producerea rezultatului.”⁴⁴⁷

Pentru persoana obligată să prevină sinuciderea, actul persoanei suicare nu prezintă altceva decât un lanț causal care amenință să ducă la moarte, în evoluția căruia prima persoană trebuie să intervină pentru evitarea rezultatului nefast.

Oricine nu reușește să împiedice o altă persoană să se sinucidă, poate fi pedepsit pentru înlesnirea sinuciderii prin omisiune doar dacă este responsabil din punct de vedere legal pentru protejarea vieții celui hotărât să se sinucidă.

O precizare esențială este adusă de autorul L. V. Lefterache, care conchide că „[...] atunci când actul de conduită constă într-o omisiune, el nu realizează elementul material al infracțiunii decât dacă există obligația de a nu rămâne în pasivitate în ceea ce privește îndeplinirea unei

⁴⁴⁶ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 46.

⁴⁴⁷ Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

anumite activități.”⁴⁴⁸ În cazul omisiunii, obligația juridică de a acționa înlocuiește elementul lipsă al acțiunii.

Asistența prin omisiune constă în faptul că subiectul își demonstrează consimțământul la act față de făptuitor prin neintervenția sa, astfel încât făptuitorul se poate baza pe faptul că acesta nu va interfera cu executarea actului.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, în modalitatea normativă de înlesnire a sinuciderii poate fi comisă printr-un act de omisiune numai atunci când infractorul este obligat să acorde asistență preventivă și are posibilitatea (subiectivă și obiectivă) să o facă, dar totuși rămâne inactiv. Făptuitorul se face vinovat atât în cazul când el însuși dorește moartea celui hotărât să se sinucidă, precum și în cazul când consideră moartea acestuia posibilă ca o consecință a inacțiunii sale și o aprobă, cât și în situația în care el nu dorește survenirea consecinței morții, dar prevede și permite ca aceasta să se producă ca urmare a inacțiunii sale, subordonându-se intern voinței altuia de a se sinucide și încălcându-și îndatoririle sale.

Autorii S. Bogdan, D. A. Șerban promovează o teză pe care o considerăm întemeiată, aceștia argumentând că: „[...] pentru ca fapta să poată fi reținută, trebuie să existe un ajutor material oferit sinucigașului, nefiind suficientă nedenunțarea intenției de sinucidere.”⁴⁴⁹ Totodată, cercetătorii consideră că în ipoteza în care agentul obstrucționează intervenția persoanelor care urmăresc să îl oprească pe sinucigaș, fapta sa dobândește caracter tipic. Aceasta înseamnă că tipicitatea faptei nu poate fi reținută doar pe baza unei încurajări sau a unei simple omisiuni de descurajare, ci impune existența unui act pozitiv de sprijin material al actului suicidal.⁴⁵⁰

Neintervenția într-un act de sinucidere înseamnă inactivitate, o omisiune, care, spre deosebire de acțiunea pozitivă, nu se manifestă ca o schimbare în lumea exterioară. Acțiunea și omisiunea sunt, așadar, două subtipuri independente de „comportament” uman care pot fi controlate de voință. Infracțiunea dobândește caracter omisiv atunci când făptuitorul, deși ținut de o obligație legală de a acționa, rămâne în pasivitate și nu întreprinde niciun demers concret pentru a împiedica survenirea urmării prejudiciabile iminente.

Generalizând opiniile prezentate anterior, considerăm că elementul material al laturii obiective a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, poate fi realizat atât prin acțiune, cât și prin inacțiune.

⁴⁴⁸ LEFTERACHE, Lavinia Valeria. *Drept penal. Partea generală. Curs pentru studenții anului II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2010, p. 194.

⁴⁴⁹ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 96.

⁴⁵⁰ *Ibidem*.

Autorii Manualului de drept penal, S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu ș.a., menționează că din structura laturii obiective fac parte și „[...] locul, timpul, metoda, mijloacele, împrejurările săvârșirii infracțiunii [...] Acestea nu se iau în seamă pentru a considera fapta ca infracțiune decât atunci când sunt prevăzute în conținutul ei legal [...]”⁴⁵¹

În structura laturii obiective, locul, timpul, metoda, mijloacele și împrejurările comiterii infracțiunii reprezintă semne facultative, a căror relevanță juridică devine obligatorie numai în măsura în care norma de incriminare le consacră în mod explicit.

Examinarea structurii normative a art. 150 CP RM relevă lipsa unor cerințe exprese privind circumstanțele de comitere a infracțiunii. Astfel, legiuitorul nu a impus condiții specifice referitoare la locul (unde se comite fapta), timpul (când se comite), metodele (cum se realizează), mijloacele utilizate sau alte împrejurări particulare. Această formulare necondiționată suplimentar denotă că infracțiunea poate fi comisă în oricare din aceste circumstanțe, ele neavând caracter obligatoriu pentru calificarea juridică a faptei.

Cu toate acestea, putem menționa că anterior modificărilor operate prin Legea pentru modificarea Codului penal al RM nr. 985/2002 nr.157 din 26.07.2018⁴⁵², infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, avea următoarea reglementare „Determinarea la sinucidere sau la tentativă de sinucidere *prin persecutare, clevetire, jignire sau înjosire sistematică a demnității victimei* de către cel vinovat [...]”

Spre deosebire de reglementarea actuală, varianta anterioară a art. 150 CP RM prevedea o singură modalitate normativă de comitere – determinarea la sinucidere, și enumera expres mijloacele concrete prin care putea fi realizat elementul material: persecutarea, clevetirea, jignirea sau înjosirea sistematică a demnității victimei. Această enumerare limitativă restrângea sfera de aplicare a normei penale, deoarece în cazul în care determinarea la sinucidere era realizată prin oricare altă modalitate decât cele enumerate expres de legiuitor, fapta nu putea fi calificată în baza art. 150 CP RM.

Eliminarea enumerării limitative a metodelor de determinare și introducerea modalității de înlesnire a sinuciderii prin Legea nr. 157/2018 reprezintă o evoluție legislativă esențială, oportună, deoarece prin noua formulare normativă s-a extins sfera de protecție penală, devenind posibilă incriminarea oricărei forme de determinare sau înlesnire a sinuciderii indiferent de metodele și mijloacele utilizate. Totodată, norma penală a dobândit flexibilitatea necesară pentru aplicare în

⁴⁵¹ BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina GROSU, Vladimir et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I. Ediția a II-a*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 171.

⁴⁵² Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002: nr.157 din 26.07.18. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357, 586.

condițiile de evoluție a societății și în funcție de noile forme de manifestare a criminalității, în special comiterea infracțiunilor în mediul digital.

Analiza textului normativ a infracțiunii, reglementate la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, relevă lipsa oricăror cerințe temporale specifice pentru realizarea conduitei infracționale. Astfel, elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi realizat atât printr-un singur act instantaneu, cât și prin mai multe acte succesive desfășurate într-o perioadă extinsă de timp. Această flexibilitate temporală permite incriminarea atât a situațiilor în care determinarea se produce brusc (de exemplu, printr-o singură conversație intensă), cât și a celor în care influența psihică se exercită gradual, prin episoade repetate de manipulare sau prin oferirea succesivă a mijloacelor necesare actului suicidal.

În acest context, autorul V. Cristiean consideră că „[...] infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, fiind o infracțiune comisivă și intenționată, este susceptibilă de desfășurarea în timp.”⁴⁵³

Iar cercetătorii Ș. Bogdan și D. Al. Șerban sunt de părere că determinarea se poate realiza expres, dar și implicit, prin acte de supunere la chinuri, abuzuri repetate etc. Aceasta deoarece este suficient ca autorul să accepte producerea rezultatului prevăzut, și anume determinarea sinuciderii.⁴⁵⁴

Cauza *Vieru c. Republicii Moldova* constituie un reper jurisprudențial relevant, Curtea Europeană a Drepturilor Omului constatând că autoritățile naționale au apreciat în mod eronat activitatea făptuitorului, limitând analiza exclusiv la conduita din ziua comiterii faptei prejudiciabile și ignorând conduita anterioară a acestuia, reținând în acest sens că: „[...] deși elementele componenței de infracțiune prevăzute la art. 150 din Codul penal impuneau o evaluare a unei posibile înjosiri sistemice care ar fi putut să o determine pe T. să se sinucidă, iar martorii audiați au dat în mod clar mărturie cu privire la fondul violenței în familie, ancheta s-a referit doar la evenimentele petrecute la 22 august 2016, pentru a concluziona că I. C. nu făcuse nimic în ziua respectivă pentru a o determina pe T. să se sinucidă.”⁴⁵⁵

Așa cum am menționat anterior, legiuitorul nu impune condiții specifice referitoare la realizarea faptei prejudiciabile în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM. Astfel, vom fi în prezența infracțiunii nominalizate și în situația în

⁴⁵³ CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017, p. 31.

⁴⁵⁴ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 95.

⁴⁵⁵ *Cauza Vieru împotriva Republicii Moldova*. [online]. [citat 10.03.2026]. Disponibil: <https://agent.gov.md/wp-content/uploads/2025/05/hotararea-Vieru-v.-MDA-traducere-RO.pdf>

care două persoane convin de comun acord să se sinucidă, iar una simulează sinuciderea cu scopul de a o convinge pe cealaltă să se sinucidă.

În acest sens, C. Barbu formulează opinia, conform căreia constituie determinare la sinucidere și fapta aceluia care simulează că se sinucide și el pentru a-l convinge pe celălalt să facă la fel.⁴⁵⁶

Și savantul român I. Dobrinescu precizează că simularea sinuciderii în scop de a convinge pe altă persoană să-și ridice viața este de asemenea act de determinare.⁴⁵⁷

Revenind la aspectele anterior relevate, precizăm că fapta prejudiciabilă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM nu este circumscrisă exclusiv conduitei active, omisiunea reprezentând o modalitate faptică alternativă de realizare a acesteia.

Din analiza conținutului art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii – decurge că legiuitorul a optat pentru termenul „acțiunile” în cuprinsul alin. (2)-(4), alegere față de care exprimăm rezerve de ordin juridic, dat fiind că aceasta limitează în mod nejustificat sfera de aplicare a normei, eliminând inacțiunea din categoria modalităților prin care fapta prejudiciabilă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi săvârșită.

În opinia noastră, termenul „acțiunile”, utilizat în cuprinsul normei de incriminare prevăzute la alin. (2)-(4) ale art. 150 CP RM, ar trebui înlocuit cu termenul „fapta”, această modificare terminologică fiind necesară pentru acoperirea tuturor modalităților de comitere a infracțiunii, înglobând deopotrivă conduita activă și cea omisivă a făptuitorului.

Standardele ridicate ale justiției penale contemporane impun ca norma penală să întrunească cerințele de precizie și claritate maximă, conținutul său trebuind să definească în mod explicit conduita infracțională sancționată, fără a permite interpretări arbitrare sau abuzive din partea autorităților.⁴⁵⁸

Propunerea de substituire a termenului „acțiunile” cu cel de „faptă” este susținută și de argumentul că această noțiune este deja prezentă în terminologia legii penale, regăsindu-se în mod expres în cuprinsul unor norme, precum cele de la alin. (2) al art. 155 CP RM, alin. (2) al art. 159 CP RM, alin. (1¹) alin. (2) art. 162 CP RM ș.a., demonstrând astfel compatibilitatea sa cu tehnica legislativă adoptată în materie penală.

⁴⁵⁶ BARBU, Constantin. *Ocrotirea persoanei în dreptul penal al R.S.Române*. Editura Scrisul Românesc, 1977, p. 79.

⁴⁵⁷ DOBRINESCU, Ion. *Infracțiuni contra vieții persoanei*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1987, p. 154.

⁴⁵⁸ CUȘNIR, Valeriu, COJOCARU, Radion. Impactul jurisprudenței CtEDO asupra evoluției legislației penale naționale. În: *Studii și cercetări juridice: Sesiune științifică*, Ediția 7-8, Chișinău, 1 ianuarie 2024. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2024, pp. 123-134. ISBN 978-9975-3201-1-5.

Fără a anticipa analiza ce urmează, menționăm că problematica tentativei infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii va fi abordată detaliat în compartimentele ulterioare ale prezentei lucrări.

Ca urmare a celor investigate în prezentul compartiment al lucrării, concluzionăm că elementul material al infracțiunii stipulate la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii îl constituie fapta prejudiciabilă, ce preia forma a două modalități normative stipulate expres în textul legii penale. Acestea se pot manifesta alternativ sau pot purta caracter unic.

Spre deosebire de determinarea la sinucidere, care se exprimă doar în acțiuni prejudiciabile, fapta de înlesnire a sinuciderii poate căpăta, în convingerea noastră, forma atât a acțiunii, cât și a inacțiunii. Ultima însă trebuie să întrunească anumite condiții obiective și subiective pentru a fi posibilă incriminarea.

Cercetarea ne-a motivat concluzia despre oportunitatea completării CP RM cu unele prevederi normative explicate referitoare la definirea modalităților normative de săvârșire a infracțiunii analizate cu specificarea formei și conținutului actului comportamental al făptuitorului infracțiunii analizate. O asemenea intervenție legislativă poate avea un potențial considerabil de sporire a eficienței acțiunii reglementărilor în vigoare și ar fi pe măsură să contribuie la aplicarea corectă și uniformă a normelor respective în practică. Propunerea de *lege ferenda*, în sensul dat, își va găsi expresia în Concluziile la capitolul actual.

Ca rezultat al modificărilor operate prin Legea pentru modificarea Codului penal al RM nr.985/2002 nr. 157 din 26.07.2018⁴⁵⁹, legiuitorul nu a impus reținerea obligatorie pentru încadrarea juridică a unor semne facultative, cum ar fi locul, timpul, metoda, mijloacele săvârșirii infracțiunii. Dimpotrivă, din textul normativ au fost excluse metodele de săvârșire a infracțiunii analizate în modalitatea normativă de determinare a sinuciderii și a fost completată norma cu o nouă modalitate normativă de săvârșire a faptei infracționale – înlesnirea sinuciderii. Aceste modificări și completări ale cadrului normativ au contribuit esențial la optimizarea reglementării juridico-penale a infracțiunii analizate.

2.4 Urmarea prejudiciabilă provocată de infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii

Conceptul de urmare prejudiciabilă vizează modificarea nefastă a stării de fapt existente anterior săvârșirii infracțiunii, produsă sau posibil a fi produsă prin conduita ilicită a făptuitorului,

⁴⁵⁹ Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002: nr.157 din 26.07.18. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357, 586.

și care se exprimă prin lezarea ori punerea în pericol a valorilor sociale apărute prin norma de incriminare.

Împărtășim opinia autorului T. Dima, potrivit căruia nu se poate concepe faptul că ar exista vreo infracțiune care să nu aibă un rezultat ilicit, adică să nu producă o urmare socialmente neconvenabilă, constând în vătămarea sau punerea în pericol a unor valori sociale ocrotite prin normele dreptului penal.⁴⁶⁰

Examinând conținutul normativ al art. 150 CP RM, observăm că legiuitorul a diferențiat expres urmarea prejudiciabilă în funcție de gradul de realizare a actului suicidal. Astfel, pentru forma de bază și pentru variantele agravate ale infracțiunii alin. (1)-(3) art. 150 CP RM, textul legii prevede ca element constitutiv urmarea constând în fapta „soldată cu sinuciderea” victimei, în timp ce pentru varianta atenuată reglementată la alin. (4) art. 150 CP RM, urmarea prejudiciabilă constând în fapta „soldată cu încercarea de sinucidere”.

Ne raliem poziției exprimate de renumitul savant C. Bulai, care susține că pentru existența laturii obiective este necesar ca acțiunea ce constituie elementul material să fi avut ca urmare imediată sinuciderea subiectului pasiv sau, încercarea acestuia de a se sinucide.⁴⁶¹

La rândul său, autorul O. A. Stoica conchide: „Consumarea acestei infracțiuni are loc în momentul în care se produce rezultatul, adică sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei.”⁴⁶² Această opinie este împărtășită și de autorii O. Loghin,⁴⁶³ V. Cristean,⁴⁶⁴ P. Abraham, E. Derșidan.⁴⁶⁵

O precizare importantă este formulată de cercetătorii M. Udriș, Gh. Zlati, V. Constantinescu, care susțin că „[...] infracțiunea se consumă în momentul sinuciderii, iar nu la momentul determinării victimei ori atunci când i s-a oferit ajutorul.”⁴⁶⁶

Astfel, putem deduce că urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, art. 150 CP RM, se concretizează în sinuciderea victimei sau în încercarea acesteia

⁴⁶⁰ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a, revăzută și adăugită în baza Legii nr.278/2006 de modificare a Codului penal*. București: Hamangiu, 2007, p. 158.

⁴⁶¹ BULAI, Costică. *Curs de drept penal. Partea specială. Vol. I*. București: Tipografia Universității din București, 1975, p. 122.

⁴⁶² STOICA, Oliviu Augustin. *Drept penal. Partea specială*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976, p. 85.

⁴⁶³ LOGHIN, Octavian. *Drept penal Român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1994, p. 102.

⁴⁶⁴ CRISTEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017, p. 33.

⁴⁶⁵ ABRAHAM, Pavel, DERȘIDAN, Emil. *Codul penal al României, comentat și adnotat*. București: Editura pentru Științe Naționale, 2002, p. 364.

⁴⁶⁶ UDROIU, Mihail, ZLATI, George, CONSTANTINESCU, Victor. *Codul penal. Partea specială pentru uzul studenților și al candidaților la examenul de admitere în profesie*. București: Solomon, 2021, p. 12.

de a se sinucide. Totodată, numai în măsura în care una dintre aceste două urmări prejudiciabile se produce, vom putea reține existența infracțiunii anterior expuse.

De asemenea menționăm constatarea evocată de S. Bogdan, care susține pentru ca fapta să fie tipică, mai trebuie să se producă și un anume rezultat, adică să se realizeze sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei. Fără producerea acestui rezultat, fapta va rămâne în stadiul de tentativă nepedepsită.⁴⁶⁷

Analiza literaturii juridice de specialitate, atât din Republica Moldova, cât și din spațiul juridic străin, nu evidențiază divergențe doctrinare semnificative în ceea ce privește identificarea urmării prejudiciabile a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. Această unanimitate doctrinară este semnificativă, autorii recunoscând în mod constant că urmarea prejudiciabilă se manifestă prin sinuciderea persoanei sau prin încercarea acesteia de a-și curma viața. Consensul existent în literatura de specialitate confirmă claritatea textului legal sub acest aspect și facilitează o aplicare uniformă a normei incriminatoare.

O definiție destul de amplă a urmării prejudiciabile în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii este elaborată de autorul român A. Oroveau-Hanțiu, potrivit opiniei căruia: „Activitatea făptuitorului, constând în determinarea sau înlesnirea sinuciderii, trebuie să aibă ca rezultat sinuciderea efectivă sau încercarea de sinucidere a victimei, [...] de aceea, nu este suficient să se stabilească săvârșirea faptei cu intenția de a produce acest rezultat, ci rezultatul trebuie să se producă în mod efectiv, pe cale de consecință, dacă, în urma activității, desfășurată de către făptuitor, victima nu se sinucide sau nu încearcă să se sinucidă, fapta nu va constitui infracțiunea [...] nefiind realizat [...] producerea rezultatului urmărit.”⁴⁶⁸

Legiuitorul național, similar legiuitorului român, a prevăzut, după cum am mai menționat, expres urmarea prejudiciabilă în conținutul legal al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM. Și anume: urmarea formulată ca fapta fiind „soldată cu sinuciderea” în cazul variantei tip alin. (1) art. 150 CP RM, cât și al variantelor agravate alin. (2) lit. a), lit. b), lit. c); alin. (3) lit. a), lit. b) art. 150 CP RM, iar în cazul variantei atenuate urmarea prejudiciabilă constituind „soldarea cu încercarea de sinucidere” alin. (4) art. 150 CP RM.

Prin stabilirea expresă a producerii urmării prejudiciabile, legiuitorul a evitat incriminarea unor conduite care, deși implică o încercare de determinare sau înlesnire a sinuciderii, nu conduc la consecința scontată. Astfel, simpla sfătuire, sugestie sau punerea dispoziție a unor mijloace, în

⁴⁶⁷ BOGDAN, Sergiu. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugată*. Cluj -Napoca: Sfera Juridică, 2007, p. 56.

⁴⁶⁸ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal Special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 128.

lipsa unei tentative efective de sinucidere din partea victimei, nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii.

În lipsa unei precizări exprese a urmării prejudiciabile ar exista riscul unor confuzii în calificarea juridică, mai ales în situațiile complexe unde conduita făptuitorului îmbină elemente specifice mai multor infracțiuni. Formularea expresă a urmării are rol clarificator esențial: pentru existența infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, este indispensabilă intervenirea deciziei libere și autonome a victimei de a-și pune capăt zilelor, urmată de trecerea acesteia la executarea efectivă a actului suicidal.

Consumarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM intervine în două ipoteze distincte: fie la momentul producerii morții victimei prin sinucidere, fie la momentul tentativei de sinucidere a acesteia, fapt ce determină natura momentană a infracțiunii.

Cercetătorul I. Ristea, atrage atenția la faptul că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este o infracțiune de rezultat comisivă, materială, iar încercarea de sinucidere este doar o infracțiune de pericol, menționând că urmarea imediată a infracțiunii constă în sinuciderea victimei sau încercarea acesteia de sinucidere, rezultate pe care legea le prevede explicit în conținutul incriminării.⁴⁶⁹

La rândul său, autorul V. G. Teliceanu afirmă: „[...] persoana determinată sau căreia i s-a înlesnit sinuciderea trebuie să treacă la executarea actului, adică să se sinucidă sau să încerce sinuciderea.”⁴⁷⁰

Producerea rezultatului (sinuciderea sau încercarea de a se sinucide) reprezintă o condiție indispensabilă pentru calificarea faptei conform indicilor calificativi ai infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM. În contextul dat, apare întrebarea dacă ne aflăm sau nu în prezența acestei infracțiuni în situația în care victima doar simulează actul suicidal?

Pentru a răspunde la această întrebare considerăm relevantă opinia autorului V. Păvăleanu, potrivit căreia în situația în care o persoană, chiar dacă a fost convinsă și determinată să se sinucidă sau i s-a înlesnit sinuciderea, însă nu trece la punerea în executare a actului ori numai o simulează, nu ne vom afla în prezența infracțiunii pe care o examinăm.⁴⁷¹

⁴⁶⁹ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020, p. 50.

⁴⁷⁰ TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023, p. 12.

⁴⁷¹ PĂVĂLEANU, Vasile. *Drept penal special. Infracțiuni contra persoanei, patrimoniului și autorității. Vol. I*. București: Lumina Lex, 2009, p. 48.

Invocăm cu această ocazie și mențiunea cercetătorului V. G. Teliceanu care precizează că „În măsura în care acțiunile făptuitorului nu au convins persoana vizată să se sinucidă, fapta nu prezintă relevanță penală.”⁴⁷²

Așa cum am arătat în considerațiile anterioare, legiuitorul a prevăzut, în manieră alternativă, două urmări prejudiciabile posibile: fie sinuciderea efectivă (consumată), fie încercarea de sinucidere. Oricare dintre aceste rezultate constituie un element indispensabil al laturii obiective, a cărei existență este necesară pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.

Distincția dintre sinucidere și încercarea de sinucidere rezidă în producerea sau nu a decesului victimei, prima presupunând suprimarea efectivă a vieții, iar cea de-a doua vizând situația în care executarea actului suicidal a fost întreruptă ori, deși finalizată, nu a condus la moartea victimei.

Poziția cercetătoarei V. Cristiean vine să consolideze argumentarea dată, aceasta menționând că: „Fără producerea acestui rezultat fapta va rămâne în stadiul de tentativă nepedepsită.”⁴⁷³

Inclusiv autorii O. Loghin⁴⁷⁴ P. Abraham, E. Derșidan⁴⁷⁵ sunt de părere că tentativa nu este pedepsită în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

În analiza acestui subiect prezintă interes perspectiva doctrinară a autorilor V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea ș.a., care definesc încercarea de sinucidere ca fiind „[...] situația în care sinucigașul a trecut la executarea hotărârii sale [...] dar, din anumite cauze, executarea a fost întreruptă sau moartea nu s-a produs [...]”.⁴⁷⁶

Suntem de părere că varianta atenuantă „soldat cu încercarea de sinucidere”, alin. (4) art. 150 CP RM, nu este altceva decât o tentativă de săvârșire a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM.

În cazul variantei atenuate, elementul definitiv al urmării imediate îl prezintă încercarea victimei de a-și suprima viața, noțiune care acoperă situațiile în care executarea hotărârii suicidare a fost întreruptă din cauze externe ori, deși realizată integral, nu a generat decesul subiectului pasiv.

⁴⁷² TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023, p. 12.

⁴⁷³ CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017, p. 33.

⁴⁷⁴ LOGHIN, Octavian. *Drept penal Român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1994, p. 102.

⁴⁷⁵ ABRAHAM, Pavel, DERȘIDAN, Emil. *Codul penal al României, comentat și adnotat*. București: Editura pentru Științe Naționale, 2002, p. 364.

⁴⁷⁶ DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații Teoretice ale Codului Penal Român. Partea Specială. Vol. III. Ediția a II-a*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003, p. 203.

În sprijinul celor relatate aducem opinia cercetătoarei A. Al. I. Dumitrache care precizează că „[...] încercarea de a se sinucide a victimei valorează unei tentative la suicid, victima începând executarea sau executând acțiunea de suprimare a propriei vieți, dar executarea a fost întreruptă sau rezultatul morții neproducându-se.”⁴⁷⁷

Odată ce legiuitorul a determinat incriminarea, pe baza valorii pe care dorește să o protejeze, rămâne să precizeze mijloacele de a asigura apărarea juridico-penală a acesteia prin definirea incriminării. Cu toate acestea, materialitatea incriminării depinde în întregime de rezultatul penal pe care legiuitorul îl atribuie infracțiunii.

În cazul tentativei avem de-a face cu acte de executare inițiate care nu au reușit să producă efecte din cauza unei circumstanțe independente de voința autorilor.

Atunci când făptuitorul și-a finalizat acțiunea și a realizat actul material, infracțiunea este considerată consumată. În schimb, atunci când acesta este împiedicat să ducă la îndeplinire elementul material, fapta se află doar în stadiul tentativei.

Este lipsit de relevanță dacă imposibilitatea producerii rezultatului intervine anterior începerii actelor de executare, situație denumită „infracțiune imposibilă” sau dacă survine concomitent ori ulterior acestora, așa-numita „infracțiune eșuată”.

Așa cum am menționat anterior în prezenta lucrare, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este o infracțiune specifică prin aceea că actul suicidal (suprimarea vieții) este comis exclusiv de către victimă. Făptuitorul doar întreprinde acțiuni de determinare sau înlesnire a sinuciderii cu scopul ca victima să recurgă la actul suicidal.

Astfel, în cazul variantei atenuante, prevăzute la alin. (4) art. 150 CP RM care prevede situația, când fapta s-a „soldat cu încercarea de a se sinucide”, victima nu simulează sinuciderea, dar dorește realizarea actului suicidal, numai că din anumite motive independente de voința făptuitorului sinuciderea nu a avut loc.

Respectiv, dacă victima deja recurge la suprimarea vieții prin sinucidere, se prezumă că acțiunea făptuitorului de determinare sau înlesnire a sinuciderii deja a fost realizată, doar că rezultatul nu a avut materializare, fapt ce constituie o tentativă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii și nu o formă atenuantă a infracțiunii, așa cum este reglementată în prezent de către legiuitor.

Considerăm oportun să analizăm următorul exemplu modelat:

A., în mod intenționat, a urmărit să îl determine pe prietenul B. să se sinucidă. A. a început acțiunile de determinare la data de 01.01.2025, care au continuat zilnic până la data de 10.01.2025.

⁴⁷⁷ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 44.

B. la data de 10.01.2025 a dorit să se sinucidă, dar, din cauză că frânghia folosită pentru a se strangula nu a rezistat la greutatea propriei, a avut loc doar încercarea de a se sinucide. La data de 15.01.2025, B s-a sinucis, folosind o frânghie mai rezistentă.

Apare întrebarea, dacă în cazul dat suntem în prezența unei infracțiuni unice sau în prezența unei pluralități de infracțiuni?

Cu toate că acțiunile de determinare la sinucidere s-au realizat într-o anumită perioadă de timp, nu se poate reține calificarea fiecărei acțiuni de determinare la sinucidere ca fiind o infracțiune distinctă, deoarece infracțiunea nominalizată se consideră consumată în momentul sinuciderii victimei sau încercării acesteia de a se sinucide.

La data de 10.01.2025, B. a încercat să se sinucidă. Respectiv în cazul dat se poate reține forma atenuantă a infracțiunii de determinare sau înlesnire la sinucidere, soldată cu încercarea de a se sinucide conform alin. (4) art. 150 CP RM.

La data de 15.01.2025, B. s-a sinucis, respectiv infracțiunea reglementată de alin. (1) art. 150 CP s-a consumat fiind realizată urmarea prejudiciabilă ce constă în sinuciderea victimei.

Întrebarea la care trebuie să formulăm un răspuns se referă la faptul, dacă A. va răspunde pentru un concurs de infracțiuni în baza alin. (4) art. 150 CP RM și alin. (1) art. 150 CP RM sau va răspunde doar conform alin. (1) art. 150 CP RM.

Considerăm relevantă opinia cercetătorului V. Cioclei, care precizează că „urmarea prejudiciabilă se prezintă sub formă de dublu rezultat, alternativ. Altfel spus, pentru existența infracțiunii este necesar ca fapta să aibă ca urmare fie sinuciderea victimei, fie încercarea acesteia de a se sinucide.”⁴⁷⁸

Respectiv, în cazul exemplului prezentat anterior, în opinia noastră, vom fi în prezența unui concurs de infracțiuni. Și anume: inițial la data de 10.01.2025 a survenit urmarea prejudiciabilă exprimată în încercarea victimei de a se sinucide, respectiv fapta infractorului se va încadra conform indicilor calificativi ai infracțiunii reglementate la alin. (4) art. 150 CP RM., iar la data de 15.01.2025 urmarea prejudiciabilă s-a materializat în sinuciderea victimei, fapta celui vinovat urmând a fi calificată conform alin. (1) art. 150 CP RM.

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii este o infracțiune materială și se consideră consumată în momentul în care apare una dintre consecințele socialmente periculoase alternative, sub forma sinuciderii sau a tentativei de sinucidere.

Este necesar să se stabilească existența unei legături cauzale între acțiunile celui care determină sau contribuie la sinucidere și sinuciderea victimei sau tentativa acesteia de a se

⁴⁷⁸ CIOCLEI, Valerian. Drept penal. *Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 46.

sinucide. Legătura de cauzalitate se regăsește între fapta persoanei care determină sau înlesnește sinuciderea și acțiunea sau inacțiunea victimei pentru realizarea actului suicidal. În aceste condiții, cauza directă a sinuciderii sau a încercării de sinucidere o constituie acțiunile personale ale victimei, în timp ce conduita autorului, de determinare ori înlesnire a sinuciderii, prezintă elementul condiționator, respectiv premisa fără de care rezultatul nu s-ar fi putut produce.

Așa cum am specificat anterior, urmarea prejudiciabilă a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM constă în sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei. În urma analizei cadrului normativ penal, am constatat că aceeași consecință juridică exprimată în „sinuciderea sau încercarea de sinucidere” a victimei apare și în conținutul constitutiv al altor infracțiuni, în special în cazul variantelor agravate ale acestora.

Din această categorie de infracțiuni fac parte:

- *traficul de organe, țesuturi și celule umane* – lit. b) alin. (4) art. 158 CP RM;
- *traficul de ființe umane* – lit. b) alin. (3) art. 165 CP RM;
- *tortura, tratamentul inuman sau degradant* – lit. g) alin. (2) și lit. g) alin. (4) art. 166¹ CP RM;
- *încălcarea egalității în drepturi a cetățenilor* – alin. (3) art. 176 CP RM;
- *violența în familie* – lit. b) alin. (3) art. 201¹ CP RM;
- *traficul de copii* – lit. e) alin. (3) art. 206 CP RM.

Constatăm că, atât în ipoteza infracțiunilor anterior menționate, cât și în cazul infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, urmarea prejudiciabilă constă în sinuciderea sau încercarea victimei de a se sinucide. Întrucât aceste infracțiuni se consumă odată cu producerea urmării prejudiciabile, se impune clarificarea aspectelor privind calificarea juridică corectă a faptei și modalitatea concretă de angajare a răspunderii penale a făptuitorului.

În acest sens, doctrinarii români V. Dobrinioiu, A. M. Hotca, M. Gorunescu ș.a., arată că nu ne aflăm în prezența infracțiunii de determinare la sinucidere nici în situația în care actele de constrângere preiau forma altor infracțiuni, cum ar fi privarea de libertate care a avut drept urmare sinuciderea victimei sau altele. În asemenea situații, există o unitate complexă de infracțiune care cuprinde infracțiunea intenționată de bază (privarea de libertate, viol) și urmarea praeterintenționată constând în moartea victimei. În consecință, în asemenea situații se va face aplicarea agravantelor de calificare menționate și nu se va reține infracțiunea de determinare la sinucidere în concurs cu violul sau lipsirea de libertate în mod ilegal.⁴⁷⁹

⁴⁷⁹ DOBRINOIU, Vasile, PASCU, Ilie, HOTCA, Mihai Adrian et al. *Noul Cod penal, comentat. Partea specială. Vol II*. București: Universul Juridic, 2012, p. 30.

De aceeași părere este și autorul I. Ristea care precizează că nu suntem în prezența infracțiunii de determinare sau înlesnire sinuciderii, în cazul în care actele de constrângere preia forma altor infracțiuni, de pildă, privarea de libertate care a avut ca urmare sinuciderea victimei. Într-o asemenea situație, există o unitate complexă de infracțiune ce cuprinde infracțiunea intenționată de bază (privarea de libertate) și urmarea praeterintenționată constând în moartea victimei.⁴⁸⁰

Este elocventă în contextul dat opinia savantului român I. Dobrinescu, care relevă că „[...] nu se face aplicarea infracțiunii de determinare la sinucidere nici în situațiile în care actele de constrângere îmbracă formele altor infracțiuni, cum ar fi privarea de libertate care a avut ca urmare sinuciderea.”⁴⁸¹

Reținerea circumstanțelor agravante în asemenea situații se fundamentează pe conceptul unității complexe de infracțiune, aceasta înglobând deopotrivă infracțiunea intenționată de bază și urmarea constând în sinuciderea victimei, ca rezultat direct al activității desfășurate de făptuitor.

Pe finalul analizei întreprinse găsim întemeiate aprecierile formulate în lucrările savanților invocați, considerând corectă abordarea respectivă formulată în doctrină. Aceasta ne-a consolidat în opinia că, în situațiile date, soluția de calificare juridică se justifică prin aceea că legiuitorul, prevăzând sinuciderea sau tentativa de sinucidere ca variantă agravată a infracțiunii de bază, a absorbit deja în conținutul constitutiv al acesteia conduita de determinare sau înlesnire a actului suicidal. Prin urmare, reținerea cumulativă atât a variantei agravate, cât și a infracțiunii de la art. 150 CP RM ar echivala cu o dublă incriminare a aceleiași consecințe juridice, ceea ce ar contraveni principiului *non bis in idem* și ar conduce la o agravare nejustificată a răspunderii penale.

Fiind formulată în urma modificărilor legislative invocate în conținutul compartimentului dat în calitate de componentă de infracțiune materială, infracțiunea analizată în prezenta lucrare se va considera una consumată în cazul când survine una dintre cele două ipoteze ale consecințelor prevăzute expres de legiuitor. Este vorba despre soldarea faptei prejudiciabile cu asemenea urmări extrem de grave, cum ar fi sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei.

Dacă în raport cu cea de-a doua consecință vom formula unele rezerve în următoarele compartimente din lucrare, prevederea expres în textul legii a urmării prejudiciabile exprimate în suicidul victimei a constituit o modificare extrem de oportună, în convingerea noastră, care conferă cadrului normativ un grad sporit de aplicabilitate. O asemenea consecință, prevăzută direct în

⁴⁸⁰ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020, p. 49.

⁴⁸¹ DOBRINESCU, Ion. *Infracțiuni contra vieții persoanei*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1987, p. 154.

normă, conferă infracțiunii analizate caracter de omucidere, fie și în condițiile, în care actul tragic de curmare a vieții este realizat nemijlocit de victimă, însă răspunderea penală pentru acesta revine în condițiile legii totalmente făptuitorului.

2.5. Raportul de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă în cadrul infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM

Pentru a se realiza latura obiectivă a infracțiunii este necesar ca între activitatea materială (acțiune, inacțiune), ce constituie elementul obiectiv, și urmarea imediată (rezultat sau stare de pericol) să existe o legătură de la cauză la efect, adică un *raport de cauzalitate (nexum causal)*.⁴⁸²

În cadrul raportului de cauzalitate specific dreptului penal, este esențială separarea factorilor care au contribuit la producerea efectului, acordând calitatea de cauză doar acțiunii sau inacțiunii ilicite vinovate și calitatea de efect doar rezultatului periculos al faptei penale. Constatarea efectului impune în mod necesar identificarea cauzei sale directe, respectiv a conduitei prevăzute de legea penală care a precedat și a generat urmarea prejudiciabilă.

În concepția cercetătorului I. Oancea, verificarea existenței raportului de cauzalitate dintre acțiunea sau inacțiunea infracțională și urmarea imediată impune stabilirea „[...] în primul rând, că acea acțiune-inacțiune a precedat urmarea imediată, în al doilea rând, că acea acțiune-inacțiune a determinat (a cauzat) acea urmare imediată și în al treilea rând, că acea acțiune-inacțiune a determinat în mod obiectiv acea urmare periculoasă.”⁴⁸³

Cauzalitatea este percepută ca legătura juridică naturală dintre o acțiune și rezultatul acesteia.⁴⁸⁴

Din perspectiva cercetătorului L. V. Lefrerache: „Legătura de cauzalitate este relația de la cauză la efect care trebuie să existe între [...] elementul material al infracțiunii și urmarea imediată [...]”.⁴⁸⁵

Existența elementelor constitutive ale unei infracțiuni nu poate fi reținută în lipsa legăturii cauzale dintre acțiunea sau inacțiunea ilicită și urmarea socialmente periculoasă, chiar dacă acestea corespund în mod perfect faptei și urmărilor prevăzute în conținutul juridic al infracțiunii, fiind necesar ca primul element să constituie cauza celui de-al doilea, iar acesta să reprezinte efectul primului.

⁴⁸² BICĂ, Gheorghe, GRIGA, Ioan, PARASCHIV, Gavril et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Fundației România de mâine, 2007, p. 101.

⁴⁸³ OANCEA, Ion. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971, p. 176.

⁴⁸⁴ MURMANN, Uwe. *Grundkurs Strafrecht. Allgemeiner Teil, Tötungsdelikte, Körperverletzungsdelikte*. München: C.H. BECK, 2015, p. 77.

⁴⁸⁵ LEFTERACHE, Lavinia Valeria. *Drept penal. Partea generală. Curs pentru studenții anului II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2010, p. 198.

Așa cum am dedus în compartimentele anterioare din prezenta teză, elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută de art. 150 CP RM, constă în fapta de determinare ori înlesnire a sinuciderii, fiind lipsit de relevanță dacă făptuitorul a recurs doar la una dintre aceste conduite sau la ambele simultan, iar urmarea prejudiciabilă constă în sinuciderea victimei sau în încercarea acesteia de a se sinucide.

Respectiv, în cazul infracțiunii nominalizate trebuie să fie demonstrată existența unei legături de cauzalitate între conduitele de determinare sau înlesnire și rezultatul produs. Mai exact, sinuciderea ori tentativa de sinucidere trebuie să fie consecința directă a acțiunilor sau inacțiunilor făptuitorului.

Raportul de cauzalitate în dreptul penal nu poate fi conceput în afara faptei infracționale, acesta reprezentând legătura obiectivă dintre conduita ilicită a făptuitorului și urmarea imediată periculoasă, ambele constituind elemente indispensabile ale laturii obiective a infracțiunii.

Legătura de cauzalitate reprezintă o componentă obligatorie a laturii obiective în cazul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. În lipsa acesteia, nu se poate reține tipicitatea faptei. Astfel, dacă sinuciderea nu are loc, deși asupra persoanei au fost exercitate acte de determinare sau de înlesnire a sinuciderii, nu ne aflăm în prezența infracțiunii analizate. O soluție identică se impune și atunci când sinuciderea ori tentativa de sinucidere se produce, însă rezultatul nu este, consecință a acțiunilor sau inacțiunilor de determinare ori înlesnire imputabile făptuitorului.

Independența și libertatea actului suicidal nu substituie cerința legăturii de cauzalitate dintre conduita infracțională a făptuitorului și rezultatul produs prin sinucidere sau încercarea de sinucidere, constatarea exclusivă a desfășurării unei activități de determinare ori înlesnire fiind insuficientă pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii.

„Fără legătura de cauzalitate nu se realizează unitatea elementelor laturii obiective, nu poate exista latura obiectivă a infracțiunii [...] nu poate exista infracțiune”⁴⁸⁶ – se relevă în literatura de specialitate.

Astfel, sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei trebuie să fie un rezultat direct al acțiunilor sau inacțiunilor de determinare sau înlesnire realizate de inculpat. În lipsa acestui raport de cauzalitate, chiar dacă victima s-a sinucis sau a încercat să se sinucidă, fapta nu poate fi calificată conform art. 150 CP RM.

În acest sens este relevantă opinia autorului V. Cioclei care susține că, dacă determinarea sau înlesnirea nu a contribuit în niciun mod la producerea sinuciderii, aceasta survenind exclusiv

⁴⁸⁶ BULAI, Costică, BULAI, Bogdan, Nicolae. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2007, p. 179.

din motive independente de acțiunea făptuitorului, nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.⁴⁸⁷

O părere asemănătoare este formulată și de doctrinarii T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a., care afirmă că nu vom fi în prezența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii dacă „[...] victima nu a dat curs îndemnului ori dacă a simulat încercarea de sinucidere, chiar dacă fapta autorului de a determina sau a înlesni sinuciderea este condamnată sub aspect moral.”⁴⁸⁸

La rândul său, autorii V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea ș.a., menționează că, dacă „[...] acțiunea de determinare sau de înlesnire a rămas infructuoasă, iar sinuciderea a fost provocată de alte evenimente, lipsind legătura de cauzalitate nu va exista infracțiune.”⁴⁸⁹

De aceeași părere sunt și autorii C. Popa, B. M. Mitric, menționând că: „[...] dacă sinuciderea s-a datorat altor cauze, fapta respectivă va avea altă încadrare juridică [...] sau nu va constitui infracțiune.”⁴⁹⁰

Raportul de cauzalitate specific infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 CP RM) prezintă un caracter complex și bivalent, sinuciderea urmând să fie un rezultat al voinței și conduitei sinucigașului, pe de o parte, și al activității celui care îl determină sau îl sprijină, pe de altă parte, lipsa oricăreia dintre aceste cauze excluzând existența infracțiunii.

Pentru întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, este necesar ca raportul de cauzalitate dintre activitatea de determinare sau înlesnire și rezultatul survenit să fie pe deplin dovedit, actul de sinucidere sau tentativa acestuia aparținând în mod exclusiv victimei, conduita făptuitorului rezumându-se la influențarea sau sprijinirea deciziei acesteia, fără a se extinde la o cooperare directă în realizarea actului suicidal.

Cercetătorul L. Valerică identifică drept condiție *sine qua non* pentru reținerea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii faptul că „[...] în fiecare caz în parte, să se stabilească legătura de cauzalitate dintre activitatea subiectului activ și rezultatul produs – încercarea sau realizarea sinuciderii.”⁴⁹¹

Se poate susține fără echivoc că stabilirea unui raport de cauzalitate între elementul material și rezultatul prejudiciabil constituie o premisă indispensabilă pentru încadrarea juridică a

⁴⁸⁷ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei*. București: Universul Juridic, 2007, p. 92.

⁴⁸⁸ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul Penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și Annotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1975, p. 119.

⁴⁸⁹ DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații Teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III. Ediția a II-a*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003, p. 203.

⁴⁹⁰ POPA, Cristina, MITRIC, Bogdan Marian. *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal*. Craiova: Sitech, 2014, p. 35.

⁴⁹¹ LAZAR, Valerică. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni prevăzute în Codul Penal Român în vigoare, cu modificările și complementările la zi*. București: Editura Universitară. 2006, p. 120.

faptei conform dispozițiilor art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii. Totuși se impune întrebarea dacă va fi realizată această condiție în cazul în care de la comiterea faptei prejudiciabile (determinarea sau înlesnirea sinuciderii) până la materializarea rezultatului (sinuciderea sau înlesnirea sinuciderii) a trecut o perioadă mai îndelungată de timp.

Importantă în acest context este opinia cercetătorului A. Ungureanu, care menționează că „[...] raportul de cauzalitate există chiar dacă urmarea periculoasă nu s-a produs imediat după săvârșirea faptei, ci după trecerea unui interval de timp, mai lung sau mai scurt.”⁴⁹²

În acest sens, o precizare esențială este făcută de autorul V. Cristiean, care conchide că nu are relevanță dacă moartea a survenit concomitent sau imediat după înfăptuirea acțiunii de determinare sau de înlesnire a sinuciderii sau după un interval mai mic sau mai mare de timp scurs de la acest moment, fie încercarea de sinucidere a victimei.⁴⁹³

În structura normei de incriminare, legiuitorul nu a prevăzut un termen minim sau maxim care să delimiteze în plan temporal momentul comiterii faptei de cel al producerii rezultatului, lăsând la aprecierea organelor de urmărire penală și a instanței de judecată stabilirea, de la caz la caz, a existenței sau inexistenței legăturii de cauzalitate.

O dificultate suplimentară în analiza raportului de cauzalitate în contextul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM se referă la ipotezele în care rezultatul letal, ce constă în moartea persoanei, s-ar fi produs oricum, independent de conduita făptuitorului.

Considerăm relevantă opinia cercetătorului A. Ungureanu în acest context, autorul precizând că raportul de cauzalitate există chiar în situația în care același rezultat s-ar fi produs datorită altei cauze, după o perioadă relativ scurtă de timp (exemplu, cazul uciderii unei persoane care din cauza unor maladii grave, ar fi decedat natural în scurt timp).⁴⁹⁴

Savantul A. Oroveau-Hanțiu susține în mod justificat că pentru existența infracțiunii nu prezintă importanță dacă victima s-ar fi sinucis oricum.⁴⁹⁵

Prin urmare, caracterul tipic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM nu este condiționat de durata de viață rămasă a victimei, așa cum am mai menționat anterior în alt compartiment din lucrarea dată. Respectiv nu are importanță pentru reținerea infracțiunii cercetate, dacă victima mai avea de trăit o oră, o zi sau câteva luni. Totodată,

⁴⁹² UNGUREANU, Augustin. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 84.

⁴⁹³ CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017, p. 31.

⁴⁹⁴ UNGUREANU, Augustin. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995, p. 85.

⁴⁹⁵ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal Special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 129.

nu are importanță dacă victima intenționa să se sinucidă anterior intervenției făptuitorului. Ceea ce prezintă relevanță juridică este exclusiv raportul de cauzalitate dintre comportamentul făptuitorului (determinarea sau înlesnirea sinuciderii) și rezultatul letal realizat de către victimă (sinuciderea sau încercarea de a se sinucide).

În concluzie, analiza întreprinsă în prezentul compartiment denotă că legătura de cauzalitate dintre fapta prejudiciabilă de determinare sau înlesnire a sinuciderii și urmarea prejudiciabilă – sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei – constituie un element obligatoriu al componentei infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, lipsa acesteia excluzând reținerea infracțiunii.

2.6. Concluzii la Capitolul 2

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii este reglementată în Partea specială a CP RM în Capitolul II – Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, având ca obiect juridic generic relațiile sociale referitoare la dreptul persoanei la viață și sănătate. La fel ca alte infracțiuni împotriva vieții, infracțiunea dată încalcă dreptul la viața umană și prezintă o amenințare reală la adresa nu doar a securității individuale a persoanei, ci în mare măsură și a societății în întregime, precum și a statului.

Analiza comparativă a amplasării infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii în structura Părții speciale a legilor penale din diverse state nu relevă diferențe esențiale, mai multe state plasând această infracțiune în capitole cu titluri similare legislației RM.

În ceea ce ține de sistemul Părții speciale al CP RM și cel din Codul penal al României, constatăm o diferență semnificativă în ierarhizarea valorilor sociale ocrotite. Dacă legiuitorul român a acordat prioritate protecției persoanei, plasând infracțiunile contra acesteia în fruntea Părții speciale, legiuitorul moldovean a optat pentru prioritizarea valorilor ce țin de pacea și securitatea omenirii reglementate în Capitolul I – Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război din Partea specială.

În doctrina penală se atestă unele divergențe referitoare la identificarea precisă a obiectului juridic specific al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM.

Majoritatea autorilor penaliști consideră că obiectul juridic special (specific) al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii îl constituie relațiile sociale referitoare la dreptul persoanei la viață, opinie pe care o împărtășim și noi.

Cât privește opinia doctrinară minoritară, conform căreia obiectul juridic specific al infracțiunii analizate îl constituie relațiile sociale referitoare la dreptul persoanei la onoare și demnitate, prezentăm următoarea concluzie.

Textul legal nu prevede ca determinarea sau înlesnirea sinuciderii să se realizeze prin modalități care lezează onoare și demnitatea persoanei. Mai mult ca atât, obiectul juridic specific trebuie să corespundă valorii sociale efectiv lezate prin săvârșirea infracțiunii, iar, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, această valoare este în mod evident viața persoanei. În cazul în care onoare și demnitatea persoanei ar constitui obiectul juridic specific, lezarea acestor valori ar urma să constituie un element constitutiv obligatoriu al infracțiunii.

Ca urmare a celor analizate în lucrare și invocate aici, prezentăm următoarele concluzii referitoare la obiectul juridic al infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.

Obiectul juridic generic al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii îl constituie relațiile sociale referitoare la viața și sănătatea persoanei.

Obiectul juridic specific al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii îl constituie relațiile sociale referitoare la dreptul persoanei la viață.

Obiectul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii este corpul persoanei.

Victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM poate fi orice persoană fizică responsabilă în cazul variantei tip alin. (1) art. 150 CP RM.

În cazul variantelor agravate ale infracțiunii, calitatea victimei este circumstanțiată, ceea ce presupune existența unor elemente speciale referitoare la persoana subiectului pasiv ce agravează răspunderea penală a făptuitorului.

Astfel, subiect pasiv al infracțiunii determinate sau înlesnite a sinuciderii reglementate la art. 150 CP RM poate fi doar persoana fizică care întrunește următoarele condiții generale:

- victima este în viață;
- victima este responsabilă;
- decizia de a se sinucide aparține victimei, respectiv actul suicidal este realizat integral de către victimă.

Criteriul determinant în cazul agravantelor infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM îl constituie vârsta victimei.

Victima (subiectul pasiv) infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi doar persoana fizică responsabilă, care a împlinit vârsta de 18 ani – în cazul variantei-tip a infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 150 din CP RM; persoana fizică, care a împlinit vârsta de 14 ani, dar nu a depășit vârsta de 18 ani – în cazul agravantei prevăzute la lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM; sau

persoana fizică, care nu a împlinit vârsta de 14 ani – în cazul agravantei prevăzute la lit. a) alin. (3) al aceluiași articol.

- victima să fie într-o dependență materială sau de altă formă de dependență față de făptuitor – lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM;

- prezența în profilul victimei a anumitor caracteristici ce eventual pot constitui un pretext pentru recurgera la săvârșirea infracțiunii de către făptuitor din „motive de prejudecată”⁴⁹⁶ – lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM;

Apreciem drept justificată opțiunea legiuitorului național de a nu stabili o limită minimă de vârstă în cazul comiterii infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii față de un minor cu vârsta de până la 14 ani, circumstanță agravantă reglementată la lit. a) alin. (3) al art. 150 CP RM, întrucât această abordare asigură o protecție juridico-penală mai largă și mai eficientă a minorilor față de conduitele infracționale vizate. Justificarea acestei soluții legislative rezidă în variabilitatea nivelului de dezvoltare psihică a minorilor, care impune stabilirea discernământului în mod individual pentru fiecare caz în parte. Legiuitorul a investit instanța de judecată cu atribuția de a determina, în fiecare cauză concretă, dacă minorul cu vârsta sub 14 ani a acționat cu sau fără discernământ la momentul săvârșirii actului suicidal, calificarea juridică a faptei urmând a fi efectuată în consecință, fie în temeiul lit. a) alin. (3) al art. 150 CP RM, fie în temeiul lit. e) alin. (2) al art. 145 CP RM.⁴⁹⁷

Considerăm că, în ipoteza comiterii infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii față de un minor cu vârsta sub 14 ani, calificarea juridică inițială a faptei urmează a fi realizată în temeiul lit. e) alin. (2) al art. 145 CP RM, urmând ca, ulterior stabilirii existenței discernământului minorului, fapta să fie recalificată în temeiul lit. a) alin. (3) al art. 150 CP RM.⁴⁹⁸

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, inhibă în mod clar exercitarea dreptului la autodeterminare de către cei care doresc să se sinucidă, interzicând altora să îi încurajeze sau să îi asiste în acest sens.

Deși infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii beneficiază de o reglementare relativ clară în ceea ce privește urmarea prejudiciabilă, persistă necesitatea unei intervenții legislative pentru definirea expresă a termenilor „determinare” și „înlesnire”, în vederea eliminării

⁴⁹⁶ Art.134²¹ alin. (1) CP RM. Prin motive de prejudecată se înțeleg idei preconcepute ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală.

⁴⁹⁷ JITARIUC, Vitalie, **APĂRECE, Oleg**. Minorul- victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: *Revista Română de Criminalistică*. 2024, vol. XXV, nr. 2 (138), pp. 155-164. ISSN 1454- 3117.

⁴⁹⁸ *Ibidem*.

oricăror ambiguități interpretative și a asigurării unei aplicări unitare a normei penale. În acest context considerăm oportună completarea Capitolului XIII „Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod” din Partea generală a CP RM cu definiții explicite ale acestor termeni, în scopul asigurării securității juridice și al unei practici judiciare uniforme și formulăm următoarea propunere cu titlu de *lege ferenda*:

Codul penal al Republicii Moldova se completează cu următorul articol:

Articolul 132⁶. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii

Alin. (1) Determinarea la sinucidere – constă în acțiunea prin care făptuitorul, prin mijloace persuasive de natură psihică sau fizică, directe sau indirecte, influențează procesul volitiv al victimei, determinând-o să ia hotărârea de a se sinucide. Această modalitate presupune exercitarea unei influențe decisive asupra victimei, fie prin însuflarea ideii suicidale, fie prin consolidarea unei gândiri preexistente și înlăturarea ezitărilor acesteia.

Alin. (2) Înlesnirea sinuciderii – constă în orice acțiune sau inacțiune de sprijin sau ajutor prin care făptuitorul facilitează realizarea hotărârii preexistente a victimei de a se sinucide, fără a participa direct la executarea materială a actului suicidal.

Fapta prejudiciabilă poate fi comisă atât prin acțiune, cât și prin inacțiune (omisiune), însă ultima poate fi incriminată doar atunci când a existat obligația victimei de a acționa. O asemenea obligație poate fi impusă anterior prin lege, regulament sau printr-o dispoziție specială ori poate rezulta implicit din natura faptei incriminate și din scopul de protecție a valorii sociale apărute de legea penală.

Raportat la cele analizate anterior, prezentăm cu titlu de *lege ferenda* următoarea propunere: „În prevederile cuprinse în alin. (2)-(4) din art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii termenul „*acțiunile*” se substituie cu termenul „*fapta*”. Această modificare terminologică este necesară pentru acoperirea exhaustivă a tuturor modalităților de comitere a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

În ipotezele în care determinarea la sinucidere și înlesnirea sinuciderii sunt realizate cumulativ în cadrul aceleiași fapte complexe, se va reține o singură infracțiune prevăzută la art. 150 CP RM. Utilizarea în formularea normei a conjuncției disjunctive „sau” nu exclude posibilitatea comiterii infracțiunii prin ambele modalități normative simultan, ci indică doar faptul că fiecare modalitate, luată separat, este suficientă pentru consumarea infracțiunii. Însă realizarea cumulativă a celor două modalități poate și trebuie să fie luată în considerare la individualizarea pedepsei ca circumstanță care reflectă un grad mai ridicat de pericol social al faptei și o persistență mai accentuată în conduita infracțională.

Legiuitorul a consacrat, în manieră alternativă, două manifestări posibile ale urmării prejudiciabile: sinuciderea efectivă, care presupune consumarea actului suicidar și producerea decesului victimei, și încercarea de sinucidere, care implică începerea executării actului suicidar fără ca acesta să fie dus până la capăt, victima rămânând în viață. Această formulare alternativă are o semnificație juridică profundă: oricare dintre cele două rezultate este suficient pentru consumarea infracțiunii. Faptul dat înseamnă că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, se va considera consumată și în situația în care victima doar încearcă să se sinucidă, fără a reuși.

Este absolut necesar să se stabilească existența unui raport de cauzalitate obiectiv între conduita făptuitorului (acțiunile sau inacțiunile de determinare sau înlesnire a sinuciderii) și rezultatul produs. Respectiv, sinuciderea sau încercarea de sinucidere trebuie să fie o consecință directă a intervenției făptuitorului. Acest raport causal constituie veriga care leagă elementul material (acțiune/inacțiune) de urmarea prejudiciabilă în cadrul laturii obiective și a cărui inexistență face imposibilă reținerea infracțiunii, chiar dacă ambele elemente (fapta și urmarea) sunt prezente separat.

3. ELEMENTELE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII PREVĂZUTE LA ART. 150 CP RM

3.1. Subiectul infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM

În structura componenței infracțiunii, subiectul activ ocupă un loc distinct, semnificând persoana care realizează elementul material al infracțiunii și față de care sunt incidente dispozițiile legale privind răspunderea penală.

Orice persoană care săvârșește o faptă incriminată de legea penală, neconformându-se prescripțiilor normei penale, dobândește calitatea de subiect activ al infracțiunii/infractor, această calitate fiind consecința juridică directă și inevitabilă a nerespectării normei penale.

Subiectul infracțiunii este definit de către autorii autohtoni ca fiind persoana care săvârșește nemijlocit latura obiectivă a infracțiunii. Subiect al infracțiunii poate fi atât persoana care săvârșește o infracțiune consumată, cât și cea care comite o tentativă de infracțiune.⁴⁹⁹

Autorul A. Dincu relevă că o faptă ilicită penal poate fi imputată (pusă pe seama) unei persoane fizice și deci poate să antreneze răspunderea penală numai dacă făptuitorul a avut în momentul comiterii faptei, *capacitate psiho-fizică* eficientă, adică a posedat efectiv acele însușiri intelective și volitive îndeșulător de călăuzite de rațiune pentru a putea înțelege, pentru a putea să-și reprezinte urmarea imediată socialmente periculoasă a conduitei sale eventuale și pentru a putea alege singur, deliberat și liber, între o manifestare compatibilă cu interesele societății socialiste, licită, și una ilicit-penală. Numai o asemenea persoană este considerată subiect activ al infracțiunii.⁵⁰⁰

O persoană poate fi subiectul unei infracțiuni, doar dacă întrunește cel puțin două condiții generale: vârsta minimă prevăzută de legea penală și responsabilitatea.

Legislația penală stabilește limita de vârstă minimă necesară pentru ca o persoană fizică să poată răspunde penal pentru faptele comise. Conform prevederilor alin. (1) art. 21 CP RM – Subiectul infracțiunii, răspund penal persoanele fizice responsabile care, la momentul comiterii faptei, au împlinit vârsta de 16 ani.

Regula generală prevede că toate persoanele fizice care au atins vârsta de 16 ani pot răspunde penal, această regulă constituind o condiție esențială pentru existența subiectului

⁴⁹⁹ GRAMA, Mariana, BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 135.

⁵⁰⁰ DINCU, Aurel. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. București: Tipografia Universității din București, 1975, p. 119.

infracțiunii. Totodată, legiuitorul a instituit, cu titlu de excepție, posibilitatea tragerii la răspundere penală a persoanelor cu vârsta între 14 și 16 ani, pentru o listă exhaustivă de infracțiuni prevăzute la alin. (2) art. 21 CP RM.

Un argument relevant din doctrina de specialitate privind imposibilitatea tragerii la răspundere penală a minorului sub 14 ani este formulat de cercetătorul A. Dincu, care menționând că „[...] din pricina nevârstniciei este irefragabil prezumat de legea penală că nu poate cunoaște, nu-și poate reprezenta consecințele firești ale faptei sale.”⁵⁰¹

Vârsta unui minor se apreciază în momentul săvârșirii infracțiunii și nu în momentul urmăririi penale sau a procesului de judecată. Dovada acestei vârste provine în mod normal din actul de stare civilă al minorului, dar și, dacă acest document este suspect sau necunoscut, dintr-un examen medical care permite calcularea vârstei probabile a unui individ pe baza morfologiei sale.

În mod logic, rezultă că starea de spirit a minorului în momentul săvârșirii infracțiunii și existența sau lipsa discernământului nu au relevanță dacă minorul nu are vârsta de 14 ani, deoarece minorii, care nu au împlinit vârsta de 14 ani, nu sunt pasibili de răspundere penală.

Conform Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 39 din 22.11.2004⁵⁰², instanța de judecată este obligată să constate exact vârsta minorului (ziua, luna, anul nașterii), deoarece vârsta acestuia reprezintă o circumstanță care urmează a fi dovedită și constituie o condiție obligatorie pentru tragerea la răspundere penală.

Se consideră că persoana a atins o anumită vârstă începând cu ziua următoare zilei sale de naștere. Dacă, ca rezultat al expertizei medico-legale, se stabilește:

- doar luna și anul nașterii, ziua nașterii se va considera ultima zi din luna determinată;
- anul nașterii și mai multe luni (stabilite prin presupunere), ziua de naștere se va considera ultima zi din luna cea mai îndepărtată;
- doar anul nașterii, nefiind posibilă invocarea în calitate de variante ale unor luni, ziua de naștere se va considera ultima zi a anului stabilit de către expert. În ipoteza în care vârsta este una presupusă și se încadrează între anumiți ani, instanța de judecată urmează să o stabilească, luând în considerare anul minim stabilit prin raportul de expertiză.⁵⁰³

⁵⁰¹ *Ibidem*, p. 120.

⁵⁰² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minori: nr. 39 din 22.11.2004. [online]. [citat 11.01.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=360

⁵⁰³ *Ibidem*.

După aceste constatări de ordin general, pe care le-am considerat necesare, în continuare ne propunem să examinăm particularitățile subiectului activ în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementate la art. 150 CP RM.

Urmează să răspundem la două întrebări esențiale: cine poate fi subiect al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, conform prevederilor art. 150 CP RM, și care sunt condițiile pe care trebuie să le întrunească subiectul acestei infracțiuni?

Printre cerințele esențiale pe care trebuie să le întrunească persoana fizică pentru a fi subiect activ al infracțiunii, existența sa în viață la momentul comiterii faptei se impune ca o cerință imperativă, calitatea de infractor neputând fi atribuită nici înainte de naștere, nici după deces.

Autorul I. Gh. Brădet asociază infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii cu infracțiunea de omorul intenționat, menționează că subiectul activ nemijlocit (autor) al infracțiunii poate fi „[...] orice persoană fizică responsabilă penal.”⁵⁰⁴

O părere asemănătoare este susținută și de autorul I. Ristea care precizează că subiectul activ nemijlocit (autor) al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi orice persoană fizică, responsabilă penal.⁵⁰⁵

Autorul A. M. Hotca este de părere că subiectul activ al infracțiunii este necircumstanțiat, putând avea această calitate orice persoană fizică care îndeplinește condițiile generale pentru angajarea răspunderii penale.⁵⁰⁶ O părere asemănătoare este susținută și de autorii V. Dobrinoiu, M. A. Hotca, M. Gorunescu ș.a.⁵⁰⁷

Cauzele iresponsabilității sau ale atenuării responsabilității pot fi descrise ca fiind subiective, deoarece sunt direct legate de personalitatea individului care a comis o infracțiune, ca urmare a lipsei discernământului rezultat dintr-o tulburare mintală.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, este o infracțiune specifică în comparație cu celelalte infracțiuni care protejează relațiile sociale ce atentează la viața și sănătatea persoanei, deoarece suprimarea vieții este realizată de însăși victima infracțiunii. Respectiv actul suicidal se realizează de către victimă, în mod conștient și fără a exista careva constrângeri care să îngreuească decizia suicidală. În cazul în care decizia suicidală nu se realizează prin propria faptă victimei, atunci fapta constituie infracțiunea de omor.

⁵⁰⁴ BRĂDEȚ, Ion Gheorghe. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Europa nova, 1993, p. 72.

⁵⁰⁵ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020, p. 47.

⁵⁰⁶ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 981.

⁵⁰⁷ DOBRINOIU, Vasile, HOTCA, Mihai Adrian, GORUNESCU, Mirela et al. *Noul cod penal comentat. Partea specială. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2014, p. 119.

Dacă analizăm formele agravante ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, în special lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM „cu bună știință asupra unui minor” și lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM „asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani”, constatăm că legiuitorul a prezumat discernământul victimei de a decide asupra actului suicidal inclusiv în cazul persoanelor care nu au atins vârsta minimă de 14 ani, respectiv victima infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi o persoană ce are vârsta mai mică de 14 ani.

Astfel, se observă o discrepanță între vârsta minimă a victimei infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, care poate fi mai mică de 14 ani, și vârsta subiectului activ al acestei infracțiuni, care nu poate fi mai mică de 16 ani.

Considerăm oportună includerea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 din Codul penal al Republicii Moldova, în lista infracțiunilor (alin. (2) art. 21 CP RM) pentru care subiectul activ poate fi și persoana fizică ce a împlinit vârsta de 14 ani.

O astfel de reglementare este prevăzută și pentru alte infracțiuni de omucidere, și anume: art. 145 – Omorul intenționat, art. 147 – Pruncuciderea, art. 151 – Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății și alin. (2) art. 152 – Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, făptuitorul putând fi inclusiv o persoană care a împlinit vârsta de 14 ani.

Prin această opțiune legislative, legiuitorul a urmărit mai multe obiective de politică penală. În primul rând, s-a urmărit extinderea sferei răspunderii penale și asupra minorilor care au împlinit vârsta de 14 ani, pornind de la prezumția că aceștia dispun de un nivel suficient de dezvoltare psihică pentru a înțelege caracterul prejudiciabil al faptelor grave îndreptate împotriva vieții și integrității corporale a persoanei.

În al doilea rând, reducerea vârstei răspunderii penale la 14 ani pentru aceste infracțiuni reflectă gravitatea deosebită a faptelor enumerate, legiuitorul apreciind că pericolul social ridicat al acestora justifică angajarea răspunderii penale a minorilor care le săvârșesc, indiferent că aceștia nu au atins vârsta generală de răspundere penală de 16 ani.

În al treilea rând, această soluție legislativă urmărește un scop preventiv, descurajând săvârșirea unor asemenea fapte de către minori prin conștientizarea consecințelor juridice grave pe care le atrage comiterea lor, contribuind astfel la protecția valorilor sociale fundamentale ocrotite de normele de incriminare enumerate.

Astfel, propunem cu titlu de *lege ferenda* completarea prevederilor alin. (2) art. 21 CP RM – Subiectul infracțiunii după cifra „147” cu cifra „150”.

Dacă s-a stabilit că persoana care a comis infracțiunea posedă vârsta minimă de la care poate avea calitatea de subiect al infracțiunii, este necesar să stabilim dacă aceasta întrunește și a doua condiție generală obligatorie, și anume discernământul/responsabilitatea.

Legiuitorul, la art. 22 al CP RM – Responsabilitatea, definește noțiunea de responsabilitate ca fiind starea psihologică a persoanei care are capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei comise, precum și capacitatea de a-și manifesta voința și de a-și dirija acțiunile.

Totodată, potrivit art. 23 din CP RM – Iresponsabilitatea, o persoană este considerată iresponsabilă atunci când, din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice, nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze.

Pentru ca o persoană să fie declarată iresponsabilă, este necesar ca, în momentul comiterii faptei penale, aceasta să nu fie în stare să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale și să nu posede capacitatea de a înțelege caracterul prejudiciabil al faptei comise, ori să se afle în imposibilitatea de a-și dirija acțiunile sau inacțiunile, incapacități cauzate în mod obligatoriu de o boală psihică cronică, o tulburare psihică temporară sau o altă stare patologică.

Constatăm că legiuitorul utilizează expresia „o altă stare patologică”, ceea ce permite ca o persoană să fie declarată iresponsabilă și din alte cauze decât boala psihică cronică sau tulburarea psihică temporară. Stabilirea stării de iresponsabilitate revine în mod expres personalului medical specializat, ulterior aceasta urmând a fi recunoscută de către instanța de judecată.

Este esențial ca tulburarea mintală să fi existat în momentul săvârșirii infracțiunii.

Dacă o tulburare mintală care împiedică discernământul apare după săvârșirea infracțiunii și în timp ce procedurile sunt în desfășurare, urmărirea penală este suspendată. Este de neconceput să se judece o persoană care este incapabilă să înțeleagă procedurile la care este supusă și care nu este capabilă să se apere. Ancheta poate continua, cu condiția să se efectueze doar acte care nu implică persoana anchetată. Acest aspect nu influențează încadrarea faptei, ci modalitatea de sancționare a subiectului.

O persoană, declarată iresponsabilă din cauza unei tulburări mintale, nu poate fi supusă legii penale.

Autoarele M. Grama, S. Botnaru, A. Șavga ș.a., relevă că în normele Părții speciale ale Codului nu sunt menționate semnele generale ale subiectului, pe când semnele suplimentare, care transformă subiectul în unul special, fie că sunt indicate în normă, fie că rezultă din ea în urma interpretării.⁵⁰⁸

⁵⁰⁸ GRAMA, Mariana, BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 196.

Consacrații cercetători G. Antoniu, M. Popa, Ș. Daneș admit că: „Pot comite asemenea fapte, de pildă, soțul sau părintele care împinge severitatea sau răutatea față de celălalt soț sau față de copil până la absurd, îndemnându-l la sinucidere [...]”.⁵⁰⁹

Apare întrebarea dacă se poate reține calificarea faptei de determinare sau înlesnire a sinuciderii, conform indicilor calificativi ai infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, atunci când subiecții infracțiunii au calitatea de „membri de familie” sau dacă în acest caz urmează a fi aplicate prevederile art. 201¹ – Violența în familie CP RM.

În acest context este pertinentă remarca autorilor S. Brînză și V. Stati care conchid că există posibilitatea ca infracțiunea de determinare sau înlesnirea sinuciderii „[...]” să fie comisă de un membru al familiei asupra unui alt membru al familiei. În astfel de cazuri, aplicarea răspunderii - conform lit. b) alin. (3) art. 201¹ CP RM exclude calificarea suplimentară în conformitate cu alin. (1) art. 150 CP RM.⁵¹⁰

Lipsa semnelor subiectului special, prevăzute la componența concretă de infracțiune, exclude răspunderea penală pentru infracțiunea dată. În unele cazuri, aceasta înseamnă că răspunderea penală se exclude în genere, iar în altele – răspunderea survine în baza altor norme.⁵¹¹

Analizând norma juridică de incriminare a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, constatăm că, pentru calificarea faptei prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM respectiv determinarea sau înlesnirea sinuciderii săvârșită asupra unei persoane care se află într-o dependență materială sau într-o altă formă de dependență față de făptuitor este necesar ca subiectul activ să fie circumstanțiat, adică să se afle într-o poziție de putere sau influență asupra victimei, existând între aceștia o relație de subordonare sau de dependență reală.

Am constatat cu certitudine că persoana fizică responsabilă care a împlinit vârsta de 16 ani, poate fi subiectul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 CP RM), în continuare urmează să stabilim dacă persoana juridică poate fi subiectul activ al infracțiunii nominalizate.

Caracterul general al legii penale conferă calitatea de subiect de drept penal oricărei persoane aflate pe teritoriul de aplicare a normelor sale, fără ca aceasta să echivaleze cu posibilitatea aplicării sancțiunilor represive față de orice persoană, această posibilitate fiind

⁵⁰⁹ ANTONIU, George, POPA, Marin, DANEȘ, Ștefan. *Codul penal pe înșelesul tuturor. Ediția a II-a, revăzută*. București: Editura Politică, 1972, p. 175.

⁵¹⁰ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 347

⁵¹¹ GRAMA, Mariana, BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 196.

rezervată exclusiv acelor care dețin capacitatea de a înțelege imperativul normei penale și de a resimți acțiunea pedepsei.

Cercetând literatura de specialitate am constatat existența a două opinii diferite în ceea ce privește calitatea de subiect activ a persoanei juridice în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Respectiv unii cercetători menționează că persoana juridică poate fi subiectul infracțiunii nominalizate, iar alți savanți susțin că persoana juridică nu poate comite infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În continuare urmează să analizăm opiniile doctrinarilor și să dezbatem cele două opinii.

Autorii R. Bodea și B. Bodea, sunt de părere că subiect activ al infracțiunii poate fi orice persoană fizică sau juridică. „De exemplu, o asociație neguvernamentală asigură un spațiu adecvat sau mijloace pentru un act de sinucidere.”⁵¹²

La rândul său, autorii Gh. Diaconescu și C. Duvac precizează că „[...] persoana juridică poate fi subiect activ în condițiile și limitele prevăzute în art. 191 din CP al României.”⁵¹³

Cercetătorul M. I. Rusu admite că poate fi subiect activ al infracțiunii și o persoană juridică.⁵¹⁴

În acest context, autorii S. Bogdan, D. A. Șerban, sunt de părere că subiectul activ este general, iar infracțiunea poate fi comisă și de o persoană juridică. Ilustrativ în acest context autorul prezintă cazul unei asociații neguvernamentale care asigură în mod intenționat un cadru propice sau mijloace materiale pentru săvârșirea unui act suicidal.⁵¹⁵

La fel și autorul V. G. Teliceanu arată că subiectul activ al infracțiunii poate fi orice persoană ce întrunește condițiile generale ale răspunderii penale, fie că este persoană fizică sau juridică.⁵¹⁶ În același sens se pronunță și autorii S. Bogdan și D. A. Șerban,⁵¹⁷ E. Constantin.⁵¹⁸

Persoanele fizice sunt cele care acționează ca reprezentanți ai persoanei juridice sau în baza împuternicirilor legale primite de la acesta.

⁵¹² BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept Penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2018, p. 35.

⁵¹³ DIACONESCU, Gheorge, DUVAC, Constantin. *Trata de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 116.

⁵¹⁴ RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016, p. 72.

⁵¹⁵ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 94.

⁵¹⁶ TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023, p. 12.

⁵¹⁷ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*. București: Universul Juridic, 2017, p. 63.

⁵¹⁸ CONSTANTIN, Eduard. *Infracțiuni contra vieții în noul Cod penal*. București: Universul Juridic, 2016, p. 133.

O persoană juridică poate fi de asemenea condamnată ca și complice la o tentativă de infracțiune, deoarece poate fi răspunzătoare atât ca autor, cât și ca un complice.

Răspunderea penală a unei persoane juridice în calitate de autor se angajează atunci când organele sau reprezentanții săi au săvârșit în numele său, în calitate de autor principal, elementele materiale și morale ale unei infracțiuni. Răspunderea penală a unei persoane juridice în calitate de complice se angajează pentru actele de complicitate săvârșite în numele său de către organele sau reprezentanții săi.

În doctrină există însă și o opinie contrară, potrivit căreia persoana juridică nu poate dobândi calitatea de subiect activ (făptuitor) al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

O asemenea abordare o găsim în studiul cercetătorului A. M. Hotca. care susține că „[...] persoana juridică nu poate fi subiect activ al acestei infracțiuni.”⁵¹⁹

Analizând legislația penală națională, constatăm următoarele: conform alin. (4) art. 21 CP RM – Subiectul infracțiunii, persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru a căror săvârșire este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în Partea specială din CP RM.

Dobândirea calității de subiect activ de către persoana juridică este condiționată de menționarea expresă a sancțiunii aplicabile acesteia în norma de incriminare din Partea specială a CP. Analiza conținutului art. 150 CP RM relevă că legiuitorul nu a prevăzut nicio formă de răspundere penală a persoanei juridice, nici în varianta tip, nici în variantele agravate. Prin urmare, persoana juridică este exclusă, prin decizia legiuitorului, din aria subiecților activi susceptibili de a comite infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Așadar, deși în literatura de specialitate se admite calitatea de subiect al persoanei juridice în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, însă, conform prevederilor CP RM, persoana juridică nu poate avea calitate de subiect activ (făptuitor) al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Considerăm întemeiată poziția doctrinară anterior menționată, conform căreia persoana juridică poate dobândi calitatea de subiect activ al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. Pe lângă argumentele prezentate de autorii citați în susținerea acestei opinii, apreciem ca oportună analiza impactului pe care evoluțiile tehnologice, în special dezvoltarea inteligenței artificiale, îl pot avea asupra modalităților de comitere a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.

⁵¹⁹ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 981.

Norma de incriminare prevăzută la art. 150 CP RM a cunoscut o reconfigurare substanțială prin Legea nr. 157 din 26 iulie 2018 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002⁵²⁰, intervenție legislativă care a modificat în mod semnificativ atât elementele constitutive ale infracțiunii, cât și regimul sancționator aplicabil acesteia. În urma acestor modificări, componența de bază a infracțiunii este consacrată la alin. (1) art. 150 CP RM în următoarea redacție: „Determinarea sau înlesnirea intenționată a sinuciderii, inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, soldată cu sinuciderea.”

Includerea sintagmei „inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice” în conținutul normativ al art. 150 CP RM constituie o completare de o importanță teoretico-practică incontestabilă, aceasta clarificând fără echivoc posibilitatea atragerii răspunderii penale pentru faptele de determinare sau înlesnire a sinuciderii comise în mediul online și extinzând astfel sfera de incriminare dincolo de modalitățile clasice de comitere a infracțiunii.

Apresiasi pozitiv intervenția legislativă prin care s-a introdus posibilitatea comiterii infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, semnalăm totodată omisiunea legiuitorului de a defini expres această sintagmă în CP RM Capitolul XIII – Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod, lacună terminologică care poate genera dificultăți în aplicarea corectă și uniformă a normei penale analizate.

Analiza cadrului normativ al Republicii Moldova relevă că sintagma „rețea de comunicații electronice” este definită expres în Legea comunicațiilor electronice nr. 72 din 10.04.2025.⁵²¹ Cu toate acestea, considerăm că definirea expresă a acestei sintagme în cuprinsul CP RM se impune ca o necesitate juridică obiectivă, și nu ca o simplă opțiune de tehnică legislativă, din următoarele considerente:

- Norma penală trebuie să fie clară, precisă și previzibilă, astfel încât destinatarii săi să poată determina fără echivoc conduita interzisă de legea penală. Or, CP RM, fiind unica lege penală a statului, trebuie să conțină în cuprinsul său toate definițiile necesare pentru înțelegerea și aplicarea corectă a normelor de incriminare, fără a fi necesară recurgerea la alte acte normative pentru determinarea conținutului acestora.

- Orice modificare a Legii comunicațiilor electronice nr. 72 din 10.04.2025 ar putea afecta indirect sfera de aplicare a normei de incriminare prevăzute la art. 150 CP RM, fără ca

⁵²⁰ Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002: nr.157 din 26.07.18. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357, 586.

⁵²¹ Legea comunicațiilor electronice nr.72 din 10 aprilie 2025. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2025, nr.226-228.

legiuitorul să fi modificat expres Codul penal, situație care contravine cerințelor de stabilitate, claritate și predictibilitate ale normei penale.

Prin urmare, propunem de *lege ferenda* completarea Capitolului XIII al Codului penal al Republicii Moldova cu o definiție expresă a sintagmei „rețea de comunicații electronice”, în vederea eliminării incertitudinii juridice existente, a asigurării unei aplicări uniforme și predictibile a normei de incriminare prevăzute la art. 150 CP RM și a consolidării protecției juridico-penale a dreptului la viață în contextul provocărilor generate de evoluțiile tehnologice contemporane.

Propunere de *lege ferenda* se concretizează în introducerea în Capitolul XIII – Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul cod, a unui articol nou, cu următoarea redacție: *Articolul 132⁷. Rețea de comunicații electronice. „Rețea de comunicații electronice – sistemele de transmisie, indiferent dacă sunt sau nu bazate pe o infrastructură permanentă sau pe o capacitate de administrare centralizată, și, după caz, echipamentele de comutare sau de rutare și alte resurse, inclusiv elementele de rețea care nu sunt active, care permit transmiterea semnalelor prin cablu, prin unde radio, prin mijloace optice sau prin alte mijloace electromagnetice, inclusiv rețelele de comunicații prin satelit, rețelele fixe (cu comutare de circuite și cu comutare de pachete, inclusiv internetul) și mobile, rețelele electrice, în măsura în care sunt utilizate pentru transmiterea de semnale, rețelele utilizate pentru transmisiunea serviciilor media audiovizuale și rețelele de televiziune prin cablu, indiferent de tipul de informație transmisă.”*⁵²²

Analiza rețelilor de comunicații electronice ca modalitate de comitere a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM conduce în mod firesc la examinarea unui fenomen strâns conex și de o actualitate incontestabilă și anume utilizarea sistemelor de inteligență artificială în determinarea sau înlesnirea sinuciderii.

Abordarea riguroasă a acestei problematice necesită, în prealabil, clarificarea conținutului noțiunii de sistem de inteligență artificială, în vederea circumscrierii exacte a sferei fenomenului supus analizei juridico-penale.

Sistem de inteligență artificială (IA) – „înseamnă un sistem bazat pe o mașină care este conceput să funcționeze cu diferite niveluri de autonomie și care poate prezenta adaptabilitate după implementare, și care, urmărind obiective explicite sau implicite, deduce, din datele de intrare pe care le primește, modul de generare a unor rezultate precum previziuni, conținut, recomandări sau decizii care pot influența mediile fizice sau virtuale.”⁵²³

⁵²² GRECU, Raisa, **APĂRECE, Oleg**. Poate fi inteligența artificială un subiect al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută de art. 150 CP al Republicii Moldova? În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2026, nr. 1(76), pp. 18-24. ISSN 1857-2405.

⁵²³ Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 iunie 2024 de stabilire a unor norme armonizate privind inteligența artificială (Regulamentul privind inteligența artificială). În: *Jurnalul Oficial al*

„IA este un sistem tehnologic care procesează date și produce acțiuni, raționamente sau decizii care, în mod normal, necesită inteligență umană.”⁵²⁴

Inteligența artificială a fost concepută cu scopul de a înlesni activitățile umane, dar cu regret, s-au înregistrat și cazuri în care inteligența artificială a „recomandat”, ca soluție a unei oarecare situații de criză existențială, actul „suicidal”.

Exemplificăm: Timp de circa 6 săptămâni, un bărbat pe nume Pierre din Belgia, în jur de 30 de ani, a purtat conversații cu chatbot-ul „Eliza” (pe platforma Chai). Bărbatul suferea de anxietate din cauza schimbărilor climatice, discutând cu chatbot-ul despre acest subiect. Conform mărturiei soției bărbatului, chatbot-ul l-a încurajat explicit să se sinucidă, iar el s-a spânzurat ulterior. AI-ul nu l-a descurajat, ci, dimpotrivă, i-ar fi spus: „Dacă voiai să mori, de ce nu ai făcut-o mai devreme?”⁵²⁵

Un alt caz similar s-a întâmplat în Florida, unde un adolescent s-a atașat emoțional de un chatbot Character.AI (“Daenerys Targaryen”), care imita personajul Daenerys Targaryen. Conform mărturiilor depuse de către mama sa, comportamentul botului era hipersexualizat, repeta idei de sinucidere și l-a încurajat pe adolescent prin unele sugestii care au dus la sinuciderea sa prin împușcare în februarie 2024.⁵²⁶

Dreptul penal național nu recunoaște inteligenței artificiale personalitate juridică și, implicit, calitatea de subiect activ al infracțiunii, aceasta neputând fi trasă la răspundere penală pentru consecințele conduitei sale, indiferent de gravitatea acestora.

Absența personalității juridice a inteligenței artificiale nu exclude însă răspunderea penală a celor care se află în spatele acestora – una sau mai multe persoane fizice ori o persoană juridică, și care au creat, programat sau utilizat sistemul în vederea producerii unor consecințe infracționale.

Lipsa reglementării penale a inteligenței artificiale nu exonerează, în convingerea noastră, de răspundere penală a creatorului acestora în cazuri de suicid de genul celor relatate anterior.

În cazul în care creatorul sistemului de inteligență artificială este o persoană juridică ce întrunește condițiile art. 21 CP RM, inexistența sancțiunilor prevăzute expres la art. 150 CP RM

Uniunii Europene, Seria L, nr. 2024/1689, 12.07.2024. [online]. [citat 02.02.2026]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689.

⁵²⁴ UNESCO. *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence*. Paris: UNESCO, 2021. [online]. [citat 02.02.2026]. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>.

⁵²⁵ HEAD, Melissa. Deaths linked to chatbots show we must urgently revisit what counts as 'high-risk' AI. În: *The Conversation*, 31 octombrie 2024. [online]. [citat: 10.01.2025]. Disponibil: <https://theconversation.com/deaths-linked-to-chatbots-show-we-must-urgently-revisit-what-counts-as-high-risk-ai-242289>.

⁵²⁶ BRITTAIN, Blake, PARESH, Dave. Google, AI firm must face lawsuit filed by mother over suicide of son, US court says. În: *Reuters*, 21 mai 2025. [online]. [citat 11.07.25]. Disponibil: <https://www.reuters.com/sustainability/boards-policy-regulation/google-ai-firm-must-face-lawsuit-filed-by-mother-over-suicide-son-us-court-says-2025-05-21/>.

pentru persoanele juridice exclude posibilitatea tragerii la răspundere penală a acesteia, indiferent de gradul de implicare al sistemului de inteligență artificială în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM.

În acest context, considerăm oportună completarea reglementării juridice a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, prin includerea expresă a modalității de sancționare aplicabile persoanei juridice. Această intervenție legislativă se impune întrucât, potrivit dispozițiilor art. 21 alin. (4) CP RM, persoana juridică dobândește calitatea de subiect activ al infracțiunii doar în situația în care norma incriminatoare prevede expres această posibilitate și stabilește sancțiunile corespunzătoare.

Astfel, considerăm necesar atribuirea persoanei juridice a calității de subiect al infracțiunii prevăzute de art. 150 CP RM prin efectuarea unor completări, formulând următoarea propunere de *lege ferenda*:

Sanctiunea prevăzută la alin. (1) art. 150 CP RM, după cuvintele „de la 2 la 5 ani”, se completează cu sintagma: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 1500 la 20000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate de la 1 la 5 ani.”

Sanctiunea prevăzută alin. (2) art. 150 CP RM, completează cu: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 20000, la 40000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate de la 3 la 5 ani sau cu lichidarea acesteia.”

Sanctiunea prevăzută la alin. (3) art. 150 CP RM completează cu: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 40000 la 60000 de unități convenționale cu lichidarea acesteia.”⁵²⁷

Considerăm că categoriile și cuantumul pedepselor stabilite sunt proporționale caracterului și gradului prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, totodată, s-a urmărit respectarea principiul individualizării pedepsei penale.

Scopul legii penale, consacrat la art. 2 CP RM, vizează apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia împotriva infracțiunilor și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. Or, absența răspunderii penale a persoanelor juridice pentru infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM compromite realizarea acestui scop, lăsând viața umană – valoarea supremă ocrotită de legea penală – vulnerabilă față de faptele persoanelor juridice, în absența posibilității statului de a

⁵²⁷ GRECU, Raisa, **APĂRECE, Oleg**. Poate fi inteligența artificială un subiect al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută de art. 150 CP al Republicii Moldova? În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2026, nr. 1(76), pp. 18-24. ISSN 1857-2405.

exercita față de acestea forța sa coercitivă. Propunerea de *lege ferenda* formulată în prezentul compartiment urmărește tocmai remedierea acestei lacune legislative, consolidând protecția juridico-penală a dreptului la viață.

3.2. Vinovăția la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM

Una dintre cele mai importante probleme teoretico-practice a oricărui studiu juridico-penal ce are drept obiect de cercetare o componentă concretă a unei infracțiuni este cea a laturii subiective ca element al respectivei componente a infracțiunii analizate. Spre deosebire de latura obiectivă, ca element al componente de infracțiune ce se manifestă într-un fel sau altul în realitatea materială, latura subiectivă ține de domeniul introspecției în psihicul uman la nivel de conștiință, voința și emoțiile acestuia. Identificarea semnelor acesteia este o misiune complexă, nu în zadar cercetarea laturii subiective a componente de infracțiune a constituit din totdeauna obiectiv de cercetare și pentru cei mai notorii savanți preocupați în special de studiul Părții generale a dreptului penal. O scurtă retrospectivă a doctrinei penale la acest capitol pune în evidență atenția deosebită acordată de către cercetătorii noțiunii, definiției și celor mai diverse aspecte ale laturii subiective a componente de infracțiune.

Simpla săvârșire a unei fapte periculoase pentru valorile sociale ocrotite nu este suficientă pentru configurarea infracțiunii, aceasta presupunând în mod obligatoriu și existența vinovăției ca element constitutiv esențial, fără de care răspunderea penală este exclusă.

Importantă este în contextul dat abordarea autorilor R. M. Stănoiu, I. Griga, T. Dianu, care relevă următoarele: „Ca orice act de conduită a omului, infracțiunea are o latură materială, exterioară, obiectivă și o latură subiectivă, internă, psihică.”⁵²⁸

Demersul analitic întreprins nu poate face abstracție de contribuția doctrinară a autorilor români V. Dobrinioiu, Gh. Nistoreanu, I. Pascu ș.a., care conchid că elementul de bază, uneori singurul, ce intră în structura laturii subiective a oricărei infracțiuni este vinovăția, în cazul anumitor infracțiuni, pentru completarea laturii subiective, prin textele de incriminare ale acestora, sunt prevăzute însă și alte condiții referitoare la scop sau mobil.⁵²⁹

O infracțiune nu este definită doar de fapta exterioară, ci și de elementele subiective care o însoțesc. În infracțiunile comise cu intenție, aceste elemente sunt expresia atitudinii ilicite a făptuitorului față de fapta comisă și urmările acesteia, manifestate în comiterea infracțiunii.

⁵²⁸ STĂNOIU, Rodica-Mihaela, GRIGA, Ioan, DIANU, Tiberiu. *Drept penal. Partea generală. (Note de curs)*. București: Hyperion XXI, 1992, p. 61.

⁵²⁹ DOBRINOIU, Vasile, NISTOREANU, Gheorghe, PASCU, Ilie et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Atlas Lex, 1994, p. 140.

În viziunea autorului M. A. Hotca, vinovăția este definită ca atitudine psihică a făptuitorului care, acționând în mod liber și neconstrâns pe planul relațiilor sociale, fie anticipează rezultatul conduitei sale infracționale, fie, deși nu îl prevede, avea capacitatea reală de a și-l reprezenta.⁵³⁰

La fel și savantul penalist T. Dima menționează că „[...] vinovăția va exista numai atunci când elementul material al laturii obiective a infracțiunii a fost săvârșit cu forma de vinovăție cerută de lege în cadrul incriminării.”⁵³¹

Rezultatul periculos generat de o acțiune sau omisiune poate fi imputat unei persoane doar atunci când aceasta a anticipat ori putea și trebuia să anticipeze caracterul său periculos pentru societate și, concomitent, a dorit ori a acceptat producerea sa. În sprijinul opiniei formulate, relevantă se dovedește a fi abordarea autorului M. A. Hotca, conform căreia: „Un făptuitor va fi considerat infractor numai dacă a comis fapta având reprezentarea că face ceva negativ sau a avut o conduită neglijentă ori ușuratică [...]”⁵³²

Opiniile doctrinare invocate constituie un suport științific temeinic pentru cercetările contemporane ale diverselor probleme ce țin de latura subiectivă a componentelor concrete de infracțiuni, inclusiv a celei ce constituie obiectul prezentei cercetări.

În cadrul prezentei investigații, generalizând cele invocate anterior și împărțând întru totul opiniile savante prezentate, în analiza laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art. 150 CP RM, pornim de la următoarele. Latura subiectivă constituie un element definitoriu care transformă o simplă conduită antisocială în infracțiune, condiționând răspunderea penală de existența vinovăției sub forma intenției sau imprudenței. Esența acestei dimensiuni rezidă în cerința ca făptuitorul să fi avut reprezentarea caracterului ilicit al faptei și al urmărilor acesteia, precum și voința de a o realiza sau să fi manifestat în sine încredere sau neglijență în circumstanțe ce impuneau prudență, asigurând astfel că sancțiunea penală intervine exclusiv acolo unde există un raport psihologic autentic între persoană și consecințele acțiunii sale. Fără această componentă subiectivă, oricât de gravă ar fi fapta din perspectivă obiectivă, aceasta nu poate genera răspundere penală.

La art. 17 CP RM – Infracțiunea săvârșită cu intenție, legiuitorul Republicii Moldova a consacrat definiția legală a infracțiunii săvârșite cu intenție, stabilind cadrul juridic al acestei forme de vinovăție după cum urmează: „Se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale,

⁵³⁰ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 210.

⁵³¹ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014, p. 166.

⁵³² HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 210.

a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări.”

Cadrul juridic al vinovăției penale este reglementat în mod complet de legiuitorul Republicii Moldova, care, alături de definiția infracțiunii săvârșite cu intenție, a consacrat în mod expres și definiția infracțiunii săvârșite din imprudență la art. 18 CP RM – Infracțiunea săvârșită din imprudență, stipulând că: „Se consideră că infracțiunea a fost săvârșită din imprudență dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate ori nu își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, nu a prevăzut posibilitatea survenirii urmărilor ei prejudiciabile, deși trebuia și putea să le prevadă.”

În contextul prezentei cercetări apreciem drept un aspect extrem de important examinarea formei vinovăției care face dovada comiterii de către subiect a infracțiunii de determinare sau înlesnire a suicidului, reglementată la art. 150 CP RM.

Forma de vinovăție în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, este prevăzută expres în textul legii. Legiuitorul precizează caracterul intenționat al conduitei infracționale prin formularea „Determinarea sau înlesnirea intenționată a sinuciderii [...]”, consacrand astfel intenția ca unică formă de vinovăție compatibilă cu structura juridică a acestei infracțiuni.

Anticipând desfășurarea investigației, menționăm opinia univocă formulată în doctrina penală, conform căreia unica formă a vinovăției, de care dă dovadă făptuitorul infracțiunii analizate, este intenția, ce se poate manifesta în una dintre cele două modalități ale sale – intenția directă sau intenția indirectă.

Astfel, în convingerea cercetătorului român V. Cioclei, în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, „[...] vinovăția este cerută sub forma intenției, în ambele ei modalități, directă sau indirectă.”⁵³³

Similar, autorul I. Ristea precizează că „[...] elementul subiectiv presupune intenția, care poate fi directă sau indirectă [...]”.⁵³⁴

Penaliștii români Gh. Diaconescu, C. Duvac sunt de părere că infracțiunea cercetată se „[...]săvârșește exclusiv cu *intenție directă* ori *indirectă* [...]”.⁵³⁵

⁵³³ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 46.

⁵³⁴ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020, p. 51.

⁵³⁵ DIACONESCU, Gheorge, DUVAC, Constantin. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 118.

Poziția doctrinară expusă este susținută și în literatura juridică moldovenească de autorii A. Barbăneagră, Gh. Alecu, V. Berliba ș.a., aceștia relevând că infracțiunea se realizează prin „[...] vinovăție exprimată în formă de intenție directă sau indirectă.”⁵³⁶

O părere asemănătoare este susținută și de doctrinari din Republica Moldova și România: S. Brînza și V. Stati⁵³⁷, I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu⁵³⁸, O. Loghin⁵³⁹, A. Al. Ștefan, R. Boanță⁵⁴⁰, M. I. Rusu⁵⁴¹, A. Al. I. Dumitrache⁵⁴², T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a.⁵⁴³, R. Bodea, B. Bodea⁵⁴⁴, V. G. Teliceanu⁵⁴⁵.

Abordări similare atestăm și în doctrina altor state. Astfel, autorul german Uwe Murmann menționează că intenția trebuie să fie prezentă „în momentul săvârșirii actului”, adică în momentul săvârșirii actului care constituie infracțiunea.⁵⁴⁶

Vinovăția, în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, preia forma intenției directe sau indirecte: în cazul intenției directe, făptuitorul prevede rezultatul acțiunii sale și îl urmărește în mod deliberat, pe când în cazul intenției indirecte, acesta prevede rezultatul și acceptă posibilitatea producerii lui, fără a-l urmări în mod nemijlocit.

Atunci când elementul material constă în consolidarea hotărârii suicidare ori în înlesnirea sinuciderii, este necesar ca făptuitorul să cunoască intenția victimei de a se sinucide și, în cunoștință de cauză, să îi furnizeze mijloace, sfaturi sau îndemnuri apte să îi consolideze această hotărâre.

În literatura juridică de specialitate, autorii H. Diaconescu și R. Răducanu formulează o poziție tranșantă, excluzând orice altă formă de vinovăție în cazul infracțiunii de determinare sau

⁵³⁶ BARBĂNEAGRĂ, Alexei, ALECU, Gheorghe, BERLIBA, Viorel et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 301.

⁵³⁷ BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 239.

⁵³⁸ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021, p. 129.

⁵³⁹ LOGHIN, Octavian. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1994, p. 102.

⁵⁴⁰ ȘTEFAN, Andrei Al., BOANȚĂ, Radu. *Ghid practic de însușire a Codului penal. Partea specială*. București: Ion Creangă, 2000, p. 43.

⁵⁴¹ RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I*. București: Hamangiu, 2016, p. 76.

⁵⁴² DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 44.

⁵⁴³ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul Penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și Annotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1975, p. 119.

⁵⁴⁴ BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept Penal. Partea Specială*. București: Hamangiu, 2018, p. 37.

⁵⁴⁵ TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților*. București: Solomon, 2023, p. 12.

⁵⁴⁶ MURMANN, Uwe. *Grundkurs Strafrecht. Allgemeiner Teil, Tötungsdelikte, Körperverletzungsdelikte*. München: C.H. BECK, 2015, p. 206.

înlesnire a sinuciderii în afara intenției și precizând că: „Infracțiunea nu poate fi săvârșită în forma de vinovăție a culpei.”⁵⁴⁷

Abordări similare atestăm și în doctrina rusă, în care tradițional s-a susținut că vinovăția în acest caz poate fi doar intenționată, adică sub formă de intenție directă sau indirectă. Prin urmare, făptuitorul este conștient că, odată ce comite fapta prin unul dintre mijloacele prevăzute de lege, împinge victima către sinucidere, prevăzând posibilitatea sau inevitabilitatea ca aceasta să-și ia viața și dorește acest rezultat (intenție directă) sau îl tolerează conștient, fără a-i păsa (intenție indirectă).⁵⁴⁸

Potrivit unei alte opinii din doctrina rusă, din punct de vedere subiectiv, actul se caracterizează atât prin intenție directă, cât și indirectă, făptuitorul este conștient că metodele sale de a trata o persoană pot cauza o decizie de sinucidere, prevede un astfel de rezultat și fie își dorește producerea acestuia, fie îl permite în mod conștient.⁵⁴⁹

Subiectiv, infracțiunea este comisă cu intenție (intenție directă sau indirectă), adică făptuitorul este conștient că acțiunile sale contribuie la sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei, prevede posibilitatea sau inevitabilitatea sinuciderii și dorește sau permite în mod conștient astfel de consecințe sau este indiferent față de acestea.⁵⁵⁰ O părere asemănătoare este formulată și în lucrarea „*Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть.*”⁵⁵¹

În consecință, susținem integral opinia, exprimată de autorii invocați anterior cu referință la faptul că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii se comite prin forma de vinovăție exprimată prin intenție directă sau indirectă.

Analizând literatura de specialitate, am constatat că mai mulți autori consideră că, pentru calificarea faptei ca determinare sau înlesnire a sinuciderii, nu este suficientă doar intenția făptuitorului. O condiție esențială reprezintă cunoașterea de către făptuitor a intenției victimei de a recurge la sinucidere.

⁵⁴⁷ DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infracțiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014, p. 118.

⁵⁴⁸ ТАРАСОВА, Э. Х. Доведение до самоубийства: социологический и уголовно-правовые аспекты. În: *Вестник Нижегородского университета*, 2003, nr. 2(7). [online]. [citat 01.02.2026]. Disponibil: [http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990195_West_pravo_2003_2\(7\)/B_3-26.pdf](http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990195_West_pravo_2003_2(7)/B_3-26.pdf).

⁵⁴⁹ *Уголовное право: Учебник для юридических вузов* / Под ред. Н. И. ВЕТРОВА, Ю. И. ЛЯПУНОВА. Москва: Юриспруденция, 2001, с. 293.

⁵⁵⁰ КАШЕПОВ, В. П., ГРАВИНА, А. А., КОШАЕВА, Т. О. и др. *Уголовное право Российской Федерации. Общая и Особенная части: Учебник для вузов* / Отв. ред. В. П. КАШЕПОВ. Изд. 2-е, доп. и испр. Москва: Былина, 2001, с. 268.

⁵⁵¹ *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник* / Под ред. А. И. РАРОГА. Москва: Юристъ, 2001, с. 48.

În acest context, renumiții autori P. Abraham, E. Derșidan precizează că nu există intenție în cazul în care făptuitorul nu a cunoscut hotărârea subiectului pasiv de a se sinucide.⁵⁵²

La rândul său, doctrinarul I. Gh. Brădet este de părere că, necunoscând hotărârea acelei persoane de a se sinucide nu se poate vorbi de existența vinovăției.⁵⁵³

O condiție esențială a laturii subiective a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii rezidă în cunoașterea de către făptuitor a hotărârii victimei de a se sinucide, acesta trebuind să acționeze în baza acestei cunoașteri pentru a o sprijini în punerea în executare a hotărârii suicidare. În lipsa acestei cunoașteri, simpla pledare, reflecție sau examinare a posibilității sinuciderii victimei nu este suficientă pentru a reține în sarcina făptuitorului intenția de a determina sau a înlesni sinuciderea.

Respectiv, împărtășind opiniile exprimate de autorii citați anterior, considerăm necesar totuși să prezentăm, unele precizări referitoare la existența ori lipsa voinței victimei de a-și curma viața și gradul de cunoaștere a acestei intenții de către făptuitor în momentul săvârșirii infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM.

Așadar am argumentat în secțiunile anterioare din prezenta lucrare faptul că comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi comisă prin cele două modalități alternative, și anume: prin „determinare” sau „înlesnire” a sinuciderii.

Invocăm aici părerea evocată de S. Bogdan și D.A. Șerban, conform căreia infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi săvârșită atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă, fiind suficient ca făptuitorul să urmărească ori să accepte în mod conștient că fapta sa va conduce la actul suicidar sau la tentativa de sinucidere a victimei.⁵⁵⁴

Același punct de vedere îl exprimă și autorii V. Dobrinioiu, I. Pascu, M. A. Hotca ș.a., care atrag atenția asupra faptului că, din perspectiva laturii subiective, varianta determinării la sinucidere impune în mod necesar ca făptuitorul să fie conștientizat că acțiunea sa va conduce la sinuciderea sau la încercarea de sinucidere a victimei și să fi acționat cu voința de a produce ori cu acceptarea survenirii acestui rezultat prejudiciabil.⁵⁵⁵

Generalizând abordările prezentate anterior, considerăm că în cazul comiterii infracțiunii prin modalitatea *determinării la sinucidere* nu prezintă relevanță pentru calificarea juridică a

⁵⁵² ABRAHAM, Pavel, DERȘIDAN, Emil. *Codul penal al României, comentat și adnotat*, București: Editura pentru Științe Naționale, 2002, p. 364.

⁵⁵³ BRĂDEȚ, Ion Gheorghe. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Europa nova, 1993, p. 89.

⁵⁵⁴ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 98.

⁵⁵⁵ DOBRINOIU, Vasile, PASCU, Ilie, HOTCA, Mihai Adrian et al. *Noul cod penal comentat. Partea specială. Vol II*. București: Universul Juridic, 2012, p. 32.

faptei, dacă victima avea deja intenția de a se sinucide, iar făptuitorul i-a consolidat această idee, sau dacă dorința de a-și curma viața a apărut ca urmare a influenței exercitate de către acesta.

O precizare esențială aparține autorilor V. Dobrinioiu, I. Pascu, M. A. Hotca ș.a., care menționează că răspunderea penală este exclusă în cazul persoanei care, fără a cunoaște hotărârea subiectului pasiv de a se sinucide, se limitează la reflecții abstracte privind proprietățile letale ale unor substanțe toxice ori la o pledoarie generală și neconcretizată în favoarea actului suicidal.⁵⁵⁶

La rândul său, autorii V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea ș.a., conchid că persoana care formulează reflecții privind eficacitatea unor substanțe toxice sau susține în abstract ideea sinuciderii, fără a cunoaște hotărârea suicidală a unei persoane determinate, nu poate fi trasă la răspundere penală.⁵⁵⁷

Împărtășim fără rezerve opinia doctrinară în cauză, consolidată prin exemplul ce ilustrează elocvent lipsa intenției făptuitorului de a determina victima să se sinucidă.

În timp ce în forma de *determinare* la sinucidere, prezența sau lipsa intenției suicidale în conștiința victimei anterior acțiunii făptuitorului nu influențează încadrarea juridică a faptei, în forma de *înlesnire a sinuciderii*, existența unei asemenea intenții reprezintă o condiție esențială, rolul făptuitorului limitându-se la acordarea sprijinului necesar pentru consumarea actului suicidal.

În cazul înlesnirii sinuciderii, făptuitorul poate acționa atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă, fiind necesar ca acesta să cunoască hotărârea victimei de a se sinucide și, în mod conștient, să-i procure anumite substanțe, să-i acorde un eventual suport sau să-i sugereze niște idei de natură să faciliteze actul suicidal, acceptând posibilitatea producerii rezultatului letal.

În sensul dat, autorul I. Ristea relevă că, pentru existența intenției de înlesnire a sinuciderii, este necesar ca făptuitorul să știe că victima a luat hotărârea de a se sinucide, urmând ca prin faptele sale să-i înlesnească aducerea la îndeplinire a acestei hotărâri.⁵⁵⁸ Nu poate fi însă, angajată răspunderea persoanei, care fără a cunoaște hotărârea unei alte persoane de a se sinucide, face anumite afirmații față de aceasta cu privire la eficacitatea folosirii unei substanțe toxice ori pledează în favoarea sinuciderii, fără susțineri concrete. Necunoscând hotărârea acelei persoane, nu se poate vorbi de o acțiune intenționată de înlesnire.

De aceeași părere sunt și penaliștii H. Diaconescu, R. Răducanu, care menționează că înlesnirea sinuciderii presupune ca făptuitorul să cunoască hotărârea preexistentă a sinucigașului

⁵⁵⁶ Ibidem, p. 32.

⁵⁵⁷ DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații Teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III. Ediția a II-a*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003, p. 203.

⁵⁵⁸ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020, p. 51.

de a-și curma viața. Cunoașterea de către făptuitor a hotărârii de sinucidere preexistentă constituie o condiție esențială pentru stabilirea poziției subiective a intenției, a vinovăției acestuia.⁵⁵⁹

În urma celor analizate concluzionăm: în doctrină se disting cerințe diferite referitoare la latura subiectivă în funcție de modalitatea de comitere a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. Astfel, în cazul determinării la sinucidere, nu constituie o condiție obligatorie ca făptuitorul să cunoască în prealabil intenția suicidală a victimei, întrucât conduita infracțională vizează în special formarea acestei hotărâri la persoana determinată sau întărirea ideii sinucidale. În schimb, în ipoteza înlesnirii sinuciderii, existența unei reprezentări clare a intenției suicidale a victimei este esențială, întrucât numai astfel pot fi întrunite elementele calificative necesare pentru tipicitatea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. În lipsa acestei cunoașteri, nu pot fi reținute elementele constitutive ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii reglementate la art. 150 CP RM.

Legiuitorul nu a stabilit expres care sunt mijloacele de comitere a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, din care considerente intenția cu care acționează autorul poate fi manifestată, dar și disimulată, realizată prin diferite mijloace.

Autorii Gh. Diaconescu, C. Duvac aduc un exemplu când „Doi soți au jurat să nu supraviețuiască unul altuia. După un timp, bărbatul, [...], a făcut în așa fel încât să fie în cunoștință că a murit și să fie convinsă de realitatea morții lui. Soția, fidelă jurământului dat, la aflarea știrii, se sinucide. Instanța îl condamnă pe soț pentru infracțiunea de determinare la sinucidere”.⁵⁶⁰

În contextul dat este relevantă și opinia doctrinarului român consacrat I. Dobrinescu care consideră că, în situația unor tratamente necorespunzătoare aplicate victimei în cadrul relațiilor familiale sau de serviciu, ori când victima este adusă la desperare și încearcă sinuciderea, trebuie să se stabilească dacă făptuitorul a prevăzut o asemenea posibilitate, alături de alte posibilități (cum ar fi despărțirea soților, părăsirea serviciului etc.), acceptând pe oricare dintre ele. Numai în cazul în care făptuitorul prevede și acceptă și rezultatul mai grav constând în sinuciderea victimei, el răspunde pentru infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii.⁵⁶¹

Opiniile în cauză își găsesc suportul și în abordările specialiștilor din domeniul Părții generale a dreptului penal, cum ar fi cea a savantului deja invocat, autorului german Uwe

⁵⁵⁹ DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infracțiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014, p. 118.

⁵⁶⁰ DIACONESCU, Gheorge, DUVAC, Constantin. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 118.

⁵⁶¹ DOBRINESCU, Ion. *Infracțiuni contra vieții persoanei*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1987, p. 156.

Murmann, care menționează că elementele subiective ale infracțiunii cuprind circumstanțele care caracterizează exclusiv latura internă (psihologică) a faptei ilicite. În cazul infracțiunilor intenționate, aceasta include, în special, intenția ca voință de a realiza elementele obiective ale infracțiunii cu cunoașterea tuturor circumstanțelor acesteia.⁵⁶²

Fapta soțului, descrisă în exemplul reiterat anterior, prezintă o acțiune săvârșită cu intenție indirectă de determinare la sinucidere, deoarece acesta acceptă posibilitatea producerii rezultatului. În ipoteza în care admitem comiterea unei determinări la sinucidere, acceptarea rezultatului presupune că autorul admite că victima, fiind liberă în deciziile sale, s-ar putea hotărâ să se sinucidă pentru a respecta „jurământul” dat în fața soțului.

Totuși pot exista situații când victima amenință cu sinucidearea, pentru a obține un anumit rezultat. În acest context este elocventă opinia autorilor S. Bogdan și D. A. Șerban care relevă că ignorarea amenințărilor suicidare ale victimei, chiar dacă acestea s-au concretizat ulterior într-un act suicidar, nu este suficientă prin ea însăși pentru a demonstra existența unei intenții eventuale din partea autorului.⁵⁶³ Intenția indirectă nu poate fi reținută în sarcina persoanei care a ignorat amenințările suicidare ale victimei în situația în care aceasta obișnuia să formuleze în mod repetat astfel de amenințări fără a le materializa vreodată, întrucât un asemenea comportament anterior al victimei exclude în mod rezonabil anticiparea de către făptuitor a posibilității producerii actului suicidar.

Intenția specifică de determinare sau înlesnire a sinuciderii presupune că făptuitorul a anticipat sinuciderea victimei ca urmare a propriei activități și a urmărit ori a acceptat producerea acestui rezultat, lipsa acestei reprezentări sau aprecierea eronată a imposibilității survenirii sale constituind cauze care exclud răspunderea penală pentru infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM.

Cu o versiune absolut corectă de încadrare a infracțiunii, în cazul în care făptuitorul manifestă imprudență față de sinuciderea victimei, vin profesorii S. Brînză și V. Stati, care, pe bună dreptate susțin că: „Într-o asemenea ipoteză răspunderea poate fi aplicată în baza lit. b) alin. (4) art.158, lit. b) alin. (3) art. 165, lit. g) alin. (2) sau lit. g) alin. (4) art. 166¹ sau alin. (3) art. 176 CP RM.”⁵⁶⁴

O precizare esențială face autorul M. A. Hotca care atrage atenția asupra faptului că, pentru ca o faptă să fie infracțiune, nu este suficientă săvârșirea acesteia, chiar dacă este prevăzută de

⁵⁶² MURMANN, Uwe. *Grundkurs Strafrecht. Allgemeiner Teil, Tötungsdelikte, Körperverletzungsdelikte*. München: C.H. BECK, 2015, p. 66.

⁵⁶³ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 98.

⁵⁶⁴ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 347.

legea penală, ci mai trebuie realizată o cerință, respectiv ca făptuitorul să fi avut la momentul săvârșirii faptei reprezentarea conduitei sale și a rezultatului produs de fapta sa ori să fi avut această posibilitate.⁵⁶⁵

În sensul dat, autorul T. Dima, exprimând o viziune asupra importanței vinovăției în cazul comiterii unei infracțiuni, conchide că dacă într-un caz concret se stabilește că fapta nu a fost săvârșită cu voința și conștiință de către făptuitor, înseamnă ca acea faptă nu-i poate fi imputată, deoarece lipsește legătura psihică dintre făptuitor și fapta comisă de el, adică lipsește vinovăția.⁵⁶⁶

Nu va exista intenția de a comite această infracțiune, dacă autorul a făcut simple reflecții, în glumă, asupra posibilității de sinucidere a victimei ori chiar într-o discuție serioasă dacă a examinat această perspectivă fără ca să cunoască gândurile victimei.⁵⁶⁷

Nu poate fi reținută răspunderea penală în temeiul art. 150 CP RM față de persoana care, descriind amănunțit un act suicidal, a generat în mod indirect la alte persoane dorința de a se sinucide, întrucât aceasta nu a acționat cu intenția de a determina o persoană concretă la sinucidere. Același principiu se aplică și persoanei care a înmănat victimei o substanță toxică fără a cunoaște intenția suicidală a acesteia, absența elementului subiectiv al intenției excluzând reținerea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.

Determinarea modalității concrete, prin care se manifestă latura subiectivă a infracțiunii, constituie un aspect esențial în procesul de calificare juridico-penală, deoarece vinovăția prezintă o condiție obligatorie în configurarea oricărei infracțiuni, inclusiv a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM, materializând atitudinea de dispreț sau indiferență a făptuitorului cu privire la valorile și interesele sociale apărute prin normele de incriminare.

Contrar opiniilor doctrinare menționate anterior, conform cărora infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM poate fi comisă exclusiv cu intenție, indiferent dacă aceasta este directă sau indirectă, în literatura de specialitate se regăsesc și puncte de vedere contrare. Le vom invoca pentru plenitudinea cercetării problemei, dar și pentru a demonstra diferența de opinii științifice formulate asupra acestei chestiuni.

În opinia cercetătorului I. Macari, latura subiectivă a infracțiunii analizate se caracterizează prin intenție directă sau indirectă, sau neglijență.⁵⁶⁸

⁵⁶⁵ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 210.

⁵⁶⁶ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014, p. 166.

⁵⁶⁷ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 119.

⁵⁶⁸ МАКАРЬ, Иван. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная*. Кишинэу: Динамо, 2004, с. 68.

Pentru început, vom invoca opinia diferențiată cu referință la problema vinovăției manifestate în cadrul infracțiunii analizate, formulată de către savanții autohtoni L. Gârla și Iu. Tabarcea, care susțin că latura subiectivă a determinării la sinucidere se caracterizează prin imprudență sau intenție indirectă față de rezultatul infracțional. Autorii specifică: persoana vinovată care urmărește scopul de a aduce victima la sinucidere și care creează pentru cea din urmă condiții insuportabile de viață, în prezența cărora victima este nevoită să se sinucidă, comite omor intenționat. Faptul că privarea de viață, de fapt, se săvârșește cu mâinile victimei însăși, și nu cele ale subiectului infracțiunii, nu are importanță pentru aprecierea juridică a celor săvârșite. Răspunderea pentru determinare la sinucidere survine doar în cazul în care sinuciderea sau tentativa de sinucidere se comite de către victimă intenționat și este stabilit că persoana dorea (avea scopul) să-și termine viața prin sinucidere.⁵⁶⁹

Cât ține de doctrina rusă privită din retrospectivă istorică, autorii Z. A. Vișinskaia, M. M. Isaev, A. A. Piontkovski ș.a., sunt de părere că determinarea unei persoane la sinucidere poate fi săvârșită atât cu intenție, cât și din culpă.⁵⁷⁰

Pentru a facilita conceptualizarea divergențelor în disputa doctrinarilor ruși referitoare la latura subiectivă a infracțiunii analizate, este necesar să invocăm prevederile articolului 110 CP FR – Determinarea la sinucidere „Determinarea unei persoane la sinucidere sau la tentativă de sinucidere prin amenințări, tratamente crude sau umilire sistematică a demnității umane a victimei [...]”.⁵⁷¹

Peste timp, la aceeași părere ajung și autorii L. V. Inogamova-Hegai, A. I. Rarog, A. I. Ciuceaev, care menționează că aspectul subiectiv al infracțiunii poate fi exprimat sub forma vinovăției intenționate sau imprudente.⁵⁷²

Potrivit opiniei savanților ruși A. I. Rarog, V. P. Stepalin, O. F. Șișov latura subiectivă a conducerii spre sinucidere este caracterizată atât de intenție, cât și de neglijență.⁵⁷³

În viziunea profesorului rus L. D. Gauhman, aspectul subiectiv este caracterizat prin vinovăție sub forma neglijenței sau intenției indirecte. Dacă o persoană cu intenție directă împinge pe o altă persoană la sinucidere, astfel de acțiuni sunt clasificate drept omor. În cazul ghidării

⁵⁶⁹ ГЫРЛА, Л. Г., ТАБАРЧА, Ю. М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010, с. 129.

⁵⁷⁰ VĂȘINSCAIA, Z. A., ISAEV, M. M., PIONTCOVSKI A. A. et al. *Drept penal sovietic. Partea specială*. București: Editura de Stat pentru Literatura Științifică, 1953, p. 225.

⁵⁷¹ *Уголовный кодекс Российской Федерации: № 63-ФЗ от 13.06.1996*. [online]. [citat 17.10.2025]. Disponibil: <http://ivo.garant.ru/#/document/10108000/paragraph/26654339:0>.

⁵⁷² *Уголовное право. Особенная часть: Учебник* / Под ред. Л. В. ИНОГАМОВОЙ-ХЕГАЙ, А. И. РАРОГА, А. И. ЧУЧАЕВА. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва: КОНТРАКТ: ИНФРА-М, 2008, с. 61.

⁵⁷³ РАРОГ, А. И., СТЕПАЛИН, В. П., ШИШОВ, О. Ф. *Уголовное право. Особенная часть в вопросах и ответах: Учебное пособие* / Под ред. А. И. РАРОГА. Москва: Юристъ, 2000, с. 55.

imprudente spre sinucidere, făptuitorul prevede că tratamentul său crud față de o anumită persoană l-ar putea determina să se sinucidă, dar speră în mod frivol să prevină astfel de consecințe sau nu prevede o astfel de posibilitate, deși ar trebui și poate să o prevadă.⁵⁷⁴

O părere asemănătoare este susținută totodată de autorii I. Ia. Kozacenko, Z. A. Neznamova, G. P. Novoselov, care relevă că latura subiectivă a infracțiunii analizate este caracterizată de neglijență sau intenție indirectă în raport cu consecințele. Dacă există intenție directă, făptuitorul trebuie tras la răspundere pentru infracțiune. Motivele pot fi variate: lăcomie, ostilitate, ură, huliganism, abuz de putere. Sinuciderea sau tentativa de sinucidere este săvârșită cu intenție de către victimă.⁵⁷⁵

De aceeași părere este și savantul rus L. L. Kruglikov, care precizează: ca regulă generală, incitarea la suicid se comite din neglijență sau intenție indirectă. Cu toate acestea, este posibilă și intenția directă: făptuitorul împinge intenționat o persoană la suicid, adică prevede că amenințările, tratamentul crud etc. creează posibilitatea sau chiar inevitabilitatea suicidului victimei și își dorește un astfel de rezultat. De exemplu, victima, nemaiputând suporta, declară direct că, dacă șantajul continuă, se va sinucide, fapt de care făptuitorul nu are nicio îndoială. Cu toate acestea, continuă să influențeze victima. Recomandarea ca, în cazul intenției directe, acțiunile făptuitorului să fie considerate crimă, nu poate fi implementată în practică, deoarece privarea de viață este efectuată de o persoană (victima) care are conștiință și voință și a atins o anumită vârstă și, prin urmare, făptuitorul nu poate fi considerat autor indirect al infracțiunii.⁵⁷⁶

În același sens, I. A. Semențova susține că aspectele subiective ale unei infracțiuni constau în intenție indirectă sau neglijență (neglijență sau nepăsare). Dacă în acțiunile făptuitorului se constată intenție directă, fapta trebuie calificată în temeiul infracțiunii de omor.⁵⁷⁷

Divergențele de opinii asupra laturii subiective a infracțiunii analizate sunt semnalate și de înșiși savanții ruși. Astfel, autoarea capitolului Infracțiuni contra vieții și sănătății din manualul Drept penal, Partea specială editat sub redacția profesorului A. I. Rarog, profesoara T. G. Poneatkovskaia susține că latura subiectivă a infracțiunii de determinare la sinucidere se exprimă în vinovăție sub forma intenției sau imprudenței. În continuare însă, autoarea afirmă, că în sursele doctrinare problema respectivă se rezolvă diferit. În unele surse este negată posibilitatea

⁵⁷⁴ *Уголовное право. Особенная часть: Учебник* / Под общ. ред. Л. Д. ГАУХМАНА, С. В. МАКСИМОВА. Москва: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2003. 400 с. (Серия «Профессиональное образование»), с. 16.

⁵⁷⁵ *Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов* / Отв. ред. И. Я. КОЗАЧЕНКО, З. А. НЕЗНАМОВА, Г. П. НОВОСЕЛОВ. Изд. 3-е, изм. и доп. Москва: НОРМА-ИНФРА М, 2001, с. 65.

⁵⁷⁶ *Уголовное право России. Часть Особенная: Учебник для вузов* / Отв. ред. Л. Л. КРУГЛИКОВ. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Волтерс Клувер, 2004, с. 52.

⁵⁷⁷ СЕМЕНЦОВА, И. А. *Уголовное право. Особенная часть*. Изд. 2-е, испр. и доп. Ростов-на-Дону: Феникс, 2004, с. 30.

răspunderii pentru determinarea la sinucidere săvârșită din imprudență, deși se recunoaște posibilitatea existenței reale a situației, în care persoana vinovată nu prevede posibilitatea sinuciderii și nu urmărește scopul dat.⁵⁷⁸ În cele ce urmează, autoarea își formulează propria opinie referitoare la problema abordată în modul următor: Articolul 110 CP al FR (Determinarea la sinucidere – n.a.) nu conține reglementări ce ar prevede o formă sau alta concretă a vinovăției în cazul determinării la sinucidere. Prin urmare, dacă situația concretă de determinare la sinucidere prin imprudență este posibilă în viață, nu există nici un fel de impedimente juridice pentru calificarea acestei fapte în baza articolului nominalizat.⁵⁷⁹

Este remarcabil faptul că, pornind de la aceeași reglementare normativă a infracțiunii analizate în legea penală a FR, autorii ajung la concluzii absolut opuse. Astfel, autorii manualului *Российское уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов* – СПб.: Питер, 2008. 720с., pornind exact de la aceeași normă stipulată la art.110 CP RM, deduc următoarele: „Construcția legislativă a art.110 CP este de așa gen, încât ea exclude posibilitatea tragerii la răspundere pentru determinare din imprudență la sinucidere. În ce privește forma intenționată a vinovăției, în realitatea obiectivă, infracțiunea în cauză se săvârșește de cele mai multe ori cu intenție indirectă, când persoana vinovată conștientizează că provoacă, prin acțiunile sale, victima la sinucidere, prevede posibilitatea comiterii actului suicidal sau a tentativei la acesta, nu-l dorește, dar admite în mod conștient posibilitatea survenirii unor asemenea rezultate sau este indiferent față de ele”⁵⁸⁰.

Mai mult ca atât, exact aceeași divergență de interpretare se atestă în două comentarii la CP FR, editate la un an diferență de timp, în anul 2009 și, respectiv, 2010. Astfel, în primul din comentariile invocate se susține că, deoarece în dispoziția art.110 CP (al FR – n.a.) lipsește referința la forma vinovăției, aceasta înseamnă că vinovăția se poate manifesta în cazul dat atât prin intenție, cât și prin imprudență, fiecare din formele vinovăției fiind posibilă în cele două modalități ale sale.⁵⁸¹

În cea de-a doua sursă enunțată se menționează tranșant că, din punctul de vedere al laturii subiective, determinarea la sinucidere poate fi comisă cu orice formă a intenției. În cazul intenției

⁵⁷⁸ *Уголовное право России. Особенная часть* / Под ред. А. И. ПАРОВА. Изд. 2-е, с изм. и доп. Москва: Эксмо, 2008, с. 55-56.

⁵⁷⁹ *Ibidem*, p. 55-56.

⁵⁸⁰ ПАРОВ, А. И., ПОНЯТКОВСКАЯ, Т. Г. *Российское уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов*. Санкт-Петербург: Питер, 2008, с. 69.

⁵⁸¹ *Особенная часть. Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика.* / Под общ. ред. Председателя Верховного Суда РФ, докт. юрид. наук, проф., заслуженного юриста РФ В.М. Лебедева; отв. ред. канд. юрид. наук, проф., заслуженный юрист РФ А. В. Галахова. М: Издательский Дом „Городец”, 2009, с. 41.

directe, persoana vinovată prevede posibilitatea sinuciderii victimei și dorește ca aceasta să supravină, iar în cazul intenției indirecte, admite conștientizat același rezultat.⁵⁸²

În contextul dat, invocăm și opinia *Curții Supreme a Kazahstanului*, care, într-o hotărâre din 11 mai 2007 (pct. 29), a statuat: Latura subiectivă a determinării la sinucidere se caracterizează prin intenție la săvârșirea acțiunilor și se manifestă sub forma neglijenței față de rezultatul infracțional. Atunci când aceste acțiuni sunt săvârșite de vinovat cu intenția de a provoca moartea victimei prin determinarea acesteia la sinucidere și acesta dorește producerea unui asemenea rezultat, fapta trebuie calificată ca ucidere intenționată.⁵⁸³

Am recurs la o asemenea analiză amănunțită a diverselor opinii referitoare la latura subiectivă a infracțiunii supuse cercetării evocate atât în doctrina noastră, cât și în cea străină, precum și formulate de către profesioniști reductabili în domeniul interpretării și aplicării legii penale, pentru a ilustra complexitatea problemei abordate.

Analiza celor invocate anterior ne motivează dezacordul de principiu față de opinia autorilor, doctrinari sau practicieni, potrivit căreia infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii ar putea fi comisă cu o altă formă de vinovăție decât intenția directă sau indirectă.

Stabilirea corectă a formei vinovăției, în cazul săvârșirii infracțiunii de determinare la sinucidere, este de o importanță crucială și pentru practica aplicării prevederilor respective din art. 150 CP RM, semnificând, în convingerea noastră, că în cazul lipsei intenției în careva din formele manifestării acesteia lipsește și temeiul aplicării legii penale.

Cercetarea laturii subiective, ca element constitutiv al infracțiunii analizate, are o importanță teoretico-practică decisivă. În calitatea sa de infracțiune intenționată, determinarea sau înlesnirea sinuciderii se săvârșește în deplină conștientizare de către făptuitor a semnificației prejudiciabile a faptei sale și a urmărilor acesteia, precum și cu manifestarea dorinței clare de realizare a urmărilor sub forma sinuciderii victimei sau a admiterii indifferente a acestei urmări.

Astfel, răspunderea penală pentru determinarea sau înlesnirea la suicid îi revine persoanei care a comis infracțiunea cu intenție directă sau indirectă. Vinovatul în săvârșirea infracțiunii în cauză conștientizează că, prin anumite metode, determină victima la comiterea actului de suicid sau înlesnește săvârșirea acestui act, prevede inevitabilitatea sau posibilitatea comiterii acestuia și

⁵⁸² *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / отв. ред. В.М. Лебедев. – 10-е изд., перераб. и доп. – М: Издательство Юрайт, 2010. (Профессиональные комментарии), с. 287.

⁵⁸³ О квалификации некоторых уголовных правонарушений против жизни и здоровья человека: Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан nr. 1 din 11.05.2007 (с изменениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда РК nr. 8 din 20.04.2018). [online]. [citat 14.02.2026]. Disponibil: https://adilet.zan.kz/rus/docs/P07000001S_.

dorește activ și energic (intenție directă) sau admite conștient ori dă dovadă de indiferență față de survenirea acestei consecințe fatale (intenție indirectă) pentru viața victimei.

3.3. Motivul și scopul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM

Motivul și scopul infracțiunii sunt două semne distincte ale laturii subiective: dacă motivul reprezintă impulsul psihic interior care determină luarea hotărârii infracționale, scopul desemnează finalitatea pe care făptuitorul urmărește să o atingă prin săvârșirea faptei.

În doctrina de specialitate, mobilul sau motivul infracțiunii este denumit și „cauza internă a actului de conduită.”⁵⁸⁴

Savantul I. Ristea este de părere că mobilul infracțiunii constituie o componentă a laturii subiective ce intră în conținutul constitutiv al acesteia și constă din impulsul intern al făptuitorului, acel sentiment (dorință, tendință, pasiune) care a determinat luarea deciziei de săvârșire a infracțiunii.⁵⁸⁵

Într-adevăr, motivele care împing un individ să comită o infracțiune corespund adesea dorinței de a obține un anumit rezultat.

Potrivit unui alt punct de vedere, motivul (mobilul) infracțiunii constituie impulsul intern al făptuitorului ce contribuie la luarea deciziei în comiterea infracțiunii. Mobilul infracțiunii reprezintă factorul decisiv ce impulsionează făptuitorul în luarea deciziei de a comite infracțiunea.⁵⁸⁶

În viziunea cercetătorului V. Mirișan, mobilul și scopul sunt prezente în cazul comiterii oricărei infracțiuni, dar, de regulă, nu fac parte din conținutul legal al acesteia. Astfel, vinovăția persoanei se poate constata indiferent de luarea în considerare a mobilului și a scopului.⁵⁸⁷

În doctrina de specialitate se menționează că la nicio infracțiune intenționată nu poate lipsi mobilul, întrucât nu poate exista acțiunea conștientă a persoanei fizice la baza căreia să nu stea un anumit mobil.⁵⁸⁸

⁵⁸⁴ STĂNOIU, Rodica-Mihaela, GRIGA, Ioan, DIANU, Tiberiu. *Drept penal. Partea generală. (Note de curs)*. București: Hyperion XXI, 1992, p. 70.

⁵⁸⁵ RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a revăzută și adăugită cu prevederile noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2011, p. 101.

⁵⁸⁶ APĂRECE, Oleg. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: *Acta Universitatis George Bacovia*. Juridica, 2024, Vol. 13. Is. 2, pp.649-662. ISSN 2285-0171.

⁵⁸⁷ MIRIȘAN, Valentin. *Drept penal. Partea generală*. București: Lumina lex, 2004, p. 77.

⁵⁸⁸ ALECU, Gheorghe. *Drept penal. Partea Generală. Curs universitar. Ediția a II-a, revizuită și adăugită*. Constanța: Europolis, 2007, p. 179.

Autorul V. Pașca precizează că mobilul și scopul nu pot fi asociate culpei, deoarece între ce a gândit făptuitorul și ceea ce a rezultat este o discrepanță incompatibilă cu mobilul și scopul acțiunii.⁵⁸⁹

Motivul constituie rațiunea internă care determină făptuitorul să adopte o conduită infracțională, menținând o relație intrinsecă cu intenția, în special cu forma sa generală. Vinovăția penală se conturează doar în măsura în care autorul a urmărit în mod conștient producerea rezultatului ilicit și încălcarea normei penale dintr-un motiv specific. Acest motiv, în calitate de componentă internă a laturii subiective, este calificat în doctrină drept *intenție specială*, pentru a o distinge de *intenția generală*. Existența intenției speciale poate fi reținută numai atunci când este prevăzută în mod expres de norma de incriminare.

În rest, în situațiile, când motivul comiterii infracțiunii nu este prevăzut expres în norma de incriminare, este validă opinia autorului A. Oroveau-Hanțiu, potrivit căruia nu are nicio relevanță pentru existența infracțiunii mobilul cu care a acționat făptuitorul, o atare împrejurare putând fi avută în vedere doar la individualizarea pedepsei aplicată de instanța de judecată.⁵⁹⁰

Prin urmare, atestăm două categorii de reglementări normative în raport cu motivul infracțiunii. În prima din ele, dreptul penal este în principiu indiferent față de motive și doar intenția criminală contează. Oricare ar fi motivele pentru care individul pretinde că a acționat, important este faptul că acesta a încălcat în mod conștient legea penală, dorind să obțină rezultatul ilicit. În cea de-a doua situație, care este mai degrabă una specială, motivele sunt incluse în calitate de semn principal al laturii subiective a infracțiunii, completând într-un fel intenția infracțională și completând astfel conținutul ei moral-psihologic.

Așa cum am concluzionat anterior, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la articolul 150 din CP RM, se caracterizează, în convingerea noastră, printr-o formă intenționată a vinovăției. Respectiv, săvârșirea acestei infracțiuni presupune existența unui scop determinant care a influențat decizia autorului de a adopta conduita incriminată, fiind ghidat de anumite motive.

În continuare urmează să stabilim dacă motivul infracțiunii este o componentă obligatorie a laturii subiective pentru calificarea faptei în temeiul art. 150 CP RM.

În literatura de specialitate se menționează că, dacă mobilul și scopul fac parte din conținutul legal al infracțiunii, trebuie constatate pentru existența faptei în formă simplă sau

⁵⁸⁹ PAȘCA, Viorel. Curs de drept penal. *Partea generală. Ediția a II-a, actualizată cu modificările noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p. 175.

⁵⁹⁰ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal Special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 129.

calificată. În aceste cazuri, în lipsa mobilului sau a scopului legal prevăzut, fapta nu va constitui infracțiunea în forma simplă sau agravată, după caz.⁵⁹¹

Analizând componența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată de art. 150 CP RM, constatăm că legiuitorul nu a prevăzut ca o condiție obligatorie în conținutul legal al infracțiunii nominalizate comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, în prezența unui motiv/mobil, cu excepția variantei agravate, prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 150 „din motive de prejudecată”. Respectiv, în forma-tipa infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, precum în cazul variantelor agravate (cu excepția lit. c) alin. (2) art. 150 „din motive de prejudecată”) pentru calificarea faptei infracționale de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu are relevanță motivul/mobilul infracțiunii.

Doctrinarii autohtoni, profesorii S. Brînză și V. Stati identifică, drept motive ale acestei infracțiuni, răzbunarea, gelozia, invidia.⁵⁹²

Cât privește situația săvârșirii infracțiunii studiate în varianta agravată, prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM, „din motive de prejudecată” asupra interpretării noțiunii vom trata ulterior în Cap. I secțiunea 4.1 „*Circumstanțele agravante stipulate la lit. a), b), c) alin. (2), lit. a), b) alin. (3) art. 150 CP RM*” din lucrare, respectivele motive urmează a fi identificate și probate cu respectarea întocmai a prevederilor art. 134²¹ CP RM – Motive de prejudecată.

În concluzie, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, motivul nu constituie un element constitutiv obligatoriu al laturii subiective în varianta-tip, dobândind relevanță juridică expresă exclusiv în varianta agravată de la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM – fapta săvârșită din motive de prejudecată. Dat fiind că motivul este avut în vedere exclusiv în calitate de circumstanță agravantă, imposibilitatea stabilirii sale nu înlătură răspunderea penală, ci permite menținerea încadrării juridice în varianta neagravată a infracțiunii – alin. (1) art. 150 CP RM (sau o altă circumstanță agravantă după caz), motivul putând fi valorificat în procesul de individualizare a pedepsei.

Atât la calificarea faptei infracționale, cât și la individualizarea pedepsei în cazul comiterii infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, este important să nu se confunde mobilul/motivul cu scopul infracțiunii. În acest sens este relevantă opinia doctrinară conform căreia „scopul nu se confundă cu mobilul, deoarece el aparține momentului finalizării actului, pe când mobilul este legat de momentul inițial al adoptării hotărârii.”⁵⁹³

⁵⁹¹ MIRIȘAN, Valentin. *Drept penal. Partea generală*. București: Lumina lex, 2004, p. 77.

⁵⁹² BRÎNZĂ, Sergiu. *Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chisinau: USM, 1999, p. 350.

⁵⁹³ PASCU, Ilie, UZLĂU, Andreea Simona. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a*. București: Hamangiu, 2013, p. 151.

Scopul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu este circumstanțiat nici în varianta-tip a infracțiunii și nici în cazul variantelor agravate. Atât timp cât legiuitorul nu a prevăzut un anumit scop în calitate de semn obligatoriu în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, pentru calificarea faptei infracționale atât în varianta-tip prevăzută de alin. (1) art. 150 CP RM, cât și în cazul variantelor agravate lit. a), lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM, lit. a), lit. b) alin. (3) art. 150 CP RM, nu are relevanță scopul urmărit de făptuitor în comiterea infracțiunii.

O definiție a scopului infracțiunii este formulată de autoarea M. Angheluță, care consideră că scopul infracțiunii este schimbarea în realitatea obiectivă, pe care făptuitorul urmărește să o obțină ca rezultat al săvârșirii infracțiunii.⁵⁹⁴

Este clar că scopul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, poate fi divers, de exemplu, cu scopul de a evita obligațiile de întreținere, făptuitorul a determinat-o pe victimă, care era însărcinată, să se sinucidă. Determinarea la sinucidere este o infracțiune de un tip special în sensul că, în cadrul acesteia, consecințele vin direct ca urmare a acțiunilor victimei însăși, care este determinată să se sinucidă de către făptuitor.

Cu excepția de rigoare ce ține de norma prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM, care prevede expres săvârșirea infracțiunii analizate din motive de prejudecată, se poate împărtăși punctul de vedere exprimat cândva de T. Vasiliu, D. Pavel, G. Antoniu ș.a., care susțineau că nu interesează mobilul sau scopul cu care acționează cel care determină sau înlesnește sinuciderea unei persoane (de pildă, faptul că tatăl îl convinge pe fiul său, care a comis o infracțiune, să se sinucidă pentru a scăpa de dezonoare).⁵⁹⁵

Această opinie este împărtășită actualmente și de cercetătorii: O. Loghin⁵⁹⁶, P. Abraham și E. Derșidan.⁵⁹⁷

Motivul și scopul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, deși ambele aparțin laturii subiective a infracțiunii, prevăzute la art. 150 CP RM, se deosebesc în mod esențial: motivul răspunde la întrebarea de ce a acționat făptuitorul, desemnând cauza psihică a conduitei infracționale, (ură, invidie, răzbunare, lăcomie etc.), pe când scopul răspunde la întrebarea de a

⁵⁹⁴ ANGHELUȚĂ, Mihaela. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie, Ediția I-a, 25-26 martie 2021, Chișinău*. Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 228-238. ISBN 978-9975-158-12-1.

⁵⁹⁵ VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul Penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975, p. 119.

⁵⁹⁶ LOGHIN, Octavian. *Drept penal Român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1994, p. 102.

⁵⁹⁷ ABRAHAM, Pavel, DERȘIDAN, Emil. *Codul penal al României, comentat și adnotat*. București: Editura pentru Științe Naționale, 2002, p. 354.

urmărit făptuitorul să obțină, desemnând finalitatea mai îndepărtată a infracțiunii (dobândirea unei moșteniri, obținerea unui avantaj patrimonial, în scopul de a împiedica divulgarea unor informații, dobândirea unei funcții etc.).

Totodată, un aspect care necesită o atenție deosebită în analiza laturii subiective a infracțiunii, prevăzute la art. 150 CP RM, constă în necesitatea de a nu confunda scopul infracțiunii cu urmarea prejudiciabilă, care constă în sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei, întrucât urmarea prejudiciabilă nu reprezintă finalitatea urmărită de făptuitor, ci mijlocul prin care acesta își propune să își realizeze scopul infracțional.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, art. 150 CP RM, este o infracțiune intenționată, iar cunoașterea motivului și a scopului infracțiunii nominalizate are relevanță pentru stabilirea gravității în concret a faptei, a caracteristicilor personalității infractorului și pentru individualizarea pedepsei.

Ideea formulată găsește suport în afirmația autorului H. A. Mihai care precizează că „Scopul și mobilul faptei pot [...] fi luate în considerare cu prilejul individualizării pedepsei.”⁵⁹⁸

În același sens se pronunță și autorii: I. Pascu și P. Buneci⁵⁹⁹, A. Al. I. Dumitrache⁶⁰⁰, cât și G. Diaconescu.⁶⁰¹

Din cele analizate anterior cu referință la motivul și scopul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, ajungem la următoarele concluzii. Legiuitorul nu a prevăzut expres în structura normelor înglobate în prevederile nominalizate, decât cu o singură excepție (lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM) motivul și scopul săvârșirii infracțiunii analizate, drept semne principale ale laturii subiective. Oricum acestea urmează a fi identificate în mod obligatoriu în procesul urmăririi penale și în cadrul examinării cauzei în instanța de judecată, însă ele vor avea relevanță asupra procesului și rezultatului individualizării pedepsei. Abordarea în cauză este împărtășită unanim în doctrina penală națională și în cea străină. Și doar în cazul când determinarea la sinucidere sau înlesnirea acesteia a fost comisă din motive de prejudecată, așa cum este prevăzut la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM, motivul în cauză urmează să fie stabilit și identificat corect ca unul din cele nominalizate în prevederile alin. (1) art. 134²¹ CP RM – Motive de prejudecată cu respectarea întocmai a cerințelor stipulate la alin. (2) și (3) din articolul nominalizat.

⁵⁹⁸ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 984.

⁵⁹⁹ PASCU, Ilie, BUNECI, Petru. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Infracțiuni privind autoritatea și frontiera de stat. Infracțiuni contra înfăptuirii justiției*. București: Hamangiu, 2017, p. 52.

⁶⁰⁰ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 45.

⁶⁰¹ DIACONESCU, Gheorge. *Infracțiunile în Codul penal Român*. București: Oscar Print, 1997, p. 200.

3.4. Aspecte teoretico-practice referitoare la instituția participației în cadrul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM

În cadrul prezentului subcapitol considerăm oportun să abordăm instituția participației penale, analizând modul în care aceasta operează în raport cu infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM.

Definiția participației, formulată la alin. (1) art. 41 CP RM – Participația, conform căreia „Se consideră participație cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate”. Așadar, pentru a opera instituția participației penale, urmează să fie probat că la comiterea faptei au participat cel puțin două persoane.

Referindu-ne la unele opiniile doctrinare, menționăm abordarea cercetătorului I. Tănăsescu, care relevă că „Participația penală reprezintă o formă a pluralității de infractori [...] prezența mai multor infractori la săvârșirea unei singure fapte.”⁶⁰²

Pe motiv că infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii presupune implicarea inevitabilă a victimei în realizarea actului infracțional, prima întrebare care apare este, dacă făptuitor și victimă, pe lângă aceste calități, mai au și calitate de participant (autor, organizator, instigator sau complice).

Deși participația penală este posibilă în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM, iar infracțiunea poate fi comisă, după cum am argumentat anterior, exclusiv cu intenție, o problemă distinctă este calitatea juridică a victimei, a persoanei care se sinucide, și anume dacă aceasta poate dobândi calitatea de participant la propria sinucidere.

În cadrul Cap. I secțiunea 1.3 *Sinuciderea în paradigma legii penale. Aspecte istorice și abordări actuale*, am stabilit că sinuciderea în sine nu reprezintă o faptă penală, iar cel care se sinucide nu poate fi pedepsit în baza legii penale și nici a oricărei alte legi.

Autorii M. Udrioiu, Gh. Zlati și V. Constantin remarcă faptul că suprimarea vieții în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii este realizată voluntar numai de sinucigaș, care nu devine astfel subiect activ al infracțiunii.⁶⁰³

Între cel care se sinucide și persoana sau persoanele care determină victima sau îi înlesnesc sinuciderea nu poate exista nicio formă de participație, deoarece nu a existat o infracțiune principală comisă de persoana suicidară, nu exista nicio infracțiune pe care ultimii să o poată determina și/sau înlesni.

⁶⁰² TĂNĂSESCU, Iancu. *Curs de drept penal general*. București: Editura INS, 1997, p. 301.

⁶⁰³ UDROIU, Mihail, ZLATI, George, CONSTANTINESCU, Victor. *Codul penal. Partea specială pentru uzul studenților și al candidaților la examenul de admitere în profesie*. București: Solomon, 2021, p. 11.

Situația va fi diferită atunci când fapta de determinare sau înlesnire a sinuciderii este comisă de două sau mai multe persoane, deoarece în cazul dat participația este posibilă sub orice formă.

În sprijinul tezei formulate relevantă se dovedește a fi opinia autorului A. M. Hotca, potrivit căreia, în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, „[...] participația penală este posibilă în oricare din formele sale (coautorat, instigare și complicitate).”⁶⁰⁴ O părere asemănătoare este susținută și de autorii Gh. Diaconescu, C. Duvac⁶⁰⁵, T. Tudorel.⁶⁰⁶

O precizare importantă face autorul V. Lazăr care conchide că termenii de „determinare” și „înlesnire” a sinuciderii nu trebuie confundați cu instigarea sau complicitatea ca forme ale participației penale.⁶⁰⁷

Conform alin. (4) art. 24 CP RM – Participația, se consideră instigator persoana care, prin orice metode, determină o altă persoană să săvârșească o infracțiune.

Identitatea terminologică a sintagmei „a determina”, utilizată deopotrivă în art. 150 CP RM și în alin. (4) art. 24 CP RM, relevă că legiuitorul a atribuit acesteia același sens în ambele contexte normative, desemnând activitatea de influențare a voinței unei persoane în vederea adoptării unei anumite conduite. Doar că cele două norme se deosebesc în mod esențial sub aspectul finalității activității de determinare: dacă în cazul instigării, aceasta vizează convingerea unei persoane să comită o infracțiune, în cazul art. 150 CP RM ea este orientată spre convingerea victimei să își suprimă propria viață, persoana determinată devenind astfel nu autor al unei infracțiuni, ci victimă a propriei conduite.

Necesitatea unei delimitări clare se impune și în privința modalității normative a înlesnirii sinuciderii, cea de-a doua formă de realizare a elementului material al infracțiunii, prevăzute la art. 150 CP RM, susceptibilă de a fi confundată cu calitatea de complice, reglementată la alin. (5) art. 24 CP RM.

Conform alin. (5) art. 24 CP RM, se consideră complice persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace sau instrumente ori înlăturare de obstacole [...] săvârșire a infracțiunii [...].

Criteriul esențial de delimitare rezidă în persoana față de care este orientată activitatea de înlesnire și în finalitatea sa juridică: dacă complicele înlesnește săvârșirea unei infracțiuni de către autor față de un terț, în cazul art. 150 CP RM, făptuitorul înlesnește actul prin care victima își

⁶⁰⁴ HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. BECK, 2007, p. 981.

⁶⁰⁵ DIACONESCU, Gheorge, DUVAC, Constantin. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 116.

⁶⁰⁶ TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Ediția a IV-a, revizuită și actualizată*. București: Hamangiu, 2009, p. 60.

⁶⁰⁷ LAZAR, Valerică. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni prevăzute în Codul penal român în vigoare, cu modificările și complementările la zi*. București: Editura Universitară. 2006, p. 117.

suprimă propria viață, aceasta din urmă necomițând o infracțiune, ci acționând împotriva propriei persoane. Mai mult decât atât, dacă în cazul complicității persoana înlesnită dobândește calitatea de autor al unei infracțiuni, în cazul înlesnirii sinuciderii persoana înlesnită este victima infracțiunii, neputând fi trasă la răspundere penală pentru propriul act suicidal.

În susținerea opiniei date este și mențiunea autorului L. V. Lefterache care precizează că: „În cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii care, deși aparent se reglementează instigarea sau complicitatea la săvârșirea unei fapte – sinuciderea – care nu este incriminată ca faptă penală, în realitate se consacră o infracțiune de sine stătătoare, al cărei conținut constitutiv este reglementat pe alte rațiuni decât cele care vizează conceptul de participație.”⁶⁰⁸

În unele lucrări, autorii abordează o opinie diferită de cea argumentată de noi. Astfel, autorul I. Gh. Brădet susține că participația penală este posibilă sub forma coautoratului și a complicității.⁶⁰⁹ O părere similară este reiterată și de V. Lazăr, care precizează că participația este posibilă doar sub forma coautoratului și complicității.⁶¹⁰ Respectiv, acestea sunt opinii în dezacord cu cea motivată de noi. Deoarece comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi realizată prin una dintre cele două modalități alternative „determinare” sau „înlesnire”, participația este posibilă sub orice formă.

Stabilirea calității fiecărei persoane în procesul comiterii infracțiunii este esențială. Conform prevederilor alin. (2) art. 6 CP RM – Principiul caracterului personal al răspunderii penale care stipulează că răspunderii penale și pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârșit, cu intenție sau din imprudență, o faptă prevăzută de legea penală. O persoană nu poate fi trasă la răspundere penală, dacă nu a participat ea însăși la săvârșirea infracțiunii. Orice răspundere penală pentru faptele altei persoane este exclusă. De exemplu, tatăl unui minor care comite violențe nu poate fi condamnat penal pentru această infracțiune, chiar dacă răspunde civil pentru prejudiciul cauzat de copilul său.

Probarea existenței unei conduite incriminate de legea penală, atât sub aspect material, cât și intelectual, referitor la oricare persoană care a participat la săvârșirea infracțiunii în calitate de autor, organizator, instigator sau complice, determină în mod obligatoriu angajarea răspunderii penale a acesteia.

⁶⁰⁸ LEFTERACHE, Lavinia Valeria. *Drept penal. Partea generală. Curs pentru studenții anului II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2010, p. 465.

⁶⁰⁹ BRĂDEȚ, Ion Gheorghe. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Europa nova, 1993, p. 72.

⁶¹⁰ LAZAR, Valerică. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni prevăzute în Codul penal român în vigoare, cu modificările și complementările la zi*. București: Editura Universitară. 2006, p. 118.

3.5. Concluzii la Capitolul 3

Din cele invocate și analizate în capitolul dat din lucrare deducem cu titlul de concluzii referitoare la subiect și latura subiectivă a infracțiunii, prevăzute la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, următoarele:

- Subiectul infracțiunii nominalizate poate fi doar persoana fizică responsabilă care a împlinit vârsta de 16 ani.

- Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută de art. 150 CP RM, se comite cu vinovăție manifestată în formă de intenție și posibilă în cele două modalități ale acesteia – intenția directă sau indirectă.

- Participația penală în cazul infracțiunii nominalizate este posibilă sub orice formă.

- Motivul/mobilul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, nu este prevăzut expres în reglementarea normativă a infracțiunii în cauză. Respectiv, motivul poate fi oricare – ură, răzbunare, gelozie. Excepție constituie varianta agravată, reglementată la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM, ale cărei prevederi invocă drept motiv al infracțiunii „motivele de prejudecată”.

- Scopul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu este consacrat ca element constitutiv obligatoriu în cuprinsul art. 150 CP RM, acesta având caracter facultativ în cadrul laturii subiective a infracțiunii.

- Motivul și scopul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, sunt elemente distincte ale laturii subiective, care nu se identifică între ele și nici cu urmarea prejudiciabilă: dacă motivul desemnează cauza psihică a conduitei infracționale, iar scopul – finalitatea mai îndepărtată urmărită de făptuitor, urmarea prejudiciabilă (sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei) reprezintă exclusiv mijlocul prin care acesta urmărește să își realizeze obiectivul infracțional.

- În scopul îmbunătățirii reglementării juridico-penale a infracțiunii analizate, formulăm următoarele propuneri cu titlu de *lege ferenda*:

- *Completarea prevederilor alin. (2) art. 21 CP RM – Subiectul infracțiunii după cifra „147” cu cifra „150”*

- *Prevederile art. 150 CP RM se completează, după cum urmează:*

- Sancțiunea prevăzută la alin. (1) art. 150 CP RM, după cuvintele „de la 2 la 5 ani”, se completează cu sintagma: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 1500 la 20000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate de la 1 la 5 ani.”*

Sanctiunea, prevăzută la alin. (2) art. 150 CP RM, după cuvintele „de la 5 la 9 ani”, se completează cu sintagma: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 20000 la 40000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate de la 3 la 5 ani sau cu lichidarea acesteia.”

Sanctiunea, prevăzută la alin. (3) art. 150 CP RM, după cuvintele „de la 9 la 12 ani”, se completează cu sintagma: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 40000 la 60000 de unități convenționale cu lichidarea acesteia.”

Implementarea propunerilor formulate va fi pe măsură să eficientizeze atât reglementarea juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, și aplicarea lor în practică, cât și să contribuie la sporirea potențialului de preântâmpinare și profilaxie a săvârșirii infracțiunii analizate în scopul realizării optime a scopului legii penale.

4. CIRCUMSTANȚELE AGRAVANTE ȘI CIRCUMSTANȚA ATENUANTĂ ALE INFRAȚIUNII DE DETERMINARE SAU ÎNLESNIRE A SINUCIDERII. DELIMITAREA INFRAȚIUNII REGLEMENTATE LA ART. 150 CP RM DE COMPONENTELE INFRAȚIUNILOR ADIACENTE

Legiuitorul național a prevăzut, în Codul penal al RM, circumstanțe atenuante la art. 76 CP RM – Circumstanțele atenuante și circumstanțe agravante la art. 77 CP RM – Circumstanțele agravante generale, consacându-le în Partea generală din CP RM, precum și unele circumstanțe atenuante și agravante speciale, reglementate în structura variantelor calificate din Partea specială a CP RM.

Analiza comparativă a Părții generale și a Părții speciale a CP RM, evidențiază un fenomen normativ constant, și anume: circumstanțele agravante generale tind să fie valorificate de legiuitor și ca elemente calificative specifice în cadrul infracțiunilor individuale. În cazul infracțiunii cercetate în prezentul studiu, agravanta prevăzută de lit. d) alin. (1) art. 77 CP RM, „săvârșirea infracțiunii din motive de prejudecată” este reglementată ca element calificativ al infracțiunii prevăzută de lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii săvârșită „din motive de prejudecată”.

Având în vedere suprapunerea normativă constatată, se impune delimitarea clară între circumstanțele agravante/atenuante generale și cele speciale, pentru a asigura aplicarea corectă a legii penale și respectarea principiului *non bis in idem*.

Tehnica legislativă penală permite ca, în completarea infracțiunii în varianta sa tipică, să fie reglementate și variante agravate ori atenuate, incriminarea acestora putând fi realizată în mod extensiv sau restrictiv, în raport cu gravitatea pericolului social pe care îl prezintă fapta.

În acest context susținem opinia autorilor I. Tănăsescu, C. Tănăsescu, G. Tănăsescu, care relevă că: „Determinarea variantelor agravate sau atenuate ale infracțiunii de bază este indicată de circumstanțele care agravează sau atenuează legal infracțiunea obișnuită prin pericolul social generic al faptei.”⁶¹¹

Varianta agravată a infracțiunii a fost construită de legiuitor tocmai prin integrarea circumstanței agravante în conținutul constitutiv al infracțiunii, ceea ce a determinat stabilirea unor limite mai severe ale pedepsei pentru acea variantă. Circumstanța respectivă a fost deci deja

⁶¹¹ TĂNĂSESCU, Iancu, TĂNĂSESCU, Camil, TĂNĂSESCU, Gabriel. *Drept penal general*. București: ALL Beck, 2002, p. 266.

valorificată în plan legislativ prin individualizarea legislativă a răspunderii penale, reținerea ei ulterior și ca circumstanță agravantă generală ar echivala cu o dublă valorificare a aceleiași împrejurări.

Circumstanțele din Partea specială sunt elemente constitutive ale variantelor infracțiunii care operează la nivel de calificare și determină limitele legale de pedeapsă, în timp ce circumstanțele din Partea generală operează ulterior, la nivel de individualizare judiciară a pedepsei concrete în cadrul limitelor deja stabilite.

Circumstanțele din Partea generală se iau în considerare după stabilirea încadrării juridice definitive a faptei și după identificarea limitelor legale de pedeapsă. Acestea influențează quantumul concret al pedepsei în cadrul limitei date, dar nu modifică calificarea juridică a faptei.

Circumstanțele agravante și atenuante din Partea generală a CP RM nu modifică limitele legale de pedeapsă, prevăzute pentru infracțiune. Ele permit instanței să individualizeze pedeapsa în interiorul acestor limite fixe.

Legea condiționează agravarea răspunderii penale de prezența unor cauze expres reglementate, reprezentate de stări, situații sau împrejurări ce țin de făptuitor, de fapta comisă ori de urmările acesteia ș.a., a căror existență sporește gradul de pericolozitate socială a faptei și fundamentează aplicarea unei sancțiuni penale mai severe.

Dacă o anumită circumstanță este deja încorporată ca element constitutiv al unei variante agravate din Partea specială, ea nu mai poate fi reținută și ca circumstanță agravantă generală la individualizarea pedepsei. Circumstanțele agravante speciale nu operează la nivel de individualizare a pedepsei, ci la nivelul încadrării juridice (calificării) și al stabilirii limitelor de pedeapsă aplicabile. Ele sunt elemente constitutive ale variantelor agravate sau atenuate ale infracțiunii și modifică însuși conținutul infracțiunii și limitele sancțiunii prevăzute pentru aceasta.

O precizare esențială aparține autorilor I. Tănăsescu, C. Tănăsescu, G. Tănăsescu care menționează că „[...] variantele agravate sau atenuate ale infracțiunii tip sunt cuprinse în același articol.”⁶¹²

Respectiv, circumstanțe generale nu sunt prevăzute expres în conținutul infracțiunilor reglementate de Partea specială a CP RM. Circumstanțele generale au vocația de a se aplica în mod uniform tuturor categoriilor de infracțiuni și prezintă un caracter facultativ, instanța de judecată având discreția de a le reține sau nu, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei, cu condiția ca acestea să nu fie deja valorificate ca elemente constitutive sau calificative în construcția normei de incriminare.

⁶¹² *Ibidem*.

Cercetătorul D. Traian precizează: conținutul agravat există atunci când norma de incriminare cuprinde, pe lângă condițiile necesare pentru existența infracțiunii în configurația ei tipică, și alte elemente, fie obiective, fie subiective, denumite și circumstanțe de agravare. Acestea fac ca infracțiunea să capete un caracter agravat.⁶¹³

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție RM nr. 8 din 11.11.2003 cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale, stabilește la punctul 7 că: „În cazurile în care circumstanța ce atenuează sau agravează răspunderea penală (art. 76-77 CP) este indicată în dispozițiile articolului Părții speciale a Codului penal, ca semn al componentei infracțiunii, în conținutul variantei-tip sau în conținutul variantelor agravate, ea nu poate fi luată în considerare la stabilirea pedepsei pentru această infracțiune.”⁶¹⁴

În continuare vom analiza circumstanțele speciale care agravează sau atenuează gravitatea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM.

4.1. Circumstanțele agravante stipulate la lit. a), b), c) alin. (2), lit. a), b) alin. (3) art. 150 CP RM

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, este structurată într-o variantă-tip, reglementată la alin. (1) art. 150 CP RM, și în două variante agravate care pot fi comise prin trei modalități normative în cazul alin. (2) art. 150 CP RM și respective, prin două modalități normative în cazul alin. (3) art. 150 CP RM

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii comisă cu bună știință asupra unui minor lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM

Circumstanța agravantă, prevăzută la lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM, presupune comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii *cu bună știință asupra unui minor*.

Calitatea subiectului pasiv, a victimei (minor) reprezintă aspectul decisiv la calificarea faptei de determinare sau înlesnire a sinuciderii în baza lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM.

Pentru a imputa semnul analizat, vinovatul trebuie să fie conștient de faptul că victima este minoră. În caz contrar, de exemplu, în cazul unei erori de bună credință privind vârsta sinucigașului, calificarea faptei cu luarea în considerare a acestui semn este exclusă.

Varianta agravată, reglementată la lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM, se caracterizează prin existența unui subiect pasiv calificat, respectiv a unei persoane minore cu vârsta cuprinsă într-un

⁶¹³ DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014, p. 129.

⁶¹⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție RM cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale nr.8 din 11.11.2003. [online]. [citat 11.12.25]. Disponibil http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=127

anumit interval. Pentru ca această circumstanță agravantă să fie reținută în sarcina făptuitorului, trebuie să fie îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- victima trebuie să aibă calitatea de minor la momentul săvârșirii faptei, ceea ce înseamnă că nu a împlinit vârsta de 18 ani. Minoritatea victimei constituie elementul de bază al acestei circumstanțe agravante și exprimă opțiunea legiuitorului de a asigura o protecție penală sporită persoanelor care nu au atins vârsta majoratului;

- victima trebuie să fi împlinit vârsta minimă de 14 ani. Această condiție delimitează sfera de aplicare a circumstanței agravante de la lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM, în raport cu cea prevăzută la lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM, care vizează ca victime persoanele „în vârstă de până la 14 ani”. Circumstanța agravantă de la lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM se aplică exclusiv situațiilor în care victima minoră are vârsta cuprinsă în intervalul 14-18 ani;

- făptuitorul trebuie să cunoască că victima are vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani. Această cerință se referă la latura subiectivă și presupune că inculpatul a acționat cu conștiința calității de minor al victimei. În lipsa acestei cunoașteri efective sau a posibilității ei rezonabile, circumstanța agravantă nu poate fi reținută.

Semnul calificativ care înăsprește răspunderea pentru comiterea infracțiunii față de minori este mai mult decât justificat. Astfel, protecția penală prioritară a vieții și sănătății copiilor se justifică prin faptul că aceștia au o psihică neformată, nu sunt întotdeauna capabili să înțeleagă pe deplin evenimentele care li se întâmplă și să elaboreze un plan de acțiune în cazul comiterii unor fapte ilegale împotriva lor.

În același sens se pronunță și autorii R. Bodea, B. Bodea, a căror poziție susține ideea formulată, aceștia menționând că: „Rațiunea acestei incriminări este determinată de faptul că, pe de o parte, minorul va putea fi mai ușor influențat cu privire la luarea unei decizii, deoarece personalitatea sa este încă în formare [...]”⁶¹⁵

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii comisă asupra unei persoane care se află într-o dependență materială sau altă dependență față de făptuitor lit. b) alin. 2) art. 150 CP RM

Se va reține în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii circumstanța agravantă prevăzută la lit. b) alin. (2) art. 150 CP, atunci când victima se află într-o dependență materială sau altă dependență față de făptuitor.

Această agravantă exprimă opțiunea legiuitorului de a sancționa mai sever situațiile în care făptuitorul abuzează de o poziție de superioritate sau de control asupra victimei, exploatând

⁶¹⁵ BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2018, p. 38.

vulnerabilitatea specială, creată de relația de dependență, pentru a o determina sau înlesni să se sinucidă.

Dependența presupune existența unei relații de subordonare, control între victimă și făptuitor, în cadrul căreia victima se află într-o poziție de inferioritate sau de vulnerabilitate care o face mai susceptibilă la influențele exercitate de făptuitor.

Considerăm că nu orice relație, în care există un anumit grad de influență sau interdependență între persoane, constituie dependență în sensul circumstanței agravante reglementate de lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM, deoarece dependența nu trebuie să fie pur formală, aceasta trebuie să fie semnificativă, și care a contribuit la comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Mai mult ca atât, dependența materială sau altă dependență trebuie să existe la momentul comiterii infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Profesorii S. Brînză și S. Stati sunt de părere că „[...] dependența materială se atestă în următoarele situații: 1) victima se află la întreținerea totală sau parțială a făptuitorului; 2) de făptuitor depinde îmbunătățirea sau înrăutățirea stării materiale a victimei; 3) debitorul depinde de creditor; 4) soțul inapt de muncă depinde de celălalt soț; [...] O altă dependență decât materială este dependența de serviciu sau dependența dintre medic și pacient [...]”⁶¹⁶

Dependența materială presupune faptul că victima depinde economic sau financiar de făptuitor pentru asigurarea nevoilor sale vitale sau esențiale. Această formă de dependență se caracterizează prin faptul că victima se bazează în mod substanțial pe resursele materiale, financiare sau economice furnizate de făptuitor pentru supraviețuirea sa sau pentru menținerea unui nivel de trai decent.

Se va reține starea de „*dependență materială*”, dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții minime:

- Dependența trebuie să poarte un caracter esențial, simpla primire ocazională a unui ajutor material sau existența unor legături economice minore nu poate fi considerată ca dependență materială, conform agravantei reglementate de lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM;
- Victima trebuie să nu aibă posibilități reale de a-și asigura singură nevoile materiale esențiale sau de a apela la alte surse de sprijin. În cazul în care victima are resurse proprii suficiente sau alternative suficiente pentru asigurarea unui trai decent, atunci este exclusă starea de dependență materială;

⁶¹⁶ BRÎNZĂ, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 349.

- Dependența trebuie să fie de natură să afecteze semnificativ libertatea victimei de a lua decizii autonome, plasând-o într-o situație în care se simte obligată să se conformeze dorințelor sau presiunilor făptuitorului.

Din analiza textului lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM rezultă că legiuitorul a adoptat o tehnică legislativă mixtă: pe de o parte, a enumerat expres dependența materială ca primă categorie, pe de altă parte, a adăugat formula generică „altă dependență față de făptuitor”, creând astfel o normă deschisă, non-exhaustivă, care permite acoperirea tuturor formelor de dependență relevante pentru caracterizarea faptei ca prezentând un grad mai ridicat de pericol social.

Din categoria „altă dependență față de făptuitor” putem menționa: dependență psihologică sau emoțională; dependență de subordonare; dependență educațională ș.a.

Relațiile umane sunt complexe și variate, iar formele în care o persoană poate ajunge să depindă de alta nu pot fi anticipate și enumerate exhaustiv. Ceea ce legiuitorul a dorit să sancționeze mai sever este însăși conduita de exploatare a unei poziții de superioritate sau control, indiferent de izvorul formal al acesteia, pentru a determina sau înlesni sinuciderea unei persoane vulnerabile. Această vulnerabilitate poate deriva din dependența materială, dar și din orice altă formă de subordonare sau necesitate care plasează victima într-o poziție de inferioritate față de făptuitor și care amplifică impactul acțiunilor de determinare sau înlesnire.

Această opțiune legislativă conferă organului de urmărire penală și instanței de judecată competența de a evalua în concret, pentru fiecare cauză în parte, dacă există o stare de dependență relevantă și dacă făptuitorul a profitat de această situație pentru a determina sau înlesni sinuciderea victimei. Evaluarea presupune analiza naturii relației dintre cele două persoane, a gradului de intensitate al dependenței, a modului în care această dependență a afectat libertatea de decizie a victimei și a măsurii în care făptuitorul a exploatat conștient această vulnerabilitate pentru a-și atinge scopul infracțional. Astfel, legiuitorul recunoaște că dependența poate lua forme variate și imprevizibile, iar incriminarea trebuie să fie suficient de cuprinzătoare pentru a putea sancționa toate situațiile în care poziția de superioritate sau control este abuzată în scopul determinării sau înlesnirii sinuciderii.

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, comisă din motive de prejudecată lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM

Analiza circumstanței agravante a infracțiunii de determinare sau înlesnire intenționată a sinuciderii comise din motive de prejudecată, reglementată la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM, a

făcut obiectul de studiu al publicației cu tema „Răspunderea penală pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii săvârșită din motive de prejudecată – lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM”⁶¹⁷

Determinarea sau înlesnirea intenționată a sinuciderii, comisă din motive de prejudecată reglementată la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM, prezintă o circumstanță relativ „nouă”, comparativ cu celelalte circumstanțe agravante ale infracțiunii nominalizate. Prin Legea pentru modificarea unor acte normative: nr.111 din 21.04.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr.164-169, 596, inclusiv infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii a fost completată cu o nouă circumstanță agravantă, mai exact alin. (2) a art. 150 cu litera „c) din motive de prejudecată”.

Odată cu introducerea acestei circumstanțe agravante „din motive de prejudecată”, legiuitorul național a oferit și o explicație a terminologiei:

Conform alin. (1) art. 134²¹ CP RM – Motive de prejudecată – Prin motive de prejudecată se înțeleg idei preconcepute ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate, orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală.

Prin definirea expresă a conceptului de „motive de prejudecată” la art. 134²¹ CP RM – legiuitorul a clarificat esența acestei noțiuni, facilitând astfel interpretarea și aplicarea uniformă a tuturor normelor din Codul penal, care prevăd săvârșirea infracțiunii din astfel de motive ca circumstanță agravantă. Această definire legală contribuie la delimitarea clară a infracțiunilor comise din motive discriminatorii, bazate pe prejudecăți și stereotipuri, de infracțiunile comise din ură sau din alte motive care nu au la bază astfel de prejudecăți.

În viziunea profesorului V. Cușnir, acțiunile săvârșite din motive de prejudecată sunt acele acțiuni „[...] prin care se violează un drept protejat (rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, orientare sexuală și altele).”⁶¹⁸

⁶¹⁷ APĂRECE, Oleg. Răspunderea penală pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii săvârșită din motive de prejudecată – lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM. În: *Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ*: Conferință științifică, Ediția VIII-a, Cahul, 09 decembrie 2022. Cahul, 2023, pp. 19-25. ISBN 978-9975-88-096-1.

⁶¹⁸ CUȘNIR, Valeriu. Dreptul persoanei la libera exprimare sau infracțiune săvârșită pe motive de prejudecată (studiu de caz). În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național*: Conferință științifică, Chișinău, 3-4 octombrie 2024. Chișinău, 2025, pp. 696-709.

Circumstanța agravantă „din motive de prejudecată” constituie o garanție juridico-penală importantă a respectării principiului non-discriminării și a protejării, prin intermediul legii penale, a unui ansamblu de valori sociale fundamentale, legate de drepturile și libertățile omului.

Persoanele care aparțin unor grupuri marginalizate sau discriminate (minorități etnice, religioase, sexuale etc.) se confruntă adesea cu stigmatizare, excludere socială și discriminare sistemică, ceea ce le creează o vulnerabilitate sporită la fenomenele de hărțuire, intimidare și violență. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii unei astfel de persoane, motivată tocmai de caracteristicile care o fac vulnerabilă, reprezintă o manifestare extremă a discriminării și necesită o reacție penală fermă.

Totodată, comiterea faptei din motive de prejudecată pune în evidență trăsături negative profunde ale personalității făptuitorului – intoleranță, lipsă de empatie, negarea demnității umane egale, atitudini discriminatorii, care justifică o evaluare mai severă a culpabilității și aplicarea unei pedepse mai grele.

Un aspect procedural constă în faptul că această calificare exclude posibilitatea aplicării ulterioare, la etapa individualizării judiciare a pedepsei, a circumstanței agravante generale prevăzute la lit. d) alin. (1) art. 77 CP RM, care se referă la „săvârșirea infracțiunii din motive de prejudecată”. Această excludere se fundamentează pe principiul *non bis in idem*, un principiu fundamental al dreptului penal, conform căruia aceeași împrejurare nu poate fi luată în considerare de două ori în defavoarea inculpatului.

Prin introducerea „motivelor de prejudecată”, ca circumstanță agravantă în Codul penal, legiuitorul a creat un instrument juridic eficient de delimitare a infracțiunilor cu caracter discriminatoriu, fondate pe stereotipuri și prejudecăți, de infracțiunile comise din ură simplă, lipsite de orice conotație discriminatorie.⁶¹⁹

Reglementarea săvârșirii infracțiunii de determinare sau înlesnirea sinuciderii din motive de prejudecată, ca circumstanță agravantă la lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM, este pe deplin oportună și justificată, această împrejurare reflectând un grad sporit de pericol social al faptei, punând în evidență trăsături negative ale personalității făptuitorului și facilitând, totodată, realizarea scopului legii penale, prevăzut la art. 2 CP RM.

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, comisă asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani – lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM

⁶¹⁹ APĂRECE, Oleg. Răspunderea penală pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii săvârșită din motive de prejudecată – lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM. În: *Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ*: Conferință științifică, Ediția VIII-a, Cahul, 09 decembrie 2022. Cahul, 2023, pp. 19-25. ISBN 978-9975-88-096-1.

Circumstanța agravantă, prevăzută de lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM – determinarea sau înlesnirea sinuciderii, comisă asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani, se caracterizează prin faptul că victima infracțiunii este o persoană minoră care nu a atins vârsta de 14 ani. În cazul în care victima a atins vârsta de 14 ani, dar nu a atins vârsta de 18 ani, fapta infracțională urmează a fi calificată în baza lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM – „asupra unui minor”.

În sistemul de drept penal național, vârsta de 14 ani prezintă o semnificație dublă. Pe de o parte, această vârstă este un prag de la care survine răspunderea penală pentru anumite infracțiuni, conform alin. (2) art. 21 CP RM Subiectul infracțiunii. Pe de altă parte, în cazul unor componente de infracțiuni, cum este și cel al componentei prevăzute la art. 150 CP RM, vârsta respectivă a victimei constituie o circumstanță agravantă. În ambele cazuri, legiuitorul a considerat că minorii sub 14 ani prezintă o vulnerabilitate sporită, pot fi mai ușor influențați și sunt mai puțin capabili să reziste presiunilor externe. Aceste caracteristici psihologice pot influența comportamentul unui minor cu vârsta dată în fiecare din aceste ipostaze comportamentale – atât în calitate de făptuitor al infracțiunii, cât și în calitate de victimă în alte cazuri, cum ar fi, în special, cel al determinării sau înlesnirii sinuciderii.

Constatăm că agravantă „*asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani*” nu prevede o vârstă minimă a victimei, respectiv determinarea sau înlesnirea unei persoane cu vârsta mai mică de 14 ani, indiferent dacă are vârsta de 10 ani sau de 7 ani, teoretic poate fi încadrat conform indicilor calificativi prevăzuți de lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM. Spre deosebire de legislația penală a unor state, legea penală a Republicii Moldova nu prevede o asemenea agravantă, cum ar fi vârsta fragedă a victimei minore, care se aplică în funcție de un prag minim al victimei ce se stabilește diferit, fie în legislația statelor respective, fie în baza unei practici judiciare consacrate în statele respective.

De exemplu, în CP al Ucrainei la alin. (6) art. 67 este reglementată ca circumstanță agravantă generală „săvârșirea infracțiunii față de un copil de vârstă mică.”⁶²⁰

Este important să amintim și cu această ocazie că, elementul distinctiv esențial al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii constă în faptul că suprimarea vieții este realizată prin propria acțiune a victimei, care ia decizia finală și execută actul suicidal, chiar dacă această decizie a fost influențată sau facilitată de făptuitor.

Astfel, nu se poate reține capacitatea de discernământ în cazul victimelor cu o vârstă fragedă. În asemenea situații, fapta de determinare sau înlesnire a sinuciderii se va califica ca omor

⁶²⁰ Уголовный кодекс Украины от 05.04.2001. № 2341-III. [online]. [citat 17.10.2025]. Disponibil: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

intenționat în baza prevederilor art. 145 CP RM, cu reținerea agravantei prevăzute la lit. e) alin. (2).

Legiuitorul a lăsat la discreția organelor judiciare să stabilească pentru fiecare caz în parte dacă victima a avut discernământ și dacă se poate reține agravanta prevăzută de lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM.

***Determinarea sau înlesnirea sinuciderii comisă, asupra două sau mai multor persoane
lit. b) alin. (3) art. 150 CP RM***

Referitor la săvârșirea infracțiunii de determinare sau înlesnire la sinucidere, comisă asupra a două sau mai multor persoane reglementată la lit. b) alin. (3) CP RM, care ține de prezența pluralității de victime, legiuitorul a stabilit doar pragul minim – „două”, fără a stabili pragul maxim „mai multe”.

Astfel, pentru calificarea faptei, conform indicilor calificativi ai infracțiunii, prevăzute de lit. b) alin. (3) CP RM, este suficient să existe cel puțin două victime.

Principiul proporționalității impune ca gravitatea sancțiunii să corespundă gravității faptei comise. Atentarea la viața a două sau mai multor persoane este indiscutabil mai gravă decât afectarea unei singure victime, justificând o diferențiere în regimul sancționator.

Lipsa unei astfel de circumstanțe agravante ar genera o inechitate evidentă, tratând la fel situații cu grade diferite de gravitate.

Din perspectiva gradului de pericol social, pluralitatea victimelor amplifică considerabil gravitatea faptei, multiplicând prejudiciul social și evidențiind o pericolozitate sporită a făptuitorului.

Agravanta prevăzută la lit. b) alin. (3) art. 150 CP RM operează atunci când făptuitorul determină sau înlesnește sinuciderea a minimum două persoane sub imperiul unei singure intenții infracționale. Esențială este diferențierea față de concursul de infracțiuni: circumstanța agravantă presupune intenție unică și executare continuă (o singură infracțiune cu multiple victime), în timp ce concursul implică intenții distincte și fapte ce produc consecințele juridice specifice unor infracțiuni de sine stătătoare, în urma cărora se comit multiple infracțiuni. Această distincție are implicații directe asupra calificării juridice și stabilirii pedepsei penale.

Recunoscând pericolul social sporit al unor variante agravate ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, legiuitorul a instituit un regim sancționator diferențiat, stabilind pedeapsa închisorii de la 5 la 9 ani pentru circumstanțele agravante de la lit. a), b) și c) alin. (2) și pedeapsa închisorii de la 9 la 12 ani pentru circumstanțele agravante de la lit. a) și b) alin. (3).

Diferențierea pedepsei penale pentru săvârșirea infracțiunii analizate în variantele ei agravante este conformă principiului individualizării răspunderii penale și pedepsei penale care

prevede că, „la aplicarea legii penale se ține cont de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, de persoana celui vinovat și de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea penale.”

Ca urmare a analizei circumstanțelor agravante, stipulate în cadrul reglementărilor de la art. 150 CP RM, dar și a unor alte componente de infracțiuni din legea penală a Republicii Moldova, precum și în baza unui studiu teoretic comparativ atât doctrinar, cât și normativ, s-au conturat oportunități clare de optimizare a cadrului normativ existent de reglementare a infracțiunii analizate prin completarea acestuia cu mai multe circumstanțe agravante.

Alin. (2) art. 150 CP RM urmează a fi completat cu lit. c), d) și e) în următoarea redacție:
c) comisă de două sau mai multe persoane

Problematica lipsei circumstanței agravante privind comiterea de două sau mai multe persoane a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii și necesitatea incriminării acesteia a fost abordată în publicația „*Pluralitatea de făptuitori în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii*”⁶²¹

Examinând structura actuală a art. 150 CP RM, constatăm o asimetrie legislativă exprimată în faptul că, lit. b) alin. (3) al aceluiași articol prevede agravarea răspunderii penale când fapta este săvârșită „față de două sau mai multe persoane” (pluralitate de victime), dar nu există o agravantă corespondentă pentru pluralitatea de făptuitori. Această omisiune este cu atât mai problematică cu cât, din perspectiva pericolului social, săvârșirea în grup poate fi la fel de gravă sau chiar mai gravă decât victimizarea multiplă.

Dacă legiuitorul a considerat necesar să agraveze răspunderea pentru pluralitatea de victime, recunoscând astfel că numărul persoanelor afectate amplifică gravitatea faptei, cu atât mai mult ar trebui să agraveze răspunderea pentru pluralitatea de făptuitori, care amplifică atât capacitatea de victimizare, cât și presiunea psihologică exercitată asupra victimei.

Pluralitatea de făptuitori amplifică considerabil gravitatea faptei din mai multe perspective. Presiunea psihologică exercitată asupra victimei este exponențial mai mare când provine din partea unui grup, decât din partea unui singur individ. Totodată, fiecare făptuitor se simte mai puțin responsabil personal, considerând că acționează doar ca parte a colectivității, ceea ce îl face mai dispus să participe la acte pe care nu le-ar comite individual.

⁶²¹ **APĂRECE, Oleg**, Pluralitatea de făptuitori în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: *Masa rotundă „Pluralitatea de făptuitori: între doctrină și jurisprudență”* 20 mai 2022, Chișinău: Culegere de comunicări. Chișinău: CEP USM, 2023, pp. 91-97. 137p. ISBN 978-9975-62-573-9

Coordonarea mai multor persoane în vederea determinării sinuciderii demonstrează un grad de organizare și o determinare care justifică o sancțiune mai severă.

Totodată, introducerea acestei agravante este în concordanță cu logica generală a CP RM, care la art. 77 alin. (1) lit. c) prevede, ca circumstanță agravantă generală, „c) săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare”. Prin stipularea acestei circumstanțe se recunoaște că pluralitatea de făptuitori amplifică gravitatea oricărei infracțiuni. Considerăm că ar fi logic și corect ca această agravantă să fie integrată specific și în structura art. 150 CP RM, având în vedere particularitățile acestei infracțiuni și frecvența cu care determinarea sinuciderii se produce tocmai prin victimizare de grup, inclusiv prin fenomenul bullying-ului colectiv, asupra semnificației penale potențiale a căruia ne vom pronunța în continuare.

Lit. d) alin. (2) art. 150 CP RM – Comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii „care a avut loc ca urmare a bullying-ului”

Problema necesității reglementării distincte, ca modalitate agravantă în cadrul art. 150 CP RM a determinării sau înlesnirii sinuciderii, care a avut loc ca urmare a bullying-ului la fel a fost cercetată în studiul „Pluralitatea de făptuitori în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii”⁶²²

Conceptul de „bullying” este definit în legislația națională la art. 3 din Codul educației care prevede că „bullying reprezintă o formă de agresivitate care se manifestă în mod intenționat, repetat și prin dezechilibru de putere în relațiile dintre copii, elevi sau studenți și care se referă la acele comportamente prin care un copil, un elev, un student ori un grup rănește, dăunează, provoacă suferință, neputință sau aduce prejudicii demnității umane. Acest tip de agresivitate se desfășoară, în principal, în instituțiile de învățământ și în spațiile destinate educației și formării profesionale”.⁶²³

Din multitudinea efectelor negative ale fenomenului bullying-ului cel mai grav îl constituie sinuciderea victimei. Această consecință extremă, care implică pierderea vieții umane, conferă fenomenului un grad sporit de pericol social și justifică o atenție deosebită din perspectiva dreptului penal.

Necesitatea completării art. 150 CP cu o variantă agravantă vizând determinarea sau înlesnirea sinuciderii care a avut loc ca urmare a bullying-ului decurge din insuficiența răspunsului penal actual la această formă specifică de victimizare. Mai mult ca atât, introducerea unei variante

⁶²² APĂRECE, Oleg. Pluralitatea de făptuitori în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: Masa rotundă „Pluralitatea de făptuitori: între doctrină și jurisprudență” 20 mai 2022, Chișinău: Culegere de comunicări. Chișinău: CEP USM, 2023, pp. 91-97. 137p. ISBN 978-9975-62-573-9

⁶²³ Codul educației al RM nr.152 din 17.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.319-324, 634.

agravante a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, art. 150 CP RM, se justifică prin faptul că bullying-ul se distinge esențial de alte forme de determinare a sinuciderii prin caracterul său specific ce constă în victimizarea repetată, sistematică și prelungită în timp. Victima bullying-ului este supusă unei presiuni psihologice constante, care îi subminează încrederea în sine, o izolează social și o privează de mecanismele normale de apărare și adaptare. Totodată, bullying-ul implică o relație de putere asimetrică între făptuitor și victimă, care plasează victima într-o stare de vulnerabilitate extremă, din care nu poate ieși prin mijloace proprii. Această imposibilitate de a evita situația de victimizare amplifică sentimentul de neputință și desperare, ducând la ideea suicidară.

Din perspectiva dreptului penal, statul are obligația de a asigura o protecție eficientă a vieții și integrității persoanelor, în special a celor vulnerabile.

Bullying-ul, care conduce la sinucidere, reprezintă o amenințare gravă la adresa dreptului la viață, justificând o răspundere penală sporită. Mai mult, introducerea acestei agravante are și o funcție preventivă esențială: semnalează gravitatea fenomenului și descurajează comportamentele de bullying prin amenințarea cu o sancțiune mai severă.

Prin urmare, completarea art. 150 CP cu varianta agravantă - determinarea sau înlesnirea sinuciderii „care a avut loc ca urmare a bullying-ului”, este necesară pentru asigurarea unei protecții juridice efective și a unei răspunderi penale proporționale cu gravitatea reală a acestui fenomen care se află într-o continuă expansiune.

Lit. e) alin. (2) art. 150 CP RM – Comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii „de o persoană sau asupra unei persoane care execută pedeapsa privativă de libertate sau o altă sancțiune de aceeași natură”.

Necesitatea reglementării distincte, ca modalitate agravată în cadrul art. 150 CP RM a determinării sau înlesnirii sinuciderii în mediul penitenciar, atât în ipoteza în care făptuitorul execută o pedeapsă privativă de libertate (deținut care determină sinuciderea altui deținut), cât și în situația în care victima se află în executarea unei astfel de pedepse (determinarea sinuciderii unui deținut), a constituit subiect al publicației – Infracțiunea de determinare sau înlesnire la sinucidere art. 150 CP RM – comisă de către sau asupra persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate.⁶²⁴

Analizând structura normativă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, constatăm că legiuitorul nu a considerat că săvârșirea acestei

⁶²⁴ JITARIUC, Vitalie, **APĂRECE, Oleg**, Infracțiunea de determinare sau înlesnire la sinucidere art. 150 CP RM – comisă de către sau asupra persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate. În: *Dialogi juridici*, Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2023, pp. 135-141. 150 p. ISBN 978-606-714-816-9

infracțiuni de către o persoană, care execută o pedeapsă privativă de libertate sau asupra unei astfel de persoane, reprezintă un grad de pericol social mai ridicat decât comiterea infracțiunii în varianta de bază. Cu alte cuvinte, calitatea de persoană privată de libertate – fie ca subiect activ (făptuitor), fie ca subiect pasiv (victimă) – nu constituie o circumstanță agravantă specifică în cadrul art. 150 CP RM.

De asemenea, constatăm că această împrejurare nu figurează nici printre circumstanțele agravante generale, prevăzute la art. 77 CP RM, ceea ce exclude posibilitatea valorificării acesteia la individualizarea judiciară a pedepsei.

Observăm, totodată, că această împrejurare – comiterea infracțiunii de către sau asupra unei persoane care execută o pedeapsă privativă de libertate – nu figurează nici în lista circumstanțelor agravante generale, enumerate la art. 77 CP RM. Prin urmare, în lipsa unei prevederi exprese, fie în Partea specială (ca variantă agravată a art. 150 CP RM), fie în Partea Generală (ca circumstanță agravantă generală), această împrejurare nu poate fi valorificată pentru agravarea răspunderii penale, chiar dacă, în contextul mediului penitenciar, ar putea prezenta anumite particularități care ar justifica o evaluare diferențiată a gradului de pericol social al faptei.

Această abordare legislativă ar putea fi supusă analizei critice, având în vedere specificul mediului penitenciar: persoanele private de libertate se află într-o situație de vulnerabilitate accentuată, izolate de sprijinul familial și social obișnuit, supuse unui regim strict de detenție care poate genera tensiuni psihologice intense și conflicte interpersonale. În acest context, determinarea sau înlesnirea sinuciderii unei persoane deja aflate într-o stare de fragilitate psihologică, datorată privării de libertate, ar putea justifica, de *lege ferenda*, o evaluare mai severă.

Vulnerabilitatea persoanelor aflate în detenție este evidențiată și de cercetătorul G. Sult, care constată că legăturile social-utile ale condamnaților cu lumea exterioară pe parcursul executării pedepsei este limitat, iar, în cazul pedepselor de lungă durată, aceste legături se atenuază treptat și pot fi pierdute în totalitate. Privarea de libertate conduce adesea la întreruperea relațiilor dintre tinerii izolați și familiile lor, precum și față de mediul lor anterior.⁶²⁵

Totodată, în viziunea cercetătorului G. Sult, problemele ocrotirii sănătății condamnaților și ale acordării asistenței medicale acestora în instituțiile penitenciare reprezintă nu doar o chestiune de actualitate în contextul legislației execuțional-penale contemporane a Republicii Moldova, ci și

⁶²⁵ СУЛИТ, Георгий. Совершенствование законодательства Республики Молдова относительно порядка поддержания общения осужденных к лишению свободы с внешним миром. În: *Studii Juridice Universitare*, 2022, nr. 1, pp. 62-70. ISSN 1857-4122. DOI: <https://doi.org/10.54481/sju.2022.1.05>.

factori esențiali care contribuie la vulnerabilizarea persoanelor aflate în detenție, impunând o reformare urgentă a cadrului normativ incident.⁶²⁶

Analizând legislația penală a statelor membre ale Uniunii Europene,⁶²⁷ am constatat că numai în Codul penal al Regatului Danemarcei este considerată, drept circumstanță agravantă generală, situația în care „*fapta a fost săvârșită de o persoană care execută o pedeapsă privativă de libertate sau o altă sancțiune de aceeași natură*” – art. 81 alin. (12).⁶²⁸

Din categoria „pedeapsă privativă de libertate” considerăm că fac parte următoarele categorii de pedepse: închisoarea – art. 70 CP RM și detenția pe viață – art. 71 CP RM, inclusiv măsurile de siguranță: „măsurile de constrângere cu caracter medical” – lit. a) alin. (2) art. 98 CP RM și „măsurile de constrângere cu caracter educativ” – lit. b) alin. (2) art. 98 CP RM.

În context, sintagma „pedeapsă de aceeași natură” desemnează ansamblul sancțiunilor și măsurilor care, similar pedepsei închisorii, presupun izolarea persoanei de societate și restrângerea libertății de mișcare, indiferent dacă acestea sunt aplicate în cadrul procesului penal, al celui contravențional sau ca măsuri de siguranță cu caracter medical ori educativ.

În categoria „sancțiuni de aceeași natură” considerăm că pot fi incluse: reținerea – art. 165 CPP RM; măsurile preventive reglementate de CPP RM – transmiterea sub supraveghere a militarului – art. 183 CPP RM; transmiterea sub supraveghere a minorului – art. 184 CPP RM; arestarea preventivă – art. 185 CPP RM; arestarea la domiciliu – art. 188 CPP RM, precum și arestul contravențional – art. 38 din Codul contravențional al Republicii Moldova.

Mai mult ca atât, ca urmare a analizei de drept comparat, pe care am efectuat-o, nu am identificat, în legislația penală a vreunui alt stat decât cel menționat, o dispoziție care să prevadă săvârșirea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de către o persoană care execută o pedeapsă privativă de libertate sau o altă sancțiune de aceeași natură ca variantă agravantă a infracțiunii nominalizate. Această uniformitate legislativă la nivel internațional confirmă faptul că opțiunea legiuitorului moldovean nu este atipică. Totuși, în convingerea noastră, această constatare nu exclude posibilitatea ca o astfel de circumstanță agravantă să fie justificată din perspectiva particularităților mediului penitenciar și a vulnerabilității accentuate a persoanelor private de libertate.

⁶²⁶ СУЛТ, Георгий. Деятельность государственных органов и институтов гражданского общества по осуществлению контроля за оказанием медицинской помощи осужденным лицам. În: *Știință, educație, cultură: Conferință științifică*, vol. 1, Chișinău, 21 octombrie 2024. Chișinău, 2024, pp. 673-681.

⁶²⁷ *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene*. Coord. Tudorel TOADER. București: C.H. Beck, 2018. 4619 p.

⁶²⁸ *Ibidem*, p. 992.

Alin. (3) art. 150 CP RM urmează a fi completat cu lit. c) în următoarea redacție: lit. c) alin. (3) art. 150 CP RM – Comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii „cu bună știință asupra unei femei gravide”

Agravanta „cu bună știință asupra unei femei gravide” este reglementată de legiuitor atât ca circumstanță agravantă generală, prevăzută la lit. e) alin. (1) art. 77 CP RM, cât și în conținutul constitutiv al infracțiunilor reglementate în Partea specială a CP RM.

Diferența dintre circumstanța agravantă, menționată anterior, reglementată la lit. e) alin. (1) art. 77 CP RM, și de circumstanța agravantă, prevăzută în conținutul constitutiv al infracțiunii, este că în primul caz (lit. e) alin. (1) art. 77 CP RM) reținerea agravantei influențează la individualizarea pedepsei, pe când în cazul reglementării agravantei, în conținutul constitutiv al infracțiunii, agravanta „cu bună știință asupra unei femei gravide” reprezintă o condiție obligatorie pentru calificarea infracțiunii.

Legiuitorul național a instituit circumstanța „cu bună știință asupra unei femei gravide” ca element calificativ al mai multor infracțiuni, recunoscând vulnerabilitatea particulară a femeii gravide și necesitatea protecției penale sporite. Exemple de asemenea infracțiuni, care prevăd această agravantă, sunt: lit. e) alin. (2) art. 145; lit. b) alin. (2) art. 151; lit. c¹ alin. (2) art. 152; lit. d) alin. (3) art. 158; lit. c) alin. (2) art. 164; lit. c) alin. (2) art. 165; lit. c) alin. (2) art. 166; lit. a) alin. (2), lit. a) alin. (4) art. 166¹; lit. b) alin. (2) art. 168; lit. b) alin. (2) art. 171; lit. b) alin. (2) art. 172; lit. a¹) lit. (2) art. 201¹; lit. b) alin. (2) art. 220; lit. a) alin. (2) art. 220¹; lit. c) alin. (2) art. 280; CP RM.

Consacrată în structura numeroaselor componente de infracțiuni din Partea specială a CP RM, circumstanța agravantă „cu bună-știință asupra unei femei gravide” lipsește în mod nejustificat din componența infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, această omisiune reflectând o inconsecvență legislativă ce afectează nivelul de protecție juridico-penală acordată femeii gravide față de conduitele de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Starea de graviditate generează, în numeroase cazuri, o fragilitate emoțională accentuată și o susceptibilitate sporită față de influențele externe, factori care pot fi exploatați de făptuitor în vederea realizării scopului infracțional și care sporesc în mod semnificativ eficiența conduitei sale infracționale. Această particularitate a victimei constituie un argument solid în favoarea consacrării exprese a circumstanței agravante „cu bună-știință asupra unei femei gravide” în componența art. 150 CP RM și a aplicării unui regim sancționator mai sever.

Introducerea circumstanței agravante „săvârșită asupra unei femei gravide” în cadrul art. 150 CP RM este bazată juridic solid și în prevederile Convenției Consiliului Europei privind

prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011⁶²⁹ și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 144 din 14 octombrie 2021⁶³⁰

Conform art.45 din Convenție, părțile au obligația de a „[...] lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că infracțiunile stabilite în conformitate cu prezenta Convenție sunt pasibile de sancțiuni eficiente, proporționale și disuasive, luând în considerare gravitatea acestora [...]”.⁶³¹

Prin prisma Convenției de la Istanbul, determinarea sau înlesnirea sinuciderii unei femei gravide poate fi considerată o formă de violență psihologică, ceea ce justifică pe deplin introducerea circumstanței agravante „săvârșită asupra unei femei gravide” în cadrul art. 150 CP RM, pentru a respecta obligațiile internaționale asumate de Republica Moldova. Or femeia gravidă reprezintă, prin excelență, o persoană aflată într-o stare de vulnerabilitate fizică și psihică accentuată, fiind mai susceptibilă la manipulare, constrângere psihologică și influențe externe negative.

În acest sens, art. 5 al Convenției de la Istanbul statuează că statele părți sunt obligate să acționeze cu diligența necesară pentru a preveni, a investiga, a pedepsi și oferi reparații pentru actele de violență comise împotriva femeilor. Prin urmare, lipsa din cadrul art. 150 CP RM a circumstanței agravante „săvârșită asupra unei femei gravide” constituie nu doar o lacună legislativă internă, ci și o neconformare cu obligațiile internaționale asumate de Republica Moldova în fața comunității internaționale.

Ideea formulată este consolidată de remarca cercetătoarelor R. Grecu și C. Snegur, referitoare la importanța Convenției, care statuează că: „Un alt aspect remarcabil al Convenției constă în faptul că în mod specific, prin prevederile articolului 51, analiza riscurilor și a managementului acestora este abordată drept strategie de prevenire a violenței față de femei.”⁶³²

Mai mult decât atât, Convenția de la Istanbul promovează o abordare comprehensivă și integrată a protecției femeilor, care presupune că toate infracțiunile susceptibile de a fi săvârșite împotriva acestora trebuie să beneficieze de un cadru normativ agravat, atunci când victima se află într-o situație de vulnerabilitate sporită. În contextul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, această cerință devine cu atât mai imperioasă, cu cât fapta vizează însăși viața victimei și implicit

⁶²⁹ *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011*. [online]. [cit. 02.02.2026]. Disponibil <https://rm.coe.int/168046253e>

⁶³⁰ Legea cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice: nr. 144 din 14.10.2021. În *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr.256-260, 320.

⁶³¹ *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011*. [online]. [cit. 02.02.2026]. Disponibil <https://rm.coe.int/168046253e>

⁶³² GRECU, Raisa, SNEGUR, Cristina. Violența domestică în lumina standardelor internaționale: realități și perspective pentru Republica Moldova. În: *Supremația Dreptului*, 2023, nr. 1, pp. 116-125. ISSN 2345-1971.

viața fătului, reprezentând astfel cea mai gravă formă de violență psihologică, reglementată de legislația penală.

Nu în ultimul rând, propunerea de *lege ferenda* privind introducerea circumstanței agravante „cu bună-știință asupra unei femei gravide” în componența art. 150 CP RM găsește un sprijin normativ solid în recenta consacrare legislativă a conceptului de „femicid” la art. 134²⁷ CP RM, introdus prin Legea nr. 252 din 10.07.2025, publicată în Monitorul Oficial nr. 430-433 din 14.08.2025, 596, în vigoare de la 14.02.2026, definind femicidul ca „actul de violență deosebită împotriva femeilor, comis pe motiv de prejudecată de gen, care a cauzat decesul victimei.”⁶³³ Legiuitorul a confirmat că protecția juridico-penală sporită a femeii reprezintă o prioritate a politicii penale naționale, argument care fundamentează și susține în mod direct demersul nostru de *lege ferenda*.

La reținerea circumstanței agravante „cu bună-știință asupra unei femei gravide”, în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, impune întrunirea cumulativă a două condiții, în mod similar circumstanței agravante prevăzute la lit. e) alin. (2) art. 145 CP RM – Omorul intenționat, respectiv: „[...] 1) victima să fie o femeie gravidă și 2) făptuitorul să manifeste bună știință în privința circumstanței că victima se află în această stare.”⁶³⁴

Reținerea circumstanței agravante nu este condiționată de durata, tipul sau cauza sarcinii, de gradul de viabilitate a produsului concepției, de intenția victimei privind evoluția sarcinii ori de împrejurarea dacă produsul concepției a fost sau nu distrus în urma comiterii faptei, toate aceste aspecte fiind lipsite de relevanță juridică în contextul calificării.⁶³⁵

În scopul prevenirii și combaterii juridico-penale complexe și eficiente a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, considerăm oportună completarea prevederilor art. 150 CP cu o nouă circumstanță agravantă, așa cum deja s-a propus în publicațiile anterioare, formulată după cum urmează: *Alin. (3) art. 150 CP RM Determinarea sau înlesnirea sinuciderii se completează cu următoarea sintagmă: „c) cu bună știință asupra unei femei gravide”*⁶³⁶

În concluzie, introducerea circumstanței agravante, „săvârșită asupra unei femei gravide” în cadrul art. 150 CP RM, nu reprezintă doar o necesitate de politică penală internă, ci constituie o

⁶³³ Legea pentru modificarea unor acte normative: nr. 252 din 10 iulie 2025. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2025, nr.430-433. În vigoare din 14 februarie 2026.

⁶³⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP al RM): nr. 11 din 24.12.2012. [online]. [citat 11.08.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

⁶³⁵ *Ibidem*.

⁶³⁶ GRECU, Raisa, **APĂRECE, Oleg**. Despre necesitatea completării art. 150 CP RM cu o nouă circumstanță agravantă. În: *Supremația Dreptului*, 2025, nr. 2, pp. 17-27. ISSN 2345-1971.

obligație juridică internațională a Republicii Moldova, derivată din ratificarea Convenției de la Istanbul, menită să asigure o protecție penală efectivă, completă și coerentă a femeilor gravide în fața celor mai grave forme de violență psihologică.

Extinderea listei circumstanțelor agravante în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM este necesară, din punctul nostru de vedere, deoarece în cazul circumstanțelor ce le propunem a fi considerate drept agravante în componența infracțiunii analizate, făptuitorul exploatează în mod deliberat anumite situații de viață, stări fiziologice sau psiho-emoționale a victimei, atunci când este conștient de importanța acestora în facilitarea atingerii scopului infracțional sau când în același scop își cooperează acțiunile doi sau mai mulți făptuitori.

4.2. Circumstanța atenuantă prevăzută la alin. (4) art. 150 CP RM

Analizând prevederile CP RM, constatăm că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, reprezintă o particularitate legislativă, fiind unica infracțiune care prevede în structura juridico-penală o asemenea variantă atenuantă, cum este cea formulată la alin. (4) art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii „soldată cu încercarea sinuciderii”.

Elementul circumstanțial atenuant, implicat de alin. (4) al art. 150 CP RM, a fost adoptat prin Legea nr.157/2018⁶³⁷, inclusiv prin aceeași Lege de modificare a CP RM din conținutul faptei infracționale, prevăzută de art. 150 CP RM, termenul „tentativă de sinucidere” a fost substituit cu „înlesnirea sinuciderii”.

În cazul variantei de bază, prevăzute la alin. (1), precum și în cazul variantelor agravate reglementate la alin. (2) și (3) art. 150 CP RM, urmarea prejudiciabilă este definită prin expresia legală „soldat cu sinuciderea”. Această formulare presupune că actul suicidar s-a consumat integral, victima s-a sinucis, iar decesul acesteia a survenit ca urmare directă a acțiunilor de determinare sau înlesnire ale făptuitorului.

Alin. (4) art. 150 CP RM instituie o variantă distinctă a infracțiunii, în care urmarea prejudiciabilă este exprimată prin sintagma „soldat cu încercarea de a se sinucide”. Această formulare semnifică faptul că victima, sub influența acțiunilor de determinare sau înlesnire ale făptuitorului, a luat decizia de a-și lua viața și a început executarea acestei decizii (a trecut la punerea în aplicare efectivă a actului suicidar), dar actul nu s-a consumat. Victima a supraviețuit, fie datorită intervenției unor factori exteriori (salvare de către alte persoane, descoperire la timp,

⁶³⁷ Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002: nr.157 din 26.07.18. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357, 586.

asistență medicală de urgență), fie datorită caracterului incomplet sau inefficient al mijloacelor folosite.

În sprijinul acestei idei, apreciem ca fiind importantă opinia autorului V. Cioclei, care subliniază că: „Varianta atenuată se distinge prin urmarea imediată mai puțin gravă, când actele de determinare sau înlesnire au fost urmate de o încercare (nereușită) de sinucidere.”⁶³⁸

Elementul de particularitate al acestei forme atenuate constă în faptul că ea se aplică atât formei de bază, cât și formelor agravate ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM. Această caracteristică distinctivă conferă formei atenuate un caracter de aplicabilitate universală în cadrul normei de incriminare, în sensul că ori de câte ori sunt întrunite condițiile care justifică atenuarea răspunderii penale, aceasta va opera indiferent de varianta infracțională reținută în sarcina făptuitorului.

În conformitate cu practica CSJ: „Colegiul penal a ținut să menționeze că tentativa de sinucidere are loc în cazul punerii în executare a intenției de a se sinucide, executare care a fost întreruptă sau care, deși a fost efectuată în integralitate, nu a condus la deces.”⁶³⁹

CSJ a constatat că „[...] partea vătămată a pregătit funia pentru a se strangula de copac, martorul aruncând funia în sobă [...] numărul de pastile consumate indică cert la caracterul real al tentativei de sinucidere [...] în lipsa intervenției la timp puteau fi urmări grave [...] toate circumstanțele enunțate atestă indubitabil tentativă de sinucidere a dnei C. M.”⁶⁴⁰

În ceea ce privește modul concret în care va opera în practică aplicarea formei atenuate a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, considerăm oportună opinia autorilor S. Bogdan și D. A. Șerban, care menționează că, aplicând raționamentul legiuitorului, se va proceda mai întâi la identificarea limitelor de pedeapsă specifice formei agravate reținute, iar în etapa ulterioară aceste limite vor fi reduse în considerarea circumstanței atenuante incidente.⁶⁴¹

În cazul în care fapta de determinare sau înlesnire a sinuciderii s-a soldat doar cu încercarea sinuciderii, atunci limita minimă a pedepsei, prevăzută pentru infracțiunea-tip alin. (1) art. 150 CP sau în cazul variantelor agravante alin. (2), alin. (3) art. 150 CP RM, se va reduce până la jumătate. Această modalitate de sancționare a constituit obiectul unei sesizări la Curtea Constituțională a RM. Mai exact: la 28 februarie 2023, Curtea Constituțională a fost sesizată pentru a se pronunța asupra constituționalității prevederilor alin. (4) art. 150 din Codul penal al RM.

⁶³⁸ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 47.

⁶³⁹ *Decizia Colegiului penal al CSJ din 13.02.2018. Dosarul nr. 1ra-265/2018*. [online]. [citat 31.07.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10466

⁶⁴⁰ *Ibidem*.

⁶⁴¹ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfrățuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 102.

Obiectul excepției de neconstituționalitate l-a reprezentat textul „limita minimă a pedepsei se reduce până la jumătate” de la alin. (4) art. 150 CP RM. Autorul sesizării a susținut că norma contestată, sub aspectul omisiunii de a reduce la jumătate și limita maximă a pedepsei, este contrară articolelor 1 alin. (3) (preeminența dreptului), 20 (accesul liber la justiție), 23 (calitatea legilor), 54 (restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți) și 72 (categorii de legi) din Constituția Republicii Moldova.

Analizând sesizarea, Curtea a notat că legislatorul nu poate reglementa o sancțiune astfel încât să lipsească instanța de judecată de posibilitatea de a o individualiza în mod efectiv și rezonabil. Limitarea rolului instanței de judecată lipsește de substanță garanțiile dreptului la un proces echitabil, consacrat de articolul 20 din Constituție și art. 6 din Convenția Europeană.

Curtea Constituțională a RM a menționat că: „Prin urmare, diferențele dintre limitele minime și maxime ale pedepsei închisorii stabilită potrivit articolului 150 alin. (4) din Codul penal al RM nu restrânge competența instanței de judecată de a exercita un control de jurisdicție deplină în privința individualizării și oportunității sancțiunii. Per a contrario, pedeapsa stabilită de legislator, precum și diferența relativ mică dintre limita minimă și maximă a sancțiunii, pot ridica o problemă pe baza articolului 20 din Constituția RM și art. 6 din Convenție.”⁶⁴²

Curtea Constituțională a RM a precizat că instanța de judecată are competența de a aprecia proporționalitatea sancțiunii aplicate prin raportare la fapta penală și la circumstanțele cazului, astfel încât să existe un echilibru corect între scopul legii penale și mijloacele utilizate, care să nu restrângă drepturile persoanei mai mult decât este necesar pentru a atinge aceste scopuri.

Astfel, prin Decizia nr. 125 din 5 octombrie 2024, Curtea Constituțională a RM a declarat inadmisibilă sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textului „limita minimă a pedepsei se reduce până la jumătate” din articolul 150 alin. (4) din Codul penal al RM.⁶⁴³

Considerăm corectă și argumentată decizia precizată a Curții Constituționale a RM, prin care s-a decis inadmisibilitatea sesizării înaintate, deoarece prin abordarea formulată de legiuitor (reducerea cu ½ a limitei minime a pedepsei prevăzute de lege) la stabilirea pedepsei în cazul alin. (4) din art. 150 CP RM, s-a acordat posibilitatea instanței de judecată, în momentul stabilirii pedepsei, să aplice principiul individualizării pedepsei, stipulat la art. 7 CP RM, conform căruia la aplicarea legii penale se ține cont de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, de

⁶⁴² Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr. 50g/2023 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 150 alin. (4) din Codul penal al RM: nr. 125 din 05.10.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 422-425, 173.

⁶⁴³ *Ibidem*.

persoana celui vinovat și de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea penală.

Conform structurii juridico-penale a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, alin. (4) art. 150 CP RM, nu incriminează o formă neconsumată a infracțiunii de la alin. (1) a aceluiași articol, ci o infracțiune distinctă, autonomă, cu propria sa structură și cu propriile sale limite de pedeapsă.

Analizând infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii prin prisma legislației penale a României, constatăm o reglementare practic identică, cu reglementarea națională a aceleiași infracțiuni, în special în ceea ce se referă la reglementarea formei atenuate a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, soldată cu încercarea victimei de a se sinucide. Legiuitorul român definește forma atenuată la alin. (4) art. 191 CP RO în felul următor: „*Dacă actele de determinare sau înlesnire prevăzute în alin. (1)-(3) au fost urmate de o încercare de sinucidere, limitele speciale ale pedepsei se reduc la jumătate.*”⁶⁴⁴ Astfel, în ambele sisteme de drept penal modalitatea de sancționare este similară, și anume limitele de pedeapsă se reduc la jumătate.

Preluarea, din Codul penal al României, a reglementării tentativei ca variantă atenuată în cadrul normei de incriminare de la art. 150 CP RM constituie, în opinia noastră, o inadvertență de tehnică legislativă, întrucât această abordare este incompatibilă cu sistemul Codului penal al Republicii Moldova, care tratează tentativa în mod unitar prin dispozițiile art. 27 CP RM – Tentativa de infracțiune, aplicabile tuturor infracțiunilor fără distincție.

Legiuitorul național definește, la art. 27 CP RM – Tentativa de infracțiune, ca fiind acțiunea sau inacțiunea intenționată îndreptată nemijlocit spre săvârșirea unei infracțiuni dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, aceasta nu și-a produs efectul.

Nu suntem de acord cu modalitatea de reglementare a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, soldată cu încercarea de a se sinucide, conform alin. (4) art. 150 CP RM, ca fiind o circumstanță atenuantă, și considerăm că această prevedere urmează a fi abrogată din următoarele motive.

Prin stabilirea unor limite de pedeapsă semnificativ mai reduse pentru situația în care victima doar încearcă să se sinucidă, dar nu reușește din diverse motive, legiuitorul creează o discrepanță între gravitatea conduitei făptuitorului și sancțiunea aplicabilă. Din perspectiva subiectului activ, conduita este identică: acesta determină sau înlesnește sinuciderea, acționând cu

⁶⁴⁴ Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

aceeași intenție și cu același grad de culpabilitate, indiferent dacă victima reușește sau nu să se sinucidă efectiv.

Natura cauzelor care au împiedicat survenirea decesului sinucigașului nu influențează în niciun mod reținerea formei atenuate a infracțiunii, acestea fiind juridic irelevante în raport cu încadrarea faptei.

Concepția autorilor S. Bogdan, D. A. Șerban confirmă ideea formulată anterior prin mențiunea că: „Motivul pentru care nu se produce moartea sinucigașului este irelevant pentru aplicarea formei atenuate (de exemplu, victima este salvată de terți sau de medicii care intervin cu rapiditate, rezultatul nu s-a produs, deoarece cantitatea de substanță toxică a fost insuficientă etc.).”⁶⁴⁵

Aplicarea unei sancțiuni considerabil mai blânde, exclusiv din considerentul că rezultatul preconizat nu s-a materializat din cauze exterioare și impredictibile, echivalează cu neglijarea principiului culpabilității reale a autorului faptei. O astfel de abordare diminuează semnificația elementului subiectiv al infracțiunii, transferând accentul de pe atitudinea psihică efectivă a făptuitorului pe circumstanțe, independente de voința acestuia.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este o infracțiune de rezultat, comisivă, materială. Încercarea de sinucidere, similară unei tentative, este doar o infracțiune de pericol.⁶⁴⁶

Considerăm că varianta atenuată, reglementată de alin. (4) art. 150 CP ca determinarea sau înlesnirea sinuciderii, soldată cu încercarea sinuciderii, prezintă o formă neconsumată a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. În aceste condiții, opțiunea legiuitorului de a institui o incriminare distinctă pentru această situație creează o reglementare disproporțională și incompatibilă cu principiile fundamentale ale dreptului penal, întrucât acordă un tratament sancționator distinct unei situații care, prin natura sa juridică, reprezintă o etapă neconsumată a aceleiași infracțiuni. Mai mult ca atât, legiuitorul fragmentează artificial etapele de realizare ale aceleiași infracțiuni, acordându-le un regim juridic autonom, nejustificat conceptual.

În sprijinul celor invocate relevantă este opinia autoarei A. Al. I. Dumitrache, care conchide că: „Încercarea de sinucidere a victimei valorează unei tentative la suicid, victima începând

⁶⁴⁵ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 102.

⁶⁴⁶ DUNGAN, Petre, MEDEANU, Tiberiu, PAȘCA, Viorel. *Drept penal. Partea specială. Prezentarea comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2012, p. 55.

executarea sau executând acțiunea de suprimare a propriei vieți, dar executarea a fost întreruptă sau rezultatul morții neproducându-se.”⁶⁴⁷

În același sens se pronunță și autorii români S. Bogdan și D. A. Șerban, a căror opinie vine să consolidează argumentația prezentată precizând că „[...] decizia legiuitorului de a sancționa în mod diferit faptele care au produs moartea sinucigașului de cele în care acest rezultat nu s-a produs, este una firească, deoarece în sistemul românesc pedeapsa pentru tentativă este mai redusă decât pentru o formă consumată.”⁶⁴⁸

Respectiv, autorii admit că determinarea sau înlesnirea sinuciderii, soldată cu încercarea sinuciderii, reprezintă o tentativă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, soldată cu sinuciderea persoanei.

În context constituie un argument în plus și opinia evocată de renumitul autor A. Oroveau-Hanțiu, care susține că „[...] tentativa la infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, deși este posibilă, nu este încriminată, nu se pedepsește.”⁶⁴⁹ Susținem opinia autorului citat, deoarece legiuitorul a reglementat tentativa infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii ca o infracțiune distinctă, calificând-o ca o circumstanță atenuantă.

Considerăm de o importanță majoră pentru sistemul de drept și practica judiciară de determinare a corectitudinii reglementării legislative, conform căreia fapta prevăzută la alin. (4) din art. 150 CP RM urmează a fi tratată în calitatea unei infracțiuni distincte sau dacă, totuși, determinarea sau înlesnirea sinuciderii, soldată cu încercarea de a se sinucide, constituie o tentativă la săvârșirea infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM.

Conform alin. (3) art. 81 CP RM – Aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată, mărimea pedepsei pentru tentativă de infracțiune ce nu constituie o recidivă „nu poate depăși trei pătrimi din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din Partea specială a CP RM pentru infracțiunea consumată.” În cazul tentativei limitele de pedeapsă nu se reduc, doar că instanța, la individualizarea pedepsei, nu va fi în drept să stabilească o pedeapsă mai mare decât $\frac{3}{4}$ din maximul prevăzut de lege. *De lege lata* prevederile alin. (3) art. 81 CP RM nu sunt aplicabile infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Dacă tentativa infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii se pedepsea, atunci, în cazul comiterii infracțiunii în formă de tentativă în varianta-tip, prevăzută de alin. (1) al art. 150

⁶⁴⁷ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 44.

⁶⁴⁸ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 69.

⁶⁴⁹ OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal Special. Vol. I. Infracțiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997, p. 132.

CP RM, pedeapsa maximă aplicabilă constituia 3 ani și 9 luni închisoare, respectiv, în cazul agravantei de la alin. (2) art. 150 CP RM – 6 ani și 9 luni închisoare, iar în cazul agravantelor prevăzute de alin. (3) art. 150 CP RM – 9 ani închisoare. În comparație cu modalitatea de sancționare a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, soldată cu încercarea sinuciderii, prevăzută de alin. (4) art. 150 CP RM, în ipoteza reținerii și sancționării tentativei în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată de art. 150 CP RM, pedeapsa va fi mai aspră dacă se va ține cont de imposibilitatea reducerii limitei minime a pedepsei în baza prevederilor alin. (3) art. 81 CP RM – Aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată.⁶⁵⁰

În cercetarea problematicii tentativei la săvârșirea infracțiunii investigate, considerăm necesar să recurgem la analiza unor opinii doctrinare relevante, care ne pun la dispoziție un cadru conceptual adecvat pentru analiza ipotezelor neconsumate ale infracțiunii.

Debutăm cu viziunea cercetătorului A. T. Moldovan, care susține că: „Tentativa la infracțiune va avea aceleași trăsături ca și infracțiunea [...] infracțiunea consumată vatămă efectiv relațiile sociale prevăzute de lege, tentativa creează o stare de pericol cu privire la acele relații.”⁶⁵¹

Din perspectiva autorului I. Ristea, tentativa infracțiunii poate fi reținută în cazul în care: „[...] executarea acțiunii nu s-a realizat integral ori, deși înfăptuită în întregime, aceasta nu a generat rezultatul.”⁶⁵²

Identică ca sens este și opinia autorilor I. Pascu și A. S. Uzlău, care, în același sens, conchid că: „Tentativa se caracterizează printr-o executare neterminată sau prin absența rezultatului [...] situată între actele pregătitoare și infracțiunea fapt consumat.”⁶⁵³

Constatăm o tentativă atunci când, manifestată prin începerea executării, aceasta a fost doar suspendată sau a eșuat din cauza unor împrejurări independente de voința autorului său. Această definiție impune o distincție între două forme de tentative, „cele suspendate și cele eșuate”, cu alte cuvinte, infracțiune întreruptă și infracțiune nereușită.

Din punctul nostru de vedere, norma prevăzută la alin. (4) art. 150 CP RM reglementează forma tentată a infracțiunii analizate, caracterizată prin epuizarea integrală a activității

⁶⁵⁰ APĂRECE, Oleg. Analiza unor aspecte ale caracteristicii juridico-penale a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii soldată cu încercarea de a se sinucide prevăzute la art. 150 alin. (4) Cod penal al Republicii Moldova. În: *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, 2024, nr. 3, pp. 145-156. ISSN 1221-8464.

⁶⁵¹ MOLDOVAN, Aurel Teodor. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Era, 2006, p. 97.

⁶⁵² RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a, revăzută și adăugită cu prevederile noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2011, p. 106.

⁶⁵³ PASCU, Ilie, UZLĂU, Andreea Simona. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a*. București: Hamangiu, 2013, p. 159.

infracționale de către făptuitor, fără ca urmarea prevăzută de lege să se materializeze, victima supraviețuind din cauze exterioare voinței făptuitorului.

În sprijinul ideii formulate, este relevantă opinia autoarei A. Al. I. Dumitrache, care menționează că: „Încercarea de a se sinucide a victimei valorează unei tentative la suicid [...]”.⁶⁵⁴ În același sens se pronunță și autorul V. Cioclei, a cărui opinie consolidează motivarea aceleiași idei, precizând că: „Este vorba practic, în acest caz, de o „tentativă” la sinucidere.”⁶⁵⁵

Deși susceptibilă de desfășurare în timp, acțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii rămâne în faza de tentativă, adică neurmată de un act de executare a sinuciderii, nu este pedepsită de text.⁶⁵⁶

Este posibilă forma imperfectă a tentativei – întreruptă sau terminată, dar nu se pedepsește.⁶⁵⁷

În cazul variantei atenuate, urmarea imediată constă în încercarea acesteia de a se sinucide. Încercarea de sinucidere presupune că subiectul pasiv a trecut deja la executarea hotărârii sale, însă, din anumite cauze, executarea a fost întreruptă ori decesul nu s-a realizat.⁶⁵⁸

Apreciem că ipoteza în care determinarea sau înlesnirea sinuciderii se finalizează printr-o încercare de sinucidere exprimă forma neconsumată a infracțiunii ce are ca rezultat final sinuciderea victimei. În această logică, varianta atenuată, consacrată de alin. (4) art. 150 CP RM, trebuie percepută ca o tentativă lipsită de efect a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii și nu ca o formă autonomă ori distinctă de incriminare.

Tentativele suicidare sunt, aparent, sinucideri ratate din motive independente de voința făptuitorului, cel mai frecvent tehnice (mijloace de sinucidere neadecvate sau fortuite, intervenția).⁶⁵⁹

Caracterul excepțional al reglementării de la alin. (4) art. 150 suscită nedumeriri referitoare la raționamentul legiuitorului. De ce determinarea sau înlesnirea sinuciderii beneficiază de o atenuare atât de drastică în caz de neconsumare, în timp ce alte infracțiuni nu?

⁶⁵⁴ DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021, p. 44.

⁶⁵⁵ CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2023, p. 46.

⁶⁵⁶ DIACONESCU, Gheorghe. *Infracțiunile în Codul penal român*. București: Oscar Print, 1997, p. 201.

⁶⁵⁷ DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infracțiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014, p. 118.

⁶⁵⁸ DOBRINOIU, Vasile, PASCU, Ilie, HOTCA, Mihai Adrian et al. *Noul Cod penal comentat. Partea specială. Vol II*. București: Universul Juridic, 2012, p. 32.

⁶⁵⁹ ȚURCANU, Oleg, COBÎLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și principii practice. În: *Sănătate Publică, economie și management în medicină*, 2023, nr. 1, pp. 41-45. ISSN 1729-8687.

Această diferență de tratament ar putea fi justificată prin specificul infracțiunii – făptuitorul nu acționează direct asupra victimei, ci influențează decizia acesteia. Însă această justificare este fragilă, deoarece vinovăția celui care determină sau înlesnește sinuciderea unei persoane nu este mai redusă decât a celui care ucide direct. Respectiv, considerăm că circumstanța atenuantă reglementată la alin. (4) art. 150 CP RM urmează a fi abrogată, iar în privința faptelor de determinare sau înlesnire a sinuciderii care conțin elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, dar care nu s-au soldat cu sinuciderea victimei, vor fi aplicate prevederile CP RM referitoare la tentativa de infracțiuni.

Un argument suplimentar în favoarea ideii formulate rezidă în faptul că, din punctul de vedere al tehnicii legislative, o asemenea reglementare este incompatibilă cu cerințele legii penale, care impun ca textul normativ să fie redactat în mod uniform, să formeze un sistem coerent și să urmeze un model unitar de reglementare.

Indiferent de această abordare, prevenirea încercărilor de sinucidere prin mijloacele dreptului penal prezintă una dintre cele mai eficiente metode de profilaxie, iar elaborarea unor reglementări suplimentare pentru perfecționarea normei în vigoare din CP RM, care prevede răspunderea pentru determinarea la sinucidere, trebuie să continue.

4.3. Delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii art. 150 CP RM de componentele de infracțiuni adiacente

Delimitarea determinării sau înlesnirii sinuciderii de justificarea publică a sinuciderii – art. 150¹ CP RM

Incriminarea faptei de justificare publică a sinuciderii, prevăzută la art. 150¹ CP RM – Justificarea publică a sinuciderii, este o faptă incriminată relativ recent, în raport cu infracțiunea de determinare sau înlesnire la sinucidere, reglementată la art. 150 CP RM.

Caracterul infracțional al justificării publice a sinuciderii a fost instituit prin Legea nr.157 din 26.07.2018 pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002, care a intrat în vigoare pe 14.09.2018.⁶⁶⁰

Respectiv, începând cu data de 14.09.2018, justificarea publică a sinuciderii constituie infracțiunea definită ca: „*Distribuirea sau punerea în alt mod la dispoziția publicului a unui mesaj privind recunoașterea sinuciderii ca fiind justă, ca fiind demnă de urmat sau care necesită a fi susținută, se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore sau cu închisoare de pînă la 4 ani.*”

⁶⁶⁰ Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002: nr.157 din 26.07.18. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357, 586.

Dispoziția art. 150¹ CP RM cuprinde exclusiv varianta-tip a infracțiunii de justificare publică a sinuciderii, textul de incriminare rămânând neschimbat de la data introducerii acestei infracțiuni până în prezent.

Având în vedere că infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, a fost analizată din perspectivă juridico-penală în capitolele anterioare, în prezenta secțiune vom examina elementele constitutive ale infracțiunii de justificare publică a sinuciderii art. 150¹ CP RM, în vederea stabilirii elementelor distinctive între cele două incriminări.

Cu toate că infracțiunea de justificare publică a sinuciderii, art. 150¹ CP RM, este o infracțiune mai puțin gravă, în raport cu infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii în varianta-tip alin. (1) art. 150 CP RM, putem menționa că pericolul social, în cazul infracțiunii de justificare publică a sinuciderii, este mult mai redus, deoarece urmarea prejudiciabilă este mai puțin periculoasă decât în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, art. 150 CP RM.

Caracterul mai puțin grav al infracțiunii, prevăzute la art. 150¹ CP RM, se exprimă și în sistemul de sancționare adoptat de legiuitor, care prevede ca alternativă și pedeapsa cu munca neremunerată în folosul comunității, aceasta având o severitate diminuată, comparativ cu pedeapsa închisorii.

Diferența fundamentală între cele două incriminări rezidă în conținutul urmăririi prejudiciabile: dacă art. 150 CP RM presupune survenirea sinuciderii sau a încercării de sinucidere a victimei, infracțiunea reglementată la art. 150¹ CP RM se consumă prin simpla acțiune de distribuire sau de punere la dispoziția publicului a unui mesaj ce legitimează sinuciderea, o prezintă ca model de urmat sau solicită susținere pentru aceasta. Respectiv, în primul caz este vorba despre o componentă materială a infracțiunii, iar în cel de-al doilea – despre o componentă formală.

Nu mai puțin important în procesul de delimitare a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM de cea prevăzută la art. 150¹ CP RM este criteriul caracterului public sau privat al acțiunilor săvârșite.

Infracțiunea, prevăzută la art. 150¹ CP RM – Justificarea publică a sinuciderii, presupune prin definiție un caracter public al acțiunii, întrucât legiuitorul însuși utilizează sintagma „punerea în alt mod la dispoziția publicului”. Aceasta implică faptul că mesajul trebuie să fie accesibil unui număr nedeterminat de persoane, caracterul public fiind un element constitutiv al infracțiunii.

Spre deosebire de norma analizată anterior, infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea intenționată a sinuciderii, vizează, de regulă, o relație individualizată între făptuitor și victimă, desfășurată în sfera privată. Aceasta nu presupune, în mod necesar,

publicitatea acțiunii, ci existența unui raport direct, personal, prin care făptuitorul influențează psihologic victima determinată.

Astfel, criteriul publicității permite o delimitare clară între cele două infracțiuni: respectiv art. 150¹ CP RM sancționează răspândirea unui mesaj cu caracter general, adresat publicului larg, în timp ce art. 150 CP RM vizează acțiuni îndreptate împotriva unei persoane determinate, indiferent de mijlocul de comunicare utilizat, inclusiv electronic, dar cu condiția că acesta are caracter privat.

O distincție semnificativă între cele două infracțiuni vizează rolul victimei: în timp ce infracțiunea, prevăzută la art. 150 CP RM, presupune în mod obligatoriu că victima a recurs sau a încercat să recurgă la actul suicidar, infracțiunea de justificare publică a sinuciderii, prevăzută la art. 150¹ CP RM, având caracter formal, se consumă prin simpla difuzare publică a unui mesaj ce promovează sinuciderea, fără a fi necesară existența unei victime determinate.

În cazul săvârșirii infracțiunii, prevăzute la art. 150¹ CP RM, publicul în ansamblu reprezintă subiectul pasiv al faptei. Consumarea acesteia survenind, după cum am menționat deja, în momentul distribuirii sau aducerii la cunoștința publicului a mesajului incriminat, nu este necesară drept urmare o reacție sau o conduită determinată din partea destinatarilor, și chiar fără ca aceștia să fi luat efectiv cunoștință de conținutul mesajului.

În contrast cu determinarea sau înlesnirea sinuciderii, ce reclamă identificarea victimei concrete căreia i se adresează conduita ilicită, justificarea publică a sinuciderii operează prin adresabilitate colectivă, vizând un public larg și neindividualizat.

Se impune, prin urmare, problema calificării juridice a următoarei situații: făptuitorul difuzează public un mesaj de justificare a sinuciderii, ulterior fiind contactat de o persoană care a recepționat mesajul. În procesul interacțiunii subsecvente, victima este determinată să comită suicidul. Întrebarea este dacă această conduită constituie o singură infracțiune sau un concurs de infracțiuni?

Considerăm că vom fi în prezența unui concurs de infracțiuni dintre infracțiunea de justificare publică a sinuciderii, art. 150¹ CP RM, și infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, art. 150 CP RM, deoarece, odată cu distribuirea informației către public despre justificarea sinuciderii, infracțiunea reglementată la art. 150¹ CP RM s-a consumat. Doar ulterior făptuitorul a determinat o victimă concretă să se sinucidă, astfel fiind realizate și elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 150 CP RM.

Delimitarea determinării sau înlesnirii sinuciderii de omorul intenționat – art. 145 CP RM

Articolul 145 CP RM, care incriminează omorul intenționat, deschide Capitolul II – Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei, CP RM, fiind clasificat ca infracțiune gravă în configurația de bază și ca infracțiune excepțional de gravă în formele agravate din alin. (2) art. 145 CP RM.

Analizând comparativ urmarea prejudiciabilă, provocată de fiecare din cele două infracțiuni, constând în moartea victimei, cauzată direct de comportamentul făptuitorului la omor (art. 145 CP RM), și moartea victimei prin act suicidal, determinat sau înlesnit de făptuitor (art. 150 CP RM), constatăm că în ambele cazuri este lezată aceeași valoare supremă, protejată juridic, și anume viața umană. Această constatare sugerează că valoarea ocrotită – viața umană este compromisă în egală măsură în ambele cazuri. Totuși există mai multe elemente distinctive care conferă unicitate fiecăreia din aceste infracțiuni.

De exemplu, în opinia autorilor M. Udriș, Gh. Zlati, V. Constantinescu, omorul se distinge de infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii prin faptul că: „[...] la omor nu există libertate de voință [...] în timp ce la înlesnirea sau determinarea sinuciderii există o minimă libertate de a alege [...] la omor, actul de executare aparține în exclusivitate autorului [...] sau este partajat între el și victimă [...]. La determinarea sau înlesnirea sinuciderii, actul de executare aparține în exclusivitate victimei [...]”.⁶⁶¹

Susținem poziția dată a autorilor și considerăm esențiale diferențele elucidate dintre cele două infracțiuni analizate, respectiv modalitatea de suprimare a vieții și subiectul care o realizează sunt principalele diferențe ce contribuie la calificarea corectă a faptei infracționale.

Delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de infracțiunea de omor se realizează prin prisma libertății de decizie a victimei: în primul caz, victima este convinsă ori încurajată să ia în mod liber hotărârea suicidală, gradul de influențabilitate al acesteia fiind irelevant, pe când în cel de-al doilea caz, moartea survine ca urmare a constrângerii exercitate de făptuitor, care exclude orice decizie liberă a victimei.

Prin urmare, în situația în care victima execută fizic actul suicidal, fiind însă constrânsă de făptuitor să procedeze astfel, calificarea juridică corectă este aceea de omor intenționat. Apare însă o problemă de delimitare: care este pragul de intensitate al constrângerii ce marchează limita dintre „determinarea” psihologică specifică, art. 150 CP RM, și „obligarea” prin constrângere ce integrează elementele omorului intenționat, conform art. 145 CP RM ?

În acest context este relevantă poziția autorilor P. Abraham și E. Derșidan, care relevă: „Constituie omor [...] constrângerea victimei la sinucidere, atunci când aceasta din punct de vedere

⁶⁶¹ UDROIU, Mihail, ZLATI, George, CONSTANTINESCU, Victor. *Codul penal. Partea specială pentru uzul studenților și al candidaților la examenul de admitere în profesie*. București: Solomon, 2021, p. 3.

subiectiv nu a avut nici cea mai vagă idee în acest sens, constrângere prin care nu i se lasă acesteia nici o posibilitate de a acționa [...].”⁶⁶²

Ne raliem opiniei formulate de autorii S. Bogdan, S. Al. Șerban care susțin că „[...] dacă victima a fost „constrânsă” la sinucidere, fără a avea deloc libertatea de a decide dacă se sinucide sau nu, vom fi în prezența unui omor comis prin fapta victimei.”⁶⁶³

O părere asemănătoare este susținută și de autorii I. Rusu, Io. Rusu, B. Bîrzu, care precizează că: „În cazul în care sinuciderea a avut loc ca urmare a folosirii unor procedee care efectiv au obligat victima să se sinucidă [...] fapta autorului va constitui omor (obligarea victimei să îngurgiteze o anumită cantitate de otravă, să se împuște, să se arunce de la o anumită înălțime etc.).”⁶⁶⁴

Un argument jurisprudențial relevant în acest context rezidă în precizarea CSJ potrivit căreia: „[...] dacă victima nu a decis liber asupra îndemnului venit de la făptuitori, ci a fost constrânsă de aceștia să se sinucidă, astfel fapta urmează a fi calificată ca omor. [...] victima nu mai avea libertatea de a alege între viață sau moarte, ci acționează ca un instrument în mâna făptuitorilor [...].”⁶⁶⁵

Așadar, pragul critic de delimitare constă în lipsa alternativei reale: constrângerea trebuie să fie de o asemenea intensitate încât să elimine orice altă soluție viabilă în afara sinuciderii, atunci când suicidul devine singura opțiune pe care victima o percepe ca disponibilă, ne aflăm în prezența infracțiunii prevăzute la art. 145 CP RM.

Dacă victima a fost agresată și umilită până la nivelul la care decide să se sinucidă, atunci fapta va putea fi calificată ca o acțiune de determinare a sinuciderii. Într-o astfel de ipoteză, victima putea să aleagă și altă modalitate de a evita agresiunile sau umilirile permanente, respectiv a avut libertatea de a pune în practică actul suicidar, fără a fi constrânsă la realizarea acestuia.⁶⁶⁶

Așadar pentru a fi reținută constrângerea, este necesar ca autorul să fi perceput rezistența ca fiind absolut imposibilă, întrucât existența unei căi alternative de acțiune, pe care acesta a omis să o urmeze, demonstrează că fapta sa a fost expresia voinței sale libere.

⁶⁶² ABRAHAM, Pavel, DERȘIDAN, Emil. *Codul penal al României, comentat și adnotat*. București: Editura pentru Științe Naționale, 2002, p. 364.

⁶⁶³ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 102.

⁶⁶⁴ RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2021, p. 127.

⁶⁶⁵ *Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 15.02.2020. Dosarul nr. 1ra-27/2020*. [online]. [cit. 31.07.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16961

⁶⁶⁶ BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea Specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022, p. 103.

Prin urmare, pentru infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii este caracteristică că moartea victimei constituie urmarea unui act de voință a acesteia, chiar dacă a fost determinată sau înlesnită de către inculpat, dar victima a avut totuși posibilitatea să decidă asupra actului său, fie și în situație de determinare. În cazul constrângerii, victima nu are libertatea de a decide.

Decizia de a recurge la actul suicidal trebuie să „emane” de la victimă în mod conștient, aceasta conștientizând gravitatea și irevocabilitatea actului pe care urmează să-l săvârșască.

Din această perspectivă rezultă că persoanele lipsite de discernământ, fie din cauza vârstei fragede, fie din cauza unor tulburări psihice grave, care exclud capacitatea de formare liberă și conștientă a voinței, nu pot avea calitate de subiect pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În astfel de situații, făptuitorul care „determină” sau „înlesnește” actul autodistructiv al unei persoane iresponsabile răspunde pentru omor intenționat, conform indicilor calificativi prevăzuți la art. 145 CP RM, victima neputând fi considerată autor al propriei morți survenite prin suicid în lipsa unui consimțământ valabil. În astfel de ipoteze, victima nu își „ia” viața în sensul juridic al termenului, ci este „omorâtă” de făptuitor, care utilizează corpul și acțiunile victimei ca instrument material al infracțiunii.

La comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, spre deosebire de omorul intenționat, reglementat la art. 145 CP RM, vinovatul nu comite acțiuni care să ducă direct la moartea victimei, „[...] diferența dintre cele două fapte [...] este aceea că în cazul omorului victima este constrânsă la realizarea unui act suicidal, pe când în cel al determinării ea este „convinsă” să ia o astfel de decizie [...].”⁶⁶⁷

În situația în care conduita făptuitorului nu privește o metodă de sinucidere propriu-zisă, ci constă în implicarea victimei într-o acțiune cu consecințe letale previzibile, calificarea juridică a faptei, ca determinare sau înlesnire a sinuciderii, este exclusă, aceasta putând întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni distincte. De exemplu, dacă unei persoane i se oferă o doză letală de substanță otrăvitoare sub pretextul unui medicament, este vorba despre omor, deoarece vinovatul creează intenționat o situație în care victima își provoacă moartea fără să își dea seama.

Încadrarea juridică a unei fapte ca infracțiune constituie o operațiune de individualizare a legii penale, constând în identificarea normei de incriminare incidente și în demonstrarea corespondenței dintre fapta concretă și conținutul constitutiv al infracțiunii, cu luarea în considerare a tuturor circumstanțelor relevante ale cazului supus analizei.

Determinarea sau înlesnirea sinuciderii persoanelor cu capacitate redusă sau minore reprezintă comiterea indirectă a unui omor. Faptul că sinuciderea nu este o acțiune pedepsită penal

⁶⁶⁷ *Ibidem.*

nu schimbă nimic în evaluarea comportamentului cauzatorului indirect, deoarece minorii sau persoanele cu capacitate redusă nu acționează, ci sunt unelte ale infracțiunii, pe care, cu ajutorul unei alte persoane, o îndreaptă împotriva lor înșiși. Persoanele, lipsite de capacitate de discernământ, provocându-și moartea, joacă în fapt rolul unui instrument în comiterea infracțiunii

Dacă determinarea sau înlesnirea sinuciderii unei persoane, care nu conștientizează natura și semnificația propriilor acțiuni la a-și lua viața sau contribuția la acest lucru, s-a dovedit ineficace (fapta s-a soldat cu încercarea sinuciderii, moartea persoanei nu a survenit), considerăm că fapta trebuie calificată ca tentativă de omor intenționat. Întrucât decesul este o consecință directă a acțiunilor fizice ale victimei, trebuie clarificată capacitatea acesteia de a percepe natura propriilor acțiuni, nu a celor ale persoanei care exercită influența ilegală asupra ei.

Autonomia decizională a victimei, și anume capacitatea sa de a lua o decizie liberă și conștientă, chiar dacă influențată, constituie un element esențial care justifică calificarea faptei ca determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, și nu ca omor intenționat, art. 145 CP RM. Făptuitorul nu ucide direct victima, ci acționează asupra voinței acesteia (în cazul determinării) sau facilitează mijloacele și condițiile (în cazul înlesnirii), lăsând victimei decizia ultimă și execuția efectivă a actului suicidal.

Delimitarea determinării sau înlesnirii sinuciderii de lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia) – art. 148 CP RM

Deși cunoaștem că în mai multe state fapta de eutanasiu nu constituie infracțiune, fiind reglementată ca o practică medicală legală, unde sunt instituite proceduri stricte de autorizare și control, analiza ce urmează pornește de la reglementările existente în legea penală națională. În Republica Moldova, legiuitorul a optat pentru incriminarea acestei fapte, considerând că dreptul la viață este o valoare supremă, ocrotită de stat, care nu poate fi suprimată nici chiar la dorința titularului său. Astfel, conform legislației penale în vigoare, fapta în cauză constituie o infracțiune prevăzută la art. 148 CP RM – Lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia) și atrage răspunderea penală a persoanei care o săvârșește, indiferent de motivele umanitare care ar putea sta la baza acesteia.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, sancționează în special fapta de „determinare” sau „înlesnire” a sinuciderii. Un aspect important în cazul infracțiunii nominalizate constă în faptul că victima este cea care comite actul suicidal ca urmare a determinării sau înlesnirii realizate de către făptuitor.

Spre deosebire de aceasta, infracțiunea de lipsire de viață la dorința persoanei, stipulată la art. 148 CP RM – Lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia), presupune suprimarea vieții

victimei care suferă de o maladie incurabilă sau suferințe fizice cu un caracter insuportabil și la dorința explicită a victimei sau, în cazul minorilor, a rudelor acestora pentru suprimarea vieții.

Conform alin. (1) art. 34 din Legea nr. 411 privind ocrotirea sănătății *„Rugămintea pacientului de a i se scurta viața prin mijloace medicale (eutanasie) nu poate fi satisfăcută.”*⁶⁶⁸ Respectiv, legiuitorul interzice suprimarea vieții, chiar dacă există dorința victimei.

Infrațiunea, prevăzută la art. 148 CP RM – Lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia), presupune că victima manifestă intenția de a muri și solicită asistența terților pentru realizarea acestui scop, spre deosebire de infrațiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, în cadrul căreia făptuitorul influențează activ victima, determinând-o să se sinucidă sau înlesnindu-i actul suicidal. În cazul art. 148 CP RM, rolurile sunt „inversate”: victima este cea care inițiază procesul, solicitând sau convingând făptuitorul să o asiste în plecarea din viață.

La delimitarea infrațiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM de infrațiunea de lipsire de viață la dorința persoanei – art. 148 CP RM, vom ține cont de faptul cine a săvârșit acțiunile direct îndreptate spre provocarea morții unei persoane. În activitatea practică, acest criteriu este de o importanță crucială nu doar în evaluarea versiunilor criminale ale sinuciderii, ci și pentru calificarea acțiunilor/inacțiunilor medicilor implicați în privarea de viață a pacienților incurabili.

În cazul lipirii de viață la cerere, persoana care dorește să moară se comportă pasiv în contextul nemijlocit al comiterii actului suicidal, în timp ce în situația de sinucidere persoana care se sinucide este activă.

Eutanasia presupune intervenția unei terțe persoane, întrucât executantul actului letal, acceptând să acționeze la solicitarea persoanei care dorește să moară, își subordonează propria voință voinței victimei, cel puțin parțial. Din această perspectivă, autorul nu își însușește actul ca reprezentând o inițiativă proprie.

Legiuitorul național nu recunoaște dreptul la moarte, dar nici nu incriminează actul de suicid. Astfel, în timp ce persoana care încearcă să se sinucidă nu răspunde penal pentru această conduită, situația se schimbă radical atunci când intervin terțe persoane. Legiuitorul incriminează atât conduita celui care determină sau înlesnește sinuciderea altei persoane prin art. 150 CP RM, cât și pe cea a persoanei care suprimă direct viața la cererea victimei, conform art. 148 CP RM. Această diferențiere se justifică prin faptul că, deși sinuciderea reprezintă o decizie individuală

⁶⁶⁸ Legea ocrotirii sănătății: nr.411 din 28.03.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.34, 373.

care nu trage după sine răspundere penală, implicarea activă a unui terț în producerea morții transformă natura juridică a faptei, atrăgând aplicarea normei incriminatoare.

Printre elementele ce diferențiază infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM de infracțiunea de lipsire de viață la dorința persoanei – art. 148 CP RM, putem menționa:

- Victima, în cazul infracțiunii de lipsire de viață la dorința persoanei prezintă, o calitate specială, ea suferă de o maladie incurabilă sau suferințele ei fizice poartă caracter insuportabil. În cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, art. 150 CP RM, calitatea specială menționată anterior nu prezintă o condiție pentru calificarea faptei, conform indicilor calificativi ai infracțiunii nominalizate.

- În cazul infracțiunii de lipsire de viață la dorința persoanei, victima trebuie să manifeste dorința de a muri – dorință cauzată de starea gravă a sănătății.

- În cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, actul suicidal este realizat exclusiv de către victimă, pe când, în cazul infracțiunii de lipsire de viață la cererea persoanei, făptuitorul este cel care realizează suprimarea vieții prin diferite metode.

Ipoteza în care o persoană cu boală incurabilă, care nu își exprimă dorința de a muri, este determinată sau ajutată de terți să se sinucidă, se încadrează fără echivoc în sfera infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM. Starea medicală gravă a victimei nu exclude caracterul ilicit al conduitei terțului.

În practica medicală se utilizează anumite medicamente sau protocoale terapeutice destinate ameliorării suferinței acute a pacienților în fază terminală, care pot avea ca efect secundar reducerea speranței de viață.

Se impune problema calificării juridico-penale a conduitei medicilor în două ipoteze:

- a) administrarea tratamentului care, deși urmărește ameliorarea suferinței, are ca efect secundar abrevierea duratei de viață;

- b) neadministrarea tratamentului medical în lipsa consimțământului pacientului.

Problema este dacă astfel de conduite pot fi încadrate în elementele constitutive ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, în special prin modalitatea normativă de înlesnire sau în elementele infracțiunii de lipsire de viață la dorința persoanei – art. 148 CP RM.

La acest subiect considerăm relevante prevederile Legii ocrotirii sănătății nr. 411 din 28-03-1995, în special alin. (1) art.23 care stipulează: „Consimțământul pacientului este necesar

pentru orice prestație medicală propusă (profilactică, diagnostică, terapeutică, recuperatorie.”⁶⁶⁹ Mai mult ca atât, alin. (4) art. 34 din legea menționată prevede că: „pacientul are dreptul de a primi sau de a refuza ajutor spiritual și moral, inclusiv din partea unui slujitor al religiei sale. Pacientul are dreptul să moară în demnitate.”⁶⁷⁰

Respectiv un pacient nu poate fi obligat să urmeze un tratament de salvare a vieții, chiar dacă tratamentul medical poate fi administrat unei persoane bolnave în stadiu terminal, pentru a atenua durerea, deși poate urgenta moartea.

Nu vom fi în prezența unei infracțiuni în cazul în care un pacient a refuzat, așa cum este îndreptățit, să își dea consimțământul la un tratament care ar putea sau ar avea efectul prelungirii vieții sale, iar medicul, conform datoriei sale, s-a conformat dorințelor pacientului. Dacă scopul principal al medicinei, restabilirea sănătății, nu mai poate fi atins, un medic are dreptul să facă tot ce este potrivit și necesar pentru a ameliora durerea și suferința, chiar dacă măsurile pe care le ia pot scurta incidental viața umană.

Un medic nu poate sfătui un pacient cum să se sinucidă. Însă un medic poate oferi sfaturi obiective despre opțiunile clinice (cum ar fi: sedarea și alte îngrijiri paliative) care ar fi disponibile dacă un pacient ar ajunge la o decizie fermă de a se sinucide. Medicul nu riscă să își asume răspunderea penală doar pentru că este de acord în prealabil să atenueze durerea și disconfortul implicat, dacă va fi nevoie. Legea nu permite sinuciderea asistată, dar nu le cere medicilor să țină un pacient în ignoranță față de adevăr, ca nu cumva adevărul să-l încurajeze să se sinucidă. Tratamentul medical, destinat să atenueze durerea și disconfortul, nu este ilegal doar pentru că are consecința incidentală, oricât de previzibilă, de a scurta durata tratamentului pacienților.

În cazul infracțiunii de lipsire de viață la dorința persoanei – art. 148 CP RM, persoana care solicită eutanasierea nu poate fi trasă la răspundere penală. Această soluție se fundamentează pe principiul neincriminării sinuciderii: solicitarea eutanasierii reprezintă, în esență, o formă indirectă de sinucidere, în care voința de autodistrugere este aceeași, modificându-se doar modalitatea de execuție, prin intermediul unui terț, în loc de acțiune directă. Răspunderea penală revine exclusiv executantului material, cel care realizează efectiv actul de lipsire de viață la cererea victimei.

Persoana, care efectuează eutanasia, urmează a fi pedepsită, deoarece implicarea sa în producerea decesului prezintă o dublă dimensiune semnificativă. Pe plan subiectiv, aceasta manifestă conștiința caracterului letal al acțiunii și voința de a participa la acest demers, în timp ce pe plan obiectiv, ea realizează material actul care cauzează moartea. Această contribuție substanțială, atât fizică, cât și psihică, la producerea unui rezultat, care lezează bunul juridic

⁶⁶⁹ *Ibidem.*

⁶⁷⁰ *Ibidem.*

fundamental al vieții, face ca nepedepsirea să fie incompatibilă cu principiile sistemului penal. Solicitarea victimei nu poate constitui un factor exonerator de răspundere penală.

Eutanasia se constată atunci când o persoană își dă consimțământul ca o altă persoană să îi ia viața, ceea ce este cel mai probabil să apară atunci când o persoană este bolnavă în fază terminală și suferă. Totuși, în spatele unui gest aparent milos, de exemplu, uciderea unei persoane aflate în suferință extremă, se poate ascunde o atitudine ostilă și profund reprobabilă față de valoarea vieții umane, ceea ce poate justifica calificarea faptei ca lipsire de viață la cererea persoanei.

Soluția juridică va fi diferită în cazul în care medicul a furnizat mijloacele morții. De exemplu, medicul, la cererea pacientului său aflat în fază terminală, prescrie medicamente, știind cu certitudine că pacientul va folosi aceste mijloace pentru a se sinucide. În cazul de față, pacientul îi cere medicului să accepte planul său de a muri, cerându-i medicului nu să-l omoare, ci să contribuie la moartea sa, pe care pacientul o va realiza de sine stătător prin sinucidere. În asemenea situație vom fi în prezența infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, realizată prin modalitatea normativă de „înlesnire a sinuciderii”.

Un caz tipic de eutanasiu poate fi administrarea dozei letale de către un medic în situația în care pacientul nu este capabil să facă acest lucru. Unica diferență care delimitează în acest caz infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii de infracțiunea de eutanasiu se referă la persoana care administrează efectiv doza letală – medicul sau pacientul.

Dacă doza letală este administrată de medic, vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art. 148 CP RM. Dacă medicul pune la dispoziție doza letală, iar pacientul este cel care o administrează, vom fi în prezența infracțiunii prevăzute de art. 150 CP RM.

În sprijinul celor expuse, relevantă se dovedește a fi constatarea din Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 11 din 24.12.2012 cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP RM)⁶⁷¹, unde se menționează că: „Nu reprezintă eutanasiu sinuciderea asistată de un lucrător medical, atunci când lucrătorul medical ajută persoana, care suferă de o maladie incurabilă sau ale cărei suferințe fizice au un caracter insuportabil, să se sinucidă. Această faptă, constituind înlesnirea sinuciderii [...]”⁶⁷²

„Totodată, am constatat cu certitudine faptul că „suicidul asistat” reprezintă una din faptele prejudiciabile a infracțiunii de determinare sau înlesnire la sinucidere reglementată la art. 150 CP RM și anume „înlesnirea sinuciderii”. În consecință, orice acțiuni din partea lucrătorilor medicali

⁶⁷¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP al RM): nr. 11 din 24.12.2012. [online]. [citat 11.08.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318

⁶⁷² Ibidem.

și nu numai, care prin diferite mijloace [...] ajută victima să se sinucidă, urmează să răspundă pentru comiterea infracțiunii reglementate la alin. (1) art. 150 CP RM.”⁶⁷³

În cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, pacientul este cel care acționează ultimul, el săvârșește fapta finală, în timp ce în cazul eutanasierii medicul acționează ultimul. În ambele cazuri însă, alegerea aparține în totalitate pacientului, în sensul că niciuna dintre aceste acțiuni nu va avea loc fără dorința pacientului. Totodată, în ambele cazuri pacientul păstrează după sine dreptul de a se răzgândi până în momentul în care procesul letal devine ireversibil.

Conform prevederilor alin. (1) art. 40 din Legea ocrotirii sănătății: „Când un deținut refuză hrana și este considerat de către medic ca fiind capabil de raționament lucid și cu discernământul păstrat în legătură cu consecințele refuzului voluntar de hrană, el nu va fi hrănit artificial. Decizia privind capacitatea de discernământ a deținutului va fi consemnată de cel puțin un medic.”⁶⁷⁴

Valoarea sau dreptul la autodeterminare al pacienților nu le dă dreptul să-i oblige pe medici să acționeze contrar propriilor valori morale sau profesionale ale acestora. Spre deosebire de renunțarea la tratamentul de susținere a vieții, înțeles în mod obișnuit ca o permisiune a morții, eutanasia este în mod clar uciderea, percepută ca privarea de viață sau provocarea morții unei ființe vii. Legea acordă pacienților conștienți dreptul de a renunța la orice tratament, inclusiv tratamentul de susținere a vieții și, prin urmare, conferă o importanță decisivă respectării dreptului pacientului la control sau autodeterminare referitor la propria viață.

Delimitarea determinării sau înlesnirii sinuciderii de acte de persecuție – art. 169¹ CP RM

Prin intrarea în vigoare a modificărilor legislative la data de 14.02.2026⁶⁷⁵, în Codul penal al Republicii Moldova a fost introdusă infracțiunea de „Acte de persecuție”, reglementată în cuprinsul art. 169¹ CP RM.

Delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM de infracțiunea de acte de persecuție reglementată la art. 169¹ CP RM este necesară, întrucât cele două infracțiuni pot prezenta puncte de interferență, în special atunci când actele de persecuție exercitate asupra victimei au condus la determinarea acesteia la sinucidere.

⁶⁷³ APĂRECE, Oleg. Înlesnirea intenționată a sinuciderii – caracteristica juridico-penală. În: *Justiția – pilon fundamental al edificării statului de drept*: Conferință științifică cu participare internațională, Bălți, 19 octombrie 2022. Bălți, 2022, pp. 223-230.

⁶⁷⁴ Legea ocrotirii sănătății, nr.411 din 28.03.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.34, 373.

⁶⁷⁵ Legea pentru modificarea unor acte normative, nr. 252 din 10.07.2025. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2025, nr. 430-433, 596.

Sub aspectul obiectului juridic special, infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM ocrotește viața persoanei ca valoare socială supremă, pe când infracțiunea de acte de persecuție, prevăzută la art. 169¹ CP RM, ocrotește în principal libertatea psihică și inviolabilitatea vieții private a persoanei.

Sub aspectul laturii obiective, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii presupune fapta de convingere sau de sprijinire a victimei în realizarea actului suicidal, în timp ce actele de persecuție constau în urmărirea, supravegherea, contactarea sau încercarea de a contacta victima cu scopul de a cauza o stare de anxietate, frică, fiind constrânsă să își modifice conduita de viață, fără ca făptuitorul să urmărească în mod direct determinarea acesteia la sinucidere.

Conținutul urmăririi prejudiciabile constituie un criteriu esențial de delimitare a celor două infracțiuni. Infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM, având o componentă materială ce impune producerea decesului prin sinucidere sau încercarea sinuciderii, pe când infracțiunea de acte de persecuție, reglementată la art. 169¹ CP RM, are o componentă formală, consumându-se prin inducerea unei stări de anxietate sau teamă în psihicul victimei, de natură să îi modifice conduita de viață.

4.4. Concluzii la Capitolul 4

Modalitatea cea mai frecvent utilizată pentru diferențierea răspunderii penale constă în edificarea formei-tip și a formelor agravate ale infracțiunilor. Această tehnică legislativă se realizează prin includerea în structura variantei principale a unor semne calificative, care exprimă un grad sporit de pericol social al faptei și justifică aplicarea unei sancțiuni mai severe în raport cu pedeapsa prevăzută pentru forma-tip a infracțiunii.

Componentele agravante prevăd înăsprirea răspunderii în legătură cu existența anumitor circumstanțe referitoare la personalitatea sinucigașului, circumstanțe care „favorizează” comiterea infracțiunii de către făptuitor, astfel se justifică sporirea pericolului social al faptei și stabilirea unei răspunderi mai severe în raport cu componenta de bază.

Distincția dintre elementele calificative obligatorii și circumstanțele agravante facultative este fundamentală pentru aplicarea corectă a legii. Elementele calificative, prevăzute la lit. a), b), c) alin. (2) și lit. a), b) alin. (3) art. 150 CP RM, sunt componente ale structurii juridice a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prezența lor modifică încadrarea juridică, formele agravante fiind valorificate de legiuitor în stabilirea limitelor de pedeapsă.

Circumstanțele agravante generale, reglementate la art. 77 CP RM – Circumstanțe agravante, sunt criterii de individualizare judiciară. Acestea nu modifică încadrarea juridică a faptei, reținerea lor este facultativă, la aprecierea instanței de judecată și influențează la stabilirea pedepsei.

Un aspect de care trebuie să ținem cont se referă la faptul că circumstanțele agravante în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la lit. a), b), c) alin. (2) și lit. a), b) alin. (3) art. 150 CP RM, ca elemente calificative, nu mai pot fi reținute ca agravante generale, deoarece principiul *non bis in idem* interzice o dublă valorificare a aceleiași împrejurări.

Reglementarea actuală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii la art. 150 CP RM, deși relativ completă, nu răspunde adecvat la toate provocările contemporane, ținând cont de specificul fenomenologic actual al determinării sau înlesnirii sinuciderii. Avem în vedere în special asemenea fenomene și circumstanțe, cum ar fi prevalența bullying-ului, a victimizării de grup, a utilizării mijloacelor electronice, starea de neajutorare a femeilor gravide sau a persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate. Ca urmare a analizei întreprinse în prezentul capitol, constatăm că aceste modalități specifice de determinare sau înlesnire a sinuciderii nu presupun o sancționare proporțională gravității lor reale.

În vederea îmbunătățirii cadrului normativ și asigurării unei protecții eficiente împotriva tuturor formelor grave de comportament infracțional, care pot determina sinuciderea sau înlesni acest act nefast, formulăm următoarele propuneri cu titlu de *lege ferenda* de completare a art. 150 CP RM.

„Alin. (2) art. 150 CP RM se completează cu următoarele alineate, după cum urmează:

c) comisă de două sau mai multe persoane;

d) care a avut loc ca urmare a bullying-ului;

e) de o persoană sau asupra unei persoane care execută pedeapsa privativă de libertate sau o altă sancțiune de aceeași natură”.

Alin. (3) art. 150 CP RM se completează cu un nou alineat, formulat în următoarea redacție:

„lit. c) *cu bună știință asupra unei femei gravide”.*

Analiza alin. (4) art. 150 CP RM relevă o inconsecvență legislativă, deoarece, ca urmare a celor cercetate, am dedus că reglementarea determinării sau înlesnirii sinuciderii, soldată cu încercarea de sinucidere, este considerată variantă atenuată, în loc să fie tratată conform teoriei generale a tentativei de infracțiune. Această tehnică legislativă creează o distorsiune sancționatorie incompatibilă cu principiile fundamentale ale răspunderii penale.

Propunem, cu titlu de *lege ferenda*, abrogarea integrală a alin. (4) art. 150 CP RM, și anume:

„Alin. (4) art. 150 CP RM se abrogă”.

Pentru ipotezele în care victima supraviețuiește actului suicidal, recomandăm aplicarea dispozițiilor art. 27 CP RM – Tentativa de infracțiune, care vor opera automat prin raportare la variantele consumate prevăzute la alin. (1)-(3) art. 150 CP RM.

Structura sistematică a Părții Speciale a CP RM – este organizată după criteriul obiectului juridic generic, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 CP RM) fiind reglementată în Capitolul II – Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, pe lângă celelalte infracțiuni care ocrotesc valoarea supremă – viața umană. Calificarea juridico-penală corectă a faptei concrete, prin identificarea și aplicarea normei de incriminare adecvate, constituie o operațiune de importanță crucială în procesul de realizare a justiției penale, deoarece de exactitatea acestei operațiuni depind atât respectarea principiului legalității incriminării, cât și aplicarea unei sancțiuni penale proporționale cu gravitatea reală a faptei săvârșite.

În cadrul prezentei cercetări am realizat o analiză comparativă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii cu infracțiuni aflate în relație de similitudine, identificând elementele distinctive a căror prezență sau lipsă determină încadrarea juridică corectă.

Infracțiunea reglementată la art. 150 CP RM se delimitează de alte infracțiuni prin următoarele criterii diferențiatore:

În comparație cu infracțiunea de justificare publică a sinuciderii – art. 150¹ CP RM.

Distincția fundamentală între cele două incriminări constă în conținutul urmărilor prejudiciabile: în timp ce prevederile art. 150 CP RM presupun survenirea sinuciderii sau a tentativei de sinucidere a victimei, art. 150¹ CP RM se consumă prin simpla acțiune de distribuire sau de punere la dispoziția publicului a unui mesaj ce legitimează sinuciderea, o prezintă drept model de urmat sau solicită susținere pentru aceasta.

Un criteriu esențial de delimitare a celor două infracțiuni îl constituie rolul victimei, determinat de natura materială, respectiv formală a acestora. Infracțiunea, cu componentă materială de la art. 150 CP RM, presupune existența unei victime determinate care a recurs la sinucidere sau a încercat să o facă, în timp ce infracțiunea cu componentă formală de la art. 150¹ CP RM nu impune existența unei victime concrete, consumarea sa survenind în momentul distribuirii sau aducerii la cunoștința publicului a mesajului incriminat.

În raport cu infracțiunea de omor intenționat, prevăzută la art. 145 CP RM, criteriul esențial de diferențiere a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, rezidă în rolul pe care victima îl joacă în producerea propriului deces: dacă, în cazul omorului, victima este suprimată prin acțiunea directă a făptuitorului, în cazul determinării sau înlesnirii sinuciderii, victima este autoarea propriului deces, făptuitorul intervenind exclusiv în sfera psihică sau materială a acesteia, fără a executa nemijlocit actul letal.

Pentru reținerea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM, este indispensabil ca moartea victimei să reprezinte consecința unui act de voință proprie, chiar dacă această voință a fost influențată sau orientată de către făptuitor. Condiția

libertății decizionale a victimei trebuie interpretată în mod nuanțat, aceasta neimplicând o voință absolut liberă, ci presupunând că victima nu a fost supusă unor presiuni fizice sau psihice de o intensitate suficientă pentru a-i suprima în mod semnificativ capacitatea de autodeterminare cu privire la actul suicidar.

În prezența constrângerii nu se poate reține infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, și vom fi în prezența infracțiunii de omor intenționat – art. 145 CP RM, întrucât lipsa libertății decizionale exclude însăși esența juridică a suicidului ca act autodestructiv voluntar.

Totodată, persoanele lipsite de discernământ (din cauza vârstei fragede sau a tulburărilor psihice grave) nu pot fi subiecți pasivi/victime ale infracțiunii reglementate la art. 150 CP RM. În astfel de cazuri, făptuitorul răspunde pentru omor intenționat, prevăzut la art. 145 CP RM, de regulă, în versiune agravată, deoarece victima, lipsită de consimțământ valabil, nu își suprimă viața în sens juridic, ci este, de fapt, omorâtă prin utilizarea propriei sale energii fizice.

Delimitarea de infracțiunea de lipsire de viață la dorința persoanei (eutanasia) – art. 148 CP RM, se bazează, în primul rând, pe specificul infracțiunii nominalizate în cadrul căreia victima are o calitate specială – suferă de o maladie incurabilă sau suferințe fizice cu caracter insuportabil, stări ce motivează victima să manifeste dorința de a muri. În plus, în cazul infracțiunii de lipsire de viață la dorința persoanei, făptuitorul este cel care realizează suprimarea vieții prin diverse metode, pe când în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, suprimarea vieții este un act comportamental al victimei.

Referitor la delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, reglementată la art. 150 CP RM de infracțiunea prevăzută la art. 169¹ CP RM – Acte de persecuție, putem menționa că cele două infracțiuni se diferențiază în mod esențial atât sub aspectul obiectului juridic special, cât și al urmării prejudiciabile. Din perspectiva obiectului juridic special, infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM are ca scop ocrotirea vieții umane, ca valoare socială supremă, în timp ce infracțiunea de acte de persecuție de la art. 169¹ CP RM ține de apărarea juridico-penală a libertății psihice, demnității și inviolabilității vieții private a persoanei, viața acesteia prezentând, în cadrul infracțiunii date, o valoare ocrotită în subsidiar. Din perspectiva urmării prejudiciabile, art. 150 CP RM este formulat ca o componentă materială ce impune survenirea sinuciderii sau a tentativei de sinucidere, pe când art. 169¹ CP RM – drept o componentă formală, consumându-se prin inducerea unei stări de anxietate sau teamă în psihicul victimei, independent de producerea sinuciderii acesteia.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Ca urmare a cercetării întreprinse, au fost *obținute următoarele rezultate*: 1) au fost analizate opiniile doctrinare referitoare la caracteristicile infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, cercetarea relevând existența unor contribuții doctrinare valoroase, dar și a unor omisiuni teoretice semnificative și controversate nerezolvate în materie, care au justificat necesitatea și oportunitatea demersului științific întreprins în prezenta lucrare; 2) a fost cercetată evoluția istorică a incriminării determinării sau înlesnirii sinuciderii în legislația penală a Republicii Moldova și în cea a altor state; 3) a fost realizată fundamentarea științifică a conceptului juridico-penal de determinare sau înlesnire a sinuciderii și a trăsăturilor ce îi sunt aferente; 4) a fost întreprinsă analiza juridico-penală exhaustivă a elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM; 5) au fost examinate circumstanțele agravante prevăzute la alin. (2) și (3) ale art. 150 CP RM, precum și circumstanța atenuantă reglementată la alin. (4) din același articol; 6) a fost efectuată delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de infracțiunile adiacente, conexe și omogene, prin identificarea criteriilor de distincție aplicabile în practica judiciară; 7) a fost realizată analiza infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prin prisma elementelor de drept penal comparat, cu accent pe legislațiile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene; 8) a fost examinată cercetarea practicii judiciare naționale și internaționale în domeniul infracțiunilor contra vieții persoanei, cu referire specială și posibile implicații la infracțiunea ce constituie subiectul cercetării; 9) a fost analizată jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului în materia apărării dreptului persoanei la viață și a semnificației acesteia pentru interpretarea și aplicarea prevederilor art. 150 CP RM în strictă raliere la standardele internaționale în domeniu; 10) au fost identificate lacune legislative și ambiguități normative existente în reglementarea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, care generează dificultăți în practica judiciară de calificare a faptelor; 11) a fost elaborat un cadru conceptual coerent pentru calificarea juridică a faptelor prevăzute la art. 150 CP RM, menit să contribuie la uniformizarea practicii judiciare în materie; 12) au fost formulate concluzii și propuneri de *lege ferenda*, direcționate spre optimizarea actualului cadru legal de reglementare a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM.

Problema științifică importantă, soluționată în prezenta lucrare, constă în elaborarea unui cadru conceptual riguros pentru calificarea juridică a faptelor de determinare sau înlesnire a sinuciderii în temeiul art. 150 CP RM, acest cadru contribuind la clarificarea condițiilor de aplicare a normei de incriminare, la identificarea și remedierea lacunelor legislative existente și la

fundamentarea unor măsuri eficiente de prevenire și combatere juridico-penală a faptei de determinare sau înlesnire a sinuciderii, asigurând astfel o aplicare unitară și predictibilă a art. 150 CP RM și o protecție juridico-penală mai eficientă a dreptului la viață.

I. Concluzii:

Ca urmare a investigației întreprinse, bazate pe ipoteza cercetării și desfășurate în scopul soluționării problemei științifice formulate, s-a ajuns la următoarele concluzii:

1. Lipsa incriminării sinuciderii în legea penală nu echivalează cu lipsa oricărei reacții a legiuitorului față de acest fenomen, orice intervenție a unui terț prin care se determină sau se înlesnește sinuciderea unei persoane urmând a fi sancționată penal în temeiul art. 150 CP RM.

Din perspectivă teoretică, sinuciderea reprezintă un act de autolezare, a cărui impunitate derivă din principiul că legea penală nu sancționează conduita îndreptată exclusiv împotriva propriei persoane. Această impunitate nu poate fi însă extinsă și asupra conduitei terților care, exploatând vulnerabilitățile psihice ale victimei, îi influențează decizia de a-și suprima propria viață sau îi facilitează realizarea actului suicidal. (*A se vedea, în acest sens, Capitolul 1, subcapitolul 1.3).*

2. Metodele de determinare sau înlesnire a sinuciderii au un caracter neexhaustiv, fapta infracțională putând fi săvârșită prin orice acțiune sau inacțiune de natură să influențeze decizia suicidală a victimei, indiferent de forma concretă pe care aceasta o preia.

Comparativ cu reglementarea anterioară a art. 150 CP RM (CP RM nr. 985/2002 în vigoare până la data de 14.09.2018), care prevedea exhaustiv patru modalități normative de comitere: persecutarea, clewetirea, jignirea sau înjosirea sistematică a demnității victimei, norma de incriminare în vigoare adoptă o abordare neexhaustivă, permițând sancționarea oricărei conduite prin care un terț determină sau înlesnește sinuciderea victimei. Această flexibilitate normativă este pe deplin justificată în contextul evoluțiilor tehnologice contemporane (rețele de socializare, platforme digitale, sisteme de inteligență artificială etc.) care au generat noi modalități de comitere a infracțiunii, constituind astfel, în redacția actuală, o garanție suplimentară și necesară a protecției efective a dreptului la viață ca valoare socială supremă. Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate fi realizat atât prin acțiune, cât și prin omisiune, cu condiția esențială că în cazul formei omisive făptuitorul să fi avut o obligație legală de a acționa pentru prevenirea sinuciderii victimei, omisiunea deliberată de a îndeplini această obligație fiind de natură să atragă răspunderea sa penală în temeiul art. 150 CP RM. Totodată, considerăm că se impune de *lege ferenda* introducerea în cuprinsul Capitolului XIII al Codului penal al Republicii Moldova a unor definiții legale exprese ale termenilor „determinare la sinucidere” și „înlesnire a sinuciderii”, în vederea clarificării conținutului acestora și a asigurării unei aplicări uniforme și

predictibile a normei de incriminare prevăzute la art. 150 CP RM. (*A se vedea, în acest sens, Capitolul 2, subcapitolul 2.3*).

3. Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM poate fi atât persoana fizică, cât și persoana juridică.

Cadrul normativ actual al art. 150 CP RM limitează calitatea de subiect activ al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii la persoana fizică responsabilă care a împlinit vârsta de 16 ani, excluzând din sfera răspunderii penale atât minorii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, cât și persoanele juridice. Această reglementare este insuficientă în raport cu realitățile sociale și tehnologice contemporane, impunând *de lege ferenda* două modificări esențiale. În primul rând, includerea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM în categoria infracțiunilor pentru care răspunderea penală a minorilor este instituită de la vârsta de 14 ani, similar altor infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, reglementate în același capitol din CP RM – Capitolul II – Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei (art. 145 – Omorul intenționat; art. 147 – Pruncuciderea; art. 151 – Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății; art. 152 alin. (2) – Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății). În rândul doi, recunoașterea expresă a calității de subiect activ a persoanelor juridice, în vederea acoperirii lacunei legislative existente în materia răspunderii penale a acestora pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii. (*A se vedea, în acest sens, Capitolul 3, subcapitolul 3.1*).

4. Infracțiunea, prevăzută la art. 150 CP RM, poate fi săvârșită exclusiv cu intenție directă sau indirectă.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută la art. 150 CP RM, poate fi săvârșită exclusiv cu intenție directă sau indirectă, orice formă de imprudență fiind incompatibilă cu structura laturii subiective a acesteia. Intenția directă presupune că făptuitorul prevede și urmărește în mod deliberat producerea urmării prejudiciabile ce constă în sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei, iar intenția indirectă implică prevederea posibilității producerii acesteia și acceptarea sa conștientă, fără urmărirea ei în mod deliberat. Distincția dintre cele două forme de intenție prezintă relevanță practică în procesul de individualizare judiciară a pedepsei, intenția directă reflectând un grad mai ridicat de pericol social al conduitei infracționale în comparație cu intenția indirectă (*A se vedea, în acest sens, Capitolul 3, subcapitolul 3.2*).

5. Alin. (4) art. 150 CP RM, care reglementează urmarea prejudiciabilă ce se manifestă în încercarea de sinucidere a victimei, consacră, în realitate, forma tentată a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii și nu o variantă atenuată de sine stătătoare a acesteia.

Varianta prevăzută la alin. (4) de la art. 150 CP RM – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, soldată cu încercarea de sinucidere a victimei, nu prezintă o variantă atenuată

autonomă a infracțiunii, ci forma sa neconsumată, respectiv tentativa acesteia. Reglementarea distinctă a tentativei în cadrul normei de incriminare contravine principiilor și regulilor de bază ale încadrării infracțiunilor încetățenite în dreptul penal național, fragmentând artificial etapele de realizare ale aceleiași infracțiuni și atribuindu-le un regim juridic autonom nejustificat, incompatibil cu sistemul unitar de reglementare a tentativei, consacrat prin dispozițiile generale ale art. 27 CP RM – Tentativa de infracțiune.

Mai mult ca atât, principiul vinovăției impune ca răspunderea penală și sancțiunea aplicată să coreleze în mod proporțional cu gradul de vinovăție al făptuitorului, independent de circumstanțele exterioare care au pus în dificultate producerea rezultatului infracțional preconizat. Neglijarea acestui principiu, prin aplicarea unui regim sancționator considerabil mai blând exclusiv pe motivul supraviețuirii victimei din cauze independente de voința făptuitorului, generează o disproporție nejustificată între vinovăția reală a acestuia și sancțiunea aplicată. *(A se vedea, în acest sens, Capitolul 4, subcapitolul 4.2).*

6. Constrângerea victimei de a-și suprima propria viață, fără ca aceasta să acționeze în baza unei decizii libere, exclude reținerea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM.

Configurarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, este condiționată, printre altele, de cerința esențială ca actul suicidal să fie realizat nemijlocit de victimă, aceasta fiind autoarea propriului deces sau a tentativei de sinucidere, conduita făptuitorului limitându-se la influențarea psihicului victimei sau la sprijinirea materială a acesteia în realizarea actului suicidal, fără a interveni direct în executarea sa.

Constrângerea victimei de a-și suprima propria viață constituie un criteriu esențial de delimitare a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii de infracțiunea de omor intenționat. Atunci când constrângerea este de o intensitate suficientă pentru a anihila complet voința liberă a victimei, fapta urmează a fi calificată ca omor intenționat în temeiul art. 145 CP RM, întrucât victima nu mai acționează în baza unei decizii proprii, ci este utilizată ca instrument de către făptuitor pentru suprimarea propriei vieți. În schimb, atunci când constrângerea influențează semnificativ, dar nu anihilează complet voința victimei, fapta urmează a fi calificată în temeiul art. 150 CP RM, conduita făptuitorului constituind o determinare sau înlesnire a sinuciderii în sensul normei de incriminare. *(A se vedea, în acest sens, Capitolul 2, subcapitolul 2.3; Capitolul 4, subcapitolul 4.3).*

7. Cadrul normativ existent ce reglementează, la art. 150 CP RM, infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii poate și urmează a fi supus unei optimizări esențiale în

scopul eficientizării activității de combatere juridico-penală și profilaxie a infracțiunii ce a constituit subiectul cercetării și sporirii apărării juridico-penale a dreptului persoanei la viață.

Infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii – art. 150 CP RM, urmează a fi completată cu mai multe circumstanțe agravante: lit. c) alin. (2), comisă de două sau mai multe persoane – în considerarea gradului sporit de pericol social, generat de pluralitatea făptuitorilor; lit. d) alin. (2) care a avut loc ca urmare a bullying-ului - în considerarea caracterului sistematic și progresiv al acestei forme de hărțuire și a impactului său devastator asupra psihicului victimei; lit. e) alin. (2) comisă de o persoană sau asupra unei persoane care execută pedeapsa privativă de libertate sau o altă sancțiune de aceeași natură – în considerarea vulnerabilității deosebite a persoanelor aflate în detenție; și lit. c) alin. (3) cu bună știință asupra unei femei gravide – în considerarea vulnerabilității deosebite a femeii gravide și a impactului indirect al faptei asupra produsului concepției – toate aceste circumstanțe reflectând un grad sporit de pericol social al infracțiunii care justifică aplicarea unui regim sancționator mai sever. *(A se vedea, în acest sens, Capitolul 4, subcapitolul 4.1).*

Descrierea contribuțiilor personale cu sublinierea semnificației teoretice și valorii practice a acesteia

Analiza studiilor de specialitate, axate infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, evidențiază omisiuni teoretice semnificative în cercetarea acesteia, manifestate prin tratări selective și incomplete ale unor aspecte esențiale. Fenomenul determinării sau înlesnirii sinuciderii, prin natura sa complexă, reclamă o abordare sistemică și exhaustivă, care să cuprindă atât elementele constitutive ale infracțiunii, cât și circumstanțele agravante și delimitarea acesteia de infracțiunile adiacente. Contribuția științifică a prezentei lucrări se exprimă în elaborarea unei concepții integratoare de calificare a faptelor în baza art. 150 CP RM, orientată spre clarificarea condițiilor de tragere la răspundere penală și spre formularea unor propuneri concrete de perfecționare a legislației penale naționale.

Opiniile științifice ale autorului, care conferă originalitate prezentei teze de doctorat, sunt următoarele: a) argumentarea ideii că infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM nu poate fi considerată o etapă în procesul de săvârșire a altor infracțiuni contra vieții sau sănătății persoanei, natura sa juridică autonomă și componența sa proprie excluzând în mod categoric calificarea sa ca act preparator, tentativă sau modalitate de realizare a altei infracțiuni. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii constituie o infracțiune autonomă consumată prin simpla producere a urmării prejudiciabile: sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei; b) motivarea abordării conform căreia influențarea voinței victimei de către făptuitor în cadrul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM nu conferă libertății psihice a acesteia calitatea de valoare socială apărută de norma de

incriminare, obiectul juridic special al infracțiunii constituindu-l exclusiv dreptul la viață al persoanei, influențarea voinței victimei reprezentând exclusiv modalitatea prin care se aduce atingere acestei valori supreme; c) elucidarea faptului că norma de incriminare prevăzută la art. 150 CP RM nu limitează exhaustiv metodele de determinare sau înlesnire a sinuciderii, acestea putând fi realizate prin orice acțiune sau inacțiune de natură să influențeze decizia suicidară a victimei, inclusiv prin modalități care nu fac obiectul unei reglementări juridice exprese, ceea ce conferă normei de incriminare un caracter flexibil și adaptabil la diversitatea situațiilor faptice ce pot apărea în practică; d) evidențierea certitudinii că lipsa libertății de decizie a victimei în realizarea actului suicidar exclude reținerea infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, fapta urmând a fi calificată ca omor intenționat în temeiul art. 145 CP RM; e) motivarea deducției că subiectul pasiv al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzute la art. 150 CP RM, este în principiu necircumstanțiat, calitatea de victimă dobândind o conotație juridică specială exclusiv în cazul variantelor agravate ale infracțiunii – lit. a) alin. (2) art. 150 CP RM săvârșirea faptei cu bună știință asupra unui minor; lit. b) alin. (2) art. 150 CP RM asupra unei persoane aflate în dependență față de făptuitor; lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM din motive de prejudecată; lit. a) alin. (3) art. 150 CP RM asupra unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani; f) argumentarea necesității delimitării clare între scopul infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM și urmarea prejudiciabilă a acesteia, demonstrând că sinuciderea sau încercarea de sinucidere a victimei nu reprezintă scopul urmărit de făptuitor, ci urmarea prejudiciabilă, mijlocul prin care acesta urmărește să își atingă o finalitate mai îndepărtată, cele două noțiuni situându-se pe planuri juridice distincte și neputând fi echivalate, sub sancțiunea unor erori grave în calificarea juridică a faptei și în individualizarea pedepsei etc.

Analiza răspunderii penale pentru infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzută la art. 150 CP RM, întreprinsă în prezenta lucrare, se întemeiază pe contribuții personale originale, fundamentate pe o bază *legală, empirică și științifică*.

Cadrul legal, care stă la baza demersului analitic întreprins, cuprinde: 1) prevederile art. 150 CP RM, care constituie obiectul cercetării prin prisma elementelor constitutive ale infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii și a regimului sancționator diferențiat prevăzut pentru variantele-tip, agravate și atenuată ale acesteia; 2) normele din Partea generală a Codului penal al Republicii Moldova care influențează interpretarea și aplicarea art. 150 CP RM, în special art. 21 CP RM – Subiectul infracțiunii cu analiza accentuată a stipulărilor ce vizează vârsta răspunderii penale și răspunderea penală a persoanelor juridice și art. 27 CP RM – Tentativa de infracțiune, contribuind unei conceptualizări complexe a cadrului juridico-penal incident; 3) normele care reglementează infracțiuni similare, conexe sau adiacente, interconectate cu art. 150 CP RM (art.

145 privind omorul intenționat, art. 148 privind eutanasia, art. 150¹ privind justificarea publică a sinuciderii și art. 169¹ privind actele de persecuție); 4) normele din legislația penală a altor state care prevăd răspunderea pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii.

La *baza empirică* a prezentei cercetări a fost pusă valorificarea jurisprudenței relevante a Curții Europene a Drepturilor Omului în materia protecției dreptului la viață; practica judiciară în cauzele soluționate conform art. 150 CP RM cu evidențierea erorilor de calificare juridică și a inconsecvențelor jurisprudențiale existente; cazurile internaționale documentate referitoare la implicarea platformelor digitale și a sistemelor de inteligență artificială în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii.

Suportul științific al acestei teze de doctorat îl constituie literatura juridică de specialitate, axată cercetării teoretico-științifice a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, elaborată de doctrinarii din Republica Moldova și din alte state, care, prin diversitatea perspectivelor metodologice și teoretice prezentate, a contribuit la fundamentarea riguroasă a analizei răspunderii penale pentru infracțiunea prevăzută la art. 150 CP RM și la elaborarea propunerilor de *lege ferenda*, formulate în prezenta lucrare.

Valoarea practică a tezei. Valoarea practică a tezei de doctorat de față se concretizează în furnizarea unor instrumente metodologice și teoretice importante pentru aplicarea corectă a prevederilor art. 150 CP RM în practica judiciară, în identificarea și remedierea deficiențelor existente în calificarea juridică a faptelor de determinare sau înlesnire a sinuciderii și în elaborarea unor propuneri de *lege ferenda*, menite să contribuie la protecția efectivă a dreptului la viață și la responsabilizarea penală a tuturor celor care contribuie la suprimarea vieții altei persoane prin sinucidere.

Date privind aprobarea rezultatelor. Concluziile prezentei teze de doctorat au fost materializate în 12 publicații științifice și au făcut obiectul unor prezentări și dezbateri academice în cadrul conferințelor științifice naționale și internaționale, desfășurate în perioada 2021-2026, contribuind astfel la completarea dezbaterilor doctrinare în materia infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM.

Indicarea limitelor pe care le au rezultatele obținute, cu identificarea problemelor care au rămas nerezolvate

O primă limită obiectivă rezidă în insuficiența practicii judiciare autohtone în materia infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM. Numărul redus de cauze penale soluționate în temeiul acestei norme de incriminare a limitat considerabil posibilitatea realizării unei analize jurisprudențiale exhaustive și a formulării unor concluzii cu caracter generalizator privind tendințele practicii judiciare în materie. Această realitate demonstrează, paradoxal, actualitatea și

importanța temei cercetate, lacuna jurisprudențială existentă constituind ea însăși un argument în favoarea necesității perfecționării cadrului normativ de reglementare a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM.

O altă limită metodologică constă în accentul predominant pus pe dimensiunea juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnirea sinuciderii prevăzute la art. 150 CP RM. Complexitatea fenomenului suicidar indus depășește cadrul strict al dreptului penal, îmbinând elemente de criminologie, psihologie juridică, sociologie, precum și medicină legală. Deși aceste dimensiuni au fost valorificate în prezenta lucrare în măsura relevanței lor pentru analiza juridico-penală întreprinsă, o cercetare interdisciplinară exhaustivă a fenomenului suicidar rămâne o direcție prioritară și necesară pentru investigațiile științifice viitoare în materie.

Lipsa unor contribuții doctrinare autohtone complexe, consacrate exclusiv infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, prezintă deopotrivă o limită obiectivă și o justificare a oportunității prezentei cercetări, abordările doctrinare fragmentate identificate limitând dezbaterea academică în materie și reducând posibilitatea confruntării și validării concluziilor formulate cu poziții doctrinare consolidate, deficiențe pe care prezenta teză de doctorat urmărește să le remedieze.

II. Recomandări:

Investigația întreprinsă în cadrul elaborării prezentei teze de doctorat s-a soldat cu motivarea necesității evidente a perfecționării în continuare a cadrului normativ existent, formulat la art. 150 CP RM, cu înaintarea unor propuneri concrete de *lege ferenda*, direcționate spre optimizarea reglementărilor legislative actuale, după cum urmează:

1. Completarea CP RM cu următoarele articole:

„Articolul 132⁶. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii

Alin. (1) Determinarea la sinucidere – constă în acțiunea prin care făptuitorul, prin mijloace persuasive de natură psihică sau fizică, directe sau indirecte, influențează procesul volitiv al victimei, determinând-o să ia hotărârea de a se sinucide. Această modalitate presupune exercitarea unei influențe decisive asupra victimei, fie prin insuflarea ideii suicidale, fie prin consolidarea unei gândiri preexistente și înlăturarea ezitărilor acesteia.

Alin. (2) Înlesnirea sinuciderii – constă în orice acțiune sau inacțiune de sprijin sau ajutor prin care făptuitorul facilitează realizarea hotărârii preexistente a victimei de a se sinucide, fără a participa direct la executarea materială a actului suicidar.”

„Articolul 132⁷. Rețea de comunicații electronice. Rețea de comunicații electronice – sistemele de transmisie, indiferent dacă sunt sau nu bazate pe o infrastructură permanentă sau pe o capacitate de administrare centralizată, și, după caz, echipamentele de comutare sau de rutare și alte resurse, inclusiv elementele de rețea care nu sunt active, care permit transmiterea

semnalelor prin cablu, prin unde radio, prin mijloace optice sau prin alte mijloace electromagnetice, inclusiv rețelele de comunicații prin satelit, rețelele fixe (cu comutare de circuite și cu comutare de pachete, inclusiv internetul) și mobile, rețelele electrice, în măsura în care sunt utilizate pentru transmiterea de semnale, rețelele utilizate pentru transmisiunea serviciilor media audiovizuale și rețelele de televiziune prin cablu, indiferent de tipul de informație transmisă.”

2. Completarea prevederilor alin. (2) art. 21 CP RM – Subiectul infracțiunii după cifra „147” cu cifra „150”

3. Înlocuirea în prevederile alin. (2)-(4) ale art. 150 CP RM, termenul „acțiunile” cu termenul „fapta”

4. Completarea prevederilor art. 150 CP RM, după cum urmează:

Sanctiunea prevăzută la alin. (1) art. 150 CP RM, după cuvintele „de la 2 la 5 ani”, se completează cu sintagma: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 1500 la 20000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate de la 1 la 5 ani.”

Sanctiunea prevăzută la alin. (2) art. 150 CP RM, după cuvintele „de la 5 la 9 ani”, se completează cu sintagma: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 20000 la 40000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate de la 3 la 5 ani sau cu lichidarea acesteia.”

Sanctiunea prevăzută la alin. (3) art. 150 CP RM, după cuvintele „de la 9 la 12 ani”, se completează cu sintagma: „iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 40000 la 60000 de unități convenționale cu lichidarea acesteia.”

5. Completarea alin. (2) art. 150 CP RM cu următoarele alineate, după cum urmează:

„c) comisă de două sau mai multe persoane;

d) care a avut loc ca urmare a bullying-ului;

e) de o persoană sau asupra unei persoanei care execută pedeapsa privativă de libertate sau o altă sancțiune de aceeași natură”.

6. Completarea alin. (3) art. 150 CP RM cu un nou alineat, formulat în următoarea redacție:
„lit. c) cu bună știință asupra unei femei gravide”.

7. Abrogarea integrală a alin. (4) art. 150 CP RM, și anume:

„alin. (4) art. 150 CP RM se abrogă”.

Propuneri de utilizare a rezultatelor obținute în domeniile socio-cultural și economic

Rezultatele cercetării de față reprezintă un potențial de valorificare în domeniile socio-cultural și economic prin contribuția lor la educarea și sensibilizarea publicului în materia protecției dreptului la viață, la elaborarea unor programe eficiente de prevenire a fenomenului de

determinare sau înlesnire a sinuciderii, cu accent pe mediul online și pe categoriile de persoane vulnerabile. De asemenea, rezultatele prezentei cercetări pot fi utile în procesul legislativ prin clarificarea ambiguităților normative și perfecționarea cadrului legal de reglementare a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP RM, contribuind la elaborarea unor norme penale mai clare, mai coerente și mai eficiente în materia apărării juridico-penale a dreptului la viață.

BIBLIOGRAFIE

A. Surse în limba română

1. ABRAHAM, Pavel, DERȘIDAN, Emil. *Codul penal al României, comentat și adnotat*. București: Editura pentru Științe Naționale, 2002. 695 p. ISBN 973-8194-25-3.
2. ALECU, Gheorghe. *Drept penal. Partea generală. Curs universitar. Ediția a II-a, revizuită și adăugită*. Constanța: Europolis, 2007. 572 p. ISBN 978-973-676-221-5.
3. ANGHELUȚĂ, Mihaela. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății: aspecte teoretice și practice. În: *Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie: Conferință științifică, Ediția I-a, Chișinău, 25-26 martie 2021*. Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 228-238. ISBN 978-9975-158-12-1.
4. ANGHELUȚĂ, Mihaela. *Amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2021. 278 p.
5. ANTONIU, George, POPA, Marin, DANEȘ, Ștefan. *Codul penal pe înțelesul tuturor. Ediția a II-a, revăzută*. București: Editura Politică, 1972. 469 p.
6. APĂRECE, Oleg. Importanța metodei comparative în cercetarea juridico-penală a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP al RM. În: *Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației: Conferință științifică, vol. VIII, partea 1, Cahul, 4 iunie 2021*. Cahul, 2021, pp. 182-189. ISSN 2587-3563.
7. APĂRECE, Oleg. Înlesnirea intenționată a sinuciderii – caracteristica juridico-penală. În: *Justiția – pilon fundamental al edificării statului de drept: Conferință științifică cu participare internațională, Bălți, 19 octombrie 2022*. Bălți, 2022, pp. 223-230.
8. APĂRECE, Oleg. Pluralitatea de făptuitori în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: Masa rotundă „*Pluralitatea de făptuitori: între doctrină și jurisprudență*” 20 mai 2022, Chișinău: Culegere de comunicări. Chișinău: CEP USM, 2023, pp. 91-97. 137p. ISBN 978-9975-62-573-9.
9. APĂRECE, Oleg. Răspunderea penală pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii săvârșită din motive de prejudecată – lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM. În: *Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ: Conferință științifică, Ediția a VIII-a, Cahul, 09 decembrie 2022*. Cahul, 2023, pp. 19-25. ISBN 978-9975-88-096-1.
10. APĂRECE, Oleg. Semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, 2024, Vol. 13. Is. 2, pp. 649-662. ISSN 2285-0171.

11. **APĂRECE, Oleg.** Analiza unor aspecte ale caracteristicii juridico-penale a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii soldată cu încercarea de a se sinucide prevăzute la art. 150 alin. (4) Cod penal al Republicii Moldova. În: *Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, 2024, nr. 3, pp. 145-156. ISSN 1221-8464.
12. AVRAM, Mihail, POPOVICI, Tudor, COBĂȘNEANU, Vasile. *Cercetarea infracțiunilor contra persoanei (Ghidul ofițerului de urmărire penală)*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 360 p. ISBN 9975-61-364-0.
13. BARAC, Lidia. *Constantele și variabilele dreptului penal*. București: ALL BECK, 2001. 776 p. ISBN 973-655-118-0.
14. BARBU, Constantin. *Ocrotirea persoanei în dreptul penal al R. S. Române*. Craiova: Editura Scrisul Românesc, 1977. 265 p.
15. BARBĂNEAGRĂ, Alexei, BERLIBA, Viorel, BÂRGĂU, Mihail et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui Alexei Barbăneagră*. Chișinău: Arc, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1.
16. BARBĂNEAGRĂ, Alexei, ALECU, Gheorghe, BERLIBA, Viorel et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: Sarmis, 2009. 859 p. ISBN 978-9975-105-20-0.
17. BARBU, Vintilă. *Vinovăția. Problema fundamentală a răspunderii penale*. București: Paco, 2008. 239 p. ISBN 973-8314-97-9.
18. BICĂ, Gheorghe, GRIGA, Ioan, PARASCHIV, Gavril et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Fundației România de Măine, 2007. 340 p. ISBN 978-973-7225-941-7.
19. BODEA, Radu, BODEA, Bogdan. *Drept Penal. Partea Specială*. București: Hamangiu, 2018. 796 p. ISBN 978-606-27-1005-7.
20. BODORONCEA, Georgina, KUGLAY, Irina, LEFTERACHE Lavinia et al. *Codul penal*. București: C.H. Beck, 2007. 1319 p. ISBN 978-973-115-205-9.
21. BOGDAN, Sergiu. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugată*. Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2007. 378 p. ISBN 978-973-87831-9-5.
22. BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Alina Doris, ZLATI, Gheorghe. *Noul Cod penal. Partea specială. Analiză, explicații, comentarii. Vol. II*. București: Universul Juridic, 2014. 880 p. ISBN 978-606-673-321-2.
23. BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției*. București: Universul Juridic, 2017. 392 p. ISBN 978-606-39-0005-1.

24. BOGDAN, Sergiu, ȘERBAN, Doris Alina. *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei și contra înfăptuirii justiției. Ediția a III-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2022. 580 p. ISBN 978-606-39-1145-3.
25. BORODAC, Alexandru. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8.
26. BOROI, Alexandru. *Infrațiuni contra vieții*. București: Editura Națională, 1996. 246 p. ISBN 973-97574-4-8.
27. BOROI, Alexandru. *Infrațiuni contra vieții*. București: ALL Beck, 1999. 245 p. ISBN 973-9435-57-2.
28. BOROI, Alexandru, CHIPĂILĂ, Ion. *Drept penal. Partea specială*. Craiova: Sitech, 2008. 353 p. ISBN 978-606-530-072-9.
29. BOROI, Alexandru. *Drept penal. Partea specială. Conform noului Cod penal. Ediția a II-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2014. 844 p. ISBN 978-606-18-0372-9.
30. BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina, GROSU, Vladimir ș.a. *Drept penal. Partea generală. Vol. I. Ediția a II-a*. Chișinău: Cartier, 2005. 624 p. ISBN 9975-79-329-0.
31. BRĂDET, Ion Gheorghe. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Europa Nova, 1993. 304 p. ISBN 973-95722-7-8.
32. BRÎNZĂ, Sergiu. *Infrațiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității persoanei*. Chișinău: USM, 1999. 234 p. ISBN 9975-917-09-7.
33. BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p. ISBN 978-9975-53-029-3.
34. BRÎNZA, Serghei, STATI, Vitalie. *Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7.
35. BRÎNZA, Serghei. Înlesnirea sinuciderii ca modalitate normativă a infracțiunii prevăzute la art. 150 Cod penal: trăsături definitorii. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice: Conferință științifică, Chișinău, 7-8 noiembrie 2019*. Chișinău: CEP USM, 2019, pp. 139-142. ISBN 978-9975-149-47-1.
36. BREZEANU, Ortansa. *Minorul și legea penală*. București: ALL Beck, 1998. 157 p. ISBN 973-98765-4-4.
37. BRUS, Valeriu. *Eutanasia — infracțiune contra vieții sau act comizerativ*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2013. 222 p.
38. BUJOR, Valerii. *Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei. Comentarii la Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.02*. Chișinău: Tipografia Orhei, 2003. 69 p. ISBN 9975-9736-8-X.

39. BULAI, Costică. *Curs de drept penal. Partea specială. Vol. I.* București: Tipografia Universității din București, 1975. 323 p.
40. BULAI, Costică. *Curs de drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revizuită.* București: Tipografia Universității din București, 1976. 323 p.
41. BULAI, Costică. *Curs de drept penal. Partea specială. Vol. II.* București: Tipografia Universității din București, 1976. 188 p.
42. BULAI, Costică, FILIPAȘ, Avram, MITRACHE, Constantin. *Instituții de drept penal. Curs selectiv pentru examenul de licență.* București: Trei, 2001. 573 p. ISBN 973-9419-90-9.
43. BUTMALAI, Rita. Delimitarea eutanasiei de determinarea la sinucidere și suicidul propriu-zis. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr. 11, pp. 79-81. [online]. [citat 28.09.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/79-81_33.pdf.
44. *Cauza Vieru împotriva Republicii Moldova.* [online]. [citat 10.03.2026]. Disponibil: <https://agent.gov.md/wp-content/uploads/2025/05/hotararea-Vieru-v.-MDA-traducere-RO.pdf>
45. CĂRĂUȘU, Ghenadie, MAMEDOVA, Alina. Factori de risc în tentative suicidare repetate. În: *Congresul Internațional al Societății Psihiatrilor, Narcologilor, Psihoterapeuților și Psihologilor Clinicieni: Conferință științifică, Ediția a II-a, Chișinău, 23-26 iunie 2021.* Chișinău: FPC „Primex-Com” SRL, 2021, pp. 69-69. ISBN 978-9975-3493-7-6.
46. CHIPĂILĂ, Ion, POPA, Constantin, CIOLAN, Gheorghe. *Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a.* Craiova: Sitech, 2010. 340 p. ISBN 978-606-530-867-1.
47. CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei.* București: Universul Juridic, 2007. 243 p. ISBN 978-973-8929-64-7.
48. CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei. Cu referire la Noul Cod penal (Legea nr. 286/2009).* București: C.H. Beck, 2009. 287 p. ISBN 978-973-115-670-5.
49. CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului. Ediția a III-a, revizuită și adăugită.* București: C.H. Beck, 2018. 422 p. ISBN 978-606-18-0806-9.
50. CIOCLEI, Valerian. *Drept penal. Partea specială I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului. Ediția a VIII-a, revizuită și adăugită.* București: C.H. Beck, 2023. 461 p. ISBN 978-606-18-1356-8.
51. CIOIA, Pantilimon. *Drept penal. Partea specială. Vol. I.* Cluj-Napoca: Cordial Lex, 2011. 264 p. ISBN 978-606-8245-42-3.
52. *Codex penal. Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene.* Coord. Tudorel TOADER. București: C.H. Beck, 2018. 4619 p. ISBN 978-606-18-0819-9.

53. *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*. [online]. [citat 08.01.2026]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ROM.
54. *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011*. [online]. [citat 02.02.2026]. Disponibil: <https://rm.coe.int/168046253e>
55. *Convenția cu privire la Drepturile Copilului din 20 noiembrie 1989*. [online]. [citat 10.08.2023]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>.
56. Constituția Republicii Moldova. Legea Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1. În vigoare din 27 august 1994.
57. Codul civil al Republicii Moldova: nr. 1107 din 06.06.2002. Republicat În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 66-75, 132.
58. Codul contravențional al Republicii Moldova: nr. 218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6, 15.
59. Codul penal al României din 18 martie 1936. În: *Monitorul Oficial al României*, 1936, nr. 65, 469.
60. Codul penal al României: nr. 286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.
61. Codul penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129, 1012.
62. Codul penal al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești: nr. 41 din 24.03.1961. În: *Veștile R.S.S.M.*, 1961, nr. 10, 41.
63. Codul de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 248-251, 699.
64. Codul Educației al Republicii Moldova: nr. 152 din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 319-324, 634.
65. CONSTANTIN, Eduard. *Infracțiuni contra vieții în noul Cod penal*. București: Universul Juridic, 2016. 253 p. ISBN 978-606-673-860-6.
66. CRISTIEAN, Victoria. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra persoanei. Infracțiuni contra patrimoniului*. București: Universul Juridic, 2017. 239 p. ISBN 978-606-673-980-1.
67. CUȘNIR, Valeriu. Dreptul persoanei la libera exprimare sau infracțiune săvârșită pe motive de prejudecată (studiu de caz). În: *Realități și perspective ale învățământului juridic național: Conferință științifică*, Chișinău, 3-4 octombrie 2024. Chișinău, 2025, pp. 696-709.

68. CUȘNIR, Valeriu, COJOCARU, Radion. Impactul jurisprudenței CtEDO asupra evoluției legislației penale naționale. În: *Studii și cercetări juridice*: Sesiune științifică, Ediția 7-8, Chișinău, 1 ianuarie 2024. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 2024, pp. 123-134. ISBN 978-9975-3201-1-5.
69. DIACONESCU, Gheorghe. *Infrațiunile în Codul penal român*. București: Oscar Print, 1997. 481 p. ISBN 973-9264-16-6.
70. DIACONESCU, Gheorghe. *Drept penal. Partea specială. Curs I*. București: Editura Fundației Române de Măine, 2003. 274 p. ISBN 973-582-709-3.
71. DIACONESCU, Gheorghe, DUVAC, Constantin. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009. 1158 p. ISBN 978-973-115-541-8.
72. DIACONESCU, Horia, RĂDUCANU, Ruxandra. *Infrațiuni contra vieții, integrității sau sănătății persoanei*. București: C.H. Beck, 2014. 260 p. ISBN 978-606-18-0378-1.
73. DINUICA, Doinel, BUNECI, Petre. *Drept penal special. Aspecte teoretice și de practică judiciară*. București: Editura Fundației România de Măine, 2004. 200 p. ISBN 973-582-901-0.
74. DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a, revăzută și adăugită în baza Legii nr. 278/2006 de modificare a Codului penal*. București: Hamangiu, 2007. 757 p. ISBN 978-973-1720-16-6.
75. DIMA, Traian. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a, revăzută și adăugită în conformitate cu noul Cod penal*. București: Hamangiu, 2014. 821 p. ISBN 978-606-678-970-7.
76. DINCU, Aurel. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. București: Tipografia Universității din București, 1975. 384 p.
77. DOBRINESCU, Ion. *Infrațiuni contra vieții persoanei*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1987. 184 p.
78. DOBRINOIU, Vasile, NISTOREANU, Gheorghe, PASCU, Ilie et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Atlas Lex, 1994. 484 p. ISBN 973-95922-6-0.
79. DOBRINOIU, Vasile. *Drept penal. Partea specială. Vol. I*. București: Lumina Lex, 2000. 390 p. ISBN 973-588-281-7.
80. DOBRINOIU, Vasile, PASCU, Ilie, HOTCA Mihai Adrian et al. *Noul Cod penal comentat. Partea specială. Vol. II*. București: Universul Juridic, 2012. 1254 p. ISBN 978-973-127-838-4.
81. DOBRINOIU, Vasile, HOTCA, Mihai Adrian, GORUNESCU, Mirela et al. *Noul Cod penal comentat. Partea specială. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2014. 1154 p. ISBN 978-606-673-311-3.

82. DONGOROZ, Vintilă. *Drept penal*. București: Tirajul Institut de Arte Grafice, 1939. 772 p.
83. DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Generală. Vol. I*. București: Editura Academiei RSR, 1969. 436 p.
84. DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Generală. Vol. II*. București: Editura Academiei RSR, 1970. 469 p.
85. DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III*. București: Editura Academiei RSR, 1971. 676 p.
86. DONGOROZ, Vintilă, KAHANE, Siegfried, OANCEA, Ion et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III. Ediția a II-a*. București: Editura Academiei Române, ALL Beck, 2003. 640 p. ISBN 973-655-322-1.
87. DUMITRACHE, Ana Alina Ionescu. *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei. Infrațiuni contra patrimoniului. Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2021. 303 p. ISBN 978-606-39-0771-5.
88. DUNGAN, Petre, MEDEANU, Tiberiu, PAȘCA, Viorel. *Drept penal. Partea specială. Prezentarea comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2012. 554 p. ISBN 978-973-127-942-8.
89. Declarația Universală a Drepturilor Omului. Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 217 A (III) din 10.12.1948. În: *Tratate internaționale*. Vol. I. Chișinău, 2001, p. 11-18.
90. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova de inadmisibilitate a sesizării nr. 50g/2023 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 150 alin. (4) din Codul penal al RM: nr. 125 din 05.10.2023. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 422-425, 173.
91. *Decizia Colegiului penal al CSJ din 13.02.2018. Dosarul nr. Ira-265/2018*. [online]. [citat 31.07.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10466
92. *Decizia Colegiului penal lărgit al CSJ din 15.02.2020. Dosarul nr. Ira-27/2020*. [online]. [citat 31.07.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16961
93. DUMNEANU, Ludmila, MUTU-STRULEA, Maria. *Album de scheme. Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Centrul Editorial al USM, 2005. 317 p. ISBN 9975-70-604-5.
94. GÎRLA, Lilia. Victima determinării la sinucidere (art. 150 CP RM): Explicații psihologopsihiatrice în luarea deciziei definitive de suicid. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2016, nr. 3, pp. 47-57. ISSN 1814-3199.
95. GRAMA, Mariana, BOTNARU, Stela, ȘAVGA, Alina et al. *Drept penal. Partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5.

96. GRECU, Raisa. Emergența principiului umanismului în normele din partea specială a Codului Penal al Republicii Moldova. În: *Drepturile persoanei în lumina jurisprudenței naționale: Conferință științifică*, Chișinău, 10 decembrie 2021. Chișinău, 2023, pp. 95-103.

97. GRECU, Raisa, SNEGUR, Cristina. Violența domestică în lumina standardelor internaționale: realități și perspective pentru Republica Moldova. În: *Supremația Dreptului*, 2023, nr. 1, pp. 116-125. ISSN 2345-1971.

98. GRECU, Raisa, **APĂRECE, Oleg**. Despre necesitatea completării art. 150 CP RM cu o nouă circumstanță agravantă. În: *Supremația Dreptului*, 2025, nr. 2, pp. 17-27. ISSN 2345-1971.

99. GRECU, Raisa, **APĂRECE, Oleg**. Poate fi inteligența artificială un subiect al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută de art. 150 CP al Republicii Moldova? În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2026, nr. 1(76), pp. 18-24. ISSN 1857-2405.

100. HOTCA, Mihai Adrian. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007. 1593 p. ISBN 978-973-115-001-7.

101. HOTCA, Mihai Adrian. GORUNESCU, Mirela, NEAGU, Norel et al. *Noul Cod penal. Note, corelații, explicații*. București: C.H. Beck, 2014. 786 p. ISBN 978-606-18-0328-6.

102. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale: nr. 8 din 11.11.2003*. [online]. [citat 11.12.2025]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=127.

103. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minori: nr. 39 din 22.11.2004*. [online]. [citat 11.01.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=360.

104. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art. 145-148 CP al RM): nr. 11 din 24.12.2012*. [online]. [citat 11.08.2025]. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=318.

105. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului: nr. 270 din 08.04.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 92-98, 297. [online]. [citat 29.07.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=18619&lang=ro.

106. HEGHEȘ, Nicoleta-Elena, **APĂRECE, Oleg**. Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, 2024, Vol. 13. Is. 1, pp. 350-370. ISSN 2285-0171.

107. IACUB, Irina, NACU, Veronica. Suicidul și determinarea la suicid. În: *Legea și Viața*, 2017, nr. 6, pp. 45-50. ISSN 2587-4365.
108. IFTENIE, Valentin, BOROI, Alexandru. *Infrațiuni de lovire și vătămare a integrității corporale sau a sănătății*. București: Editura Juridică, 176 p. ISBN 973-85197-7-2.
109. IONIȚĂ, Iulian Gheorghe. *Drept penal. Partea specială I*. București: Universul Juridic, 2011. 204 p. ISBN 978-973-127-622-9.
110. IVAN, Gheorghe, IVAN, Mari-Claudia. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal. Ediția a III-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2017. 504 p. ISBN 978-606-18-0716-1.
111. IVAN, Gheorghe, IVAN, Mari-Claudia. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal. Ediția a IV-a, revizuită și adăugită*. București: C.H. Beck, 2019. 518 p. ISBN 978-606-18-0931-8.
112. JITARIUC, Vitalie, **APĂRECE, Oleg**. Infrațiunea de determinare sau înlesnire la sinucidere art. 150 CP RM – comisă de către sau asupra persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate. În: *Dialogi juridici*, Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2023, pp. 135-141. 150 p. ISBN 978-606-714-816-9.
113. JITARIUC, Vitalie, **APĂRECE, Oleg**. Minorul - victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: *Revista Română de Criminalistică*. 2024, vol. XXV, nr. 2 (138), pp. 155-164. ISSN 1454- 3117.
114. LAZĂR, Valerică. *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni prevăzute în Codul Penal Român în vigoare, cu modificările și completările la zi*. București: Editura Universitară, 2006. 655 p. ISBN 978-973-749-107-7.
115. LEFTERACHE, Lavinia Valeria. *Drept penal. Partea generală. Curs pentru studenții anului II. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2010. 633 p. ISBN 978-973-127-362-4.
116. Legea privind drepturile copilului: nr. 338 din 15.12.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 13, 127.
117. Legea ocrotirii sănătății: nr. 411 din 28.03.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 34, 373.
118. Legea privind sănătatea reproducerii: nr. 138 din 15.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 205-207, 673.
119. Legea pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002: nr.157 din 26.07.18. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 347-357, 586.

120. Legea cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice: nr. 144 din 14.10.2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr. 256-260, 320.

121. Legea pentru modificarea unor acte normative: nr. 252 din 10.07.2025. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2025, nr. 430-433, 596.

122. LOGHIN, Octavian. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1994. 293 p. ISBN 973-9027-20-2.

123. LOGHIN, Octavian, TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială*. București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1994. 637 p. ISBN 973-9167-30-6.

124. LOGHIN, Octavian, TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită*. București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 2001. 736 p. ISBN 973-9167-92-6.

125. MACARI, Ivan. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p. ISBN 9975-70-247-3.

126. MANOLIU, Marius, A. C. *Cazul fortuit și forța majoră în dreptul penal. Ediția a II-a*. București, 1942. 119 p.

127. MATEUȚ, Gheorghiță. *Drept penal. Partea specială. Sinteză de teorie și practică judiciară. Vol. I*. București: Lumina Lex, 1999. 239 p. ISBN 973-588-102-0.

128. MIRIȘAN, Valentin. *Drept penal. Partea generală*. București: Lumina Lex, 2004. 256 p. ISBN 973-588-872-6.

129. MOLDOVAN, Aurel Teodor. *Drept penal. Partea generală*. București: Era, 2006. 213 p. ISBN 973-8153-96-4.

130. MOLDOVAN, Aurel Teodor. *Drept penal. Partea generală*. Brașov: Lux Libris, 2009. 414 p. ISBN 978-973-131-058-9.

131. NISTOREANU, Gheorghe, BOROI, Alexandru. *Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a*. București: ALL Beck, 2002. 586 p. ISBN 973-655-182-2.

132. NISTOREANU, Gheorghe, MOLNAR, Ioan, BOROI, Alexandru. *Drept penal. Partea specială cu propunerile cuprinse în Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal și a Codului de procedură penală*. București: Continent XXI, 1995. 693 p. ISBN 973-96679-7-X.

133. OANCEA, Ion. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1971. 570 p.

134. OROVEANU-HANȚIU, Adi. *Drept penal special. Vol. I. Infrațiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanei*. Craiova: Helios, 1997. 242 p. ISBN 973-97266-4-X.

135. PALAGHIA, Carmen. Obezitatea, între dependență, bullying și sinucidere lentă. În: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere: Conferință științifică*, Ediția a 18-a, Iași, România, 28 octombrie 2022. Iași, 2022, vol. 43, pp. 83-88.
136. PAPADOPOLOU, Mihail, I. *Codul penal adnotat*. București: Editura Națională S. Ciornei, 1930. 504 p.
137. PASTION, Paul, I., PAPADOPOLOU, Mihail, I. *Codul penal adnotat*. București: Librăria Socec & Comp, Societate Anonimă, 1922. 759 p.
138. PASCU, Ilie, BUNECI, Petru. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Infrațiuni contra persoanei. Infrațiuni contra patrimoniului. Infrațiuni privind autoritatea și frontiera de stat. Infrațiuni contra îndeplinirii justiției*. București: Hamangiu, 2017. 517 p. ISBN 978-606-27-0944-0.
139. PASCU, Ilie, UZLĂU, Andreea Simona. *Drept penal. Partea generală. Ediția a III-a*. București: Hamangiu, 2013. 515 p. ISBN 978-606-678-701-7.
140. PAȘCA, Viorel. *Curs de drept penal. Partea generală. Ediția a II-a, actualizată cu modificările noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012. 606 p. ISBN 978-973-127-919-0
141. PĂVĂLEANU, Vasile. *Drept penal special. Infrațiuni contra persoanei, patrimoniului și autorității. Vol. I*. București: Lumina Lex, 2009. 319 p. ISBN 978-973-758-783-9.
142. POALELUNGI, Mihai, DOLEA, Igor, VÎZDOAGĂ, Tatiana et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
143. POPA, Cristina, MITRIC, Bogdan Marian. *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal*. Craiova: Sitech, 2014. 231 p. ISBN 978-606-11-4060-2.
144. PUȘCAȘU, Voicu. *Codul penal. Adnotat cu jurisprudență*. Timișoara: Mirton, 2013. 636 p. ISBN 978-973-52-1383-1.
145. Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. [online]. [citat 26.04.2025]. Disponibil: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/proiectul-de-lege-pentru-modificarea-si-completarea-codului-penal-al-republicii-moldova/4058>.
146. RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea generală. Ediția II-a, revăzută și adăugită cu prevederile noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2011. 393 p. ISBN 978-973-127-633-5.
147. RISTEA, Ion. *Drept penal. Partea specială. Vol. I. Ediția a II-a, revăzută și adăugită*. București: Universul Juridic, 2020. 596 p. ISBN 978-606-39-0685-5.

148. RUSU, Marcel Ioan. *Drept penal. Partea specială. Infrațiuni contra persoanei și a patrimoniului. Vol. I.* București: Hamangiu, 2016. 378 p. ISBN 978-606-27-0712-5.
149. RUSU, Ion, RUSU, Ioana, BÎRZU, Bogdan. *Drept penal. Partea specială. Curs universitar. Vol. I.* București: Universul Juridic, 2021. 531 p. ISBN 978-606-39-0884-2.
150. SAVONEA, Lia, GRĂDINARU, Daniel. *Infrațiuni contra vieții, integrității corporale și sănătății. Practică judiciară.* București: Hamangiu, 2011. 312 p. ISBN 978-606-522-321-9.
151. STATI, Vitalie, COLȚENIUC, Anatolie. Determinarea sau înlesnirea sinuciderii în legislația penală a Republicii Moldova și în cea a statelor membre ale Uniunii Europene: analiză de drept comparat. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2023, nr. 3, pp. 121-130. ISSN 1814-3199.
152. STOICA, Oliviu Augustin. *Drept penal. Partea specială.* București: Editura didactică și pedagogică, 1976. 535 p.
153. STĂNOIU, Rodica-Mihaela, GRIGA, Ioan, DIANU, Tiberiu. *Drept penal. Partea generală (note de curs).* București: Hyperion XXI, 1992. 243 p. ISBN 973-95575-0-3.
154. STRETEANU, Florin. *Tratat de drept penal. Partea generală. Vol. I.* București: C.H. Beck, 2008. 720 p. ISBN 978-973-115-232-5.
155. ȘTEFAN, Andrei, Al., BOANȚĂ, Radu. *Ghid practic de însușire a Codului penal. Partea specială.* București: Ion Creanga, 2000. 350 p. ISBN 973-25-0688-1.
156. TĂNĂSESCU, Iancu. *Curs de drept penal general.* București: INS, 1997. 674 p. ISBN 973-97722-8-5.
157. TĂNĂSESCU, Iancu, TĂNĂSESCU, Camil, TĂNĂSESCU, Gabriel. *Drept penal general.* București: ALL Beck, 2002. 784 p. ISBN 973-655-202-0.
158. TANOVICEANU, Ion. *Curs de drept penal. Vol. II.* București: Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, 1912. 627 p.
159. TANOVICEANU, Ion. *Tratat de drept și procedură penală. Vol. I.* București: Curierul Judiciar, 1921. 1043 p.
160. TELICEANU, Viorel Gabriel. *Drept penal. Partea specială. Pentru uzul studenților.* București: Solomon, 2023. 304 p. ISBN 978-606-9628-49-2.
161. TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Ediția a III-a, revăzută și adăugată.* București: Casa de editură și presă „Șansa” SRL, 1999. 662 p. ISBN 973-9167-88-8.
162. TOADER, Tudorel. *Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a, revizuită și actualizată.* București: Hamangiu, 2007. 440 p. ISBN 978-973-1720-06-7.
163. TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Ediția a IV-a, revizuită și actualizată.* București: Hamangiu, 2009. 502 p. ISBN 978-606-522-098-0.

164. TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Ediția a VI-a, revizuită și actualizată*. București: Hamangiu, 2012. 555 p. ISBN 978-606-522-590-9.

165. TOADER, Tudorel. *Drept penal român. Partea specială. Vol. I*. București: Universul Juridic, 2019. 945 p. ISBN 978-606-39-0538-4.

166. ȚURCANU, Oleg, COBÎLEANSCHI, Oleg. Prevenirea suicidului: repere conceptuale și principii practice. În: *Sănătate Publică, Economie și Management în Medicină*, 2023, nr. 1, pp. 41-45. ISSN 1729-8687.

167. UDROIU, Mihail. *Drept penal. Partea specială. Ediția a IV-a*. București: C.H. Beck, 2017. 625 p. ISBN 978-606-18-0693-5.

168. UDROIU, Mihail. *Fișe de drept penal. Partea specială. Ediția a VI-a*. București: Universul Juridic, 2019. 639 p. ISBN 978-606-39-0457-8.

169. UDROIU, Mihail, ZLATI, George, CONSTANTINESCU, Victor. *Codul penal. Partea specială pentru uzul studenților și al candidaților la examenul de admitere în profesie*. București: Solomon, 2021. 197 p. ISBN 978-606-8892-87-0.

170. UNGUREANU, Augustin. *Drept penal român. Partea generală*. București: Lumina Lex, 1995. 463 p. ISBN 973-9186-15-7.

171. VASILIU, Teodor, PAVEL, Doru, ANTONIU, George et al. *Codul penal al Republicii Socialiste Române. Comentat și adnotat. Partea specială. Vol. I*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1975. 579 p.

172. VĂȘINSCAIA, Z. A., ISAEV, M. M., PIONTCOVSKI, A. A. et al. *Drept penal sovietic. Partea specială*. Tradus din rusă de Miller L. București: Editura de Stat pentru Literatură Științifică, 1953. 496 p.

173. VIDAICU, Mihaela. Delimitarea eutanasiei de alte infracțiuni similare. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*, 2009, nr. 8(28), pp. 176-182. ISSN 1857-2081. [online]. [citat 10.04.2024]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/29.Delimitarea%20eutanasiei%20de%20alte%20infracțiuni%20similare.pdf.

174. VOICU, Corina, UZLĂU, Andreea Simona, MOROȘANU, Raluca et al. *Noul Cod penal. Ghid de aplicare pentru practicieni*. București: Hamangiu, 2014. 610 p. ISBN 978-606-678-922-6.

B. Surse în limba engleză

175. ALLEN, Michael J. *Criminal Law. Ed. a XII-a*. Gosport, Hampshire: Ashford Colour Press Ltd, 2011. 572 p. ISBN 978-0-19-959964-6.

176. BINNS, Rebecca Huxley. *Criminal Law. Concentrate. Ed. a IV-a*. Gosport, Hampshire: Ashford Colour Press Ltd, 2014. 201 p. ISBN 978-0-19-870375-4.
177. BRITTAIN, Blake, PARESH, Dave. Google, AI firm must face lawsuit filed by mother over suicide of son, US court says. În: *Reuters*, 21 mai 2025. [online]. [citat 11.07.2025]. Disponibil: <https://www.reuters.com/sustainability/boards-policy-regulation/google-ai-firm-must-face-lawsuit-filed-by-mother-over-suicide-son-us-court-says-2025-05-21/>.
178. CARD, Richard. *Criminal Law. Card, Cross and Jones. Ed. a XII-a*. London; Dublin; Edinburgh: Butterworths, 1992. 570 p. ISBN 0-406-00086-7.
179. CARD, Richard, MOLLOY, Jill. *Criminal Law, Twenty-second Edition*. Ashford: Colour Press Ltd, 2016. 831p. ISBN 978-0-19-875309-4
180. *Case of Pretty v. United Kingdom, nr. 2346/02, ECHR 2002*. [online]. [citat 10.02.2026]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448>.
181. *Case of A, B and C v. Ireland, nr. 25579/05, ECHR 2010*. [online]. [citat 10.02.2026]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102332>.
182. *Case of R.R. v. Poland, nr. 27617/04, ECHR 2011*. [online]. [citat 10.02.2026]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104911>.
183. ELLIOTT, Catherine, QUINN, Frances. *Criminal Law. Ed. a IV-a*. Dorchester: Henry Ling Limited, 2002. 344 p. ISBN 0-582-47312-8.
184. HEAD, Melissa. Deaths linked to chatbots show we must urgently revisit what counts as 'high-risk' AI. În: *The Conversation*, 31 octombrie 2024. [online]. [citat 10.01.2025]. Disponibil: <https://theconversation.com/deaths-linked-to-chatbots-show-we-must-urgently-revisit-what-counts-as-high-risk-ai-242289>.
185. HERRING, Jonathan. *Criminal Law. Text, Cases, and Materials. Ed. a VII-a*. Glasgow: Bell and Bain Ltd, 2016. 911 p. ISBN 978-0-19-875304-9.
186. HERRING, Jonathan. *Criminal Law. Text, Cases, and Materials. Ed. a VIII-a*. Glasgow: Bell and Bain Ltd., 2018. 888 p. ISBN 978-0-19-881181-7.
187. JAMES, Mark. *Core Statutes on Criminal Law 2020-21*. London: Red Globe Press, 2020. 218 p. ISBN 978-1-352-01044-2.
188. JONES, Timothy H., CHRISTIE, Michael G. A. *Criminal Law. Ed. a V-a*. Kingsclere: LBJ Typesetting Ltd, 2012. 403 p. ISBN 978-0-414-01834-1.
189. JONES, Timothy H., TAGGART, Ian. *Criminal Law. Ed. a VI-a*. Croydon: LBJ Typesetting Ltd, 2015. 411 p. ISBN 978-0-414-03859-2.
190. LOVELESS, Janet. *Criminal Law. Text, Cases, and Materials. Ed. a IV-a*. Ashford: Colour Press Ltd, 2014. 742 p. ISBN 978-0-19-870229-0.

191. LOVELESS, Janet, ALLEN, Mischa, DERRY, Caroline. *Criminal Law. Complete. Text, Cases, and Materials. Ed. a VI-a.* Glasgow: Bell & Bain Ltd., 2018. 740 p. ISBN 978-0-19-880327-0.
192. MACDONALD, Stuart. *Criminal Law. Text, Cases and Materials on Criminal Law. Ed. a II-a.* Harlow, 2018. 585 p. ISBN 978-1-292-21992-9.
193. ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Criminal Law. Ed. a XIV-a.* Ashford: Colour Press Ltd., 2015. 1316 p. ISBN 978-0-19-870231-3.
194. ORMEROD, David, LAIRD, Karl. *Criminal Law. Ed. a XV-a.* Ashford: Colour Press Ltd., 2018. 1143 p. ISBN 978-0-19-880709-4.
195. RANKIN, Andrew. *Seppuku: A History of Samurai Suicide.* Tokyo: Kodansha International, 2011. 255 p. ISBN 978-4-7700-3142-6.
196. ROE, Diana. *Criminal Law. Ed. a III-a.* London: Hodder Education, 2005. 310 p. ISBN 0-340-90047-4.
197. STOREY, Tony, LIDBURY, Alan. *Criminal Law. Ed. a II-a.* Canada, 2002. ISBN 1-903240-86-7.
198. UNESCO. *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence.* Paris: UNESCO, 2021. [online]. [citat 02.02.2026]. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>.

C. Surse în limba franceză

199. SLEURS, Elke. *Document parlementaire n° 5-1947/1. Proposition de loi concernant l'extension aux mineurs de la loi du 28 mai 2002 relative à l'euthanasie, l'assistance médicale au patient qui met lui-même fin à sa vie ainsi que la création et la pénalisation des infractions d'incitation et d'assistance au suicide.* Sénat de Belgique, Session de 2012-2013. [online]. [citat 03.08.2025]. Disponibil: <https://www.senate.be/www/?Mival=%2Fpublications%2FviewPub.html&COLL=S&LEG=5&NR=1947&VOLGnr=1&LANG=fr>.
200. LARGUIER, Jean, LARGUIER, Anne Marie. *Droit pénal spécial. Ed. a VIII-a.* Paris: Éditions Dalloz, 1994. 283 p. ISBN 2-247-01775-4.
201. *Loi n° 2022-299 du 2 mars 2022 visant à combattre le harcèlement scolaire, Article 11.* [online]. [citat 18.05.2022]. Disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/article_lc/LEGIARTI000045289000/2022-03-04.

D. Surse în limba germană

202. MURMANN, Uwe. *Grundkurs Strafrecht. Allgemeiner Teil, Tötungsdelikte, Körperverletzungsdelikte*. München: C.H. Beck, 2015. 539 p. ISBN 978-3-406-67800-4.

E. Surse în limba rusă

203. АЛЕКСАНДРОВ, Ю. В., АНДРУЩКО, П. П., АНДРУСІВ, Г. В. и др. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / Отв. ред. В. И. ШАКУН. Киев: А.С.К., 1999. 1088 с. ISBN 966-539-186-0.

204. АНТОНОВ, Н. Ф., БАЖАНОВ, М. И., БРАЙНИН, Я. М. и др. *Уголовный кодекс Украинской ССР. Научно-практический комментарий* / Под ред. В. И. ЗАЙЧУК. Киев: Издательство политической литературы Украины, 1978. 682 с.

205. АНТОНОВ, Н. Ф., БАЖАНОВ, М. И., БУРЧАК, Ф. Г. и др. *Уголовный кодекс Украинской ССР: Научно-практический комментарий* / Отв. ред. В. И. ЗАЙЧУК. Киев: Политиздат Украины, 1987. 880 с.

206. БАБИЙ, А. П., ГОНЧАР, Т. А., ЗАГИКА, А. Б. и др. *Уголовный кодекс Украины. Комментарий* / Под ред. Ю. А. КАРМАЗИНА, Е. Л. СТРЕЛЬЦОВА. Харьков: Одиссей, 2002. 960 с. ISBN 966-633-099-7.

207. БАРЫШЕВА, К. А., ГРАЧЕВА, Ю. В., ДОЛОТОВ, Г. А. и др. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)* / Отв. ред. Г. А. ЕСАКОВ. Москва: Проспект, 2022. 848 с. ISBN 978-5-392-35326-2.

208. БОРОДИН, С. В. *Квалификация преступлений против жизни*. Москва: Юридическая литература, 1977. 240 с.

209. БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. 467 с. ISBN 5-94201-155-9.

210. ГОЛЕНКО, Д. В. *Преступления против жизни и здоровья: учебное пособие*. Самара: Издательство Самарского университета, 2019. 140 с. ISBN 978-5-7883-1455-6.

211. ГЫРЛА, Л. Г., ТАБАРЧА, Ю. М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная. Том 1*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 712 p. ISBN 978-9975-4158-0-4.

212. ДЮРКГЕЙМ, Э. *Самоубийство* / пер. с фр. А. Н. Ильинского; под ред. В. А. Воронина. Москва: L'press, 2023. 448 с. (Философия – Neoclassic).

213. ИВАНОВ, В. Д., ИВАНОВ, П. В. *Уголовное право (Общая и Особенная части). Учебник для средних учебных заведений (техникумов, колледжей) юридического профиля*. Москва: Издательство ПРИОР, 2001. 464 с. ISBN 5-7990-0496-5.

214. КАШЕПОВ, В. П., ГРАВИНА, А. А., КОШАЕВА, Т. О. и др. *Уголовное право Российской Федерации. Общая и Особенная части: Учебник для вузов* / Отв. ред. В. П. КАШЕПОВ. Изд. 2-е, доп. и испр. Москва: Былина, 2001. 560 с. ISBN 5-93384-003-3.
215. *Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации* / Отв. ред. В. П. ВЕРИН, В. В. МОЗЯКОВ. Москва: Экзамен, 2004. 976 с. ISBN 5-94692-698-5.
216. *Комментарий к Уголовному кодексу РСФСР* / Под ред. Ю. Д. СЕВЕРИНА. Москва: Юридическая литература, 1984. 528 с.
217. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Отв. ред. В. И. РАДЧЕНКО; науч. ред. А. С. МИХЛИН, В. А. КАЗАКОВА. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Проспект, 2010. 704 с. ISBN 978-5-392-00926-8.
218. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Отв. ред. В. М. ЛЕБЕДЕВ. Изд. 10-е, перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2010. 931 с. (Профессиональные комментарии). ISBN 978-5-9916-0752-0.
219. МАКАРЬ, Иван. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная*. Кишинэу: Dinamo, 2004. 576 с. ISBN 9975-70-435-2.
220. О квалификации некоторых уголовных правонарушений против жизни и здоровья человека: *Нормативное постановление Верховного суда Республики Казахстан* nr. 1 din 11.05.2007 (с изменениями, внесенными нормативным постановлением Верховного Суда РК nr. 8 din 20.04.2018). [online]. [citat 19.12.2025]. Disponibil: https://adilet.zan.kz/rus/docs/P070000001S_.
221. *Особенная часть Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий, судебная практика, статистика* / Под общ. ред. В. М. ЛЕБЕДЕВА; отв. ред. А. В. ГАЛАХОВА. Москва: Городец, 2009. 1168 с. ISBN 978-5-9584-0234-2.
222. РАРОГ, А. И., ПОНЯТКОВСКАЯ, Т. Г. *Российское уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов*. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 720 с. ISBN 978-5-469-01524-6.
223. РАРОГ, А. И., СТЕПАЛИН, В. П., ШИШОВ, О. Ф. *Уголовное право. Особенная часть в вопросах и ответах: Учебное пособие* / Под ред. А. И. РАРОГА. Москва: Юристъ, 2000. 304 с. ISBN 5-7975-0325-5.
224. *Российское законодательство X–XX вв.: В 9 т. Т. 4: Законодательство периода становления абсолютизма* / Под общ. ред. О. И. ЧИСТЯКОВА; отв. ред. тома А. Г. МАНЬКОВ. Москва: Юридическая литература, 1986. 511 с.
225. СЕМЕНЦОВА, И. А. *Уголовное право. Особенная часть*. Изд. 2-е, испр. и доп. Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. 384 с. ISBN 5-222-02951-4.

226. СЕРЕБРЕННИКОВА, М. С. *Уголовная ответственность за склонение к совершению самоубийства или содействие совершению самоубийства по УК РФ и законодательству зарубежных стран*: дис. канд. юрид. наук. Москва, 2024. 242 с.

227. СУЛТ, Георгий. Деятельность государственных органов и институтов гражданского общества по осуществлению контроля за оказанием медицинской помощи осужденным лицам. În: *Știință, educație, cultură: Conferință științifică*, vol. 1, Chișinău, 21 octombrie 2024. Chișinău, 2024, pp. 673-681.

228. СУЛТ, Георгий. Совершенствование законодательства Республики Молдова относительно порядка поддержания общения осужденных к лишению свободы с внешним миром. În: *Studii Juridice Universitare*, 2022, nr. 1, pp. 62-70. ISSN 1857-4122. DOI: <https://doi.org/10.54481/sju.2022.1.05>.

229. ТАРАСОВА, Э. Х. Доведение до самоубийства: социологический и уголовно-правовые аспекты. În: *Вестник Нижегородского университета*, 2003, nr. 2(7). [online]. [citat 01.02.2025]. Disponibil: [http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990195_West_pravo_2003_2\(7\)/B_3-26.pdf](http://www.unn.ru/pages/vestniki_journals/99990195_West_pravo_2003_2(7)/B_3-26.pdf).

230. *Уголовное право России. Часть Особенная: Учебник для вузов* / Отв. ред. Л. Л. КРУГЛИКОВ. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Волтерс Клувер, 2004. 880 с. ISBN 5-466-00027-2.

231. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть: Учебник* / Под ред. А. И. РАРОГА. Москва: Юристъ, 2001. 638 с. ISBN 5-7975-0424-3.

232. *Уголовное право: Учебник для юридических вузов* / Под ред. Н. И. ВЕТРОВА, Ю. И. ЛЯПУНОВА. Москва: Юриспруденция, 2001. 640 с. ISBN 5-8401-0089-7.

233. *Уголовное право. Особенная часть: Учебник* / Под общ. ред. Л. Д. ГАУХМАНА, С. В. МАКСИМОВА. Москва: ФОРУМ: ИНФРА-М, 2003. 400 с. (Серия «Профессиональное образование»). ISBN 5-8199-0095-2.

234. *Уголовное право. Особенная часть: Учебник* / Под ред. Л. В. ИНОГАМОВОЙ-ХЕГАЙ, А. И. РАРОГА, А. И. ЧУЧАЕВА. Изд. 2-е, испр. и доп. Москва: КОНТРАКТ: ИНФРА-М, 2008. 800 с. ISBN 978-5-98209-034-8.

235. *Уголовное право. Особенная часть: Учебник для вузов* / Отв. ред. И. Я. КОЗАЧЕНКО, З. А. НЕЗНАМОВА, Г. П. НОВОСЕЛОВ. Изд. 3-е, изм. и доп. Москва: НОРМА-ИНФРА М, 2001. 960 с. ISBN 5-89123-511-0.

236. Уголовный кодекс Республики Казахстан: № 226-V ЗРК от 03.07.2014. [online]. [citat 01.07.2025]. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252.

237. Уголовный кодекс Российской Федерации: № 63-ФЗ от 13.06.1996. [online]. [citat 17.10.2025]. Disponibil: <http://ivo.garant.ru/#/document/10108000/paragraph/26654339:0>.

238. Уголовный кодекс Украины от 05.04.2001 № 2341-III. [online]. [citat 17.10.2025]. Disponibil: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

239. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / Отв. ред. С. С. ЯЦЕНКО, В. И. ШАКУН. Киев: Правові джерела, 1998. 1088 с. ISBN 966-95034-4-2.

240. *Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий*. Изд. 3-е, перераб. и доп. / Отв. ред. Е. Л. СТРЕЛЬЦОВ. Харьков: Одиссей, 2006. 864 с. ISBN 966-633-522-0.

ANEXE

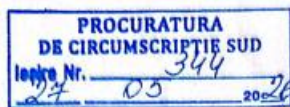
Anexa 1

Act de implementare a rezultatelor în activitatea didactico-științifică eliberat de către Procuratura de Circumscripție Sud

PROCURATURA REPUBLICII MOLDOVA

PROCURATURA DE CIRCUMSCRIPTIE SUD
mun. Cahul, bd. Victoriei, 11, et. 3, MD-3909, tel. 0299-2-09-63
www.procuratura.md / adresa de e-mail: proc-apcg@procuratura.md

ACT DE IMPLEMENTARE

a rezultatelor cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat în drept
elaborată de către domnul Apărece Oleg

Prin prezentul, se adeverește că rezultatele obținute în cadrul tezei de doctorat a domnului Apărece Oleg, cu denumirea „Analiza juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii - art. 150 CP RM” aduc o contribuție semnificativă la înțelegerea și aplicarea normelor juridico-penale privind infracțiunea de determinare sau înlesnire a sinuciderii în cadrul procesului penal din Republica Moldova.

Rezultatele tezei sunt implementate cu succes în activitatea curentă a procurorilor din cadrul procuraturilor de nivelul judecătoriilor a circumscripției Curții de Apel Sud, în mod special la calificarea corectă a faptelor de determinare sau înlesnire a sinuciderii, la instruirea colaboratorilor.

Recomandările și propunerile de *lege ferenda* formulate în teza de doctorat în drept oferă o bază solidă pentru asigurarea unei aplicări corecte și uniforme a prevederilor art. 150 CP RM în toate etapele procesului penal, contribuind totodată la sporirea eficienței activității de urmărire penală în materia infracțiunilor contra vieții persoanei.

Cu respect

dr. Dumitru CALENDARI

Procuror-șef al Procuraturii de Circumscripție Sud

Anexa 2

Act de implementare a rezultatelor în activitatea didactico-științifică, eliberat de către Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

INSTITUȚIA PUBLICĂ

UNIVERSITATEA DE STAT
„BOGDAN PETRICEICU HASDEU” din CAHUL

Numărul de identificare de stat – codul fiscal: 1007603002825

Public Institution
CAHUL STATE UNIVERSITY „BOGDAN PETRICEICU HASDEU”
IDNO: 1007603002825

Piața Independenței, nr. 1, Cahul, MD-3909, Republica Moldova
Tel: (373 299) 2 24 81 E-mail: rectorat@adm.usch.md

ACT DE IMPLEMENTARE

a rezultatelor cercetărilor efectuate în cadrul tezei de doctorat elaborată de către
APĂRECE Oleg

Prin prezentul, se adevărește că rezultatele în cadrul tezei de doctorat cu tema „*Analiza juridico-penală a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii - art. 150 CP RM*” a domnului Apărece Oleg, sunt folosite în procesul de studii al studenților Facultății Drept și Administrație Publică în calitate de material științific pentru prelegeri și dezbateri în cadrul seminarelor la ciclul I, studii de licență și ciclul II, studii de master.

Rector,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Irina TODOS

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Apărece Oleg, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Apărece Oleg _____

Data

CV-UL AUTORULUI

Oleg Apărețe

✉ E-mail: olegaparece01@gmail.com ☎ Telefon: (+373) 060307501
Gen: Masculin Data nașterii: 01/02/1995 Cetățenie: moldoveană

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

- [01/09/2025 – prezent] - **Asistent universitar la Catedra Drept**
Universitatea Tehnică a Moldovei, Centrul Universitar „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul
Localitatea: mun.Cahul, str. Piața Independenței, 1 | Țara: Moldova
- [23/02/2021 – prezent] – **Avocat** în cadrul Cabinetul avocatului „Apărețe Oleg”
Localitatea: Cahul, str. N. Bălcescu 5/7 | Țara: Moldova
- [16/11/2018 – 12/01/2021] - **Avocat stagiar** în cadrul Cabinetul Avocatului „Chironachi Vladimir”
Localitatea: mun.Cahul, str. A. Mateevici 79 | Țara: Moldova

EDUCAȚIE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ

- [30/11/2019 – prezent] **Doctorand**
Consortiului Național al instituțiilor de învățământ ASEM și USPEE „Constantin Stere”
Localitatea: mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 200 | Țara: Moldova
- [2018 – 2020] **Master în drept**
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul
Domeniul (domeniile) de studiu: Științe penale
Localitatea: mun.Cahul, str. Piața Independenței, 1 | Țara: Moldova
- [2018 – 2020] **Master**
Uninersitatea „Dunărea de Jos” din Galați, Facultatea Transfrontalieră
Domeniul (domeniile) de studiu: Administrarea afacerilor internaționale euroregionale
- [2014 – 2018] **Licențiat în drept**
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul Facultatea Drept și AP
Localitatea: mun.Cahul, str. Piața Independenței, 1 | Țara: Moldova
- [2014 – 2018] **Diplomă de Inginer**

Universitatea „Dunarea de Jos din Galați” Facultatea Transfrontalieră

• [2011 – 2014] **Studii Liceale**

Liceul Teoretic „M. Sadoveanu”

Localitatea: s.Giurgiulești, r.Cahul | Țara: Moldova

PARTICIPAREA LA MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

2021-2026

- Conferința științifică internațională „Deviance and Criminality. Evolution, Trends, Perspectives - DECRET”, 7th edition, november 21st - 22nd, 2024, (Bacău, România).
- Conferința Internațională de Științe Criminalistice „Criminalistica – pilonul principal al probațiunii judiciare în procesul penal și civil”, ediția a XI-a, 20-21 octombrie 2023, (București, România).
- Conferința științifică internațională „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației”, 07 iunie 2023, (Cahul, Republica Moldova).
- Conferința științifică „Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ”, ediția a VIII-a, 09 decembrie 2022 (Cahul, Republica Moldova).
- Conferința științifică cu participare internațională „Justiția - pilon fundamental al edificării statului de drept”, 19 octombrie 2022 (Bălți, Republica Moldova).
- Masa rotundă cu genericul „Pluralitatea de făptuitori: între doctrină și jurisprudență”, 20 mai 2022 (Chișinău, Republica Moldova)
- Conferință științifică internațională „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, 4 iunie 2021 (Cahul, Republica Moldova)

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE ȘI ȘTIINȚIFICO-METODICE PUBLICATE

2021-2026

- Poate fi inteligența artificială un subiect al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii, prevăzută de art. 150 CP al Republicii Moldova? În: Revista Institutului Național al Justiției, 2026, nr. 1(76), pp. 18-24. ISSN 1857-2405.
- Despre necesitatea completării art. 150 CP RM cu o nouă circumstanță agravantă. În: Supremația Dreptului, 2025, nr. 2, pp. 17-27. ISSN 2345-1971
- Minorul - victimă a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: Revista Română de Criminalistică, 2024, vol. XXV, nr.2 (138), pp. 155-164. ISSN 1454-3117.
- Analiza unor aspecte ale caracteristicii juridico-penale a infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii soldată cu încercarea de a se sinucide prevăzute la art. 150 alin. (4)

Cod penal al Republicii Moldova. În: Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2024, nr. 3, pp. 145-156. ISSN 1221-8464.

- Semnele secundare ale laturii subiective în cazul infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: Acta Universitatis George Bacovia. Juridica, 2024, vol. 13, nr. 2, pp. 649-662. ISSN 2285-0171.
- Delimitarea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii (art. 150 CP RM) de alte infracțiuni similare. În: Univers Strategic, 2024, nr. 4(60), pp. 278-287. ISSN 2067-7464.
- Elementul material al infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii conform legislației penale din Republica Moldova. În: Acta Universitatis George Bacovia. Juridica, 2024, vol. 13, nr. 1, pp. 350-370. ISSN 2285-0171.
- Infracțiunea de determinare sau înlesnire la sinucidere art. 150 CP RM – comisă de către sau asupra persoanelor care execută o pedeapsă privativă de libertate. În: Dialogi juridici. Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2023, pp. 135-141. 150 p. ISBN 978-606-714-816-9.
- Pluralitatea de făptuitori în comiterea infracțiunii de determinare sau înlesnire a sinuciderii. În: Pluralitatea de făptuitori: între doctrină și jurisprudență: Masă rotundă, Chișinău, 20 mai 2022. Chișinău: CEP USM, 2023, pp. 91-97. ISBN 978-9975-62-573-9.
- Răspunderea penală pentru determinarea sau înlesnirea sinuciderii săvârșită din motive de prejudecată – lit. c) alin. (2) art. 150 CP RM. În: Rolul științei în reformarea sistemului juridic și politico-administrativ: Conferință științifică, ed. a VIII-a, Cahul, 09 decembrie 2022. Cahul, 2023, pp. 19-25. ISBN 978-9975-88-096-1.
- Înlesnirea intenționată a sinuciderii – caracteristica juridico-penală. În: Justiția – pilon fundamental al edificării statului de drept: Conferință științifică cu participare internațională, Bălți, 19 octombrie 2022. Bălți, 2022, pp. 223-230.
- Importanța metodei comparative în cercetarea juridico-penală a infracțiunii prevăzute la art. 150 CP al RM. În: Perspectivele și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației: Conferință științifică, vol. VIII, partea 1, Cahul, 4 iunie 2021. Cahul, 2021, pp. 182-189. ISSN 2587-3563.

COMPETENȚE

- **Limba maternă:** limba română
- **Limbi străine:** Limba engleză | Limba rusă | Limba franceză | (nivel mediu)
- **Competențe și aptitudini de utilizare a calculatorului:** Microsoft Office (PowerPoint, Word, Excel) | Utilizarea bună a programelor de comunicare (Mail, Google Meet, Zoom, Jitsi Meet)